THE BOOK WAS DRENCHED

काण्व
संहिता ।

शुक्लयजुर्वेदीय

काण्व-संहिता।

अनेकवैदिकपण्डितानां साहाय्येन विविधप्राचीनलिखितपुस्तकपाठानुसारेण

भट्टाचार्येण श्रीपाददशर्मणा दामोदरभट्टसूनुना सान्तवलेकरकुलजेन

संशोधिता।

सा च

औन्ध राजधान्यां

भारतमुद्रणालये मुद्रयित्वा स्वाध्यायमण्डलद्वारा प्रकाशिता।

विक्रमीय संवत् १९९७; शालीवाहनशकः १८६२

मूल्यं रूप्यकत्रयम्।

मुद्रकः प्रकाशकश्च

वसन्त—श्रीपाद—सातवळेकरः (B. A. इत्युपपदधारी)

भारत-मुद्रणालयम्, औन्ध नगरे (सातारा-प्रदेशे) मुम्बई-प्रान्ते ।

शुक्लयजुर्वेदीय–काण्वसंहितायाः

प्रस्तावः ।

शुक्लयजुर्वेदीयैषा संहिता काण्वसंहितेति प्रसिद्धा । सैषा मुद्राप्येदानीं प्रकाश्यते । तत्र ' कोऽयं काण्वः ? ' ' कोऽयं वा कण्वः ? ' इति प्रश्नः प्रथमं विचारभूमिकाया समुद्भवति । अस्मिन् विषये केचिद्वदन्ति, यः कश्चिदृग्वेदीय-मन्त्राणां द्रष्टा कण्व स एवैतेषां यजुषां प्रवर्तकः कण्व ऋषिरिति, तेनैवैतस्य शुक्लयजुर्वेदस्य **' काण्व-यजुर्वेद '** इति संज्ञा समजनीति । नैतन्मतं सत्यमिव प्रतिभाति । कुत इति चेद् ब्रूमः—

ऋग्वेदे कण्वदृष्टा मन्त्राः ।

शाकलकेऽस्मिन्नृग्वेदे कण्वेन काण्वैश्च दृष्टा मन्त्राः प्रथमाष्टमनवमेषु मण्डलेषु बहवः सन्ति । तेषां सूक्तानां तत्रत्यानां मन्त्राणां च गणना भवतीत्थंविधा—

प्रथम--मण्डले

१ मेधातिथिः काण्वस्य

सूक्तक्रमाङ्क	मन्त्रसंख्या	देवता
११	१२	अग्निः
१३	१२	,, (आप्रियः)
१४	१२	विश्वे देवाः
१५	१२	इन्द्रमरुदादयः
१६	९	इन्द्रः
१७	९	इन्द्रावरुणौ
१८	९	ब्रह्मणस्पत्यादयः
१९	९	अग्नामरुतः
२०	८	ऋभवः
२१	६	इन्द्राग्नी
२२	२१	अश्विसवित्रादयः
२३	२४	वाय्वादयः
	(१४३)	

२ कण्वस्य घौरस्य

सू० क्र०	सू० मं० सं०	देवता
३६	२०	अग्निः
३७	१५	मरुतः
३८	१५	मरुतः
३९	१०	,,
४०	८	ब्रह्मणस्पतिः
४१	९	वरुणादयः
४२	१०	पूषा
४३	९	रुद्रादयः
	(९६)	

❀

३ प्रस्कण्वस्य काण्वस्य

सू० क्र०	सू० मं० सं०	देवता
४४	१४	अग्निः
४५	१०	,,
४६	१५	अश्विनौ
४७	१०	,,
४८	१६	उषाः
४९	४	,,
५०	१३	सूर्यः
	(८२)	

[एवं प्रथमे मण्डले ३२१ काण्वमन्त्राः सन्ति]

अष्टम--मण्डले

४ प्रगाथस्य काण्वस्य		१	२	इन्द्रः
मेधातिथिमेध्यातिथ्योः		१	२७	,,
मेधातिथेः काण्वस्य		२	४२	,,
५ मेध्यातिथेः	,,	३	२४	,,
६ देवातिथेः	,,	४	२१	,,
७ ब्रह्मातिथेः	,,	५	३९	अश्विनौ
८ वत्सस्य	,,	६	४८	इन्द्रः
९ पुनर्वत्सस्य	,,	७	३६	मरुतः
१० सध्वंसस्य	,,	८	२३	अश्विनौ
११ शशकर्णस्य	,,	९	२१	,,
प्रगाथस्य	,,	१०	६	,,
१२ वत्सस्य	,,	११	१०	अग्नि
१३ पर्वतस्य	,,	१२	३३	इन्द्र
१४ नारदस्य	,,	१३	३३	,,
१५ गोषूक्त्यश्वसूक्तिनोः काण्वयोः		१४-१५	२८	,,
१६ इरिम्बिठः काण्वस्य		१६-१७	२७	,,
,,	,,	१८	२२	आदित्यादयः
१७ सोभरेः	,,	१९-२२	९९	अग्न्यादय
मेधातिथेः	,,	३२	३०	इन्द्र.
मेध्यातिथे	,,	३३	१९	,,
१८ नीपातिथेः	,,	३४	१५	,,
१९ नाभाकस्य	,,	३९-४२	३८	अग्न्यादय
२० त्रिशोकस्य	,,	४५	४२	इन्द्रः
प्रगाथस्य	,,	४८	१५	सोमः
प्रस्कण्वस्य	,,	४९	१०	इन्द्रः
२१ पुष्टिगोः	,,	५०	१०	,,
२२ श्रुष्टिगोः	,,	५१	१०	,,
२३ आयोः	,,	५२	१०	,,
२४ मेध्यस्य	,,	५३	८	,,
२५ मातरिश्वनः	,,	५४	८	इन्द्रः
२६ कृशस्य	,,	५५	५	,,
२७ पृषध्रस्य		५६	५	,,
मेध्यस्य काण्वस्य		५७-५८	७	अश्विनौ, विश्वे देवाः
२८ सुपर्णस्य	,,	५९	७	इन्द्रावरुणौ
२९ भर्गस्य प्रागाथस्य	,,	६०-६१	३८	अग्नीन्द्रादयः
प्रगाथस्य	,,	६२-६५	४८	,,
३० कलेः प्रगाथस्य	,,	६६	१५	,,
३१ हर्यतस्य प्रगाथस्य	,,	७२	१८	अग्निः हवींषि वा
३२ कुरुसुतेः	,,	७६-७८	३३	,,
३३ कुसीदिनः	,,	८१-८३	२७	,,
सोभरेः	,,	१०३	१४	अग्निः

[एवमष्टमे मण्डले ९७३ काण्वमन्त्राः सन्ति ।]

नवम--मण्डले

मेधातिथेः काण्वस्य	२	१०	सोमः
मेध्यातिथेः ,,	४१-४३	१८	,,
कण्वस्य घौरस्य .	९४	५	,,
प्रस्कण्वस्य काण्वस्य	९५	५	,,
पर्वतनारदयोः काण्वयोः	१०४--१०५	१२	,,

[एवं नवमे मण्डले ५० मन्त्रा काण्वदृष्टा. सन्ति]

एवं शाकलकेऽस्मिन्नृग्वेदे कण्वेन काण्वैश्च दृष्टा मन्त्रा सर्वे मिलित्वा १३४४ सन्ति । तत्र मन्त्रसंख्यानुपूर्व्या शतर्चिना महासूक्ताना क्षुद्रसूक्ताना च काण्वानां भवत्येवमनुक्रमः—

शतर्चिनोः महासूक्ताः काण्वाः ।

१ मेधातिथेः काण्वस्य	प्रथमे मण्डले	१४३ मन्त्राः	
	अष्टमे ,,	९९ ,,	
	नवमे ,,	१० ,,	२५२
२ सोभरेः काण्वस्य	अष्टमे मण्डले		११३
३ कण्वस्य घौरस्य	प्रथमे मण्डले	९६	
	नवमे ,,	५	१०१
४ प्रस्कण्वस्य काण्वस्य	प्रथमे ,,	८२	
	अष्टमे ,,	१०	
	नवमे ,,	५	९७

अयं प्रगाथो घोरपुत्रः सन् कण्वस्य भ्रातुः पुत्रता गतः । तथा च सर्वानुक्रमसूत्रम्–' **स घौरः सन्भ्रातुः कण्वस्य पुत्रतामगात्** ' इति ।

महासूक्ताः काण्वाः ।

५ प्रगाथस्य काण्वस्य	अष्टमे मण्डले			७१
६ मेध्यातिथेः ,,	,,	,,	४३	
,, ,,	नवमे	,,	१८	६१
७ वत्सस्य ,,	अष्टमे	,,		५८
८ हरिम्बिठेः ,,	,,	,,		४९
९ त्रिशोकस्य ,,	,,	,,		४२
१० ब्रह्मातिथेः ,,	,,	,,		३९
११ नाभाकस्य	,,	,,		३८
१२ भर्गस्य प्रागाथस्य ,,	,,	,,		३८
१३ पुनर्वत्सस्य ,,	,,	,,		३६
१४ पर्वतस्य ,,	,,	,,		३३
१५ नारदस्य ,,	,,	,,		३३
१६ कुरुसुतेः ,,	,,	,,		३३
१७ गोषूक्त्यश्वसूक्तिनोः	,,	,,		२८
१८ कुसीदिनः काण्वस्य	,,	,,		२७
१९ सध्वंसस्य काण्वस्य	अष्टमे मण्डले			२३
२० देवातिथेः ,,	,,	,,		२१
२१ शशकर्णस्य ,,	,,	,,		२१

क्षुद्रसूक्ताः काण्वाः

२२ हर्यतस्य प्रगाथस्य	,,	,,	१८
२३ नीपातिथेः ,,	,,	,,	१५
२४ कलेःप्रागाथस्य ,,	,,	,,	१५
२५ मेध्यस्य ,,	,,	,,	१५
२६ पर्वतस्यनारदयोः काण्वयोः	नवमे मण्डले		१२
२७ पुष्टिगोः काण्वस्य	अष्टमे मण्डले		१०
२८ श्रुष्टिगोः ,,	,,	,,	१०
२९ आयोः ,,	,,	,,	१०
३० मातरिश्वनः ,,	,,	,,	८
३१ सुपर्णस्य ,,	,,	,,	७
३२ कृशस्य ,,	,,	,,	५
३३ पृषध्रस्य ,,	,,	,,	५

काण्वमन्त्राणां सर्वयोगः १३४४

काण्वमन्त्राणां दैवतविभागाः ।

एतेषां काण्वमन्त्राणां दैवतानुसारेण विभागो भवत्येवंविध.

१ इन्द्रस्य	६४१ मन्त्रा.
२ अग्ने·	२३७
३ अश्विनो.	१४२
४ मरुता	७६
५ विश्वेषां देवाना	६९
६ सोमस्य	६५
७ उषस.	२०
८ ब्रह्मणस्पत्यादीना	१७
९ इन्द्रावरुणयोः	१६
१० सूर्यस्य	१३
११ इन्द्रमरुतादीना	१२
१२ प्राणः	१०
१३ ऋभूणा	९
१४ अग्नामरुतो	९
१५ इन्द्राग्न्योः	८

एतेषा सर्वयोगः १३४४

एतस्मादृग्वेदीयमन्त्रसमाम्नायात्काण्वदृष्टाच्छुक्लेऽस्मिन यजुर्वेदे संगृहीता मन्त्रा अल्पश एव सन्तीति द्रष्टव्यमिदानीम् । यथा–

मन्त्रः	ऋग्वेदस्थानं	वा० यजु०	काण्वयजु०
१ मेधातिथेः काण्वस्य मन्त्राः (२६)			
स नः पावक दीदिवो	१,१२,१०	१७,९	१८,१०
इन्द्रवायू बृहस्पति	१,१४,३	३३,४५	३२,४५
विश्वेभि सोम्यं मधु	१०	१०	१०
अभि यज्ञं गृणीहि नो	१,१५,३	२६,२१	—
द्रविणोदाः पिपीषति	९	२२	—
सोमानं स्वरणं कृणुहि	१,१८,१	३,२८	३,३६
यो रेवान्यो अमीवहा	२	२९	३७
मा नः शंसो अररुषो	३	३०	३८
सदसस्पति	६	३२,१३	३५,३२
या वा कशा मधुमती	१,२२,३	७,११	७,१०
हिरण्यपाणिमूतये	५	२२,१०	२४,१४
विभक्तारं हवामहे	७	३०,४	३४,४
अग्ने पत्नीरिहा वह	९	२६,२०	—
मही द्यौः पृथिवी चन	१३	८,३२	९,३१
		१३,३२	१४,३४
स्योना पृथिवि	१५	३५,२१	३५,५४
		३६,१३	३६,१३
इदं विष्णुर्विचक्रमे	१७	५,१५	५,२०
त्रीणि पदा विचक्रमे	१८	३४,४३	३३,३१

विष्णोः कर्माणि पश्यत	१९	६,४,	६,५,
		१३,३३	१४,३५
तद्विष्णोः परमं	२०	६,५	६, ६
तद्विप्रासो विपन्यवः	२१	३४,४४	३३,३२
वरुणः प्राविता भुवन	१,२३,६	३३,४६	३२,४६
अमूर्या उप सूर्ये	१७	६,२४	६,३५
अप्स्वन्तर	१९	९, ६	१०, ९
इदमापः	२२	६,१७	६,३२
आपो अद्या	२३	२०,२२	२२, ७
अचिक्रदद्वृषा	९,१,६	३८,२२	३८,२२

२ कण्वस्य घौरस्य मन्त्राः (४)

सं सीदस्व महाँ असि	१,३६,९	११,३७	१२,३७
ऊर्ध्व ऊ षु ण ऊतये	१३	४२	४२
उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते	१,४०,१	३४,५६	३३,४४
प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः	३	३३,८९	
		३७,७	३७,७

३ प्रस्कण्वस्य काण्वस्य मन्त्राः (८)

श्रुधि श्रुत्कर्ण	१,४४,१३	३३,१५	३२,१५
त्वा चित्रश्रवस्तमं	१,४५, ६	१५,३१	१६,५३
उभा पिबत	१,४६,१५	३४,२८	३३,२२
उदु त्यं जातवेदसं	१,५०,१	७,४१	८,२३
		८,४१	९,६
		३३,३१	३२,३१
अदृश्रमस्य	३	८,४०	८,२२
तरणिर्विश्वदर्शतो	४	३३,३६	३२,३६
येना पावक चक्षसा	६	३२	३२
उद्वयं तमसस्परि	१०	२०,२१	२२,६
		२७,१०	२९,१०
		३५,१४	३५,४७
		३८,२४	३८,२४

४ मेध्यातिथेः काण्वस्य मन्त्रा (३)

इमा उ त्वा पुरूवसो	८,३,३	३३,८१	३२,८१
अयं सहस्र	४	३३,८३	३२,८३
अस्येदिन्द्रो वावृधे	८	९७	—

५ वत्सस्य काण्वस्य मन्त्राः (४)

महाँ इन्द्रो य ओजसा	८,६,१	७,४०	७,४०
उपह्वरे गिरीणा	२८	२६,१५	—
त्वमग्ने व्रतपा असि	८,११,१	४,१६	४,११
आ ते वत्सो मनो यमत	७	१२,११५	१३,११४

६ गोषूक्त्यश्वसूक्तिनोः काण्वयोः मन्त्रः (१)

अपा फेनेन नमुचेः	८,१४,१३	१९,७१	२१,७१

७ सोभरेः काण्वस्य मन्त्रा (३)

भद्रो नो अग्निराहुत	८,१९,१९	१५,३८	१६,६०
भद्रं मनः कृणुष्व	२०	३९	६१
येना समत्सु	,,	४०	६२

(अत्र मन्त्राणा व्युत्क्रमो दृश्यते यजुर्वेदे)

८ नाभाकस्य काण्वस्य मन्त्रौ (१)

अस्तभ्नाद्द्यामसुरो	८,४२,१	४,३०	४,४२

९ त्रिशोकस्य काण्वस्य मन्त्रः (२)

आ घा ये अग्नि	८,४५,१	७,३२	७,३१
बृहन्निदिध्म	२	३३,२४	३२,२४

१० प्रगाथस्य घौरस्य काण्वस्य मन्त्रौ (२)

त्वं सोम पितृभि	८,४८,१३	१९,५४	२१,५४
अस्मे रुद्रा	६३,१२	३३,५०	३२,५०

११ श्रुष्टिगोः काण्वस्य मन्त्रौ (२)

कदा चन स्तरीरसि	८,५१,७	३,३४	३,४२
		८,२	८,१
यस्यायं विश्व आर्यो	९	३३,८२	३२,८२

१२ आयोः काण्वस्य मन्त्रः (१)

कदा चन प्रयुच्छसि	८,५२,७	८,३	८,२

१३ भर्गस्य प्रागाथस्य मन्त्रः (१)

पाहि नो अग्न एकया	८,६०,९	२७,४३	—

१४ हर्यतस्य प्रागाथस्य मन्त्रौ (२)

गाव उपावत	८,७२,१२	३३,१९	३२,१९
		७१	७१
आ सुते	१३	२१	२१

१५ कुरुसुतेः काण्वस्य मन्त्रः (१)

उत्तिष्ठन्नोजसा सह	८,७६,१०	८,३९	८,११

१६ कुसीदिनः काण्वस्य मन्त्रः (१)

अभि न इन्द्रैषा	८,८३,७	३३,४७	३२,४७

एवं द्विषष्टिर्मन्त्राः काण्वैर्दृष्टाः शुक्लेऽस्मिन् वाजसनेयके यजुर्वेदे संगृहीता दृश्यन्ते। काण्वे यजुर्वेदे तु षट्पञ्चाशदेव मन्त्रा दृश्यन्ते। मेधातिथेः २६, कण्वस्य ४, प्रस्कण्वस्य ८, मेध्यातिथेः ३, वत्सस्य ४, सोभरेः ३, श्रुष्टिगोः २, अन्येषां द्वादश। एवं सर्वे मिलित्वा द्विषष्टिर्भवन्ति। ऋग्वेदे शाकलके काण्वदृष्टा मन्त्रा १३४४ सन्ति। तेषां मध्यात् केवलं ६२ मन्त्रा एवास्मिन्

शुक्ले यजुषां वेदे संगृहीता दृश्यन्ते । काण्वयजुर्वेदे तु ततोऽपि न्यूना एवेति । अतो वेदस्यैतस्य काण्वयजुर्वेदेति नामकरणं काण्वदृष्टमन्त्रहेतुमूलकमिति मतं नैव परिपुष्यति, तत्र काण्वदृष्टमन्त्राणामल्पीयस्त्वात् । पुनश्च शुक्लयजुर्वेदस्य वाजसनेयी-माध्यंदिन-संहितायामप्येषामेव मन्त्राणां संग्रहो दृश्यते । तथैव तैत्तिरीयादिष्वपि संहितास्वेवमेवैतेषां मन्त्राणां किंचिन्न्यूनतरः संग्रहोऽस्ति । अतो नैतत्काण्वसंहितायाः विशेषत्वं, येनैतस्याः संहिताया एतदभिधानं संभवेत् । अतो मिथ्यैवैषा कल्पना यत्काण्वानां मन्त्राणां संग्रहादेतदभिधानमस्य वेदस्येति ।

पुनश्च ऋग्वेदादस्मिन् शुक्लयजुर्वेदे ७०३ मन्त्राः संगृहीतास्तत्र काण्वानां मन्त्राः केवलं द्वाषष्टिरेव । अन्ये च ६४१ मन्त्रा अन्येषामृषीणां सन्ति । अतोऽल्पीयस्त्वात्काण्वमंत्राणां नैषा संज्ञा तन्मूलिकेति स्पष्टं भवति ।

ऋग्वेदीयानां काण्वमन्त्राणां मननम् ।

मा भून्नाम काण्वसंहितेत्यभिधानमस्याः संहितायास्तत्र काण्वदृष्टमन्त्राणामल्पीयस्त्वात् । तथापि काण्वसंहिताविषये प्रचलिते सति, काण्वानामृग्वेदीया मन्त्राः सूक्ष्मया बुद्ध्यावश्यं मननीया, इत्यत्र न किंचिदपि मतद्वैधं भवितुं शक्यमिति प्रतीयते । यतस्तेषु मन्त्रेषु कण्वकुलागताचारा ये के चापि समुपलभ्येरंस्तेषां समालोचनया कण्वविषयकं ज्ञानं बहु वाल्पं वा भवितुं शक्यमिति कृत्वा, ऋग्वेदीय-काण्वदृष्टमन्त्राणां मननं यावच्छक्यमत्रोपक्रमामः ।

१ काण्वानां सभा ।

ऋग्वेदे प्रस्कण्वस्य काण्वस्याश्विदेवत्ये मन्त्रे काण्वानां काचित् प्रिया सभा दृश्यते प्रशंसिता, यथा—

शश्वत्कण्वानां सदसि प्रिये हि कं सोमं पपथुरश्विना । (ऋ० १।४७।१०)

' हे अश्विनौ ! कण्वानां प्रिये सदसि सोमयागमण्डपे शश्वत्सर्वदा सोमं पपथुर्हि कं, युवां पीतवन्तौ खलु । ' एतदेवान्यस्मिन्मन्त्रे दृश्यते, यथा—

पिबाथो अश्विना मधु कण्वानां सवने सुतम् । (ऋ० ८।८।३)

अश्विस्तवे सध्वंसस्य काण्वस्य दर्शनमेतत् । कण्वानां सोमयागेऽश्विनौ मधु मधुरं सोमं पिबाथः पिबतम् । तथा च शशकर्णः काण्वोऽश्विप्रशंसायामाह—

इमे सोमासो अधि तुर्वशे यदौ इमे कण्वेषु वामथ । (ऋ० ८।९।१४, अथर्व २०।१४१।४)

' यथा तुर्वशे यदौ वा युवयोरर्थे संस्कृताः सोमास आसन् , तथैव कण्वेषु वा युवाभ्यां दत्ता इमे सोमाः सन्तीति । ' एवं कण्वानां यज्ञसभायां सोमाभिषवो मन्त्रेषु स्तूयते, तथाहि—

२ कण्वानां सोमसवनम् ।

कण्वानां सोमाभिषवं प्रस्कण्वः काण्वोऽग्निस्तुतौ वर्णयति यथा—

कण्वासस्त्वा सुतसोमास इन्धते हव्यवाहं स्वध्वर । (ऋ० १।४४।८)

' हे स्वध्वराग्ने ! सुतसोमासः कण्वासो हव्यवाहमग्निं त्वा त्वामिन्धते दीपयन्ति ! ' तथैव स एवर्षिरश्विसंस्तवे प्रस्तौति ।

कण्वासो वां सुतसोमा अभिद्यवो युवां हवन्ते अश्विना । (ऋ० १।४७।४)

' हे अश्विनौ ! वां युष्मदर्थं सुतसोमा अभिषुतसोमयुक्ता अभिद्यवोऽभिगतदीप्तयः कण्वासो युवामुभौ हवन्ते आह्वयन्ति । ' एवं कण्वानां सोमाभिषवो मन्त्रेषु वर्णितो दृश्यते ।

३ कण्वानां यज्ञसाधनम् ।

वत्सः काण्व इन्द्रस्तवे कण्वानां यज्ञसाधनं दर्शयति, तद्यथा—

कण्वा इन्द्रं यदक्रत स्तोमैर्यज्ञस्य साधनम् । जामि ब्रुवत आयुधम् । (ऋ०८।६।३): (अथर्व०२०।१३८।२)

' कण्वाः स्तोमैर्यज्ञस्य साधनमक्रतेति ।' कण्वा यज्ञं कृत्वा समाराधयन्तीन्द्रमिति द्रष्टव्यमत्र ।

४ कण्वा आ हवन्ते ।

नीपातिथिः काण्वो दर्शयतीन्द्रस्तवे कण्वैः कृतं देवतानामाहवनम्—

' आ त्वा कण्वा इहावसे हवन्ते वाजसातये । (ऋ० ८।३४।४)

' कण्वा त्वामिहावसे वाजसातये चाहवन्ते आह्वयन्ति यज्ञार्थं च तुभ्यं ब्रह्म कृण्वन्ति ।

५ कण्वा ब्रह्म कृण्वन्ति ।

यज्ञसाधने दक्षाः कण्वा ब्रह्म सूक्तं कृण्वन्तीति मेधावी प्रस्कण्वः काण्वोऽश्विनोः प्रस्तावे कथयति यथा–

कण्वासो वां ब्रह्म कृण्वन्त्यध्वरे तेषां सु शृणुतं हवम् । (ऋ० १।४७।२)

' कण्वा वामश्विनोर्युवयोर्यागे ब्रह्म स्तोत्ररूपं मन्त्रसमूहं कृण्वन्ति कुर्वन्ति । तत्तु यागेऽध्वरे गीयते । तेषां कण्वानां हवमिममाह्वानं शृणुतामिति । ' इन्द्रस्तवे वत्सः काण्वोऽप्येवमेवाह—

इमां सु पूर्व्यां धियं मधोर्घृतस्य पिप्युषीम् । कण्वा उक्थेन वावृधुः ॥ (ऋ० ८।६।४३)

' कण्वा उक्थेन सूक्तेन प्रशंसयेन्द्रं वावृधुः । इन्द्रस्य माहात्म्यं विस्तारितवन्तः । ' तथैव मेधातिथिः काण्व इन्द्रस्तवे तदेव कथयति–

प्र कृतान्यृजीषिणः कण्वा इन्द्रस्य गाथया । मदे सोमस्य वोचत ॥ (ऋ० ८।३२।१)

कण्वा इन्द्रस्य प्रशंसा गायन्तीति ।

६ कण्वा ईडते ।

कण्वा देवान् ईडते । कण्वानामेतदीडनं मेधातिथिः काण्वो वैश्वदेवसूक्तेऽग्निस्तवे वर्णयति, तथाहि—

ईळते त्वामवस्यवः कण्वासो वृक्तबर्हिषः । हविष्मन्तो अरंकृतः ॥ ५ ॥

तान्यजत्राँ ऋतावृधोऽग्ने पत्नीवतस्कृधि ॥ ७ ॥ (ऋ० १।१४।५, ७)

' अवस्यवः कण्वा अग्निं देवमीळते, तान्कण्वानग्निः पत्नीवतः पत्नीयुक्तान्करोत्विति । कण्वो घौरस्तथैवाग्निस्तवेऽग्निं प्रज्वालयति मेध्यातिथिरिति कथयति—

यं कण्वो मेध्यातिथिर्धनस्पृतम् ॥१०॥ यमग्निं मेध्यातिथिः कण्व ईध ऋतादधि ॥११॥ (ऋ० १।३६।१०,११)

' यमग्निं धनस्पृतं मेध्यातिथिः कण्व ईधे । ' पुनर्वत्सः काण्वो मरुतां स्तवे तदेव दर्शयति—

सहो षु णो वज्रहस्तैः कण्वासो अग्निं मरुद्भिः । स्तुषे हिरण्यवाशीभिः । (ऋ० ८।७।३२)

' कण्वा अग्निं स्तुवन्ति वर्णयन्ति, स्तोत्रं गायन्ति । ' तथा—

७ कण्वा गीर्भिरहूषत ।

तां त्वामुषर्वसूयवो गीर्भिः कण्वा अहूषत । (ऋ० १।४९।४)

उषःस्तवे प्रस्कण्वः काण्वो वर्णयति यत्तां ' त्वा वसूयवो धनकामाः कण्वा गीर्भिरहूषत स्तुतवन्तः ' मेधातिथिः काण्वोऽपि तथैव वैश्वदेवस्तवेऽग्नेः प्रशंसायामाह—

आ त्वा कण्वा अहूषत । (ऋ० १।१४।२)

तथैव ब्रह्मातिथिः काण्वोऽपि संस्तवेऽश्विनोः कथयति—

स्तुषे कण्वासो अश्विना । (ऋ० ८।५।४)

वत्सः काण्वोऽपीन्द्रप्रस्तावे तथैव शंसति—

अभि कण्वा अनूषतापो न प्रवता यतीः । इन्द्रं वनन्वती मतिः ॥ (ऋ० ८।६।३४)

' इन्द्रं कण्वा अनूषत, तेषां मतिरिन्द्रमेव गच्छति स्तुतिरूपेण, यथाऽऽपोऽधस्तात्समुद्रं गच्छन्ति तथेति भावः । '

८ कण्वस्य सुष्टुतिः।

कण्वकृता देवस्येन्द्रस्य शोभना स्तुति सुष्टुतिरिति कथ्यते। नीपातिथिः काण्व इन्द्रस्य संस्तवे कण्वकृता सुष्टुतिमिन्द्रः शृणोत्विति प्रार्थयते, यथा—

एन्द्र याहि हरिभिरुप कण्वस्य सुष्टुतिम्। (ऋ०८।३४।१)

तदेव कण्वो घौरो मरुतां प्रस्तावेऽप्रार्थयत—

क्रीळं वः शर्धो मारुतमनर्वाणं रथेशुभम्। कण्वा अभि प्र गायत॥ (ऋ० १।३७।१)

'कण्वा मरुतां शर्धो बलं प्रशंसन्तीति भावः।' मेधातिथिः काण्वोऽपि तथैवेन्द्रस्तवे कथयति—

कण्वासो गात वाजिनं (इन्द्रं)। (ऋ० ८।२।३८)

मेध्यातिथिः काण्वोऽपि तदेव द्रढयति, यथा—

वयमु त्वा तदिदर्था इन्द्र त्वायन्तः सखायः। कण्वा उक्थेभिर्जरन्ते॥ (ऋ० ८।२।१६), (अथर्व० २०।१८।१)

कण्वासस्त्वा ब्रह्मभिः स्तोमवाहस इन्द्रा यच्छन्त्या गहि॥ (ऋ० ८।४।२), (अथर्व० २०।१२०।२)

देवातिथिः काण्व इन्द्रस्तवे कथयति, 'यत्कण्वा, हे इन्द्र! त्वां स्तोमवाहसः स्तोमानां वोढारो ब्रह्मभिः सूक्तैः सहायच्छन्ति, आगच्छन्ति, त्वां प्राप्नुवन्ति।'

९ कण्वा मतिं वर्धयन्ति।

कण्वा इन्द्रसंबंधिनीं मतिं प्रशंसामर्यां वर्धयन्तीति वत्सः काण्व इन्द्रस्तवेऽपश्यत्—

त्वामिच्छवसस्पते कण्वा उक्थेन वावृधुः। त्वां सुतास इन्दवः॥ २१॥

कण्वास इन्द्र ते मतिं विश्वे वर्धन्ति पौंस्यम्। उतो शविष्ठ वृष्ण्यम्॥ ३१॥ (ऋ० ८।६।२१,३१)

१० भयभीतः कण्वः।

कण्वो घौरो मरुतां प्रस्तावे भयभीतं कण्वमपश्यत्, तथा हि—

गन्ता नूनं नोऽवसा यथा पुरेत्था कण्वाय बिभ्युषे। (ऋ० १।३९।७)

'पुरा नोऽवसा रक्षणेन निमित्तेन यूयं यथा प्राप्तवन्तः। इत्थानेन प्रकारेण बिभ्युषे भीतियुक्ताय कण्वाय तदनुग्रहार्थं नूनं क्षिप्रं गन्त प्राप्नुत।' भयभीत कण्वो मरुतां प्रसादेन भयरहितो भवत्विति प्रार्थनाहेतुरत्रावगम्यते।

११ कण्वस्यावनम्।

कुत्स आङ्गिरस आश्विसंस्तवेऽश्विभ्यां कण्वस्यावनं कृतमित्यपश्यत। यथा—

याभिः कण्वं प्र सिषासन्तमावतम्। (ऋ० १।११२।५)

प्रस्कण्वः काण्वोऽपि तदेवापश्यत—

याभिः कण्वमभिष्टिभिः प्रावतं युवमश्विना।

ताभिः ष्व१स्माँ अवतं शुभस्पती पातं सोममृतावृधा॥ (ऋ० १।४७।५)

ब्रह्मातिथिः काण्वोऽपि तथैवाह—

यथा चित्कण्वमावतं प्रियमेधमुपस्तुतम्। (ऋ० ८।५।२५)

पुनर्वत्सः काण्वोऽपि मरुतां स्तवे तथैवाह—

येन कण्वं धनस्पृतम् (अव)। (ऋ० ८।७।१८)

सध्वंसः काण्वोऽपि तथैवाहाश्विस्तवे—

याभिः कण्वं मेधातिथिं (अवतं) (ऋ० ८।८।२०)

'कण्वपुत्रं मेधातिथिमृषिं याभिरूतिभिरन्नसाधनैरवतम्।' एतत्प्रस्कण्वः काण्वोऽपि कथयतीन्द्रस्तुतौ-

यथा प्रावो मघवन् मेध्यातिथिं यथा नीपातिथिं धने ॥ ९ ॥

यथा कण्वे मघवन् त्रसदस्यवि यथा पक्थे दशव्रजे ॥ १० ॥ (ऋ० ८।४९।९-१०)

'हे मघवन्! त्वं मेध्यातिथिं नीपातिथिं च धने हिते युद्धे प्रचलिते प्रावः, तथैव काण्वं त्रसदस्युं पक्थं दशव्रजमपि प्रावस्तथैवास्माकमपि रक्षणं कुर्विति प्रार्थना।' एतदेव वसिष्ठपुत्रो मृळीकोऽग्निप्रस्तावे कथयति —

अग्निः ... प्रावन्न कण्वं त्रसदस्युमाहवे। (ऋ० १०।१५०।५)

'अग्निराहवे कण्वं त्रसदस्युं च प्रावन् रक्षितवान्।' तथा चाथर्ववेदेऽपि मित्रावरुणसंस्तवे ऋषिर्भृगुर कथयति—

यौ कक्षीवन्तमवथः प्रोत कण्वम् ॥५॥ यौ मेधातिथिमवथो० ॥६॥ (अथर्व० ४।२९।५—६)

'मित्रावरुणौ कक्षीवन्तं कण्वं मेध्यातिथिं चावथ' इति भाव। एवं कण्वानामवनं कृतमिन्द्रादिभिरिति सिद्धयति।

१२ कण्वाय दानम्।

कण्वो घोरोऽग्निस्तवे पश्यति यत्—

अग्निः कण्वाय सौभगम्। (ऋ० १।३६।१७)

'अग्निः कण्वाय सौभगं शोभनं धनं प्रायच्छदिति' शेष। मरुता स्तवे स एवर्षिस्तथैवावोचत्—

कण्वं दद प्रचेतसः। (ऋ० १।३९।९)

'हे प्रचेतसो मरुत। युयं कण्वं दद धनं दत्तवन्त।' तथा च ब्रह्मातिथि काण्वोऽश्विसंस्तवे दृष्टवान् यथा—

युवं कण्वाय नासत्यापिरिप्ताय हर्म्ये। शश्वदूतीर्दशस्यथः ॥ (ऋ० ८।५।२३)

'हे नासत्यौ! युवं कण्वायापिरिप्ताय परितप्तायोनीर्दशस्यथ, विविधानि रक्षणानि दत्तवन्तौ।' तथा मेधातिथिः काण्व इन्द्रस्तवे कथयति—

कण्वेभिर्धृष्णवा धृषद्वाजं दर्षि सहस्रिणम्। (ऋ० ८।३३।३, अथर्व० २०।५२।३, २०।५७।१६)

'कण्वेभ्य सहस्रिणं वाजं धनमन्नं वा दर्षि देहीति।' इन्द्रस्तवे कण्वपुत्रः प्रस्कण्व आह—

यं ते स्वधावन्त्स्वदयन्ति धेनव इन्द्र कण्वेषु रातयः। (ऋ० ८।४९।५)

'इन्द्र कण्वेषु रातयो दानान्यनेकविधानि ददाति वितरति।' एवं कण्वा इन्द्रस्य प्रिया सन्तीति भावः।

युवं कण्वायापिरिप्ताय चक्षुः प्रत्यधत्तं सुष्टुतिं जुजुषाणा। (ऋ० १।११८।७)

'युवा सुष्टुतिं शोभनां स्तुतिं जुजुषाणा सेवमानौ कण्वाय महर्षयेऽपिरिप्तायापिहितदृष्ट्ये चक्षुरधत्तम्।' एवमश्विनौ कण्वस्यावनं चक्रतुरित्याह कक्षीवानौशिजः।

१३ ऋषिषु कण्वस्य स्थानम्।

कण्वः कक्षीवान्पुरुमीढो अगस्त्यः श्यावाश्वः सोभर्यर्चनानाः।

विश्वामित्रोऽयं जमदग्निरत्रिरवन्तु नः कश्यपो वामदेवः ॥ (अथर्व० १८।३।१५)

अथर्वा यमस्तवे नामान्येतानि ऋषीणां कथयित्वा त एते ऋषयो नोऽवन्त्विति प्रार्थयति। एतेनैतेषु ऋषिषु कण्वस्य प्रथमं स्थानमासीदिति गम्यते। तथा चैतेनैव प्रमाणेन कण्वोऽथर्वणोऽपि प्राक्कालीन एवेति सिद्धयति।

१४ कण्व--होता।

स च कण्वो होताऽऽह्वाता हवनकर्ता वा याजको वाऽऽसीदिति दृश्यते, यथा भौमोऽत्रिर्वैश्वदेवसूक्ते कथयति—

प्र सक्षणो दिव्यः कण्वहोता त्रितो दिवः सजोषा वातो अग्निः। (ऋ० ५।४१।४)

कण्वो होता यस्य, कण्वा वा होतारो यस्य, सोऽग्निरत्र स्तूयते। अग्नेराह्वातारः कण्वा इति भावः।

१५ कण्वतमः कण्वः।

अतिशयेन श्रेष्ठः कण्वः कण्वतमः। कण्वेषु सर्वेषु श्रेष्ठ इत्यर्थः। स किं करोतीत्याह प्रस्कण्वः काण्व उषःस्तवे—

अत्राह तत् कण्व एषां कण्वतमो नाम गृणाति नृणाम्। (ऋ० १।४८।४)

'नृणां सतां तन्नाम कण्वतमो महर्षिर्गृणाति जपति'। सत्पुरुषाणां नाम प्रत्युषसि जपतीत्यर्थः।

१६ पूर्वे कण्वाः।

इन्द्राग्निस्तवे परुच्छेपो दैवोदासिः कथयति—

दध्यङ् ह मे जनुषं पूर्वो अङ्गिराः प्रियमेधः कण्वो अत्रिर्मनुर्विदुस्ते मे पूर्वे मनुर्विदुः (ऋ० १।१३९।९)

'दध्यङ्ङङ्गिरा प्रियमेधः कण्वोऽत्रिर्मनुरेते सर्वेऽपि महर्षयो मे दिवोदासपुत्रस्य परुच्छेपस्य जनुषं जन्मवृत्तं विदुः। ते सर्वेऽपि मे पूर्वे ऋषयः पूर्वकालीना महर्षयोऽतस्ते मे जन्म यथावज्जानन्ति। परुच्छेपात्पूर्वः कण्व इत्यत्र स्पष्टं भवति। कण्वात् पूर्वो नृषद इति चाग्रे प्रदर्शयिष्यामः।

१७ कण्वस्य सूनवः।

कण्वस्य पुत्रा अपि वर्णिताः प्रशंसिताश्च दृश्यन्ते मन्त्रवर्णेषु, यथा प्रस्कण्वः काण्वोऽग्निमंस्तवेऽपश्यत्—

याभिः कण्वस्य सूनवो हवन्तेऽवसे त्वा। (ऋ० १।४५।५)

'कण्वस्य सूनवः कण्वस्य पुत्राः प्रस्कण्वादयोऽग्निमवसे रक्षणाय हवन्तेऽग्निमाह्वयन्ति।' सध्वंसः काण्वोऽप्यश्विनोः स्तवे तथैव दृष्टवान्— **पुत्रः कण्वस्य वामिह सुषाव सोम्यं मधु ॥ ४ ॥**

पुत्रः कण्वस्य वामृषिर्गीर्भिर्वत्सो अवीवृधत् ॥ ८ ॥ (ऋ० ८।८।४, ८)

'कण्वस्य पुत्रः सध्वंसोऽश्विभ्यां मधुरं सोमरसं सुषाव स चर्षिर्गीर्भिरश्विनाववीवृधत्, स्तुत्या तौ समवर्धयत्।'

१८ नार्षदः कण्वः।

शुक्रोऽपामार्गप्रस्तावेऽपश्यत यथा—

ब्राह्मणेन पर्युक्तासि कण्वेन नार्षदेन।

सेनेवैषि त्विषीमती न तत्र भयमस्ति यत्र प्राप्नोष्योषधे। (अथर्व० ४।१९।२)

'नार्षदेन नृषदः पुत्रेण कण्वेन ब्राह्मणेन, हे ओषधे सहदेविनामके! पर्युक्तासि सर्वतः प्रशंसितासि। त्वं त्विषीमती दीप्तिमती रुग्णस्य रक्षणार्थं सेनेवैषि गच्छसि। यत्र त्वं प्राप्नोषि तत्र रोगादिभयं न भवति।' अत्र कण्वो भिषगिति दर्शितम्। स च नृषदः पुत्रः। ऋग्वेदेऽपि कण्वस्य नृषदः पुत्रत्वमुक्तं, यथाह कक्षीवानौशिजो दैर्घतमसोऽश्विस्तवे—

महः क्षोणस्याश्विना कण्वाय।

प्रवाच्यं तद् वृषणा कृतं वां यन्नार्षदाय श्रवो अध्यधत्तम् ॥ (ऋ० १।११७।८)

'कण्वाय नार्षदाय नृषदः पुत्राय महः श्रवो महच्छ्रवणेन्द्रियमदत्तं, तद्वां प्रवाच्यं प्रशंसनीयं कृतं कर्मास्तीति' कक्षीवानश्विनौ स्तौति। कवष ऐलूषोऽपि वैश्वदेवस्तवे कण्वं नृषदः पुत्रमेवाह यथा—

उत कण्वं नृषदः पुत्रमाहुरुत श्यावो धनमादत्त वाजी ॥ (ऋ० १०।३१।११)

'नृषदः पुत्रः कण्व इत्याहुस्तस्य गोत्रज्ञा महर्षय इति।' अत एव युक्तमेवोक्तं नार्षदः कण्व इति। सूक्तानामृषिषु तु सर्वानुक्रमणीकारेण 'कण्वो घौरः' इत्युक्तम्। नार्षदः कण्वो, घौरश्च कण्व, सौश्रवसश्च कण्वो, (काठक सं १३।१२), बौधायनश्च कण्व (आदित्यपुराणे) एते सर्वेऽपि कण्वा, एका एवेति वा विभिन्ना इति वेति न ज्ञायते। अन्वेष्टव्योऽयं विषय इति।

१९ पिब गाय।

पाहि गायान्धसो मद इन्द्राय मेध्यातिथे। (ऋ० ८।३३।४)

मेध्यातिथिः काण्व इन्द्रसंस्तवे मेध्यातिथिमृषिमात्मानमेव संबोध्य 'पाहि गाय' इति कथयति। तथा च देवातिथिः काण्व इन्द्रस्तुतौ दर्शयति—

आपित्वे नः प्रपित्वे तूयमा गहि कण्वेषु सु सचा पिब ॥ (ऋ० ८।४।३)

'हे इन्द्र ! कण्वानां यज्ञेषु सोमपानायागच्छ तत्र सोमं च पिबेति भावः ।'

२० कण्वा इव ।

मेध्यातिथिः काण्व इन्द्रस्तवे कण्वानामुपमा प्रयुनक्ति यथा—

कण्वा इव भृगवः सूर्या इव विश्वमिद्धीतमानशुः ।

इन्द्रं स्तोमेभिर्महयन्त आयवः प्रियमेधासो अस्वरन् । (ऋ० ८।३।१६, अथर्व० २०।१०।२; २०।५९।२)

कण्वा इव भृगव एतन्नामका ऋषयो विश्वं धीतमाध्यातमिन्द्रमानशुः प्रापुः । प्रियमेधास आयवो मानवा ऋषय इन्द्रं महयन्तः स्तोमैरस्वरन्नस्तुवन् । तथा वत्सः काण्व इन्द्रस्तवे कण्वस्योपमा प्रयुक्तवान्—

अहं प्रत्नेन मन्मना गिरः शुम्भामि कण्ववत् । येनेन्द्रः शुष्ममिद्दधे । (ऋ० ८।६।११, अथर्व० २०।११५।२)

'अहं वत्सः कण्वस्य वंशजः कण्ववत् कण्वर्षिणा सममेव प्रत्नेन पुरातनेन मन्मना मननार्हेण गिरः वाचः शुम्भामि शोभयाम्यलंकरोमि । येन इन्द्रः शुष्मं बलं दधाति ।' तथा चाथर्ववेदेऽपि कण्व–बादरायण–भागलय आहुः—

कण्वः—

अत्रिवद्वः क्रिमयो हन्मि कण्ववज्जमदग्निवत् । अगस्त्यस्य ब्रह्मणा सं पिनष्म्यहं क्रिमीन् ।

बादरायणिः— (अथर्व० २।३२।३, ५।२३।१०)

त्वया पूर्वमथर्वाणो जघ्नू रक्षांस्योषधे । त्वया जघान कश्यपस्त्वया कण्वो अगस्त्यः ॥ (अथर्व० ४।३७।१)

भागलिः—

आयुर्ददं विपश्चितं श्रुतां कण्वस्य वीरुधम् । आभारिषं विश्वभेषजीमस्यादृष्टान्नि शमयत् । (अथ० ६।५२।३)

आयुर्वेदविषयका मन्त्रा एते कण्वेन बादरायणेन भागलिना च क्रमेण दृष्टाः । कण्ववत् ब्रह्मणा मन्त्रशक्त्या रोगक्रमीन्नाशयामीति कण्वपुत्र आह । बादरायणिरपि कथयति यद्यथा पूर्वकाले कण्वोऽगस्त्यश्च कया चिदौषध्या रोगक्रिमीनननाशयत्तथैवाहमपि रोगान् दूरीकरोमीति । भागलिरपि कथयति यद्यथा कण्वस्य वीरुधं कण्वेन रोगनिवारणाय प्रयुक्तां वीरुधं श्रुता विश्रुतां प्रसिद्धां विश्वभेषजीं सर्वरोगनिवारणसमर्थामाभारिषम् । तया च रोगबीजमशमयम् । एतेन कण्वो भैषज्यकर्मणि कुशल आसीदिति गम्यते । अग्रेऽपि कण्वाना भैषज्यं कर्म प्रदर्शयिष्याम ।

२१ कण्वोऽदुहत् ।

यामस्य कण्वो अदुहत् प्रपीनां सहस्रधारां पयसा महीं गाम् ॥ (अथर्व ७।१५।१, वा. य. १७।७४)

(काण्व य. १८।७४, काठक १८।४।९, मैत्रा. २।१०।६; कपिष्ठ० २८।४)

कण्वो ह वा एतस्य श्रायसो दोहं विदांचकार, यथा गां प्रत्तां दुह, एवमेवैतयाग्निमग्निचिद् दुहे ॥

(काठक. सं २१।२)

तामेतां कण्वा सौश्रवसा विदुः । (काठक १३।१२)

सहस्रधारां महीं गां कण्वोऽदुहत् , स एवास्या दोहनविधिं प्रथमं विदांचकार । कण्वेभ्यः पूर्वमस्याविधं दोहनविधिं न कोऽप्यजानादिति दृश्यतेऽत्र ।

२२ कण्वा रोगोत्पादकाः क्रिमयः ।

यथा ऋग्वेदादिषु ऋषिवाचकः 'कण्व' इति शब्दोऽस्ति, तथैवाथर्ववेदेऽप्यस्त्येव । तथापि तत्र यत्रकुत्रचिद् रोगबीजवाचकः कण्वशब्दोऽपि दृश्यते । अस्य रोगबीजस्य संशोधनमाविष्कारो वा कण्वेनर्षिणा कृतो भवेदित्येतदर्थं तस्यर्षेः पूजार्थं कण्वेति नाम तस्मै रोगबीजाय रोगक्रमिभ्यो वा दत्तमिति तर्कयितुमत्र शक्यते । यथाद्यापि तत्त्वाविष्कारकस्यैव नाम तत्तद्विज्ञानसंभूताय तत्त्वाय दीयते, तथैवात्रापि बोद्धव्यम् । तथा हि—

गिरिमेनाँ आ वेशय कण्वान् जीवितयोपनान् ॥ ४ ॥
पराच एनान् प्र णुद कण्वान् जीवितयोपनान् ॥ ५ ॥ (अथर्व० २।२५।४-५)
उग्रा हि कण्वजम्भनी तामभक्षि सहस्वतीम् ॥ १ ॥
गर्भादं कण्वं नाशय पृश्निपर्णि सहस्व च ॥ ३ ॥ (अथर्व० २।२५।१-३)

'जीवननाशकान् कण्वान् रोगबीजान् सुदूरं प्रापय, ग्रामाद्बहिर्निःसारय। कण्वसंज्ञकः कृमिर्गर्भादो गर्भनाशको वर्तते। यो गर्भाशयं प्राप्य तत्रत्यं गर्भं नाशयति मारयति। तं पृश्निपर्णी विनाशयति गर्भं च पुष्यतीति।' कण्वस्यर्षेरायुर्वेदविषयक आविष्कारोऽत्र गम्यते।

अत्रोदधृतेषु मन्त्रेषु कण्वाना प्रिया यज्ञारभा, तत्र तेषा सोमाभिषव, तेषां श्रेष्ठं यज्ञसाधनं, तैः कृतं देवतानामाह्वानम्, कण्वैः स्तोत्राणां ब्रह्मणा च करणं, तेषां गानं, देवतानामीडनं च, देवतासंबंधिन्या मते संवर्धनं, कण्वस्य भयं, तस्मात्तस्य देवताभिः कृतं परित्राणं, कण्वायानेकविधं देवैर्दत्तं दानं, महर्षिषु कण्वस्य प्रथमं स्थानं, कण्वस्य होतृत्वं, कण्वस्य श्रेष्ठत्वं, कण्वस्य पूर्वजत्वं, तस्य पुत्राः, तस्य नार्षदत्वं च दर्शितम्। कण्वैः कृतं गोदोहनं चात्र प्रदर्शितम्। कण्वस्य भैषज्यनैपुण्यं, तस्य च रोगबीजभूतानां कृमीणामाविष्कारश्चात्र प्रदर्शित। एतत्सर्वं कण्वस्यर्षेः वैदग्ध्यविज्ञानायालमिति कृत्वात्रैतं विषयं समापयामः।

अत्र चत्वारः कण्वा दृश्यन्ते, तत्र कोऽयं कण्वो यस्य नाम शुक्लयजुर्वेदेन सह संबध्यतेऽथवा शुक्लयजुर्वेदस्य प्रवर्तकः कश्चिदन्यः कण्वोऽस्तीत्येतद्विचार्यत इदानीम्।

कण्वस्य निवासस्थानम्।

शुक्लयजुर्वेदस्यास्य वाजसनेयी-माध्यंदिन-संहिताया "**एष वो अमी राजा**" (वा० सं० ९।४०) इति राजविषयमधिकृत्याविशेषेणोक्तं, न तत्र स्थानविशेषनिर्देशो वा राज्यविशेषनिर्देशो वा दृश्यते। परं शुक्लयजुर्वेदस्य काण्वसंहितायां तु "**एष वः कुरवो राजा, एष वः पाञ्चालो राजा**" (काण्व सं० ११।११) इति कुरुपाञ्चालाना नामनिर्देशपूर्वकं मन्त्रेऽस्मिन्नुल्लेखो दृश्यते, तदसंशयं सूचयति, यदेषा काण्वानां संहिता कुरूणा पाञ्चालाना च साम्राज्येन सह संबद्धेति।

तैत्तिरीय-संहिताया चास्यैव मन्त्रस्य स्वरूपान्तरं '**एष वो भरता राजा**' इति दृश्यते, तत्तु तस्याः संहितायाः सम्राजां भरतानां संबन्धं प्रकटयति। काठक-मैत्रायणीययो संहितयोः पाठस्तु '**एष ते जनते राजा**' (काठ० १५।७, मैत्रा० २।६।९) इति, स च जानपद-शासनं तत्रत्याना मानवाना सुस्पष्टमेव सूचयति, यत्रैते द्वे संहिते प्रचलिते स्त इति।

इत्येवमेकस्यैव मन्त्रस्य विभिन्नासु संहितासु विभिन्नो मन्त्रपाठस्तस्यास्तस्याः संहितायास्तत्तत्स्थानीयत्वं प्रदर्शयति, देशविशेषसंबन्धत्वं साम्राज्यविशेषसंबन्धत्वं वा सूचयति। तत्राप्यय विशेषो यद्वाजसनेय-संहितायां देशवाचकं पदं न विद्यतेऽन्यासु च संहितासु दैशिकं पदं विद्यते। एष एव वाजसनेय-संहिताया विशेषोऽन्याभ्यः संहिताभ्यः। यत्र तु दैशिकं पदं स्यात्, तस्याः संहितायास्तेन प्रदेशेन, तेन च राज्यशासनेन संबन्धः सुतरा स्पष्टो भवति।

यजुर्वेद-वृक्षः।

यजुर्वेदस्य वृक्षे विविधानां यजुःशाखाना स्थानानि देशविशेषप्रचारो वा प्रदर्शित। एष च यजुःशाखावृक्षो पंचवटी-नासिकक्षेत्रनिवासिनो यज्ञेश्वर-दाजीति नाम्नो वेदविदुषो मैत्रायणी-शाखावलम्बिन सकाशात् प्राप्तो पण्डितवरेण रघुवीरेण विदुषा (डाक्तरेत्युपपदधारिणा) लवपुरे मुद्रितस्तत्रैव यजुर्वेदवृक्ष एतासा संहितानां देशविशेषा एवं प्रदर्शिता —

कण्वा — कृष्णवेणाप्रदेशे,
कठाः काठकाः— गोदादक्षिणेदेशे,
कण्वाः कर्णवटाः— गोमतीपश्चिमेदेशे,
मध्यंजनाः— सरयूतीरनिवासिनः,
तैत्तिरीयाः— निरंगुल-गोदादक्षिणेदेशे,

मैत्रायणीयाः— गोदादक्षिणदेशे,
मैत्रायणीय-शाखाभेदाः— काश्मीरे, मरुदेशे इ० ।

तैत्तिरीय- मैत्रायणी- काठक- काण्व- वाजसनेयी- माध्यंदिनानामेतानि स्थानानि देशविशेषा वा यजुर्वेदवृक्षे दृश्यन्ते। परन्तु देशविशेषा एते नैवानुमोदन्ते मन्त्रोक्तराज्यशासनस्य स्थानानि। यथा काण्व--संहितायां कुरुपाञ्चालानां निर्देशोऽस्ति, प्रदेशावेतौ हस्तिनापुरसमीपतो वर्तेते, परं कण्वानां देशविशेषौ यजुर्वेदवृक्षे कृष्णावेणाप्रदेशस्तथा च गोमती--प्रदेशश्चोक्तौ। एतौ देशौ कुरुपाञ्चालानां नैवाधिराज्य आसन्। एतयोर्देशयोरुपरि कुरुपाञ्चालानां राज्यं न कदाचिदप्यासीत्। यत एतद्विषये न किमपि प्रमाणं दृश्यते। तथैव तैत्तिरीयाणां संहितायां भरतो राजेत्युक्तम्, भरतानां साम्राज्यं हस्तिनापुर एवासीत्, परंतु तैत्तिरीयाणां गोदादक्षिणदेश इति वेदवृक्ष उक्तम्। एवं वेदवृक्षेण यत्कथितं तत्संहितावचनेन नैव संगच्छते। वेदवृक्षकथनान्मन्त्रोक्तं कथनं बलवत्तरमस्तीति निश्चयः। अतो भरतानां कुरूणां पाञ्चालानां च प्रदेशा उत्तरीया एव ग्राह्या इत्यस्माकं मतिः। तत्र चोत्तरीयाणां कुरुपाञ्चालानां भरतानां च साम्राज्येन सह काण्वसंहितायास्तैत्तिरीय--संहितायाश्च क्रमेण सम्बन्धः संहितोक्तप्रमाणबलेन दृश्यते, न स वेदवृक्षोक्तेन तिरस्कर्तुं शक्यः। वेदवृक्षस्य च प्रामाण्यं चिन्त्यमेव, तत्तु संहितावचनप्रामाण्याद्धीनतरमेवास्तीति प्रतिभाति।

वेदवृक्षोक्तशाखास्थानानि तु उत्तरकालिकानि भवेयुः संहितोक्तस्थानानि पूर्वकालीनानि इत्येवं द्वयोरपि स्थानयोश्चारितार्थ्यं स्यादेव।

कोऽयं कण्वः ?

अत्रेदानीं कोऽयं कण्व इति विचारणीयम्। किं ऋग्वेदमन्त्रोक्तोऽयं कण्वो घौरो येनैषा काण्वसंहिता प्रवर्तिता ? नेति ब्रूमः। कुत इति चेत्कथ्यते।

बौधायनपितृत्वाच्च प्रशिष्यत्वाद् बृहस्पतेः।
शिष्यत्वाद्याज्ञवल्क्यस्य कण्वोऽभून्महतो महान्। (आदित्यपुराणे)

अयं कण्वो याज्ञवल्क्यस्य शिष्यः, शुक्लयजुर्वेदाचार्यस्यादित्यस्य प्रशिष्यो, बौधायनस्य पुत्रः। याज्ञवल्क्योऽस्य गुरुः, स तु विदग्धस्य शाकल्यस्य समीपे शिष्यरूपेण स्थित्वा तस्याश्रमे वेदाध्ययनार्थमुषित्वा, ऋग्वेदमधीतवान् त्यक्तवांश्च। अत एतत्सिद्ध्यति यदस्य कण्वस्य गुरोर्याज्ञवल्क्यात् पूर्वमेव ऋग्वेदस्यास्यैषा संहिता आसीदिति, या तु शाकलप्रवर्तितत्वाच्छाकलसंहितेतीदानीं प्रसिद्धा। अत ऋग्वेदमन्त्रोक्तः कण्वो घौर एतस्याः काण्वसंहितायाः प्रवर्तको भवितुमशक्यः।

कण्वो नार्षदस्तु यदि घोरादन्यो भवेत्तर्हि स तस्मात्कण्वादपि प्राचीनतरो दृश्यते। अतः स एतस्याः काण्वसंहितायाः प्रवर्तको नैव भवितुं शक्यते।

अतः कोऽपि तृतीय एव कण्वोऽभवेद्यः स्वर्वेतं शुक्लयजुर्वेदं प्रावर्तयत। स च बौधायनस्य पुत्रो याज्ञवल्क्यशिष्यः कण्वो योऽस्याः संहितायाः प्रवर्तको दृश्यते। अतः कण्वो बौधायन इत्यस्य प्रसिद्धिः।

शुक्लयजुषामाचार्य आदित्यः। तस्माद्याज्ञवल्क्येनायातयामानि यजूंष्यधीतानि। एष कण्वस्तु तस्माद्याज्ञवल्क्यादेव यजुर्वेदं शुक्लमधीतवान्। ततो याज्ञवल्क्यसमकालीन एवैष कण्वो दृश्यते। याज्ञवल्क्यस्य काले निश्चिते सत्यस्य कालोऽपि ज्ञातुं शक्यते। अतो याज्ञवल्क्यस्य कालविषयमत्रेदानीं विचारयामः।

याज्ञवल्क्यस्य कालः।

सैषा शुक्लयजुर्वेदस्य संहिता वाजसनेयी, माध्यंदिनीया वा संहितेति कथ्यते। वाजसनेयोऽयमेव याज्ञवल्क्यः। वाजसनिस्तस्य पिता, तस्य पुत्रोऽयं वाजसनेयः, तेन प्राप्ता संहिता वाजसनेयी।

तस्यास्य वाजसनेयस्य याज्ञवल्क्यस्याश्रमो वृद्धनगरे (भाषाया वडनगर इति ख्याते) अर्बुदपर्वतस्य (भाषायामाबूपहाड इति ख्यातस्य) ऐशान्यां दिशि (श्रीमता गायकवाडमहाराजाना राज्ये महसाणाप्रान्ते अहमदाबादनगरस्योत्तरस्यां दिशि) प्रख्यातोऽभूदिति प्रसिद्धिः पुराणेषु दृश्यते। यथा—

तथाम्योऽपि च तत्रास्ति याज्ञवल्क्यसमुद्भवः।
आश्रमो लोकविख्यातो मूर्खाणामपि सिद्धिदः॥ (स्कन्दपुराणे नागरखण्डे अ० १२९)

अस्यैव वृद्धनगरस्य नामान्तराणि चमत्कारपुरं, आनन्दपुरं, आनर्तपुरं, वर्धमानपुरमित्यादीनि बहूनि पुराणान्तरेषु सन्ति। अस्मिन्नेव नगरे याज्ञवल्क्यः सहशिष्य उवास। महात्मनोऽस्य याज्ञवल्क्यस्य ज्ञानविज्ञानाभ्या समाकृष्टेन जनकेन समाहूतोऽयं मिथिलां गत्वा, तस्मै राज्ञे ब्रह्मज्ञानमुपादिश्य, तत्रैव न्यवसत। तथा हि—

ब्राह्मणैर्याज्ञवल्क्यस्तु विज्ञातो येन केन तु। विदेहेन ततः प्राप्तः श्रवणार्थं नराधिपः।
वेदान्तानां च सर्वेषां रत्नाख्येन महीभुजा॥ (स्कं० पु० नागरखंडे)

स्कंदपुराणस्य नागरखण्डस्यैकोनत्रिंशतितमेऽध्याये याज्ञवल्क्यस्य महामुने संक्षिप्तं चरितं विद्यते। तत्र याज्ञवल्क्यस्यखवेदाध्यापको विदग्धः शाकल्य आसीदिति कथितम्। सोऽपि विदग्धः शाकल्योऽत्रैव वर्धमानपुरे(वडनगरे)ऽवसदिति पुराणेषु दृश्यते। एष एव विदग्धः शाकल्यो जनकसभायां परास्तो याज्ञवल्क्येनेति बृहदारण्यकस्य तृतीयेऽध्याये (बृ० उ० ३।९।२६, शतपथे ब्राह्मणे वा चतुर्दशे काण्डे १४।७।२८) कथितम्।

शतपथस्य ब्राह्मणस्य रचनाकालः।

शतपथाख्यं ब्राह्मणं भगवता याज्ञवल्क्येन रचितमिति महाभारते लिखितं यथा—

प्रतिष्ठास्यति ते वेदः सखिलः सोत्तरो द्विज। कृत्स्नं शतपथं चैव प्रणेष्यसि द्विजर्षभ॥११॥
ततः शतपथं कृत्स्नं सरहस्यं ससंग्रहम्। चक्रे सपरिशेषं च हर्षेण परमेण ह॥ १६॥
कृत्वा चाध्ययनं तेषां शिष्याणां शतमुत्तमम्॥१७॥
सूर्यस्य चानुभावेन प्रवृत्तोऽहं नराधिप। कर्तुं शतपथं वेदमपूर्वं च कृतं मया।
यथाभिलषितं मार्गं तथा तच्चोपपादितम्॥२३॥ (म० भा० मोक्ष० अ० १४४)

स्वयं याज्ञवल्क्य एवैतत्कथयति, यदहं भगवत आदित्यस्यादेशात्सरहस्यं कृत्स्नं शतपथं कृतवानिति। अतो यस्तु शतपथस्य ब्राह्मणस्य कालः स एव याज्ञवल्क्यस्य कालो भवति। तथा च स एव कण्वस्यापि कालस्तस्य याज्ञवल्क्यशिष्यत्वात्। तथा च--

एतेन हैन्द्रोतो दैवापः शौनको जनमेजयं पारिक्षितं याजयाञ्चकार . ... तदेतद्गाथयाभिगीतं
आसन्दीवति धान्यादं रुक्मिणं हरितस्रजम्। अबध्नादश्वं सारंगं देवेभ्यो जनमेजयः।(श० ब्रा०१३।५।४।१--२)
एतेन ह वा ऐन्द्रेण महाभिषेकेण तुरः कावषेयो जनमेजयं पारिक्षितमभिषिषेच।
तदेषा यज्ञगाथाभिगीयते. . आसन्दीति० (ऐ० ब्रा० ८।२१)
भीष्म उवाच— अत्र ते वर्तयिष्यामि पुराणमृषिसंस्तुतम्। इन्द्रोतः शौनको विप्रो यदाह जनमेजयम्।
आसीद्राजा महावीर्यः पारिक्षिज्जनमेजयः। एवमुक्त्वा तु राजानमिन्द्रोतो जनमेजयम्।
याजयामास विधिवद्वाजिमेधेन शौनकः। (महाभारत, अ० १४९)

एष पारिक्षिज्जनमेजयः पितामहाद्भीष्मादपि प्राचीनतमोऽत एव शौनकस्तं याजयामासेति परोक्षभूतप्रयोगोऽत्र भीष्मेण प्रयुक्तः। यस्तु युधिष्ठिरस्य प्रपौत्रो जनमेजयः पारिक्षितस्त्वन्य एवैतस्मात्।

द्वौ जनमेजयावास्ताम्। एको युधिष्ठिरस्य महाराजस्य प्रपौत्रो, द्वितीयस्तु युधिष्ठिरात्प्राचीनो द्विचत्वारिंशत्तम पूर्वज इति। अस्यैवेतिहासं भीष्म आह, तं शौनको याजयामासेति। स एवेतिहासः शतपथे ऐतरेये च ब्राह्मणे दृश्यते। शतपथं ब्राह्मणं तु याज्ञवल्क्येनादित्यस्याचार्यस्याज्ञया रचितम्। अतो यः शतपथस्य काल स एव याज्ञवल्क्यस्य कालो भवितुं शक्यः।

कृत्तिकास्वादधीत। एता ह वै कृत्तिकाः प्राच्यै दिशो न च्यवन्ते सर्वाणि ह वान्यानि
नक्षत्राणि प्राच्यै दिशश्च्यवन्ते॥ (श० ब्रा० २।२।१–२)

अत्र कृत्तिकानां पूर्वस्यां दिशि च्यवनरहितमवस्थानं केनापि ऋषिणा दृष्टं, तदेव शतपथे तेन वर्णितम्। अत एव ' न च्यवन्ते '

इति वर्तमानकालीनः प्रयोगोऽत्र संगच्छते। इदानीं तु प्राचीं दिशं त्यक्त्वान्यत्रोर्ध्वं गताः कृत्तिकाः। तेषां तदुपर्ययनं पञ्चसहस्रैर्वर्षैरेव भवितुं शक्यते। अतः कृत्तिकानां प्राचीदिगवस्थानं शकपूर्व (संवत्पूर्वं वा) त्रिसहस्रवर्षेभ्यः प्राक्कालीनमासीदिति निश्चीयते खगोलविद्भिः। एतच्छ्रीमद्भिः शंकर-बालकृष्ण-दीक्षितैः स्वीये भारतीय--ज्योतिषशास्त्रे प्रमाणैरनेकविधैः परिष्कृतम्।

यस्तु शतपथस्य कालः स एव भगवतो याज्ञवल्क्यस्य कालः, स एव विदग्धस्य शाकल्यस्य कण्वस्य बौधायनस्य चेति दर्शितं पूर्वमेव। अत एवोच्यते याज्ञवल्क्यस्य जनकस्य च समयः इत पूर्वं पञ्चसहस्रवर्षीय, तस्य च ऋग्वेदाध्यापको विदग्धः शाकल्यो यो माण्डूकेयस्य पुत्रो, येन च ऋग्वेदस्य पदपाठः कृत। तमेतं शाकल्यं याज्ञवल्क्यः परास्तवान जनकसभायाम् (बृ० उ० ३।९।२६)। याज्ञवल्क्यस्य च शिष्यः कण्वः। अत सोऽपि एतत्कालीन एवेति सिद्धम्।

श्रीमद्भागवतस्य नवमस्कन्धे विश्वामित्रस्य पूर्वे पुरुषा दर्शिता। त एते— १ नारायणः, २ ब्रह्मा, ३ अत्रिः, ४ सोमः, ५ बुधः, ६ पुरूरवा, ७ विजयः, ८ भीमः, ९ काञ्चन, १० होत्रकः, ११ जह्नुः, १२ पुरु, १३ बलाक., १४ अजाक, १५ कुश (इषीरथ.), १६ कुशाम्बुः (कुशिकः), १७ गाधी, १८ विश्वामित्रः।

एष विश्वामित्रो मण्डलं तृतीयमृग्वेदस्यापश्यत। एतदाह सर्वानुक्रमणीकारः कात्यायनो यथा—

'**गाधिजो विश्वामित्रः स तृतीयं मण्डलमपश्यत्** इति'। अस्यैव विश्वामित्रस्य कृत्रिमः पुत्रः शुनःशेपो देवरातः, स तु हरिश्चन्द्रस्य नरमेधगाथाया प्रसिद्धः (ऐ० ब्रा० ७।१३)। स एष शुनःशेपः ऋग्वेदस्य प्रथममण्डलस्थानि कतिपयानि सूक्तान्यपश्यत। अस्यैव शुनःशेपस्य पुत्रः कतिः, तस्य पुत्रः शुनःपुत्र इति, तस्य च पुत्रश्चारायणो यो देवरात इति वा प्रसिद्धः। एष चारायणो यजुर्वेदस्य चरकान्तर्गतायाश्चारायणीय-शाखायाः प्रवर्तकः। एव चारायणिर्देवरातो, ब्रह्मरातो, यज्ञवल्क्यो, वाजसनिरित्याद्यनेकैर्नामभिः प्रसिद्धः। अस्यैव पुत्रो याज्ञवल्क्यो वाजसनेयो दैवरातिरिति। अत एवाहुश्चतुर्वेदभाष्यकाराः सायणाचार्या काण्वसंहिताभाष्योपक्रमे—

वाज इत्यन्नस्य नामधेयं, अन्नं वै वाज इति श्रुतेः। वाजस्य सनिर्दानं यस्य महर्षेरस्ति सोऽयं वाजसनिस्तस्य पुत्रो वाजसनेय इति तस्य याज्ञवल्क्यस्य नामधेयम्।

बृहदारण्यकोपनिषद्भाष्ये शंकराचार्यपूज्यपादाः कथयन्ति— '**एवमाह स्मोक्त्वा किल याज्ञवल्क्यो यज्ञस्य वल्को वक्ता यज्ञवल्कः, तस्यापत्यं पुमान्याज्ञवल्क्यो दैवरातिरित्यर्थः।**' तथा च—

यज्ञानां यज्ञकाण्डानां वेदानां वल्को वक्ता वचनशीलो यज्ञवल्कः। ब्रह्मरातो महाकर्मठः। तस्य गोत्रापत्यं पुमान्याज्ञवल्क्यः। (कृष्णसूरिकृते वेदनिरूपणे)

एवं विश्वामित्रस्य कृत्रिमः पुत्रः शुनःशेपः, तस्य प्रपौत्रो यज्ञवल्कश्चारायणीयशाखाप्रवर्तक। तस्य पुत्रो याज्ञवल्क्यः स चायातयामानि शुक्लानि यजूंषि सूर्यादाचार्यात्प्राप्य, वाजसनेयी--माध्यंदिनीय--शाखायाः प्रवर्तकोऽभूत। तस्य याज्ञवल्क्यस्य पुत्रः कात्यायनी--संजातः कात्यायनः परासां शाखानां ग्रन्थनिर्माणकरणात्पारस्कर इति नाम्ना प्रसिद्धः। स एव वररुचेः पिता।

एष याज्ञवल्क्यो वर्धमाननगरे चमत्कारपुरे पूर्वोक्ते सहस्रशिरं विदग्धं शाकल्यमृग्वेदाचार्यमृग्वेदाध्ययनार्थमुपेयिवान। एष एवाचार्य ऋग्वेदस्य शाकलशाखाया प्रवर्तकः। अनेन शाकल्येनाज्ञप्तो याज्ञवल्क्यो राजानं चमत्कारपुरस्य याजयामास। तेन राज्ञा केनापि निमित्तेनापमानित उपहसितश्च याज्ञवल्क्यो राजानं तं, पुन पुनश्चोद्यमानोऽप्याचार्येण नैव पुनर्जगाम, न च तं पुनर्याजयामास। तेन क्रुद्धः शाकल्यो याज्ञवल्क्यं स्वकीयाज्ञाभङ्गकारिणमिति मत्वाधिचिक्षेप। तेन याज्ञवल्क्यः शाकल्यं त्यक्त्वा, प्रभासक्षेत्रं संप्राप्य, स्वकीयमेव मातामहं यजुर्वेदाचार्यं वैशंपायनं यजुषामध्ययनार्थं जगाम। तत्र वसता याज्ञवल्क्येन सह वैशंपायनस्यापि तथैव केनापि निमित्तेन कलहोऽभूत्, येन तमप्याचार्यं याज्ञवल्क्यस्तत्याज (श्री० भागवते १२।६, ब्रह्माण्डपुराणे पू० अ० ५, विष्णुपुराणे ३।५, आत्मपुराणे १०)

एवं त्यक्ताचार्यद्वयस्त्यक्तवेदद्वयश्च याज्ञवल्क्य आचार्यमादित्यं गत्वा तमुपास्य तस्मादयातयामानि यजूंषि प्राप्तवान।

आदित्यानीमानि शुक्लानि यजूंषि वाजसनेयेन याज्ञवल्क्येनाख्यायन्ते। (श० ब्रा० १४।९।५।३३)

उद्दालकस्य शिष्यो याज्ञवल्क्यः। (श० ब्रा० १४।९।४।३३)

अयातयामानि तु भानुगुप्तान्यन्यानि जातानि तु नीरसानि।
यजूंषि तेषामथ याज्ञवल्क्यो ह्ययातयामानि रवेरवाप॥ (देवी भा० ९।५)

इत्युक्तो भगवान् सूर्यो याज्ञवल्क्यं महामुनिम् ।
वेदान् षडङ्गसहितान् रहस्यादिसमन्वितान् ।
चतुरोऽध्यापयामास स्थापयित्वा रथे निजे ॥
प्राप्य वेदान् मुनिः सर्वान् गृहस्थाश्रमधर्मवान् ।
चतुर्वेदार्थिनः शिष्यानुपनिन्ये महामनाः ।
चतुर्धा दृश्यते तस्य मुनेः शिष्यौघमण्डली ।
अध्यापनरतस्यैषा याज्ञवल्क्यस्य धीमतः ॥ (आत्मपुराणे ७।३८-४५)

भगवत्पूज्यपादाः शंकराचार्या अपि याज्ञवल्क्यं चतुर्वेदमेवाहुः (बृ० उ० शांकरभाष्ये ३।१।२) ।

स तथेति प्रतिज्ञाय प्रविश्यादित्यवाजिनः ।
कर्णेऽपठत्ततो वेदांश्चतुरोऽपि च तन्मुखात् ।
(स्कं० पु० ना० खं० २७८)

एवमेष याज्ञवल्क्यो ब्रह्मसंप्रदायं त्यक्त्वादित्यसंप्रदायं स्वीकृतवान् । वेदानां द्वौ संप्रदायौ, ब्रह्मसंप्रदाय आदित्यसंप्रदायश्च । तथा हि-

ब्रह्मणः संप्रदायोऽयं व्याससंदर्शितोऽभवत् ।
विभक्तस्यैव वेदस्य संप्रदायो द्विधा मतः ।
ब्रह्मणः संप्रदायस्तु आदित्यस्य तथा मतः ।
अयातयामसंज्ञोऽयं कृत्स्नकर्मप्रकाशकः ॥ (जाबालसंहितायां अ० १)

ब्रह्म-संप्रदायः	आदित्य-संप्रदायः
[ऋग्वेदस्य]	[ऋग्वेदस्य]
आश्वलायनाद्याः २० शाखाः	शांख्यायनी (बाष्कला कौषीतकी वा)
[यजुर्वेदस्य]	[यजुर्वेदस्य]
कृष्ण-यजुर्वेदस्य ८६ शाखाः	काण्व-माध्यंदिनाद्या. १५ शाखा·
[सामवेदस्य]	[सामवेदस्य]
जैमिनी-राणायणीयाद्याः शाखाः	कौथुमी शाखा
[अथर्ववेदस्य]	[अथर्ववेदस्य]
पिप्पलादी शाखा	शौनकीया शाखा

ब्रह्म-संप्रदाये एवमृषिपरंपरा दृश्यते-ब्रह्मा- वसिष्ठः- शक्तिः- पराशरः- व्यास । एतस्माद् व्यासात्पैल ऋग्वेदस्य, वैशंपायनो यजुर्वेदस्य, जैमिनि. सामवेदस्य, सुमन्तुरथर्ववेदस्य प्रवर्तकोऽभूदिति ।

आदित्यसंप्रदाये तु आदित्याद्याज्ञवल्क्यस्तस्मात् शांख्यायन ऋग्वेदस्य, कण्वमाध्यंदिनौ यजुर्वेदस्य, सामश्रवा कौथुमश्च सामवेदस्य, शौनकोऽथर्ववेदस्य प्रवर्तकोऽभूदिति ।

एवं सनातनावेतौ द्वौ संप्रदायौ वेदस्यैकस्यैवैतौ द्वौ प्रवाहाविव दृश्येते ।

कण्वो याज्ञवल्क्यशिष्यः ।

कृष्णयजुर्वेदान्तर्गत-बौधायनशाखा-प्रवर्तको बौधायन , तस्य पुत्रोऽयं कण्वो याज्ञवल्क्यादादित्यादागतानि शुक्लानि यजूंष्यधीतवान् । तेनायं काण्वो बौधायनो याज्ञवल्क्यस्य शिष्यो भगवत आदित्यस्य प्रशिष्योऽस्याः संहितायाः प्रवर्तकः । यद्यप्येषो याज्ञवल्क्यशिष्यस्तथापि स यजुर्वेद-पठने गुरुं नानुगतवान् । तेन माध्यंदिन-संहितायाः काण्व-संहितायाश्च पठने महान्भेदो दृश्यते । काण्वा मन्त्रानृग्वेदवत्पठन्ति, माध्यन्दिनाश्च स्वकीयां परिपाटीमनुसरन्ति । पुरुषेति काण्वाः, पुरुखेति माध्यंदिनाः पठन्ति । एवमेवान्योऽपि महान्भेदो पठन-परिपाट्या दृश्यते ।

आदित्यसंप्रदायान्तर्गतान्येतानि शुक्लानि यजूंषि सन्तीति सर्वैः श्रूयते । तान्येतानि काण्वपरिपाटीवदुक्तानि वा वाजसनेयीपरिपाटी-वदुक्तान्यादित्येनेति नेदानीं ज्ञातुं शक्यते । यदि कण्वो याज्ञवल्क्यादध्येतवांस्तर्हि केन कारणेन मन्त्रोच्चारणे तं नानुसृतवानित्यपि नैव ज्ञायते । याज्ञवल्क्य-संहितायाः काण्वसंहितायाश्च पाठभेदो वर्णोच्चारणभेदश्च निमित्तेन केन संभूत इत्येष चिकित्सनीयोऽयं विषयः ।

संवतः पूर्वं त्रिसहस्रवर्षमिते समये कण्वो याज्ञवल्क्यादेतानि यजूंषि प्राप्तवान् । नैतेन शुक्लयजुषामेष एव कालो भवितुं शक्यः । तेषां याज्ञवल्क्यादपि पूर्वमाचार्यैस्थादित्यस्य संनिधौ सुगुप्तत्वात् । अत एव शुक्लयजुषां समयोऽज्ञात एव, न ज्ञायते केनापि तानि कदा गुप्तानि तत्रादित्यस्य सकाशे इति । परं वाजसनेयी-संहितायाः प्राप्तिकालः काण्व-संहितायाश्च संग्रह-काल उक्तपूर्व इत्येवात्र साधितमस्माभिः ।

कर्मकाण्ड-ज्ञानकाण्ड-विषयः ।

अस्यां संहितायामध्यायाश्चत्वारिंशत् । एकोनचत्वारिंशदध्यायावधि कर्मकाण्डमनेकविधं, तदूर्ध्वं चत्वारिंशत्तमेऽध्याये ब्रह्मविद्या चेति सांप्रदायिकाः कथयन्ति । चत्वारिंशदध्यायान्तर्गताना मन्त्राणा मननेन नैतन्मतं सांप्रदायिकानां परिपुष्यति । तद्यथा- **सहस्रशीर्षेति** पुरुषमेधसंज्ञकः (वा० सं० अ० ३१; का० सं० अ० ३५), **तदेवाग्निस्तदादित्येति** सर्वमेधसंज्ञक (वा० सं० अ० ३२, काण्व० ३५), **ऋचं वाचमिति** शान्तिकरणं (वा० सं० ३६, काण्व. ३६) एवमनेका अध्याया अध्यात्मविद्याप्रकाशका दृश्यन्ते । तेषां मन्त्राणां कर्मणि प्रयुक्तत्वात्तेषां ब्रह्मविद्याप्रकाशकत्वं नैव विलोप्तुं शक्यते । **सर्वे वेदा यत्पदमामनन्तीति** श्रुतेः (कठ उ. १।२।१५) सर्वेषा वेदाना तत्पदप्रकाशकत्वेन केवलं कर्मण्यप्रयुक्ता मन्त्रा एवाध्यात्मविद्याप्रकाशका इति मन्तुं नैव शक्यते । अस्मन्मते तु कर्मणि प्रयुक्ता अपि बहवः सन्ति मन्त्राः, येषु ब्रह्मविद्या स्फुटतरं प्रकटीभूताऽनुभूयते । अत एव **'यस्तन्न वेद किमृचा करिष्यति, य इत्तद्विदुस्त इमे समासते।** (ऋ. १।१६४।३९) इति युक्तमेवोक्तमाम्नायेन । अतो ब्रह्मण प्रतिपादनं वेदमन्त्रेष्ववश्यमेव तिलेषु तैलवत् साधकैर्द्रष्टव्यं, ये तु तत्र तन्नानुभवितुं शक्नुवन्ति, तेषा वेदमन्त्रैः किमपि प्रयोजनं नैव सेत्स्यतीति स्वयं वेद एव कथयति ।

ईशावास्योपनिषद् ।

सर्वासूपनिषत्सु मन्त्रोपनिषदीशावास्येति प्रसिद्धा । सा काण्वसंहितान्तर्गता शंकराचार्यप्रभृतिभिः सर्वैराचार्यैः स्वीकृता । तथैवेशापनिषद्भाष्यभृता बृहदारण्यकोपनिषदिति या प्रसिद्धा सापि काण्वानामेवानुमोदिता एतैराचार्यैः ।

तथापि नैवैतेन वाजसनेयिसंहितोक्तेशोपनिषत्परित्यक्ता तैरिति मन्तुं शक्यते । तिरस्कृतत्वविषये प्रमाणाभावात् ।

भर्तृप्रपञ्चाख्यवृत्तिकारैस्तु शंकराचार्येभ्यः प्राचीनैर्माध्यंदिनीयेशोपनिषत् तेषामेव बृहदारण्यकोपनिषच्च व्याख्याता, अतस्ते द्वेऽपि प्रामाणिक एव ।

आदर्शग्रन्थाः ।

तत्र मुद्रितग्रन्थाः-

(१) निर्णयसागराख्ये यंत्रालये मुंबय्यां मुद्रिता उवटमहीधरभाष्यद्वयसमेता वाजसनेयि-संहिता,

(२) वाजसनेयि शुक्लयजुर्वेद-संहिता माध्यंदिनीयशाखापाठभेदसमेता मिश्रभाष्ययुता मुंबय्या श्रीवेंकटेश्वरमुद्रणालये मुद्रिता,

(३) शुक्लयजुर्वेदसंहिता पत्रात्मका मुंबय्या मुद्रिता,

(४) शुक्लयजुर्वेदसंहिता अजमेर-वैदिकयंत्रालये मुद्रिता,

(५) शुक्लयजुर्वेदीय-काण्वसंहिता मद्रासनगरेमुद्रिता,

(६) शुक्लयजुर्वेदसंहिता उवटमहीधरभाष्यद्वयसमेता स्थूलाक्षरा काश्यां मुद्रिता,

(७) काण्वसंहिता सायणभाष्यसहिता काश्या चौखाम्बा-यंत्रालये मुद्रिता,

(८) शुक्लयजुर्वेद-संहिता पण्डित-दुर्गादास-लाहिरी-शर्मणा-संपादितानेकभाषानुवादसहिता (प्रथमो भागः) कलिकात्तामुद्रिता,

(९) सैव वंगीयभाषानुवादसहिता कलिकात्तामुद्रिता,

(१०) सैव भाष्यद्वयसमेता शार्मण्य-देशमुद्रिता काण्वपाठसंहिता।
(११) काण्वयजुःसंहिता धारवाडनगरे मुद्रिता पत्रात्मका।

लिखितग्रन्थाः।

१ नासिक-पञ्चवटी-क्षेत्रात्प्राप्ता काण्वयजुःसंहिता वैदिकानां अध्ययनपरंपरया शोधिताऽतीवशुद्धा पत्रात्मका। एषा संहित पण्डितवर्य-श्रीधर-अण्णाशास्त्री-वारे इत्येतेषां महत्या कृपया श्रीमद्भ्यो वेदमूर्तिभ्यो घनपाठिभ्य काण्वशाखीयेभ्यो नीलकण्ठवामन-डिंगरे-जोशीनामकेभ्यो नासिकक्षेत्रवास्तव्येभ्यः प्राप्ता, संपूर्णा।

२ सैव तथैव पदपाठयुता।

३ धारवाडनगरात्प्राप्ता काण्वयजुःसंहिता।

४ महिशूरनगरात्प्राप्ता काण्वयजुःसंहिता।

सर्वाण्येतानि लिखितपुस्तकानि शुद्धान्यासन्नतस्तेषां वैदिक-पाठनिश्चयकरणे महत्साहाय्यं प्राप्तमिति।

पाठविशेषाः।

उत्तरीयेषु महाराष्ट्रीय-काण्वसंहिता-लिखित-ग्रन्थेषु तथा च दाक्षिणात्येषु ग्रन्थेषु यत्र कुत्रापि लेखनभेदो पाठभेदश्च दृश्यते यथा-

(उत्तरीयेषु)	(दाक्षिणात्येषु)
जागतेन छन्दसा	जागतेन च्छन्दसा
अछिद्रेण	अच्छिद्रेण
त्वा छन्दसा	त्वा च्छन्दसा

एवं दाक्षिणात्येषु सर्वत्र चकाराधिक्यमुत्तरीयेषु च ग्रन्थेषु चकारराहित्यं दृश्यते। अत्रास्माभिरुत्तरीयः पाठः स्वीकृतः। दाक्षिणात्योऽपि नैव दुष्ट इत्यस्माकं मतिः। सोऽपि व्याकरणशुद्ध एव।

ईदृग्विधान्पाठांस्त्यक्त्वा न केऽपि पाठभेदा दाक्षिणात्येषूत्तरीयेषु च ग्रन्थेषु दृश्यन्ते।

संशोधकाः।

अस्याः काण्वसंहितायाः पाठनिश्चये परिशोधने च येषां महत्सहाय्यमभूत्त इदानीं पूजनीयाः—

१ श्रुतिपारंगताः काव्यतीर्था मीमांसका विद्याभरणभूषिताः श्रौतस्मार्तकोविदाः श्रीधर-अण्णाशास्त्री-वारे - शतपथब्राह्मणस्य संपादकाः नासिकनिवासिनः। एतैरनेकविधं सहाय्यं लिखितग्रन्थप्राप्तिमारभ्य मुद्रणस्यान्तपर्यन्तं कृतमतस्ते प्रथममत्र सुपूजनीया।

२ श्रीमन्तो वेदमूर्तयो घनपाठिनश्चिदंबरशर्माणो याज्ञवल्क्याश्रमनिवासिनो बंगलोरकृतवास्तव्याः काण्वयजुर्वेदाचार्याः महिशूरस्था आस्थानविद्वांस।

एतैर्यजुर्वेदाचार्यैर्यजुर्वेदस्यास्य शुक्लस्य काण्वशाखायाः संहितायाः संशोधनकर्मणि पाठनिर्णयकर्मणि चातीव साहाय्यं कृतमतस्ते सर्वेऽपि प्रशंसामर्हन्ति।

शुक्लयजुषा माध्यंदिनीया संहिता तु पूर्वमेवास्माभिः प्रकाशिता। इदानीं काण्वानामेषा संहितेश्वरकृपया मुद्राप्य वेदाध्यायिनां-वैदिकधर्मिणां पुरस्तात् प्रकाश्यते, सैषा वैदिकधर्मश्रद्धालूनां प्राप्स्यत्यादरस्य स्थानमित्याशास्ते।

औंधराजधान्यां विजयादशम्याम् }
शाकीय १८६२ आश्विन शु० १० } भट्टाचार्यः श्रीपादशर्मा दामोदरसूनुः सातवळेकरकुलजः

❀

*

शुक्ल--यजुर्वेदीय--

काण्व-संहिताध्यायानां सूची।

अथ शुक्लयजुर्वेदीय-

काण्व-संहिता ।

अथ प्रथमो दशकः ।

अथ प्रथमोऽध्यायः ।

॥ ओ३म् ॥ इषे त्वोर्जे त्वा वायव स्थ । देवो वः सविता प्रार्पयतु श्रेष्ठतमाय कर्मणे ॥१॥ १
आप्यायध्वमघ्न्या इन्द्राय भागं प्रजावतीरनमीवा अयक्ष्माः । मा व स्तेन ईशत माघशꣳसः ॥२॥ २
ध्रुवा अस्मिन् गोपतौ स्यात बह्वीः । यजमानस्य पशून् पाहि वसोः पवित्रमसि ॥३॥ (१) ३

द्यौरसि पृथिव्यसि मातरिश्वनो घर्मोऽसि । विश्वधाः परमेण धाम्ना ॥१॥ ४
दृꣳहस्व मा ह्वार्मा ते यज्ञपतिर्ह्वार्षीत् ।
वसोः पवित्रमसि शतधारं वसोः पवित्रमसि सहस्रधारम् ॥२॥ ५
देवस्त्वा सविता पुनातु वसोः पवित्रेण शतधारेण । सुप्वा कामधुक्षः ॥३॥ ६
सा विश्वायुः सा विश्वकर्मा सा विश्वधायाः ।
इन्द्रस्य त्वा भागꣳ सोमेनातनच्मि विष्णो हव्यꣳ रक्षस्व ॥४॥ (२) ७

अग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यताम् । इदमहमनृतात् सत्यमुपैमि ॥१॥ ८
कस्त्वा युनक्ति स त्वा युनक्ति कस्मै त्वा युनक्ति तस्मै त्वा युनक्ति । कर्मणे वां वेषाय वाम् ॥२॥ ९
प्रत्युष्टꣳ रक्षः प्रत्युष्टा अरातयो निष्टप्तꣳ रक्षो निष्टप्ता अरातयः । उर्वन्तरिक्षमन्वेमि ॥३॥ १०
धूरसि धूर्व धूर्वन्तं धूर्व तं योस्मान् धूर्वति । धूर्व तं यं वयं धूर्वामः ॥४॥ ११
देवानामसि सस्नितमं वह्नितमं पप्रितमं जुष्टतमं देवहूतमम् ।
अह्रुतमसि हविर्धानं दृꣳहस्व मा ह्वार्मा ते यज्ञपतिर्ह्वार्षीत् ॥५॥ १२
विष्णुस्त्वा क्रमतामुरु वातायापहतꣳ रक्षो यच्छन्तां पञ्च ।
देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ॥६॥ १३
अग्नये जुष्टं गृह्णाम्यग्नीषोमाभ्यां जुष्टं गृह्णामि । भूताय त्वा नारातये स्वरभिविख्येषम् ॥७॥ १४ [१४]

दृꣳहन्तां दुर्याः पृथिव्यामुर्वन्तरिक्षमन्वेमि ।
पृथिव्यास्त्वा नाभौ सादयाम्यदित्या उपस्थे । अग्ने हव्यꣳ रक्षस्व ॥८॥ (३) १५

पवित्रे स्थो वैष्णव्यौ सवितुर्वः प्रसव उत्पुनामि । अच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ॥१॥ १६
देवीरापो अग्रेगुवो अग्रेपुवः । अग्र इममद्य यज्ञं नयत सुधातुं यज्ञपतिं देवायुवम् ॥२॥ १७
युष्मा इन्द्रोऽवृणीत वृत्रतूर्ये यूयमिन्द्रमवृणीध्वं वृत्रतूर्ये प्रोक्षिता स्थ ।
अग्नये त्वा जुष्टं प्रोक्षाम्यग्नीषोमाभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि ॥३॥ १८
दैव्याय कर्मणे शुन्धध्वं देवयज्यायै । यद्वोऽशुद्धः पराजघ्नेदं वस्तच्छुन्धामि ॥४॥(४)१९

शर्मास्यवधूतꣳ रक्षोऽवधूता अरातयः । अदित्यास्त्वगसि प्रति त्वादितिर्वेत्तु ॥१॥ २०
अद्रिरसि वानस्पत्यो ग्रावासि पृथुबुध्नः । प्रति त्वादित्यास्त्वग्वेत्तु ॥२॥ २१
अग्नेस्तनूरसि वाचो विसर्जनम् । देववीतये त्वा गृह्णामि ॥३॥ २२
बृहन् ग्रावासि वानस्पत्यः स इदं देवेभ्यः । हव्यꣳ शमीष्व सुशमि शमीष्व हविष्कृदेहि ॥४॥ २३
कुक्कुटोऽसि मधुजिह्व इषमूर्जमावद । त्वया वयꣳ संघातं संघातं जेष्म ॥५॥ २४
वर्षवृद्धमसि प्रति त्वा वर्षवृद्धं वेत्तु । परापूतꣳ रक्षः परापूता अरातयः ॥६॥ २५
अपहतꣳ रक्षो वायुर्वो विविनक्तु ।
देवो वः सविता प्रतिगृह्णातु हिरण्यपाणिरच्छिद्रेण पाणिना ॥७॥ (५) २६

धृष्टिरस्यपाग्ने अग्निमामादं जहि । निष्क्रव्यादꣳ सेधा देवयजं वह ॥१॥ २७
ध्रुवमसि पृथिवीं दृꣳह ॥
ब्रह्मवनि त्वा क्षत्रवनि सजातवन्युपदधामि भ्रातृव्यस्य वधाय ॥२॥ २८
अग्ने ब्रह्म गृभ्णीष्व धरुणमस्यन्तरिक्षं दृꣳह ।
ब्रह्मवनि त्वा क्षत्रवनि सजातवन्युपदधामि भ्रातृव्यस्य वधाय ।
धर्त्रमसि दिवं दृꣳह । ब्रह्मवनि त्वा क्षत्रवनि सजातवन्युपदधामि भ्रातृव्यस्य वधाय ॥३॥ २९
विश्वाभ्यस्त्वाशाभ्य उपदधामि भ्रातृव्यस्य वधाय ।
चित स्थोर्ध्वचितो भृगूणामङ्गिरसां तपसा तप्यध्वम् ॥४॥ (६) ३०

शर्मास्यवधूतꣳ रक्षोऽवधूता अरातयः । अदित्यास्त्वगसि प्रति त्वादितिर्वेत्तु ॥१॥ ३१
धिषणासि पर्वती प्रति त्वादित्यास्त्वग्वेत्तु ।
दिवस्कम्भनीरसि धिषणासि पार्वतेयी प्रति त्वा पर्वती वेत्तु ॥२॥ ३२ [३१]

धान्यमसि धिनुहि देवान् धिनुहि यज्ञं धिनुहि यज्ञपतिम्। धिनुहि माँ यज्ञन्यम् ॥३॥ ३३
प्राणाय त्वोदानाय त्वा व्यानाय त्वा। दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धां।
देवो वः सविता प्रतिगृह्णातु हिरण्यपाणिरच्छिद्रेण पाणिना। चक्षुषे त्वा महीनां पयोऽसि ॥४॥ ३४
वेदोऽसि वेद येन त्वं देव वेद देवेभ्यो वेदोऽभवः। तेन मह्यं वेदो भव ॥५॥(७) ३५

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्।
सं वपामि समाप ओषधीभिः समोषधयो रसेन।
सꣳ रेवतीर्जगतीभिः सं मधुमतीर्मधुमतीभिः पृच्यन्ताम्।
जनयत्यै त्वा सं यौमि ॥१॥ ३६
इदमग्नेरिदमग्नीषोमयोरिषे त्वा। घर्मोऽसि विश्वायुरुरुप्रथा उरु प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथताम् ॥२॥ ३७
अग्निष्टे त्वचं मा हिꣳसीदन्तरितꣳ रक्षोऽन्तरिता अरातयः।
देवस्त्वा सविता श्रपयतु वर्षिष्ठेऽधि नाके ॥३॥ ३८
मा भेर्मा सं विक्था अतमेरुर्यज्ञोऽतमेरुर्यजमानस्य प्रजा भूयात् ॥
त्रिताय त्वा द्विताय त्वैकताय त्वा ॥४॥(८) ३९

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्। आददेऽध्वरकृतं देवेभ्यः।
इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिणः सहस्रभृष्टिः शततेजाः। वायुरसि तिग्मतेजा द्विषतो वधः ॥१॥ ४०
पृथिव्यै वर्मासि पृथिवि देवयजनि। ओषध्यास्ते मूलं मा हिꣳसिषम् ॥२॥ ४१
व्रजं गच्छ गोष्ठानं वर्षतु ते द्यौर्बधान देव सवितः परमस्यां पृथिव्याꣳ शतेन पाशैः।
योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक् ॥३॥ ४२
अपाररुं वध्यासं पृथिव्यै देवयजनात्।
व्रजं गच्छ गोष्ठानं वर्षतु ते द्यौर्बधान देव सवितः परमस्यां पृथिव्याꣳ शतेन पाशैः।
योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक्। अररो दिवं मा पप्तो द्रप्सस्ते द्यां मा स्कन्।
व्रजं गच्छ गोष्ठानं वर्षतु ते द्यौर्बधान देव सवितः परमस्यां पृथिव्याꣳ शतेन पाशैः।
योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक् ॥४॥ ४३
गायत्रेण त्वा छन्दसा परिगृह्णामि त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा परिगृह्णामि जागतेन त्वा छन्दसा परिगृह्णामि।
सुक्ष्मा चासि शिवा चासि स्योना चासि सुषदा चासि। ऊर्जस्वती चासि पयस्वती च ॥५॥ ४४
पुरा क्रूरस्य विसृपो विरप्शिन्नुदादाय पृथिवीं जीवदानुम्।
यामैरयꣳश्चन्द्रमसि स्वधाभिस्तां धीरासो अनुदिश्य यजन्ते। द्विषतो वधोऽसि ॥६॥(९)४५ [४५]

❀

प्रत्युष्टꣳ रक्षः प्रत्युष्टा अरातयो निष्टप्तꣳ रक्षो निष्टप्ता अरातयः ।
अनिशितोऽसि सपत्नक्षिद्वाजिनं त्वा वाजेध्यायै सम्मार्ज्मि ।
प्रत्युष्टꣳ रक्षः प्रत्युष्टा अरातयो निष्टप्तꣳ रक्षो निष्टप्ता अरातयः ।
अनिशितासि सपत्नक्षिद्वाजिनीं त्वा वाजेध्यायै सम्मार्ज्मि ॥१॥ ४६
अदित्यै रास्नासीन्द्राण्यै संनहनम् । विष्णोर्वेष्योऽस्यूर्जे त्वादब्धेन त्वा चक्षुषावपश्यामि ॥२॥ ४७
अग्नेर्जिह्वासि सुभूर्देवेभ्यः । धाम्ने धाम्ने भव यजुषे यजुषे । सवितुस्त्वा प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण
पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः । सवितुर्वः प्रसव उत्पुनाम्यछिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ॥३॥ ४८
तेजोऽसि शुक्रमस्यमृतमसि धाम नामासि । प्रियं देवानामनाधृष्टं देवयजनम् ॥४॥ ४९
यस्ते प्राणः पशुषु प्रविष्टो देवानां विष्ठामनु यो वितस्थे ।
आत्मन्वान्त्सोमघृतवान्हि भूत्वाग्निं गच्छ स्वर्यजमानाय विन्द ॥ ५ ॥(१०) ५०

॥ इषे त्वा तिस्रः ॥ ३ ॥ द्यौरसि चतस्रः ॥ ४ ॥ अग्ने व्रतपतेऽष्ट ॥ ८ ॥ पवित्रे स्थ चतस्रः ॥ ४ ॥ शर्मासि सप्त ॥ ७ ॥ धृष्टिरसि चतस्रः ॥ ४ ॥ शर्मासि पुनः पञ्च ॥ ५ ॥ देवस्य त्वा चतस्रः ॥ ४ ॥ द्वितीयो देवस्य त्वा षट् ॥ ६ ॥ प्रत्युष्टं पञ्च ॥ ५ ॥ दशानुवाकेषु पञ्चाशत् ॥ ५० ॥ इषे देवस्य समाः पञ्चाशत् ॥ ५० ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां प्रथमोऽध्यायः ॥१॥

अथ द्वितीयोऽध्यायः ॥

कृष्णोस्याखरेष्ठोऽग्नये त्वा जुष्टं प्रोक्षामि वेदिरसि बर्हिषे त्वा जुष्टां प्रोक्षामि ।
बर्हिरसि स्रुग्भ्यस्त्वा जुष्टं प्रोक्षामि ॥१॥ १
अदित्यै व्युन्दनमसि विष्णो स्तुपोऽसि । ऊर्णम्रदसं त्वा स्तृणामि स्वासस्थां देवेभ्यः ॥२॥ २
भूपतये स्वाहा भुवनपतये स्वाहा भूतानां पतये स्वाहा ।
गन्धर्वस्त्वा विश्वावसुः परिदधातु विश्वस्यारिष्ट्यै ॥३॥ ३
यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिळ ईळितः । इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिणो विश्वस्यारिष्ट्यै ।
यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिळ ईळितः । मित्रावरुणौ त्वोत्तरतः परिधत्तां ध्रुवेण धर्मणा विश्वस्यारिष्ट्यै ।
यजमानस्य परिधिरस्यग्निरिळ ईळितः ॥४॥ ४
वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तꣳ समिधीमहि । अग्ने बृहन्तमध्वरे ॥५॥ ५
समिदसि सूर्यस्त्वा पुरस्तात् पातु कस्याश्चिदभिशस्त्यै । सवितुर्बाहू स्थः ॥६॥ ६
ऊर्णम्रदसं त्वा स्तृणामि स्वासस्थं देवेभ्यः । आ त्वा वसवो रुद्रा आदित्याः सदन्तु ॥७॥ ७
घृताच्यसि जुहूर्नाम सेदं प्रियेण धाम्ना प्रिये सदसि सीद । घृताच्यस्युपभृन्नाम सेदं प्रियेण
धाम्ना प्रिये सदसि सीद । घृताच्यसि ध्रुवा नाम सेदं प्रियेण धाम्ना प्रिये सदसि सीद ।
प्रियेण धाम्ना प्रिये सदसि सीद ॥८॥ ८ [५८]

ध्रुवा असदन्नृतस्य योनौ ता विष्णो पाहि ।
पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं पाहि मां यज्ञन्यम् ॥९॥ (१) ९

अग्ने वाजजिद्वाजं त्वा सरिष्यन्तं वाजजित॑ᳲ सम्मार्ज्मि ।
नमो देवेभ्यः स्वधा पितृभ्यः सुयमे मे भूयास्तम् ॥ १ ॥ १०
अस्कन्नमद्याज्यं देवेभ्यः संभ्रियासम् । अङ्घ्रिणा विष्णो मा त्वावक्रमिषम् ॥२॥ ११
वसुमतीमग्ने ते छायामुपस्थेषं विष्णोः स्थानमसि । इत इन्द्रो वीर्यमकृणोदूर्ध्वोऽध्वर आस्थात्॥३॥ १२
अग्ने वेर्होत्रं वेर्दूत्यम् । अवतां त्वा द्यावापृथिवी अव त्वं द्यावापृथिवी ॥४॥ १३
स्विष्टकृद्देवेभ्य इन्द्र आज्येन हविषा भूत् स्वाहा । सं ज्योतिषा ज्योतिः ॥५॥ १४
अत्र पितरो मादयध्वं यथाभागमावृषायध्वम् । अमीमदन्त पितरो यथाभागमावृषायिषत ॥६॥ १५
उपहूता पृथिवी मातोप मां पृथिवी माता ह्वयताम् । अग्निराग्नीध्रात् स्वाहा ॥७॥ १६
उपहूतो द्यौष्पितोप मां द्यौष्पिता ह्वयताम् । अग्निराग्नीध्रात् स्वाहा ॥८॥ १७
मयीदमिन्द्र इन्द्रियं दधात्वस्मान् रायो मघवानः सचन्ताम् ।
अस्माक॑ᳲ सन्त्वाशिषः सत्या नः सन्त्वाशिषः ।
अग्ने वाजजिद्वाजं त्वा ससृवा॑ᳲसं वाजजित॑ᳲ सम्मार्ज्मि ॥९॥ (२) १८

देव सवितरेतं त्वा वृणते बृहस्पतिं ब्रह्माणम् । तदहं मनसे प्रब्रवीमि ॥१॥ १९
मनो गायत्र्यै गायत्री त्रिष्टुभे त्रिष्टुब्जगत्यै जगत्यनुष्टुभे ।
अनुष्टुप्प्रजापतये प्रजापतिर्विश्वेभ्यो देवेभ्यः ॥२॥ २०
बृहस्पतिर्देवानां ब्रह्माहं मनुष्याणाम् । भूर्भुवः स्वर्निरस्तः पाप्मेदमहं बृहस्पतेः सदसि सीदामि ॥३॥ २१
मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रतीक्षे । देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
प्रतिगृह्णामि पृथिव्यास्त्वा नाभौ सादयाम्यदित्या उपस्थे ।
देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ॥४॥ २२
आददेऽग्नेष्ट्वास्येन प्राश्नामि बृहस्पतेर्मुखेन । या अप्स्वन्तर्देवतास्ता इद॑ᳲ शमयन्तु ॥५॥ २३
स्वाहाकृतं जठरमिन्द्रस्य गच्छ । घसिना मे मा संपृक्था ऊर्ध्वं मे नाभेः सीद ॥६॥ २४
इन्द्रस्य त्वा जठरे सादयामि । प्रजापतेर्भागोस्यूर्जस्वान् पयस्वान् ॥७॥ २५
प्राणापानौ मे पाहि समानव्यानौ मे पाह्युदानव्यानौ मे पाहि ।
ऊर्गस्यूर्जं मयि धेह्यक्षितिरसि मा मे क्षेष्ठा अमुत्रामुष्मिंल्लोक इह च ॥८॥ २६
एषा ते अग्ने समित्तया वर्धस्व चा च प्यायस्व । वर्धिषीमहि च वयमा च प्यासिषीमहि ॥९॥ २७

एतत् ते देव सवितर्यज्ञं प्राहुर्बृहस्पतये ब्रह्मणे । तेन यज्ञमव तेन यज्ञपतिं तेन मामव ॥१०॥ २८

मनोज्योतिर्जुषतामाज्यस्य बृहस्पतिर्यज्ञमिमं तनोतु ।

अरिष्टं यज्ञꣳ समिमं दधातु विश्वे देवास इह मादयन्तामों प्रतिष्ठ ॥११॥ (३) २९

अग्नीषोमयोरुज्जितिमनूज्जेषं वाजस्य मा प्रसवेन प्रोहामि ।

अग्नीषोमौ तमपनुदतां योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो वाजस्यैनं प्रसवेनापोहामि ।

इन्द्राग्न्योरुज्जितिमनूज्जेषं वाजस्य मा प्रसवेन प्रोहामि ।

इन्द्राग्नी तमपनुदतां योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो वाजस्यैनं प्रसवेनापोहामि ॥१॥ ३०

वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यस्त्वादित्येभ्यस्त्वा । संजानाथां द्यावापृथिवी मित्रावरुणौ त्वा वृष्ट्यावताम् ॥२॥ ३१

व्यन्तु वयोक्तꣳ रिहाणा मरुतां पृषतीं गच्छ । वशा पृश्निर्भूत्वा दिवं गच्छ ततो नो वृष्टिमावह ॥३॥ ३२

चक्षुष्पा असि चक्षुर्मे पाहि । यं परिधिं पर्यधत्था अग्ने देव पणिभिर्गुह्यमानः ॥४॥ ३३

तं त एतमनु जोषं भराम्येष नेत्त्वदपचेतयातै । अग्नेः प्रियं पाथोऽपीतम् ॥५॥ ३४

सꣳस्रवभागा स्थेषा बृहन्तः प्रस्तरेष्ठाः परिधेयाश्च देवाः ।

इमां वाचमभि विश्वे गृणन्त आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वꣳ स्वाहा वाट् ।

घृताची स्थो धुर्यौ पातꣳ सुम्ने स्थः सुम्ने मा धत्तम् ॥६॥ (४) ३५

अग्नेऽदब्धायोऽशीतम पाहि मा दिद्योः पाहि प्रसित्यै पाहि दुरिष्ट्यै पाहि दुरद्मन्यै ।

अविषं नः पितुं कृणु सुषदा योनौ स्वाहा वाट् ॥१॥ ३६

अग्नये संवेशपतये स्वाहा सरस्वत्यै यशोभगिन्यै स्वाहा ।

उलूखले मुसले यच्च शूर्पे आशिश्लेष दृषदि यत् कपाले ॥२॥ ३७

उत्प्रुषो विप्रुषः सं जुहोमि सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः स्वाहा ।

आप्यायतां ध्रुवा हविषा घृतेन यज्ञं यज्ञं प्रति देवयद्भ्यः ॥

सूर्याया ऊधो अदित्या उपस्थ उरुधारा पृथिवी यज्ञे अस्मिन् ॥३॥ ३८

देवा गातुविदो गातुमित्वा गातुमित । मनसस्पत इमं देव यज्ञꣳ स्वाहा वाते धाः ॥४॥ ३९

संबर्हिरङ्क्ताꣳ हविषा घृतेन समादित्यैर्वसुभिः सं मरुद्भिः ।

समिन्द्रो विश्वदेवेभिरङ्क्तां दिव्यं नभो गच्छतु यत् स्वाहा ॥५॥ ४०

कस्त्वा विमुञ्चति स त्वा विमुञ्चति कस्मै त्वा विमुञ्चति तस्मै त्वा विमुञ्चति ।

पोषाय रक्षसां भागोऽसि ॥६॥ ४१

वेषोऽस्युपवेषो द्विषतो ग्रीवा उपवेत्विद्धि । वेशो अग्ने सुभग धारयेह ॥७॥ ४२ [९१]

ऋद्धाः कर्मण्या अनपायिनो यथासन् ॥
जुहोमि त्वा सुभग सौभगाय पुरुतमं पुरुहूत श्रवस्यन् ॥८॥(५) ४३

सं वर्चसा पयसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सꣳ शिवेन ।
त्वष्टा सुदत्रो विदधातु रायोनुमार्ष्टु तन्वो यद्विलिष्टम् ॥१॥ ४४
यज्ञ शं च त उप च । शिवे मे संतिष्ठस्वारिष्टे मे संतिष्ठस्व स्विष्टे मे संतिष्ठस्व ॥२॥ ४५
दिवि विष्णुर्व्यक्रꣳस्त जागतेन छन्दसा ततो निर्भक्तः । योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ।
अन्तरिक्षे विष्णुर्व्यक्रꣳस्त त्रैष्टुभेन छन्दसा ततो निर्भक्तः । योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ।
पृथिव्यां विष्णुर्व्यक्रꣳस्त गायत्रेण छन्दसा ततो निर्भक्तः ।
योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥३॥ ४६
अस्मादन्नादस्यै प्रतिष्ठाया अगन्म स्वः । सं ज्योतिषाभूम ॥४॥ ४७
स्वयंभूरसि श्रेष्ठो रश्मिर्वर्चोदा असि वर्चो मे देहि । सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते ॥५॥ ४८
अग्ने गृहपते सुगृहपतिरहं त्वया गृहपत्या भूयासम् ।
सुगृहपतिस्त्वं मया गृहपत्या भूयाः ॥६॥ ४९
अस्थूरि णो गार्हपत्यानि सन्तु शतꣳ हिमाः।
तिग्मेन नस्तेजसा सꣳशिशाधि सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते ॥७॥ ५०
उरुविष्णो विक्रमस्वोरुक्षयाय नस्कृधि । घृतं घृतयोने पिब प्र-प्र यज्ञपतिं तिर ॥८॥ ५१
ततोऽसि तंतुरस्यनु मा तनुहि । अस्मिन्यज्ञेस्याꣳ साधु कृत्यायामस्मिन्नन्नेऽस्मिँल्लोके ॥९॥५२
इदं मे कर्मेदं वीर्यं पुत्रोऽनु संतनोतु । अग्ने व्रतपते व्रतमचारिषं तदशकं तन्मेऽराधि ।
इदमहं य एवास्मि स एवास्मि ॥१०॥(६) ५३

अग्नये कव्यवाहनाय स्वाहा सोमाय पितृमते स्वाहा । अपहता असुरा रक्षाꣳसि वेदिषदः ॥१॥ ५४
ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना असुराः सन्तः स्वधया चरन्ति ।
परापुरो निपुरो ये भरन्त्यग्निष्टाँल्लोकात् प्रणुदात्यस्मात् ॥२॥ ५५
अत्र पितरो मादयध्वं यथाभागमावृषायध्वम् । अमीमदन्त पितरो यथाभागमावृषायिषत ॥३॥ ५६
नमो वः पितरः शुष्माय नमो वः पितरस्तपसे ।
नमो वः पितरो यज्जीवं तस्मै नमो वः पितरो रसाय ।
नमो वः पितरो घोराय मन्यवे स्वधायै वः पितरो नमः ।
एतद्वः पितरो वासो गृहान्नः पितरो दत्त ॥ ४ ॥ ५७[१०७]

उदायुषा स्वायुषोत्पर्जन्यस्य धामभिः । उदस्थाममृताँ अनु ॥५॥ ५८
आधत्त पितरो गर्भं कुमारं पुष्करस्रजम् । यथेह पुरुषोऽसत् ॥६॥ ५९
ऊर्जं वहन्तीरमृतं घृतं पयः कीलालं परिस्रुतम् ।
स्वधा स्थ तर्पयत मे पितॄन् ॥७॥ (७) ६०

कृष्णोऽसि नव ॥ ९ ॥ अग्ने वाजजिन्नव ॥ ९ ॥ देव सवितरेकादश ॥ ११ ॥ अग्नीषोमयोः षट् ॥ ६ ॥
अग्नेऽदब्धायोऽष्ट ॥ ८ ॥ सं वर्चसा दश ॥ १० ॥ अग्नये कव्यवाहनाय सप्त ॥ ७ ॥
सप्तानुवाकेषु षष्टि ॥ ६० ॥ कृष्ण इमं मे षष्टि ॥ ६ ॥
इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

अथ तृतीयोऽध्यायः ॥

समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्बोधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतन ॥१॥ १
सुसमिद्धाय शोचिषे घृतं तीव्रं जुहोतन । अग्नये जातवेदसे ॥२॥ २
तं त्वा समिद्भिरङ्गिरो घृतेन वर्धयामसि । बृहच्छोचा यविष्ठ्य ॥३॥ ३
उप त्वाग्ने हविष्मतीर्घृताचीर्यन्तु हर्यत । जुषस्व समिधो मम ॥४॥ ४
भूर्भुवः स्वर्द्यौरिव भूम्ना भूमिरिव वरिम्णा ।
तस्यास्ते पृथिवि देवयजनि पृष्ठेऽग्निमन्नादमन्नाद्यायादधे ॥५॥ ५
आयं गौः पृश्निरक्रमीदसदन् मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्त्स्वः ॥६॥ ६
अन्तश्चरति रोचनास्य प्राणादपानती । व्यख्यन् महिषो दिवम् ॥७॥ ७
त्रिꣳशद्धाम विराजति वाक् पतङ्गाय धीयते । प्रति वस्तोरह द्युभिः ॥८॥ (१) ८

अग्निर्ज्योतिषं त्वा वायुमतीं प्राणवतीम् । स्वर्ग्यीꣳ स्वर्गायोपदधामि भास्वतीम् ।
अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहा ॥१॥ ९
सूर्यं ज्योतिषं त्वा वायुमतीं प्राणवतीम् । स्वर्ग्यीꣳ स्वर्गायोपदधामि भास्वतीम् ।
सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहा ॥२॥ १०
सजूर्देवेन सवित्रा सजू रात्र्येन्द्रवत्या । जुषाणो अग्निर्वेतु स्वाहा ॥३॥ ११
सजूर्देवेन सवित्रा सजूरुषसेन्द्रवत्या । जुषाणः सूर्यो वेतु स्वाहा ॥ ४ ॥ १२
इह पुष्टिं पुष्टिपतिर्दधात्विह प्रजाꣳ रमयतु प्रजापतिः । अग्नये गृहपतये रयिमते पुष्टिपतये स्वाहा ।
अग्नयेऽन्नादायान्नपतये स्वाहा ॥५॥ १३
अनमित्रं मे अधरागनमित्रमुदक्कृधि । इन्द्रानमित्रं पश्चान्मेनमित्रं पुरस्कृधि ॥६॥ १४ [१२४]

इन्द्रः पश्चादिन्द्रः पुरस्तादिन्द्रो अस्माँ३ अभिपातु विश्वतः ।
इन्द्रो जिघाꣳसतां मनाꣳसि विषूचीना व्यस्यतात् ॥७॥ १५
समिदसि समिद्धो मे अग्ने दीदिहि । समेद्धा ते अग्ने दीद्यासम् ॥८॥(२) १६

उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्नये । आरे अस्मे च शृण्वते ॥१॥ १७
अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम् । अपाꣳ रेताꣳसि जिन्वति ॥२॥ १८
उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधसः सह मादयध्यै ।
उभा दातारा इषाꣳ रयीणामुभा वाजस्य सातये हुवे वाम् ॥३॥ १९
अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः ।
तं जानन्नग्न आरोहाथा नो वर्धया रयिम् ॥४॥ २०
अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः ।
यमप्नवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशेविशे ॥५॥ २१
अस्य प्रत्नामनु द्युतꣳ शुक्रं दुदुह्रे अह्रयः । पयः सहस्रसामृषिम् ॥६॥ २२
तनूपा अग्नेऽसि तन्वं मे पाह्यायुर्दा अग्नेऽस्यायुर्मे देहि । वर्चोदा अग्नेऽसि वर्चो मे देहि ॥७॥ २३
अग्ने यन्मे तन्वा ऊनं तन्म आपृण । इन्धानास्त्वा शतꣳ हिमा द्युमन्तꣳ समिधीमहि ॥८॥ २४
वयस्वन्तो वयस्कृतꣳ सहस्वन्तः सहस्कृतम् । अग्ने सपत्नदम्भनमदब्धासो अदाभ्यम् ॥९॥ २५
चित्रावसो स्वस्ति ते पारमशीय । सं त्वमग्ने सूर्यस्य वर्चसागथाः समृषीणाꣳ स्तुतेन ॥१०॥ २६
सं प्रियेण धाम्ना समहमायुषा सं वर्चसा सं प्रजया सꣳ रायस्पोषेण ग्मिषीय ।
अन्ध स्थान्धो वो भक्षीय मह स्थ महो वो भक्षीय ॥११॥ २७
ऊर्ज स्थोर्जं वो भक्षीय रायस्पोष स्थ रायस्पोषं वो भक्षीय ।
रेवती रमध्वमस्मिन् योना अस्मिन् गोष्ठेऽस्मिन् क्षयेऽस्मिँल्लोके ॥१२॥ २८
इहैव स्तेतो मापगात । सꣳहितासि विश्वरूप्यूर्जा माविश गौपत्येन ॥१३॥ २९
उप त्वाग्ने दिवेदिवे दोषावस्तर्धिया वयम् । नमो भरन्त एमसि ॥१४॥ ३०
राजन्तमध्वराणां गोपामृतस्य दीदिविम् । वर्धमानꣳ स्वे दमे ॥१५॥ ३१
स नः पितेव सूनवेऽग्ने सूपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्तये ॥१६॥ ३२
अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरूथ्यः ।
वसुरग्निर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमꣳ रयिं दाः ॥१७॥ ३३ [१४३]

तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः ।
स नो बोधि श्रुधी हवमुरुष्या णो अघायतः समस्मात् ॥१८॥ ३४
इळ एह्यदित एहि काम्य एहि । मयि वः कामधरणं भूयात् ॥१९॥ ३५
सोमानꣳ स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कक्षीवन्तं य औशिजः ॥२०॥ ३६
यो रेवान्यो अमीवहा वसुवित् पुष्टिवर्धनः । स नः सिषक्तु यस्तुरः ॥२१॥ ३७
मा नः शꣳसो अररुषो धूर्तिः प्रणङ्मर्त्यस्य । रक्षा णो ब्रह्मणस्पते ॥२२॥ ३८
महि त्रीणामवोऽस्तु द्युक्षं मित्रस्यार्यम्णः । दुराधर्षं वरुणस्य ॥२३॥ ३९
नहि तेषाममा चन नाध्वसु वारणेषु । ईशे रिपुरघशꣳसः ॥२४॥ ४०
ते हि पुत्रासो अदितेः प्र जीवसे मर्त्याय । ज्योतिर्यच्छन्त्यजस्रम् ॥२५॥ ४१
कदा चन स्तरीरसि नेन्द्र सश्चसि दाशुषे ।
उपोपेन्नु मघवन् भूय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यते ॥२६॥ ४२
तत् सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥२७॥ ४३
परि ते दूळभो रथोऽस्माँ३ अश्नोतु विश्वतः । येन रक्षसि दाशुषः ॥
समिद्धो मासमर्धय प्रजया च धनेन च ॥२८॥ (३) ४४

भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजया भूयासम् । सुवीरो वीरैः सुपोषः पोषैः ॥१॥ ४५
नर्य प्रजां मे पाहि शꣳस्य पशून् मे पाहि । आगन्म विश्ववेदसमस्मभ्यं वसुवित्तमम् ॥२॥ ४६
अग्ने सम्राळभि द्युम्नमभि सह आयच्छस्व । अयमग्निर्गृहपतिर्गार्हपत्यः प्रजावान्वसुवित्तम॥३॥ ४७
अग्ने गृहपतेऽभि द्युम्नमभि सह आयच्छस्व । गृहा मा बिभीत मा वेपध्वमूर्जं बिभ्रत एमसि॥४॥ ४८
ऊर्जं बिभ्रद्वः सुमनाः सुमेधा गृहानैमि मनसा मोदमानः ।
येषामध्येति प्रवसन्येषु सौमनसो बहुः ॥५॥ ४९
गृहानुपह्वयामहे ते नो जानन्तु जानतः । उपहूता इह गाव उपहूता अजावयः ॥६॥ ५०
अथो अन्नस्य कीलाल उपहूतो गृहेषु नः । क्षेमाय वः शान्त्यै प्रपद्ये ।
शिवꣳ शग्मꣳ शंयोः शंयोः ॥७॥ (४) ५१

प्रघासिनो हवामहे मरुतश्च रिशादसः । करम्भेण सजोषसः ॥१॥ ५२
यद् ग्रामे यदरण्ये यत्सभायां यदिन्द्रिये । यदेनश्चकृमा वयमिदं तदवयजामहे स्वाहा ॥२॥ ५३
मो षू ण इन्द्रात्र पृत्सु देवैरस्ति हि ष्मा ते शुष्मिन्नवयाः ।
महश्चिद्यस्य मीळ्हुषो यव्या हविष्मतो मरुतो वन्दते गीः ॥३॥ ५४[१६४]

अक्रन् कर्म कर्मकृतः सह वाचा मयोभुवा। देवेभ्यः कर्म कृत्वास्तं प्रेत सचाभुवः ॥४॥ ५५
अवभृथ निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुणः।
अव देवैर्देवकृतमेनोऽयासिषमव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरुराव्णो देव रिषस्पाहि ॥५॥ (५) ५६

पूर्णा दर्वि परा पत सुपूर्णा पुनरापत। वस्नेव विक्रीणावहा इषमूर्जꣳ शतक्रतो ॥१॥ ५७
देहि मे ददामि ते नि मे धेहि नि ते दधौ।
निहारं निहरामि ते निहारं निहरासि मे स्वाहा ॥२॥ (६) ५८

अक्षन्नमीमदन्त ह्यव प्रिया अधूषत।
अस्तोषत स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती योजा न्विन्द्र ते हरी ॥१॥ ५९
सुसंदृशं त्वा वयं मघवन् वन्दिषीमहि।
प्र नूनं पूर्णवन्धुर स्तुतो यासि वशाँ३ अनु योजा न्विन्द्र ते हरी ॥२॥ ६०
मनो न्वाहुवामहे नाराशꣳसेन स्तोमेन। पितॄणां च मन्मभिः ॥३॥ ६१
आ न एतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे। ज्योक् च सूर्यं दृशे ॥४॥ ६२
पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः। जीवं व्रातꣳ सचेमहि ॥५॥ ६३
वयꣳ सोम व्रते तव मनस्तनूषु बिभ्रतः। प्रजावन्तः सचेमहि ॥६॥ (७) ६४

एष ते रुद्र भागः सह स्वस्राम्बिकया तं जुषस्व स्वाहा। एष ते रुद्र भाग आखुस्ते पशुः ॥१॥ ६५
अव रुद्रमदीमह्यव देवं त्र्यम्बकम्।
यथा नो वस्यसस्करद्यथा नः श्रेयसस्करद्यथा नो व्यवसाययात् ॥२॥ ६६
भेषजमसि भेषजं गवेऽश्वाय पुरुषाय भेषजम्। सुगं मेषाय मेष्यै ॥३॥ ६७
त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम्। उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥४॥ ६८
त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पतिवेदनम्। उर्वारुकमिव बन्धनादितो मुक्षीय मामुतः ॥५॥ ६९
एतेन रुद्रावसेन परो मूजवतोऽतीहि।
अवततधन्वा पिनाकावसः कृत्तिवासा अहिꣳसन्नः शिवः शान्तोऽतीहि ॥६॥ (८) ७०

वाजिनां वाजोऽवतु भक्षो अस्मान् रेतः सिक्तममृतं बलाय।
विश्वे देवा अभि यत् संबभूवुस्तन्मा धिनोतु प्रजया धनेन ॥१॥ ७१
वाज्यहं वाजिनस्योपहूत उपहूतस्य भक्षयामि। वाजे वाजी भूयासम् ॥२॥ ७२
सवित्रा प्रसूता दैव्या आप उदन्तु ते तनूम्। दीर्घायुत्वाय वर्चसे ॥३॥ ७३ (१८३)

❀

कश्यपस्य त्र्यायुषं जमदग्नेस्त्र्यायुषम् । यद्देवानां त्र्यायुषं तन्मे अस्तु त्र्यायुषम् ॥४॥ ७४
येन धाता बृहस्पतेरिन्द्रस्य चायुषेऽवपत् । तेन ते वपामि ब्रह्मणा जीवातवे जीवनाय ॥५॥ ७५
दीर्घायुत्वाय बलाय वर्चसे । सुप्रजास्त्वाय चासा अथो जीव शरदः शतम् ॥६॥ (९) ७६ [१८६]

समिधाग्निमष्ट ॥ ८ ॥ अग्निर्ज्योतिषं त्वाष्ट ॥ ८ ॥ उपप्रयन्तोऽष्टाविंशतिः ॥ २८ ॥ भूर्भुवः स्वः सप्त ॥ ७ ॥ प्रघासिनः पञ्च ॥ ५ ॥ पूर्णा दर्वि द्वे ॥ २ ॥ अक्षन्नमीमदन्त षट् ॥ ६ ॥ एष ते च षट् ॥ ६ ॥ वाजिनां वाजश्च षट् ॥ ६ ॥ नवानुवाकेषु षट्सप्ततिः ॥ ७६ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थोऽध्यायः ॥

एदमगन्म देवयजनं पृथिव्या यत्र देवासो अजुषन्त विश्वे ।
ऋक्सामाभ्याꣳ सन्तरन्तो यजुर्भी रायस्पोषेण समिषा मदेम ॥१॥ १
इमा आपः शमु मे सन्तु देवीरोषधे त्रायस्व स्वधिते मैनꣳ हिꣳसीः ।
आपो अस्मान्मातरः शुन्धयन्तु घृतेन नो घृतप्वः पुनन्तु ॥२॥ २
विश्वꣳ हि रिप्रं प्रवहन्ति देवीरुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि ।
दीक्षातपसोस्तनूरसि तां त्वा शिवाꣳ शग्मां परिदधे भद्रं वर्णं पुष्यन् ॥३॥ (१) ३

महीनां पयोऽसि वर्चोदा असि वर्चो मे देहि । वृत्रस्य कनीनकासि चक्षुर्दा असि चक्षुर्मे देहि ॥१॥४
चित्पतिर्मा पुनातु वाक्पतिर्मा पुनातु देवो मा सविता पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ।
तस्य ते पवित्रपते पवित्रपूतस्य यत्कामः पुने तच्छकेयम् ॥२॥ ५
आ वो देवास ईमहे वामं प्रयत्यध्वरे । आ वो देवास आशिषो यज्ञियासो हवामहे ॥३॥ ६
स्वाहा यज्ञं मनसः स्वाहोरोरन्तरिक्षात् । स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याꣳ स्वाहा वातादारभे ॥४॥(२) ७

आकूत्यै प्रयुजेऽग्नये स्वाहा मेधायै मनसेऽग्नये स्वाहा
दीक्षायै तपसेऽग्नये स्वाहा सरस्वत्यै पूष्णेऽग्नये स्वाहा ।
आपो देवीर्बृहतीर्विश्वशम्भुवो द्यावापृथिवी उर्वन्तरिक्ष । बृहस्पतये हविषा विधेम स्वाहा ॥१॥ ८
विश्वो देवस्य नेतुर्मर्तो वुरीत सख्यम् । विश्वो राय इषुध्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा ॥२॥(३) ९

ऋक्सामयोः शिल्पे स्थस्ते वामारभे ते मा पातम् । आस्य यज्ञस्योदृचः ॥१॥ १०
शर्मासि शर्म मे यच्छ नमस्ते अस्तु मा मा हिꣳसीः ।
ऊर्गस्याङ्गिरस्यूर्णम्रदा ऊर्जं मे यच्छ ॥२॥ ११ [१९७]

सोमस्य नीविरसि विष्णोः शर्मासि शर्म यजमानस्य ।
इन्द्रस्य योनिरसि सुसस्याः कृषीस्कृधि ॥३॥ १२
उच्छ्रयस्व वनस्पत ऊर्ध्वो मा पाह्यꣳहसः । आस्य यज्ञस्योदृचः ॥४॥ (४) १३

व्रतं कृणुत व्रतं कृणुत व्रतं कृणुत । अग्निर्ब्रह्माग्निर्यज्ञो वनस्पतिर्यज्ञियः ॥१॥ १४
दैवीं धियं मनामहे सुमृळीकामभिष्टये । वर्चोदाँ विश्वधायसꣳ सुतीर्था नो असद्वशे ॥२॥ १५
ये देवा मनोजाता मनोयुजो दक्षक्रतवः । ते नोऽवन्तु ते नः पान्तु तेभ्यः स्वाहा ॥३॥ १६
श्वात्राः पीता भवत यूयमापो अस्माकमन्तरुदरे सुशेवाः ।
ता अस्मभ्यमयक्ष्मा अनमीवा अनागसः स्वदन्तु देवीरमृता ऋतावृधः ॥४॥ १७
इयं ते यज्ञिया तनूरपो मुञ्चामि न प्रजाम् ।
अꣳहोमुचः स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशत पृथिव्या संभव ॥५॥ १८
अग्ने त्वꣳ सु जागृहि वयꣳ सु मन्दिषीमहि । रक्षा णो अप्रयुच्छन् प्रबुधे नः पुनस्कृधि ॥६॥ १९
पुनर्मनः पुनरायुर्म आगात् पुनश्चक्षुः पुनः श्रोत्रं म आगान् ।
पुनः प्राणः पुनरात्मा म आगात्। वैश्वानरो अदब्धस्तनूपा अग्निर्मा पातु दुरितादवद्यात् ॥७॥ २०
त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्वा । त्वं यज्ञेष्वीड्यः ॥८॥ २१
रास्वेयत्सोमा भूयो भर । देवो नः सविता वसोर्दाता वस्वदात् ॥९॥ (५) २२

एषा ते शुक्र तनूरेतद्वर्चस्तया सम्भव भ्राजं गच्छ । जूरसि धृता मनसा जुष्टा विष्णवे ॥१॥ २३
तस्यास्ते सत्यसवसः प्रसवे तनूयन्त्रमशीय स्वाहा ।
चन्द्रमसि शुक्रमस्यमृतमसि वैश्वदेवमसि ॥२॥ २४
चिदसि मनासि धीरसि दक्षिणासि क्षत्रियासि यज्ञियास्यदितिरस्युभयतः शीर्ष्णी ।
सा नः सुप्राची सुप्रतीची भव ॥३॥ २५
मित्रस्त्वा पदि बध्नीतां पूषाध्वनस्पात्विन्द्रायाध्यक्षाय ।
अनु त्वा माता मन्यतामनु पितानु भ्राता सगर्भ्योऽनु सखा सयूथ्यः ॥४॥ २६
सा देवि देवमच्छेहीन्द्राय सोमम् । रुद्रस्त्वा वर्तयतु स्वस्ति सोमसखा पुनरेहि ॥५॥ (६) २७

वस्व्यस्यदितिरस्यादित्यासि रुद्रासि चन्द्रासि। बृहस्पतिष्ट्वा सुम्ने रम्णातु रुद्रो वसुभिराचके॥१॥ २८
अदित्यास्त्वा मूर्धन्नाजिघर्मि देवयजने पृथिव्याः । इळायास्पदमसि घृतवत् स्वाहा ॥२॥ २९
अस्मे रमस्वास्मे ते बन्धुः । त्वे रायो अस्मे रायः ॥३॥ ३० [२२६]

मा वयꣳ रायस्पोषेण वियौष्म तोतो रायः। समख्ये देव्या धिया सं दक्षिणयोरुचक्षसा।
मा म आयुः प्रमोषीर्मो अहं तव वीरान्विदेय तव देवि संदृशि ॥४॥ (७) ३१

एष ते गायत्रो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते त्रैष्टुभो भाग इति मे सोमाय ब्रूतात्।
एष ते जागतो भाग इति मे सोमाय ब्रूताच्छन्दोमानानाꣳ
साम्राज्यं गच्छतादिति मे सोमाय ब्रूतात् ॥१॥ ३२

आस्माकोऽसि शुक्रस्ते ग्रह्यः। विचितस्त्वा विचिन्वन्तु ॥२॥ ३३

अभि त्यं देवꣳ सवितारमोण्योः कविक्रतुमर्चामि सत्यसवꣳ रत्नधामभि प्रियं मतिं कविम्।
ऊर्ध्वा यस्यामतिर्भा अदिद्युतत्सवीमनि हिरण्यपाणिरमिमीत सुक्रतुः कृपा स्वः ॥३॥ ३४

प्रजाभ्यस्त्वा प्रजास्त्वानुप्राणन्तु। प्रजास्त्वमनुप्राणिहि ॥४॥ (८) ३५

चन्द्रं त्वा चन्द्रेण क्रीणामि शुक्रꣳ शुक्रेणामृतममृतेन। सग्मे ते गोरस्मे ते चन्द्राणि॥१॥ ३६
तपसस्तनूरसि प्रजापतेर्वर्णः। परमेण पशुना क्रीयसे सहस्रपोषं पुषेयम् ॥२॥ ३७
मित्रो न एहि सुमित्रध इन्द्रस्योरुमाविश दक्षिणम्। उशन्नुशन्तꣳ स्योनः स्योनम् ॥३॥ ३८

स्वान भ्राजाङ्घारे बम्भारे हस्त सुहस्त कृशानो।
एते वः सोमक्रयणास्तान्रक्षध्वं मा वो दभन् ॥४॥ ३९

परि माग्ने दुश्चरिताद्बाधस्वा मा सुचरिते भज। उदायुषा स्वायुषोदस्थाममृताँ अनु ॥५॥ ४०
प्रति पन्थामपद्महि स्वस्तिगामनेहसम्। येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु ॥६॥(९) ४१

अदित्यास्त्वगस्यदित्यै सद आसीद। अस्तभ्नाद्द्यामृषभो अन्तरिक्षममिमीत वरिमाणं पृथिव्याः।
आसीदद्विश्वा भुवनानि सम्राड्विश्वेत्तानि वरुणस्य व्रतानि ॥१॥ ४२

वनेषु व्यन्तरिक्षं ततान वाजमर्वत्सु पय उस्रियासु।
हृत्सु क्रतुं वरुणो विक्ष्वग्निं दिवि सूर्यमदधात् सोममद्रौ ॥२॥ ४३

सूर्यस्य चक्षुरारोहाग्नेरक्ष्णः कनीनकाम्। यत्रैतशेभिरीयसे भ्राजमानो विपश्चिता ॥३॥ ४४

उस्रा एतं धूर्वाहौ युज्येथामनश्रू अवीरहणौ ब्रह्मचोदनौ।
स्वस्ति यजमानस्य गृहान् गच्छतम् ॥ ४ ॥ ४५

भद्रो मेऽसि प्रच्यवस्व भुवस्पते विश्वान्यभि धामानि।
मा त्वा परिपरिणो विदन् मा त्वा परिपन्थिनो विदन् मा त्वा वृका अघायवो विदन्।
श्येनो भूत्वा परापत यजमानस्य गृहान् गच्छ तन्नौ सꣳस्कृतम् ॥ ५ ॥ ४६ [२३२]

नमो॑ मि॒त्रस्य॒ वरु॑णस्य॒ चक्ष॑से म॒हो दे॒वाय॒ तदृ॒तꣳ सपर्यत ।
दू॒रे॒दृशे॑ दे॒वजा॑ताय के॒तवे॑ दि॒वस्पु॒त्राय॒ सूर्या॑य शꣳसत ॥६॥ ४७
वरु॑णस्यो॒त्तम्भ॑नमसि॒ वरु॑णस्य स्कम्भ॒सर्ज॑नी स्थः ।
वरु॑णस्य ऋत॒सद॑न्यसि॒ वरु॑णस्य ऋत॒सद॑नमसि॒ वरु॑णस्य ऋत॒सद॑नी॒मासी॑द ॥७॥ ४८
या ते॒ धामा॑नि ह॒विषा॒ यज॑न्ति॒ ता ते॒ विश्वा॑ परि॒भूर॑स्तु य॒ज्ञम् ।
ग॒य॒स्फान॑ः प्र॒तर॑णः सु॒वीरो॑ऽवीर॑हा॒ प्रच॑रा सोम॒ दुर्या॑न् ॥८॥ (१०) ४९ [२३५]

एदमगन्म तिस्रः ॥ ३ ॥ महीनां चतस्रः ॥ ४ ॥ आकूत्यै द्वे ॥ २ ॥ ऋक्सामयोश्चतस्रः॥ ४ ॥
व्रतं कृणुत नव ॥ ९ ॥ एषा ते पञ्च ॥ ५ ॥ वस्व्यसि चतस्रः ॥ ४ ॥ एष ते चतस्रः
॥ ४ ॥ चन्द्रं त्वा षट् ॥६॥ अदित्यस्त्वगष्ट ॥ ८ ॥ दशानुवाकेष्वेकोनपञ्चाशत् ॥ ४९ ॥
॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमोऽध्यायः ।

अ॒ग्नेस्त॒नूर॑सि॒ विष्ण॑वे त्वा॒ सोम॑स्य त॒नूर॑सि॒ विष्ण॑वे त्वा ।
अति॑थेराति॒थ्यम॑सि॒ विष्ण॑वे त्वा श्ये॒नाय॑ त्वा सोम॒भृते॒
विष्ण॑वे त्वा॒ग्नये॑ त्वा रायस्पोष॒दे विष्ण॑वे त्वा ॥१॥ १
अ॒ग्नेर्ज॒नित्र॑मसि॒ वृष॑णौ स्थः । उ॒र्वश्य॑स्या॒युर॑सि पु॒रूर॑वा असि ।
गा॒य॒त्रेण॑ त्वा॒ छन्द॑सा मन्थामि॒ त्रैष्टु॑भेन त्वा॒ छन्द॑सा मन्थामि॒
जाग॑तेन त्वा॒ छन्द॑सा मन्थामि ॥२॥ २
भव॑तं नः॒ सम॑नसौ॒ सचे॑तसावरे॒पसौ॑ ।
मा य॒ज्ञꣳ हिꣳसिष्टं॒ मा य॒ज्ञप॑तिं जातवेदसौ शि॒वौ भ॑वतम॒द्य न॑ः ॥३॥ ३
अ॒ग्ना अ॒ग्निश्च॑रति॒ प्रवि॑ष्ट॒ ऋषी॑णां पु॒त्रो अ॑भिशस्ति॒पावा॑ ।
स नः॑ स्यो॒नः सु॒यजा॑ यजे॒ह दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यꣳ सद॒मप्र॑युच्छ॒न्त्स्वाहा॑ ॥४॥ (१) ४

आप॑तये त्वा गृह्णा॒मि परि॑पतये त्वा गृह्णामि । तनू॒नप्त्रे॑ शाक्व॒राय॒ शक्व॑न॒ ओजि॑ष्ठाय ॥१॥ ५
अना॑धृष्टमस्यनाधृ॒ष्यं दे॒वाना॒मोजः॑ । अन॑भिशस्त्यभिश॒स्ति॒पा अ॑नभिश॒स्तेन्य॑म् ॥२॥ ६
अञ्ज॑सा स॒त्यमु॑पगे॑षꣳ सुवि॒ते मा॑ धाः । अग्ने॑ व्रतपा॒स्त्वे व्र॑तपाः ॥३॥ ७
या तव॑ त॒नूरि॒यꣳ सा म॒यि॒ या मम॑ त॒नूरे॒षा सा त्वयि॑ ।
स॒ह नौ॑ व्रतपते व्र॒तान्यनु॒ मे दी॒क्षां दी॒क्षाप॑ति॒र्मन्य॑ता॒मनु॒ तप॒स्तप॑स्पतिः ॥४॥ ८ [२४३]

अꣳशुरꣳशुष्टे देव सोमाप्यायतामिन्द्रायैकधनविदे ।
आ तुभ्यमिन्द्रः प्यायतामा त्वमिन्द्राय प्यायस्व ॥५॥ ९
आप्याययास्मान् सखीन्त्सन्या मेधया । स्वस्ति ते देव सोम सुत्यामुदृचमशीय ॥६॥ १०
एष्टा रायः प्रेषे भगाय । ऋतमृतवादिभ्यो नमो दिवे नमः पृथिव्यै ॥७॥ ११
या ते अग्ने यः शया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठा । उग्रं वचो अपावधीत्त्वेषं वचो अपावधीत् स्वाहा ।
या ते अग्ने रजःशया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठा । उग्रं वचो अपावधीत्त्वेषं वचो अपावधीत् स्वाहा ।
या ते अग्ने हरीशया तनूर्वर्षिष्ठा गह्वरेष्ठा ।
उग्रं वचो अपावधीत्त्वेषं वचो अपावधीत् स्वाहा ॥८॥ (२) १२

तप्तायनी मेऽसि वित्तायनी मेऽसि । अवतान्मा व्यथितमवतान्मा नाथितम् ॥१॥ १३
विदेरग्नेर्नभो नामाग्ने अङ्गिर आयुना नाम्नेहि ।
योऽस्यां पृथिव्यामसि यत्तेनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा दधे ।
विदेरग्नेर्नभो नामाग्ने अङ्गिर आयुना नाम्नेहि ।
यो द्वितीयस्यां पृथिव्यामसि यत्तेनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा दधे ।
विदेरग्नेर्नभो नामाग्ने अङ्गिर आयुना नाम्नेहि ।
यस्तृतीयस्यां पृथिव्यामसि यत्तेनाधृष्टं नाम यज्ञियं तेन त्वा दधे ।
अनु त्वा देववीतये सिꣳह्यसि सपत्नसाही देवेभ्यः कल्पस्व सिꣳह्यसि
सपत्नसाही देवेभ्यः शुन्धस्व सिꣳह्यसि सपत्नसाही देवेभ्यः शुम्भस्व ॥२॥ (३) १४

इन्द्रघोषस्त्वा वसुभिः पुरस्तात्पातु प्रचेतास्त्वा रुद्रैः पश्चात्पातु ।
मनोजवास्त्वा पितृभिर्दक्षिणतः पातु विश्वकर्मा त्वादित्यैरुत्तरतः पातु ॥१॥ १५
इदमहं तप्तं वार्बहिर्धा यज्ञान्निः सृजामि ।
सिꣳह्यसि स्वाहा सिꣳह्यस्यादित्यवनिः स्वाहा ॥२॥ १६
सिꣳह्यसि ब्रह्मवनिः क्षत्रवनिः स्वाहा सिꣳह्यसि सुप्रजावनी रायस्पोषवनिः स्वाहा ।
सिꣳह्यस्यावह देवान्यजमानाय स्वाहा भूतेभ्यस्त्वा ॥३॥ १७
ध्रुवोऽसि पृथिवीं दृꣳह ध्रुवक्षिदस्यन्तरिक्षं दृꣳह ।
अच्युतक्षिदसि दिवं दृꣳहाग्नेर्भस्मास्यग्नेः पुरीषमसि ॥४॥ (४) १८

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।
वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः ॥१॥ १९ [१५४]

इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा नि दधे पदम् । समूळ्हमस्य पांसुरे स्वाहा ॥२॥ २०
इरावती धेनुमती हि भूतᳪ सूयवसिनी मनवे दशस्या ।
व्यस्कभ्ना रोदसी विष्ण एते दाधर्थ पृथिवीमभितो मयूखैः स्वाहा ॥३॥ २१
देवश्रुतौ देवेष्वाघोषतम् । प्राची प्रेतमध्वरं कल्पयन्ती ऊर्ध्वं यज्ञं नयतं मा जिह्वरतम् ॥४॥ २२
स्वं गोष्ठमावदतं देवी दुर्ये आयुर्मा निर्वादिष्टं प्रजां मा निर्वादिष्टम् ।
अत्र रमेथां वर्ष्मन् पृथिव्याः ॥५॥ २३
विष्णोर्नुकं वीर्याणि प्रवोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि ।
यो अस्कभायदुत्तरᳪ सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायो विष्णवे त्वा ॥६॥ २४
दिवो वा विष्ण उत वा पृथिव्या महो वा विष्ण उरोरन्तरिक्षात् ।
उभा हि हस्ता वसुना पृणस्वा प्रयच्छ दक्षिणादोत सव्याद्विष्णवे त्वा ॥७॥ २५
प्र तद्विष्णुं स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।
यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा ॥८॥ २६
विष्णो रराटमसि विष्णोः श्नप्त्रे स्थो विष्णोः स्यूरसि विष्णोर्ध्रुवोऽसि ।
वैष्णवमसि विष्णवे त्वा ॥९॥ (५) २७

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
आददे नार्यसीदमहᳪ रक्षसो ग्रीवा अपिकृन्तामि ।
बृहन्नसि बृहद्रवा बृहतीमिन्द्राय वाचं वद । रक्षोहणं वलगहनं वैष्णवीम् ॥१॥ २८
इदमहं तं वलगमुद्वपामि यन्नो निष्ट्यो यममात्यो निचखान ।
इदमहं तं वलगमुद्वपामि यं नः समानो यमसमानो निचखान ।
इदमहं तं वलगमुद्वपामि यं नः सबन्धुर्यमसबन्धुर्निचखान ।
इदमहं तं वलगमुद्वपामि यं नः सजातो यमसजातो निचखानोत्कृत्यां किरामि ॥२॥ २९
स्वराळसि सपत्नहा सत्रराळस्यभिमातिहा । जनराळसि रक्षोहा सर्वराळस्यमित्रहा ॥३॥ ३०
रक्षोहणो वलगहनः प्रोक्षामि वैष्णवान्रक्षोहणो वलगहनोऽवनयामि वैष्णवान् ।
रक्षोहणो वलगहनोऽवस्तृणामि वैष्णवान् ॥४॥ ३१
रक्षोहणौ वलगहना उपदधामि वैष्णवी रक्षोहणौ वलगहनौ पर्यूहामि वैष्णवी ।
वैष्णवमसि वैष्णवा स्थ ॥५॥ (६) ३२ [२६७]

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
आददे नार्यसीदमहꣳरक्षसो ग्रीवा अपिकृन्तामि । यवोऽसि यवयास्मद् द्वेषो यवयारातीः ।
दिवे त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा ॥१॥ ३३
शुन्धन्ताँल्लोकाः पितृषदनाः पितृषदनमसि ।
उद्दिवꣳस्तभानान्तरिक्षं पृण दृꣳहस्व पृथिव्याम् ॥२॥ ३४
द्युतानस्त्वा मारुतो मिनोतु मित्रावरुणौ ध्रुवेण धर्मणा ।
ब्रह्मवनि त्वा क्षत्रवनि रायस्पोषवनि पर्यूहामि ॥३॥ ३५
ब्रह्म दृꣳह क्षत्रं दृꣳहायुर्दृꣳह प्रजां दृꣳह । ध्रुवासि ध्रुवोऽस्मिन्यजमान आयतने भूयात् ।
घृतेन द्यावापृथिवी पूर्येथामिन्द्रस्य छदिरसि विश्वजनस्य छाया ॥४॥ ३६
परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः । वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः ॥५॥ ३७
इन्द्रस्य स्यूरसीन्द्रस्य ध्रुवोऽसि । ऐन्द्रमसि वैश्वदेवमसि ॥६॥ (७) ३८

विभूरसि प्रवाहणो वह्निरसि हव्यवाहनः । श्वात्रोऽसि प्रचेतास्तुथोऽसि विश्ववेदाः ॥१॥ ३९
उशिगसि कविरङ्घारिरसि बम्भारिः । अवस्यूरसि दुवस्वाञ्छुन्ध्यूरसि मार्जालीयः ॥२॥ ४०
ऋतधामासि स्वर्ज्योतिः समुद्रोऽसि विश्वव्यचाः । अजोऽस्येकपादहिरसि बुध्न्यः ॥३॥ ४१
सम्राळसि कृशानुः परिषद्योऽसि पवमानः । नभोऽसि प्रतक्वा मृष्टोऽसि हव्यसूदनः ॥४॥ ४२
समूह्योऽसि विश्ववेदा ऊनातिरिक्तस्य प्रतिष्ठा ।
अग्नयः सगरा सगरा स्थ सगरेण नाम्ना रौद्रेणानीकेन ।
पातमाग्नयः पिपृतमाग्नयो नमो वोऽस्तु मा मा हिꣳसिष्ट ॥५॥ (८) ४३

ज्योतिरसि विश्वरूपं विश्वेषां देवानाꣳ समित् । त्वꣳ सोम तनूकृद्भ्यो द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्यः ।
उरु यन्तासि वरूथꣳ स्वाहा । जुषाणो अप्तुराज्यस्य वेतु स्वाहा ॥१॥ ४४
अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नमउक्तिं विधेम ॥२॥ ४५
अयं नो अग्निर्वरिवस्कृणोत्वयं मृधः पुर एतु प्रभिन्दन् ।
अयं वाजाञ्जयतु वाजसाता अयꣳ शत्रूञ्जयतु जर्हृषाणः स्वाहा ॥३॥ ४६
उरु विष्णो विक्रमस्वोरु क्षयाय नस्कृधि । घृतं घृतयोने पिब प्रप्र यज्ञपतिं तिर स्वाहा ॥४॥ ४७
देव सवितरेष ते सोमस्तꣳ रक्षस्व मा त्वा दभन् ।
एतत्त्वं देव सोम देवो देवाँ उपागाः ॥५॥ ४८ [१८३]

इदमहं मनुष्यान्त्सह रायस्पोषेण स्वाहा निर्वरुणस्य पाशान्मुच्ये। अग्ने व्रतपास्त्वे व्रतपाः॥६॥ ४९
या तव तनूर्मय्यभूदेषा सा त्वयि या मम तनूस्त्वय्यभूदियꣳ सा मयि ।
यथायथं नौ व्रतपते व्रतान्यनु मे दीक्षां दीक्षापतिरमꣳस्तानु तपस्तपस्पतिः ॥७॥ (९) ५०

उरु विष्णो विक्रमस्वोरु क्षयाय नस्कृधि । घृतं घृतयोने पिब प्रप्र यज्ञपतिं तिर स्वाहा ॥१॥५१
अत्यन्याँ३ अगां नान्याँ३ उपागाम् । अर्वाक्त्वा परेभ्यः परोऽवरेभ्यः ॥२॥ ५२
तं त्वा जुषामहे देव वनस्पते देवयज्यायै । देवास्त्वा देवयज्यायै जुषन्तां विष्णवे त्वा ॥३॥ ५३
ओषधे त्रायस्व स्वधिते मैनꣳ हिꣳसीः ।
दिवं मा लेखीरन्तरिक्षं मा हिꣳसीः पृथिव्या सम्भव ॥४॥ ५४
अयꣳ हि त्वा स्वधितिस्तेतिजानः प्रणिनाय महते सौभगाय ।
अतस्त्वं देव वनस्पते शतवल्शो विरोह सहस्रवल्शा वि वयꣳ रुहेम ॥५॥(१०)५५[२९०]

अग्नेस्तनूरसि चतस्रः ॥ ४ ॥ आ पतयेऽष्ट ॥ ८ ॥ तप्तायनी द्वे ॥ २ ॥ इन्द्रघोषश्चतस्रः ॥ ४ ॥
युञ्जते नव ॥ ९ ॥ देवस्य त्वा पञ्च ॥ ५ ॥ द्वितीयदेवस्य त्वा षट् ॥ ६ ॥ विभूरसि
पञ्च ॥ ५ ॥ ज्योतिरसि सप्त ॥ ७ ॥ उरु विष्णो पञ्च ॥ ५ ॥ दशानुवाकेषु
पञ्चपञ्चाशत् ॥ ५५ ॥ अग्नेस्तनूरसि पञ्चपञ्चाशत् ॥
॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

अथ षष्ठोऽध्यायः ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
आददे नार्यसीदमहꣳ रक्षसो ग्रीवा अपिकृन्तामि ।
यवोऽसि यवयास्मद् द्वेषो यवयारातीः ।
दिवे त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा ।
शुन्धन्ताँल्लोकाः पितृषदनाः पितृषदनमसि ॥१॥ १
अग्रेणीरसि स्वावेश उन्नेतॄणामेतस्य वित्तादधि त्वा स्थास्यति ।
देवस्त्वा सविता मध्वानक्तु सुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्यः ।
दिवमग्रेणास्पृक्ष आन्तरिक्षं मध्येनाप्राः पृथिवीमुपरेणादृꣳहीः ॥२॥ २
या ते धामान्युश्मसि गमध्यै यत्र गावो भूरिशृङ्गा अयासः ।
अत्राह तदुरुगायस्य विष्णोः परमं पदमवभारि भूरि ॥३॥ ३[२९३]

❀

ब्रह्मवनिं त्वा क्षत्रवनिं रायस्पोषवनिं पर्यूहामि ।
ब्रह्म दृꣳह क्षत्रं दृꣳहायुर्दृꣳह प्रजां दृꣳह ॥४॥ ४
विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥५॥ ५
तद्विष्णोः परमं पदꣳ सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवीव चक्षुराततम् ॥६॥ ६
परि वीरसि परि त्वा दैवीर्विशो व्ययन्ताम् । परीमं यजमानꣳ रायो मनुष्याणाम् ।
दिवः सूनुरस्येष ते पृथिव्याँल्लोक आरण्यस्ते पशुः ॥७॥ (१) ७

उपावीरस्युप देवान् दैवीर्विशः प्रागुरुशिजो वह्नितमान् ।
देव त्वष्टर्वसु रम हव्या ते स्वदन्ताम् ॥१॥ ८
रेवती रमध्वं बृहस्पते धारया वसूनि ।
ऋतस्य त्वा देवहविः पाशेन प्रतिमुञ्चामि धर्षा मानुषः ॥२॥ ९
देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
अग्नीषोमाभ्यां जुष्टं नियुनज्मि ।
अद्भ्यस्त्वौषधीभ्यः प्रोक्षाम्यनु त्वा माता मन्यतामनु पितानु भ्राता सगर्भ्योऽनु सखा सयूथ्यः ।
अग्नीषोमाभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि ॥३॥ १०
अपां पेरुरस्यापो देवीः सदन्तु । स्वात्तं चित्सद्देवहविः ॥४॥ ११
सं ते प्राणो वातेन गच्छताꣳ समङ्गानि यजत्रैः । सं यजमान आशिषा ॥५॥ १२
घृतेनाक्तौ पशूँस्त्रायेथाꣳ रेवति यजमाने । प्रियं धा आविश ॥६॥ १३
उरोरन्तरिक्षात्सजूर्देवेन वातेन । अस्य हविषस्त्मना यज समस्य तन्वा भव ॥७॥ १४
वर्षो वर्षीयसि यज्ञे यज्ञपतिं धाः । स्वाहा देवेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा ।
माहिर्भूर्मा पृदाकुः ॥८॥ (२) १५

नमस्त आतानानर्वा प्रेहि । घृतस्य कुल्या उप ऋतस्य पथ्या उप ॥१॥ १६
देवीरापः शुद्धा वोढ्वꣳ सुपरिविष्टा देवेषु । सुपरिविष्टा वयं परिवेष्टारो भूयास्म ॥२॥ १७
वाचं ते शुन्धामि प्राणं ते शुन्धामि चक्षुस्ते शुन्धामि श्रोत्रं ते शुन्धामि ।
नाभिं ते शुन्धामि मेढ्रं ते शुन्धामि पायुं ते शुन्धामि चरित्राꣳस्ते शुन्धामि ॥३॥ १८
मनस्त आप्यायतां वाक्त आप्यायतां प्राणस्त आप्यायतां
चक्षुस्त आप्यायताꣳ श्रोत्रं त आप्यायताम् ।
यत्ते क्रूरं यदास्थितं तत्त आप्यायतां तत्ते निष्ट्यायतां तत्ते शुध्यतु शमहोभ्यः ॥४॥ १९ [३०९]

ओषधे त्रायस्व स्वधिते मैनꣳ हिꣳसीः । रक्षसां भागोऽसि निरस्तꣳ रक्षः ॥५॥ २०
इदमहꣳ रक्षोऽभितिष्ठामीदमहꣳ रक्षोऽवबाधे । इदमहꣳ रक्षोऽधमं तमो नयामि ॥६॥ २१
घृतेन द्यावापृथिवी प्रोर्णुवाथां वायो वे स्तोकानाम् ।
जुषाणो अग्निराज्यस्य वेतु स्वाहा । स्वाहाकृते ऊर्ध्वनभसं मारुतं गच्छतम् ॥७॥ (३) २२

सं ते मनो मनसा सं प्राणः प्राणेन गच्छताम् । रेळस्यग्निष्ट्वा श्रीणात्वापस्त्वा समरिणन् ॥१॥ २३
वातस्य त्वा ध्राज्यै पूष्णो रꣳह्या ऊष्मणो व्यथिषत् । प्रयुतं द्वेषः ॥२॥ २४
घृतं घृतपावानः पिबत वसां वसापावानः पिबत । अन्तरिक्षस्य हविरसि स्वाहा ॥३॥ २५
दिशः प्रदिश आदिशो विदिश उद्दिशो दिग्भ्यः स्वाहा ।
ऐन्द्रः प्राणो अङ्गेअङ्गे निधीत ऐन्द्र उदानो अङ्गेअङ्गे निधीधे ॥४॥ २६
देव त्वष्टर्भूरि ते सꣳसमेतु स लक्ष्मा यद्विषुरूपं भवाति ।
देवत्रा यन्तमवसे सखायोऽनु त्वा माता पितरो मदन्तु ॥५॥ (४) २७

समुद्रं गच्छ स्वाहा देवꣳ सवितारं गच्छ स्वाहा ।
अन्तरिक्षं गच्छ स्वाहा मित्रावरुणौ गच्छ स्वाहा ।
अहोरात्रे गच्छ स्वाहा छन्दाꣳसि गच्छ स्वाहा ।
द्यावापृथिवी गच्छ स्वाहा सोमं गच्छ स्वाहा ।
यज्ञं गच्छ स्वाहा नभो दिव्यं गच्छ स्वाहा ।
अग्निं वैश्वानरं गच्छ स्वाहा मनो मे हार्दियच्छ ॥१॥ २८
दिवं ते धूमो गच्छत्वन्तरिक्षं ज्योतिः । पृथिवीं भस्मनापृण स्वाहा ॥२॥ २९
मापो मौषधीर्हिꣳसीर्धाम्नोधाम्नो राजꣳस्ततो वरुण नो मुञ्च ।
यदाहुरघ्न्या इति वरुणेति शपामहे ततो वरुण नो मुञ्च ॥३॥ ३०
सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु ।
योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥४॥ ३१
इदमापः प्रवहत यत्किं च दुरितं मयि ।
यद्वाहमभिदुद्रोह यद्वा शेप उतानृतम् ॥५॥ (५) ३२

हविष्मतीरिमा आपो हविष्माँ३ आविवासति ।
हविष्मान् देवो अध्वरो हविष्माँ३ अस्तु सूर्यः ॥१॥ ३३ [३१३]

अग्नेर्वोऽपन्नगृहस्य सदसि सादयामि । इन्द्राग्न्योर्भागधेयी स्थ मित्रावरुणयोर्भागधेयी स्थ ।
विश्वेषां देवानां भागधेयी स्थ ॥२॥ ३४
अमूर्या उप सूर्ये याभिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्त्वध्वरम् ॥३॥ (६) ३५

हृदे त्वा मनसे त्वा दिवे त्वा सूर्याय त्वा । ऊर्ध्वो अध्वरं दिवि देवेषु होत्रा यच्छ ॥१॥ ३६
सोम राजन्विश्वास्त्वं प्रजा उपावरोह । विश्वास्त्वां प्रजा उपावरोहन्तु ॥२॥ ३७
शृणोत्वग्निः समिधा हवं मे शृण्वन्त्वापो धिषणाश्च देवीः ।
श्रोता ग्रावाणो विदुषो न यज्ञꣳ शृणोतु देवः सविता हवं मे स्वाहा ॥३॥ ३८
देवीरापो अपां नपाद्यो व ऊर्मिर्हविष्यः । इन्द्रियावान् मदिन्तमः ॥४॥ ३९
तं देवेभ्यो देवत्रा दात शुक्रपेभ्यः । येषां भाग स्थ स्वाहा ॥५॥ ४०
कार्षिरसि समुद्रस्य त्वा क्षित्या उन्नयामि । समापो अद्भिरग्मत समोषधीभिरोषधीः ॥६॥ ४१
यमग्ने पृत्सु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिषः स्वाहा ॥७॥ (७) ४२

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
आददे रावासि गभीरमिममध्वरं कृधीन्द्राय सुषूतमम् ।
उत्तमेन पविनोर्जस्वन्तं मधुमन्तं पयस्वन्तम् ।
निग्राभ्या स्थ देवश्रुतस्तर्पयत मा ॥१॥ ४३
मनो मे तर्पयत वाचं मे तर्पयत प्राणं मे तर्पयत चक्षुर्मे तर्पयत श्रोत्रं मे तर्पयत ।
आत्मानं मे तर्पयत प्रजां मे तर्पयत पशून् मे तर्पयत गणान्मे तर्पयत गणा मे मा वितृषन्॥२॥४४
इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवत इन्द्राय त्वादित्यवते ।
इन्द्राय त्वाभिमातिघ्ने श्येनाय त्वा सोमभृतेऽग्नये त्वा रायस्पोषदे ॥३॥ ४५
यत्ते सोम दिवि ज्योतिर्यत्पृथिव्यां यदुरा अन्तरिक्षे ।
तेनास्मै यजमानायोरु राये कृध्यधि दात्रे वोचः ॥४॥ ४६
श्वात्रा स्थ वृत्रतुरो राधोगूर्त्ता अमृतस्य पत्नीः ।
ता देवीर्देवत्रेमं यज्ञं नयतोपहूताः सोमस्य पिबत ॥५॥ ४७
मा भेर्मा संविक्था ऊर्जं धत्स्व धिषणे वीड्वी सती वीळयेथामूर्जं दधाथाम् ।
पाप्मा हतो न सोमः ॥६॥ ४८
प्रागपागुदगधराक्सर्वतस्त्वा दिश आधावन्तु । अम्ब निष्पर समरीर्विदाम् ॥७॥ ४९ [३३९]

त्वमङ्ग प्रशꣳसिषो देवः शविष्ठ मर्त्यम् ।
न त्वदन्यो मघवन्नस्ति मर्डितेन्द्र ब्रवीमि ते वचः ॥८॥ (८) ५० [३४०]

देवस्य त्वा सप्त ॥ ७ ॥ उपावीरस्यष्ट॥ ८ ॥ नमस्ते सप्त ॥ ७ ॥ सन्ते पञ्च ॥ ५ ॥ समुद्रं पञ्च ॥ ५ ॥ हविष्मतीस्तिस्रः॥ ३ ॥ हृदे त्वा सप्त ॥ ७ ॥ देवस्य त्वाष्ट ॥८॥
अष्टानुवाकेषु पञ्चाशत् ॥ ५० ॥ इष देवस्य समाः पञ्चाशत् ॥
॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥

अथ सप्तमोऽध्यायः ॥

वाचस्पतये पवस्व वृष्णो अꣳशुभ्यां गभस्तिपूतः ।
देवो देवेभ्यः पवस्व येषां भागोऽसि मधुमतीर्न इषस्कृधि ॥१॥ १
यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै ते सोम सोमाय स्वाहा ।
स्वाहोर्वन्तरिक्षमन्वेमि स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्य इन्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यः ॥२॥ २
मनस्त्वाष्टु स्वाहा त्वा स्वभव सूर्याय । देवेभ्यस्त्वा मरीचिपेभ्यो देवाꣳशो यस्मै त्वेळे ॥
तत्सत्यमुपरिप्रुता भङ्गेन हतोसौ फट् । प्राणाय त्वा व्यानाय त्वा ॥३॥ (१) ३

उपयामगृहीतोऽस्यन्तर्यच्छ मघवन् पाहि सोमम् । उरुष्य रायोवेषो यजस्व ॥१॥ ४
अन्तस्ते द्यावापृथिवी दधाम्यन्तर्दधाम्युर्वन्तरिक्षम् ।
सजूर्देवेभिरवरैः परैश्चान्तर्यामे मघवन् मादयस्व ।
स्वाहोर्वन्तरिक्षमन्वेमि स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्य इन्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यः ।
मनस्त्वाष्टु स्वाहा त्वा स्वभवः सूर्याय । देवेभ्यस्त्वा मरीचिपेभ्य उदानाय त्वा॥२॥(२)५

आ वायो भूष शुचिपा उप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार ।
उपो ते अन्धो मद्यमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयं वायवे त्वा ॥१॥ ६
इन्द्रवायू इमे सुता उप प्रयोभिरागतम् । इन्दवो वामुशन्ति हि ।
उपयामगृहीतोऽसि वायव इन्द्रवायुभ्यां त्वैष ते योनिः सजोषोभ्यां त्वा ॥२॥ (३) ७

अयं वां मित्रावरुणा सुतः सोम ऋतावृधा । ममेदिह श्रुतꣳ हवम् ।
उपयामगृहीतोऽसि मित्रावरुणाभ्यां त्वा ॥१॥ ८
राया वयꣳ ससवाꣳसो मदेम हव्येन देवा यवसेन गावः ।
तां धेनुं मित्रावरुणा युवं नो विश्वाहा धत्तमनपस्फुरन्तीम् । एष ते योनिर्ऋतायुभ्यां त्वा ॥२॥(४)९
[३४९]

या वां कशा मधुमत्याश्विना सूनृतावती । तया यज्ञं मिमिक्षतम् ।
उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वैष ते योनिर्माध्वीभ्यां त्वा ॥१॥ (५) १०

तं प्रत्नथा पूर्वथा विश्वथेमथा ज्येष्ठतातिं बर्हिषदꣳ स्वर्विदम् ।
प्रतीचीनं वृजनं दोहसे धुनिमाशुं जयन्तमनु यासु वर्धसे । उपयामगृहीतोऽसि शण्डाय त्वा ॥१॥ ११
एष ते योनिर्वीरतां पाह्यपमृष्टः शण्डो देवास्त्वा शुक्रपाः प्रणयन्त्वनाधृष्टासि ।
सुवीरो वीरान् प्रजनयन् परीह्यभि रायस्पोषेण यजमानम् ।
सं जग्मानो दिवा पृथिव्या शुक्रः शुक्रशोचिषा निरस्तः शण्डः शुक्रस्याधिष्ठानमसि ॥२॥ १२
अच्छिन्नस्य ते देव सोम सुवीर्यस्य रायस्पोषस्य ददितारः स्याम ।
सा प्रथमा सꣳस्कृतिर्विश्ववारा स प्रथमो वरुणो मित्रो अग्निः ॥३॥ १३
स प्रथमो बृहस्पतिश्चिकित्वाꣳस्तस्मा इन्द्राय सुतमा जुहोत स्वाहा ।
तृम्पन्तु होत्रा मधोर्यत्स्विष्टं यत्सुभृतं यत्स्वाहा ॥४॥ (६) १४

अयं वेनश्चोदयत्पृश्निगर्भा ज्योतिर्जरायू रजसो विमाने ।
इममपाꣳ संगमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिभी रिहन्ति ।
उपयामगृहीतोऽसि मर्काय त्वा ॥१॥ १५
मनो न येषु हवनेषु तिग्मं विपः शच्या वनुथो द्रवन्ता ।
आ यः शर्याभिस्तुविनृम्णो अस्या श्रीणीतादिशं गभस्तौ ॥२॥ १६
एष ते योनिः प्रजाः पाह्यपमृष्टो मर्को देवास्त्वा मन्थिपाः प्रणयन्त्वनाधृष्टासि ।
सुप्रजाः प्रजाः प्रजनयन् परीह्यभि रायस्पोषेण यजमानम् ।
संजग्मानो दिवा पृथिव्या मन्थी मन्थिशोचिषा निरस्तो मर्को मन्थिनोऽधिष्ठानमसि ॥३॥ १७
अच्छिन्नस्य ते देव सोम सुवीर्यस्य रायस्पोषस्य ददितारः स्याम ।
सा प्रथमा सꣳस्कृतिर्विश्ववारा स प्रथमो वरुणो मित्रो अग्निः ॥४॥ १८
स प्रथमो बृहस्पतिश्चिकित्वाꣳस्तस्मा इन्द्राय सुतमा जुहोत स्वाहा ।
तृम्पन्तु होत्रा मधोर्यत्स्विष्टं यत्सुभृतं यत्स्वाहा ॥५॥ (७) १९

ये देवासो दिव्येकादश स्थ पृथिव्यामध्येकादश स्थ ।
अप्सुक्षितो महिनैकादश स्थ ते देवासो यज्ञमिमं जुषध्वम् ॥१॥ २०
उपयामगृहीतोऽस्याग्रयणोऽसि स्वाग्रयणः । पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिम् ॥२॥ २१[३६१]

विष्णुस्त्वामिन्द्रियेण पातु विष्णुं त्वं पाह्यभि सवनानि पाहि ।
सोमः पवते सोमः पवते सोमः पवते ॥३॥ २२
अस्मै ब्रह्मणे पवतेऽस्मै क्षत्राय पवतेऽस्मै सुन्वते यजमानाय पवते ।
इष ऊर्जे पवतेऽद्भ्य ओषधीभ्यः पवते द्यावापृथिवीभ्यां पवते सुभूताय पवते ब्रह्मवर्चसाय पवते।
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥४॥ (८) २३

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा बृहद्वते वयस्वत उक्थायुवं गृह्णामि ।
यत्त इन्द्र बृहद्वयस्तस्मै त्वा विष्णवे त्वैषते योनिरुक्थेभ्यस्त्वा ॥१॥ २४
देवेभ्यस्त्वा देवायुवं गृह्णामि यज्ञस्यायुषे मित्रावरुणाभ्यां त्वा देवायुवं गृह्णामि यज्ञस्यायुषे ।
इन्द्राय त्वा देवायुवं गृह्णामि यज्ञस्यायुष इन्द्राग्निभ्यां त्वा देवायुवं गृह्णामि यज्ञस्यायुषे ।
इन्द्राय त्वा देवायुवं गृह्णामि यज्ञस्यायुष इन्द्रावरुणाभ्यां त्वा देवायुवं गृह्णामि यज्ञस्यायुषे ।
इन्द्राबृहस्पतिभ्यां त्वा देवायुवं गृह्णामि यज्ञस्यायुष इन्द्राविष्णुभ्यां
त्वा देवायुवं गृह्णामि यज्ञस्यायुषे ॥२॥ (९) २५

मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् ।
कविꣳ सम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥१॥ २६
उपयामगृहीतोऽसि ध्रुवोऽसि ध्रुवक्षितिर्ध्रुवाणां ध्रुवतमोऽच्युतानामच्युतक्षित्तमः ।
एष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥२॥ २७
ध्रुवं ध्रुवेण मनसा वाचा सोममवनयामि । अथा न इन्द्र इद्विशो सपत्नाः समनसस्करत् ॥३॥
(१०) २८

यस्ते द्रप्स स्कन्दति यस्ते अꣳशुर्ग्रावच्युतो धिषणयोरुपस्थात् ।
अध्वर्योर्वा परि वा यः पवित्रात्तं ते जुहोमि मनसा
वषट्कृतꣳ स्वाहा देवानामुत्क्रमणमसि ॥१॥ (११) २९

उपयामगृहीतोऽसि मधवे त्वोपयामगृहीतोऽसि माधवाय त्वा ।
उपयामगृहीतोऽसि शुक्राय त्वोपयामगृहीतोऽसि शुचये त्वा ।
उपयामगृहीतोऽसि नभसे त्वोपयामगृहीतोऽसि नभस्याय त्वा ।
उपयामगृहीतोऽसीषे त्वोपयामगृहीतोऽस्यूर्जे त्वा ।
उपयामगृहीतोऽसि सहसे त्वोपयामगृहीतोऽसि सहस्याय त्वा ।
उपयामगृहीतोऽसि तपसे त्वोपयामगृहीतोऽसि तपस्याय त्वा ।
उपयामगृहीतोऽस्यꣳहसस्पतये त्वा ॥१॥ (१२) ३० [३७०]

इन्द्राग्नी आगतꣳ सुतं गीर्भिर्नभो वरेण्यम् । अस्य पातं धियेषिता ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राग्निभ्यां त्वैष ते योनिरिन्द्राग्निभ्यां त्वा ॥१॥ (१३) ३१
आ घा ये अग्निमिन्धते स्तृणन्ति बर्हिरानुषक् । येषामिन्द्रो युवा सखा ।
उपयामगृहीतोऽस्यग्नीन्द्राभ्यां त्वैष ते योनिरग्नीन्द्राभ्यां त्वा ॥१॥ (१४) ३२
ओमासश्चर्षणीधृतो विश्वे देवास आ गत । दाश्वाꣳसो दाशुषः सुतम् ।
उपयामगृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः॥१॥(१५) ३३
विश्वे देवास आगत शृणुता म इमꣳ हवम् । एदं बर्हिर्निषीदत ।
उपयामगृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥१॥(१६) ३४
इन्द्र मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते अपिबः सुतस्य ।
तव प्रणीती तव शूर शर्मन्नाविवासन्ति कवयः सुयज्ञाः ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥१॥ (१७) ३५
मरुत्वन्तं वृषभं वावृधानमकवारिं दिव्यꣳ शासमिन्द्रम् ।
विश्वासाहमवसे नूतनायोग्रꣳ सहोदामिह तꣳ हुवेम ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥१॥ (१८) ३६
उपयामगृहीतोऽसि मरुतामोजसे त्वा ॥१॥ (१९) ३७
सजोषा इन्द्र सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान् ।
जहि शत्रूꣳरप मृधो नुदस्वाथाभयं कृणुहि विश्वतो नः ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥१॥ (२०) ३८
महाँ३ इन्द्रो नृवदा चर्षणिप्रा उत द्विबर्हा अमिनः सहोभिः ।
अस्मद्र्यग्वावृधे वीर्यायोरुः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत् ।
उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वैष ते योनिर्महेन्द्राय त्वा ॥१॥ (२१) ३९
महाँ३ इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाँ३ इव स्तोमैर्वत्सस्य वावृधे ।
उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वैष ते योनिर्महेन्द्राय त्वा ॥१॥ (२२) ४० [३८०]

वाचस्पतये तिस्रः ॥३॥ उपयामगृहीतोऽसि द्वे ॥२॥ आ वायो द्वे ॥२॥ अयं वां द्वे ॥ २ ॥ या वामेका ॥ १ ॥ तं प्रत्नथा चतस्रः ॥ ४ ॥ अयं वेनः पञ्च ॥ ५ ॥ ये देवासश्चतस्रः ॥ ४ ॥ इन्द्राय त्वा द्वे ॥ २ ॥ मूर्धानं तिस्रः ॥ ३ ॥ यस्त एका ॥१॥ मघव एका ॥ १ ॥ इन्द्राग्नी आगतमेका ॥ १ ॥ आ घा य एका ॥१॥ ओमासश्चर्षणीधृत एका ॥ १ ॥ विश्वे देवास एका ॥ १ ॥ इन्द्र मरुत्व एका ॥ १ ॥ मरुत्वन्त वृषभमेका ॥१॥ मरुतामोजस एका ॥१॥ सजोषा इन्द्र एका ॥१॥ महाँ इन्द्र एका ॥ १ ॥ महाँ इन्द्रेत्येका ॥१॥ द्वाविंशत्यनुवाकेषु चत्वारिंशत् ॥४०॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां सप्तमोऽध्यायः ॥७॥

अथाष्टमोऽध्यायः ॥

कदा चन स्तरीरसि नेन्द्र सश्चसि दाशुषे ।
उपोपेन्नु मघवन्भूय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यत आदित्येभ्यस्त्वा ॥१॥ १
कदा चन प्रयुच्छस्युभे निपासि जन्मनी ।
तुरीयादित्य सवनं त इन्द्रियमातस्था अमृतं दिव्यादित्येभ्यस्त्वा ॥२॥ २
यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृळयन्तः ।
आ वोऽर्वाची सुमतिर्ववृत्यादꣳहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासदादित्येभ्यस्त्वा ।
विवस्वाँ३ आदित्यैष ते सोमपीथस्तस्मिन् मत्स्व ॥३॥ (१) ३

श्रदस्मै नरो वचसे दधातन यदाशीर्दा दंपती वाममश्नुतः ।
पुमान् पुत्रो जायते विन्दते वस्वधा विश्वाहारप एधते गृहे ॥१॥ (२) ४

वाममद्य सवितर्वाममु श्वो दिवेदिवे वाममस्मभ्यꣳ सावीः ।
वामस्य हि क्षयस्य देव भूरेरया धिया वामभाजः स्याम ॥१॥ (३) ५

उपयामगृहीतोऽसि सावित्रोऽसि चनोधाश्चनो मयि धेहि ।
जिन्व यज्ञं जिन्व यज्ञपतिं भगाय सवित्रे त्वा ॥१॥ (४) ६

उपयामगृहीतोऽसि सुशर्मासि सुप्रतिष्ठानो बृहदुक्षाय नमः ।
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥१॥ (५) ७

उपयामगृहीतोऽसि बृहस्पतिसुतस्य ते देव सोम ।
इन्द इन्द्रियावतः पत्नीवतो ग्रहाँ३ ऋध्यासम् ॥१॥ ८
अहं परस्तादहमवस्ताद्यदन्तरिक्षं तदु मे पितास ।
अहꣳ सूर्यमुभयतो ददर्शाहं देवानां परमं गुहा यत् ॥२॥ ९
अग्ने वाक्पत्नि सजूर्देवेन त्वष्ट्रा । सोमं पिब स्वाहा ॥३॥ १०
प्रजापतिर्वृषासि रेतोधा रेतो मयि धेहि । प्रजापतेस्ते वृष्णो रेतोधसो रेतोधामशीय ॥४॥ (६) ११

उपयामगृहीतोऽसि हरिरसि हारियोजनो हरिभ्यां त्वा ।
हर्योर्धाना स्थ सहसो मा इन्द्राय ॥१॥ १२
यस्ते देव सोमाश्वसनिर्भक्षो यो गोसनिः ।
तस्य त इष्टयजुष स्तुतस्तोमस्य शस्तोक्थस्योपहूत उपहूतस्य भक्षयामि ॥२॥ (७) १३

युक्ष्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्ष्यप्रा । अथा न इन्द्र सोमपा गिरामुपश्रुतिं चर ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोळशिने एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोळशिने ॥१॥ (८)१४

आतिष्ठ वृत्रहन् रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरी । अर्वाचीनꣳ सु ते मनोग्रावा कृणोतु वग्नुना ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोळशिने एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोळशिने ॥१॥ (९)१५

इन्द्रमिद्धरी वहतोऽप्रतिधृष्टशवसम् । ऋषीणां च स्तुतीरुप यज्ञं च मानुषाणाम् ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोळशिने एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोळशिने ॥१॥(१०)१६

यस्मान्न जातः परो अन्यो अस्ति य आविवेश भुवनानि विश्वा ।
प्रजापतिः प्रजया सꣳरराणस्त्रीणि ज्योतीꣳषि सचते स षोळशी ॥१॥ १७
इन्द्रश्च सम्राड् वरुणश्च राजा तौ ते भक्षं चक्रतुरग्र एतम् ।
तयोरहमनु भक्षं भक्षयामि वाग्देवी जुषाणा सोमस्य तृप्यतु सह प्राणेन स्वाहा॥२॥(११)१८

अग्न आयूꣳषि पवस आसुवोर्जमिषं च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ।
उपयामगृहीतोऽस्यग्नये त्वा वर्चस एष ते योनिरग्नये त्वा वर्चसे ।
अग्ने वर्चस्वन्वर्चस्वाꣳस्त्वं देवेष्वसि । वर्चस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१२) १९

अग्ने पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दधद्रयिं मयि पोषम् ।
उपयामगृहीतोऽस्यग्नये त्वा वर्चस एष ते योनिरग्नये त्वा वर्चसे ।
अग्ने वर्चस्वन्वर्चस्वाꣳस्त्वं देवेष्वसि । वर्चस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१३) २०

उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्वी शिप्रे अवेपयः । सोममिन्द्र चमू सुतम् ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वौजस एष ते योनिरिन्द्राय त्वौजसे ।
इन्द्रौजस्विन्नोजस्वीꣳस्त्वं देवेष्वसि । ओजस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१४) २१

अदृश्रमस्य केतवो वि रश्मयो जनाँ२ अनु । भ्राजन्तो अग्नयो यथा ।
उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राज एष ते योनिः सूर्याय त्वा भ्राजे ।
सूर्य भ्राजस्वन्भ्राजस्वाꣳस्त्वं देवेष्वसि । भ्राजस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१५) २२

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यम् ।
उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राज एष ते योनिः सूर्याय त्वा भ्राजे ।
सूर्य भ्राजस्वन्भ्राजस्वाꣳस्त्वं देवेष्वसि । भ्राजस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥(१६) २३

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
आ प्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षꣳ सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ।
उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा भ्राज एष ते योनिः सूर्याय त्वा भ्राजे ।
सूर्य भ्राजस्वन्भ्राजस्वाꣳस्त्वं देवेष्वसि ।
भ्राजस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१७) २४

वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।
यो अस्माँ३ अभिदासत्यधरं गमया तमः ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विमृध एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विमृधे ॥१॥ (१८) २५

वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये मनोजुवं वाजे अद्या हुवेम ।
स नो विश्वानि हवनानि जोषद्विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विश्वकर्मण एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणे ॥१॥ (१९) २६

विश्वकर्मन्हविषा वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।
मुह्यन्त्वन्ये अभितः सपत्ना इहास्माकं मघवा सूरिरस्तु ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विश्वकर्मण एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणे ॥१॥ (२०) २७

विश्वकर्मन्हविषा वर्धनेन त्रातारमिन्द्रमकृणोरवध्यम् ।
तस्मै विशः समनमन्त पूर्वीरयमुग्रो विहव्यो यथासत् ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विश्वकर्मण एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणे ॥१॥ (२१) २८

उपयामगृहीतोऽस्यग्नये त्वा गायत्रछन्दसं गृह्णामीन्द्राय त्वा त्रिष्टुप्छन्दसं गृह्णामि ।
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जगच्छन्दसं गृह्णाम्यनुष्टुप्तेऽभिगरः ॥१॥ २९
वेशीनां त्वा पत्मन्नाधूनोमि कुकूननानां त्वा पत्मन्नाधूनोमि
भन्दनानां त्वा पत्मन्नाधूनोमि मध्वन्तमानां त्वा पत्मन्नाधूनोमि ।
शुक्रं त्वा शुक्र आधूनोम्यह्नो रूपे सूर्यस्य रश्मिषु ॥२॥ ३०
ककुहꣳ रूपं वृषभस्य रोचते बृहत्सोमः सोमस्य पुरोगाः शुक्रः शुक्रस्य पुरोगाः ।
यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै त्वा गृह्णामि तस्मै ते सोम सोमाय स्वाहा ॥३॥ ३१ [४११]

उशिक् त्वं देव सोमाग्नेः प्रियं पाथोऽपीहि वशी त्वं देव सोमेन्द्रस्य प्रियं पाथोऽपीहि ।
अस्मत्सखा त्वं देव सोम विश्वेषां देवानां प्रियं पाथोऽपीहि ॥४॥ (२२) ३२ [४१२]

कदाचन तिस्रः ॥ ३ ॥ अदस्मयैका ॥ १ ॥ वाममद्यैका ॥ १ ॥ सावित्र एका ॥ १ ॥ सुशर्मेत्येका ॥ १ ॥
बृहस्पतिश्चतस्रः ॥ ४ ॥ हरिरसि द्वे ॥ २ ॥ युक्ष्वा ह्येका ॥ १ ॥ आतिष्ठैका ॥ १ ॥ इन्द्रमित्येकैका ॥ १ ॥
यस्मान्न जात इति द्वे ॥ २ ॥ अग्न आयूंष्येका ॥१॥ अग्ने पवस्वैका ॥ १ ॥ उत्तिष्ठन्नेका ॥ १ ॥
अदश्रन्नेका ॥१॥ उदुत्यमेका ॥ १ ॥ चित्रमेका ॥१॥ त्व न एका ॥१॥ वाचस्पतिमेका ॥१॥
विश्वकर्मन्नेका ॥ १ ॥ विश्वकर्मन्नित्येका ॥ १ ॥ अग्नये त्वा चतस्रः ॥ ४ ॥
द्वाविंशत्यनुवाकेषु द्वात्रिंशत् ॥ ३२ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

अथ नवमोऽध्यायः ।

प्राणाय मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व व्यानाय मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व ।
उदानाय मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व वाचे मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व ॥१॥ १
क्रतूदक्षाभ्यां मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व श्रोत्राय मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व ।
चक्षुर्भ्यां मे वर्चोदसौ वर्चसे पवेथाम् ॥२॥ २
आत्मने मे वर्चोदा वर्चसे पवस्वौजसे मे वर्चोदा वर्चसे पवस्वायुषे मे वर्चोदा वर्चसे पवस्व ।
विश्वाभ्यो मे प्रजाभ्यो वर्चोदसौ वर्चसे पवेथाम् ॥३॥ ३
कोऽसि कतमोऽसि कस्यासि को नामासि ।
यस्य ते नामामन्महि यं त्वा सोमेनातीतृपाम ॥४॥ ४
भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजया भूयासम् । सुवीरो वीरैः सुपोषः पोषैः ॥५॥ (१) ५

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यम् ॥१॥ ६
चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
आ प्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्ष१ सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥२॥ ७
अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम ॥३॥ ८
अयं नो अग्निर्वरिवस्कृणोत्वयं मृधः पुर एतु प्रभिन्दन् ।
अयं वाजां जयतु वाजसाता अय१ शत्रूं जयतु जर्हृषाणः स्वाहा ॥४॥ ९ [४२१]

रूपेण वो रूपमभ्यागां तुथो वो विश्ववेदा विभजतु ।
ऋतस्य पथा प्रेत चन्द्रदक्षिणाः ॥४॥ १०
वि स्वः पश्यव्यन्तरिक्षं यतस्व सदस्यैः ।
ब्राह्मणमद्य विदेय पितृमन्तं पैतृमत्यमृषिमार्षेयꣳ सुधातुदक्षिणम् ॥५॥ ११
अस्मद्राता देवत्रा गच्छ प्रदातारमाविश ।
अग्नये त्वा मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमश्यात् ॥७॥ १२
आयुर्दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे ।
रुद्राय त्वा मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमश्यात् । प्राणो दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे ।
बृहस्पतये त्वा मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमश्यात् । त्वग्दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे ।
यमाय त्वा मह्यं वरुणो ददातु सोऽमृतत्वमश्यात् ।
वयो दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे ॥८॥ १३
कोऽदात्कस्मा अदात्कामोऽदात्कामायादात् ।
कामो दाता कामः प्रतिग्रहीता कामैतत्ते तत्र काम सता भुनजामहै ॥९॥ (२) १४
समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सꣳ सूरिभिर्मघवन्त्सꣳ स्वस्त्या ।
सं ब्रह्मणा देवकृतं यदस्ति सं देवानाꣳ सुमतौ यज्ञियानाम् ॥१॥ १५
सं वर्चसा पयसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सꣳ शिवेन ।
त्वष्टा सुदत्रो विदधातु रायोऽनुमार्ष्टु तन्वो यद्विलिष्टम् ॥२॥ १६
धाता रातिः सवितेदं जुषन्तां प्रजापतिर्निधिपा देवो अग्निः ।
त्वष्टा विष्णुः प्रजया सꣳरराणो यजमानाय द्रविणं दधातु ॥३॥ १७
सुगा वो देवाः सदना अकर्म य आजग्मेदꣳ सवनं जुषाणाः ।
भरमाणा वहमाना हवीꣳष्यस्मे धत्त वसवो वसूनि ॥४॥ १८
याँ३ आवह उशतो देव देवाꣳस्तान्प्रेरय स्वे अग्ने सधस्थे ।
जक्षिवाꣳसः पपिवाꣳसश्च विश्वेऽसुं घर्मꣳ स्वरातिष्ठतानु ॥५॥ १९
वयꣳ हि त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन्नग्ने होतारमवृणीमहीह ।
ऋधगया ऋधगुताशमिष्ठाः प्रजानन्यज्ञमुपयाहि विद्वान् ॥६॥ २०
देवा गातुविदो गातुमित्वा गातुमित । मनसस्पत इमं देव यज्ञꣳ स्वाहा वाते धाः ॥७॥ २१
यज्ञ यज्ञं गच्छ यज्ञपतिं गच्छ स्वां योनिं गच्छ स्वाहा ।
एष ते यज्ञो यज्ञपते सहसूक्तवाकः सर्ववीरस्तं जुषस्व स्वाहा ॥८॥ (३) २२ [४३४]

माहिर्भूर्मा पृदाकुः । उरुꣳ हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ ।
अपदे पादा प्रतिधातवेऽकरुतापवक्ता हृदयाविधश्चित् ।
नमो वरुणायाभिष्ठितो वरुणस्य पाशः ॥१॥ २३
अग्नेरनीकमप आविवेशापां नपात् प्रतिरक्षन्नसुर्यम् ।
दमेदमे समिधं यक्ष्यग्ने प्रति ते जिह्वा घृतमुच्चरण्यत् स्वाहा ॥२॥ २४
समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तः सं त्वा विशन्त्वोषधीरुतापः ।
यज्ञस्य त्वा यज्ञपते सूक्तोक्तौ नमोवाके विधेम यत् स्वाहा ॥३॥ २५
देवीराप एष वो गर्भस्तꣳ सुप्रीतꣳ सुभृतं बिभृत ।
देव सोमैष ते लोकः परि च वक्षि शं च वक्षि । अवभृत निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुण ।
अव देवैर्देवकृतमेनोऽयासिषमव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरुराव्णो देव रिषस्पाहि ।
देवानाꣳ समिदसि ॥४॥ (४) २६

एजतु दशमास्यो गर्भो जरायुणा सह ।
यथायं वायुरेजति यथा समुद्र एजत्येवायं दशमास्यो अस्रज्जरायुणा सह ॥१॥ २७
यस्यास्ते यज्ञियो गर्भो यस्या योनिर्हिरण्ययी ।
अङ्गान्यह्रुता यस्य तं मात्रा समजीगमꣳ स्वाहा ॥२॥ २८
पुरुदस्मो विषुरूप इन्दुरन्तर्महिमानमानञ्ज धीरः ।
एकपदीं द्विपदीं त्रिपदीं चतुष्पदीमष्टापदीं भुवनानु प्रथन्ताꣳ स्वाहा ॥३॥ २९
मरुतो यस्य हि क्षये पाथा दिवो विमहसः । स सुगोपातमो जनः ॥४॥ ३०
मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् । पिपृतां नो भरीमभिः ॥५॥ (५) ३१

आजिघ्र कलशं मह्या त्वा विशन्त्विन्दवः ।
पुनरूर्जा निवर्तस्व सा नः सहस्रं धुक्ष्वोरुधारा पयस्वती पुनर्माविशताद्रयिः ॥१॥ ३२
हव्ये काम्ये इळे रन्ते चन्द्रे ज्योतेऽदिते सरस्वति महि विश्रुति ।
एता ते अघ्न्ये नामानि देवेषु मा सुकृतं ब्रूतात् ॥२॥ ३३
इह रतिरिह रमध्वमिह धृतिरिह स्वधृतिः स्वाहा ।
उपसृजं धरुणं मात्रे धरुणो मातरं धयन्रायस्पोषमस्मासु दीधरत् स्वाहा ॥३॥ ३४
अगन्म ज्योतिरमृता अभूम दिवं पृथिव्या अध्यारुहाम ।
अविदाम देवाँत्स्वर्ज्योतिः ॥४॥ ३५ [४४७]

युवं तमिन्द्रापर्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप तंतमिद्धतं वज्रेण तंतमिद्धतम् ।
दूरे चत्ताय छन्त्सद्गहनं यदिनक्षदस्माकꣳ शत्रून् परि शूर विश्वतो दर्मा दर्षीष्ट विश्वतः ॥५॥ ३६
भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजया भूयासम् । सुवीरो वीरैः सुपोषः पोषैः ॥६॥ (६) ३७

परमेष्ठ्यभिधीतः प्रजापतिर्वाचि व्याहृतायामन्धो अच्छेतः सविता सन्याम् ।
विश्वकर्मा दीक्षायां पूषा सोमक्रयण्याम् ॥१॥ ३८
इन्द्रश्च मरुतश्च क्रयायोपोत्थितः । असुरः पण्यमानो मित्रः क्रीतः ॥२॥ ३९
विष्णुः शिपिविष्ट ऊरा आसन्नो विष्णुर्नरन्धिषः प्रोह्यमाणः ।
सोम आगतो वरुण आसन्द्यामासन्नः ॥३॥ ४०
अग्निराग्नीध्र इन्द्रो हविर्धाने । अथर्वोपावह्रियमाणो विश्वे देवा अꣳशुषु न्युप्यमानेषु ॥४॥ ४१
विष्णुराप्रीतपा आप्याय्यमानो यमः सूयमानो विष्णुः संभ्रियमाणः । वायुः पूयमानः शुक्रः पूतः ५ ४२
शुक्रः क्षीरश्रीर्मन्थी सक्तुश्रीः । विश्वे देवाश्चमसेषून्नीतोऽसुर्होमायोद्यतः ॥६॥ ४३
रुद्रो हूयमानो वातोऽभ्यावृत्तो नृचक्षाः प्रतिख्यातो भक्षः पीतः पितरो नाराशꣳसाः साद्यमानः ।
सिन्धुरवभृथायोद्यतः समुद्रोऽभ्यवह्रियमाणः सलिलः प्रप्लुतः । ॥७॥ ४४
ययोरोजसा स्कभिता रजाꣳसि वीर्येभिर्वीरतमा शविष्ठा ।
या पत्येते अप्रतीता सहोभिर्विष्णू अगन्वरुणा पूर्वहूतौ ॥८॥ ४५
देवान् दिवमगन्यज्ञस्ततो मा द्रविणमष्टु मनुष्यानन्तरिक्षमगन्यज्ञस्ततो मा द्रविणमष्टु ।
पितॄन् पृथिवीमगन्यज्ञः ततो मा द्रविणमष्टु यं कं च
लोकमगन्यज्ञस्ततो मे भद्रमभूत् ॥९॥ (७) ४६ [४५८]

प्राणाय मे पञ्च ॥५॥ उदु त्यं न व ॥९॥ समिद्र णोऽष्ट ॥८॥ माहिश्चतस्र ॥४॥ एजतु दशमास्य पञ्च ॥५॥
आजिघ्र षट् ॥ ६ ॥ परमेष्ठी नव ॥ ९ ॥ सप्तानुवाकेषु षट्चत्वारिंशत् ॥ ४६ ॥
॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥

अथ दशमोऽध्यायः ।

देव सवितः प्रसुव यज्ञं प्रसुवेमं भगाय ।
दिव्यो गन्धर्वः केतपाः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्नो अद्य वाजꣳ स्वदतु ॥१॥ १
ध्रुवसदं त्वा नृषदं मनःसदम् ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ॥२॥ २ [४६०]

अप्सुषदं त्वा घृतसदं व्योमसदम् ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ।
पृथिविसदं त्वाऽन्तरिक्षसदं दिविसदं देवसदं नाकसदम् ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ॥३॥ ३
अपाꣳ रसमुद्वयसꣳ सूर्ये सन्तꣳ समाहितम् । अपाꣳ रसस्य यो रसस्तं वो गृह्णाम्युत्तमम् ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ॥४॥ ४
ग्रहा ऊर्जाहुतयो व्यन्तो विप्राय मतिम् । तेषां विशिप्रियाणां वोऽहमिषमूर्जꣳ समग्रभम् ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ॥५॥ ५
संपृचं स्थ सं मा भद्रेण पृङ्क्त । विपृचं स्थ वि मा पाप्मना पृङ्क्त ॥६॥ (१) ६

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वाजसास्त्वया यं वाजꣳ सेत् ।
वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमदितिं नाम वचसा करामहे ।
यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः सविता धर्म साविषक् ॥१॥ ७
देवीरापो अपांनपाद्यो व ऊर्मिः प्रतूर्तिः । ककुन्मान् वाजसास्तेनायं वाजꣳ सेत् ॥२॥ ८
अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तिभिः । अश्वा भवत वाजिनः ॥३॥ ९
वातो वा मनो वा गन्धर्वाः सप्तविꣳशतिः । ते अग्रेऽश्वमयुञ्जꣳस्ते अस्मिञ्जवमादधुः॥४॥ १०
वातरꣳहा भव वाजिन्युज्यमान इन्द्रस्येव दक्षिणः श्रियैधि ।
युञ्जन्तु त्वा मरुतो विश्ववेदस आ ते त्वष्टा पत्सु जवं दधातु ॥५॥ ११
जवो यस्ते वाजिन्निहितो गुहा यः श्येने परीत्तो अचरच्च वाते ।
तेन नो वाजिन् बलवान् बलेन वाजजिच्चभव समने च पारयिष्णुः ॥६॥ १२
वाजिनो वाजजितो वाजꣳ सरिष्यन्तः । बृहस्पतेर्भागमवजिघ्रत ॥७॥ (२) १३

देवस्य वयꣳ सवितुः सवे सत्यसवसः । बृहस्पतेरुत्तमं नाकꣳ रुहेमेन्द्रस्योत्तमं नाकꣳ रुहेम ।
देवस्य वयꣳ सवितुः सवे सत्यसवसः। बृहस्पतेरुत्तमं नाकमरुहामेन्द्रस्योत्तमं नाकमरुहाम ॥१॥ १४
बृहस्पते वाजं जय बृहस्पतये वाचं वदत । बृहस्पतिं वाजं जापयत ॥२॥ १५
इन्द्र वाजं जयेन्द्राय वाचं वदत । इन्द्रं वाजं जापयत ॥३॥ १६
एषा वः सा सत्या संवागभूद्यया बृहस्पतिं वाजमजीजपत ।
आजीजपत बृहस्पतिं वाचं वनस्पतयो विमुच्यध्वम् ॥४॥ १७
देवस्य वयꣳ सवितुः सवे सत्यसवसः । बृहस्पतेर्वाजजितो वाजं जेष्म ॥५॥ १८ [४७६]

वाजिनो वाजं जयताध्वन स्कभ्नन्तः । योजना मिमानाः काष्ठां गच्छत ॥६॥ १९
एष स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिकक्ष आसनि ।
क्रतुं दधिक्रा अनु सन्तवीत्वत्पथामङ्काᳲस्यन्वापनीफणत् ॥७॥ २०
उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पर्णं न वेरनुवाति प्रगर्धिनः ।
श्येनस्येव ध्रजतो अङ्कसं परि दधिक्राव्णः सहोर्जा तरित्रतः ॥८॥ २१
शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।
जम्भयन्तोऽहिं वृकᳲ रक्षाᳲसि सनेम्यस्मद्युयवन्नमीवाः ॥९॥ २२
ते नो अर्वन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्रवः ।
सहस्रसा मेधसाता इव त्मना महो ये धनᳲ समिथेषु जभ्रिरे ॥१०॥ २३
वाजेवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता ऋतज्ञाः ।
अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पथिभिर्देवयानैः ॥११॥ २४
आ मा वाजस्य प्रसवो जगम्यादेमे द्यावापृथिवी विश्वरूपे ।
आ मा गतं पितरा मातरा युवमा मा सोमो अमृतत्वाय गम्यात् ॥१२॥ २५
वाजिनो वाजजितो वाजᳲ ससृवाᳲसः । बृहस्पतेर्भागमवजिघ्रत निमृजानाः ॥१३॥ (३) २६

आपये स्वाहा स्वापये स्वाहाऽपिजाय स्वाहा क्रतवे स्वाहा । वसवे स्वाहाऽहर्पतये स्वाहा ।
अह्ने मुग्धाय स्वाहा मुग्धाय वैनᳲशिनाय स्वाहा विनᳲशिन आन्त्यायनाय स्वाहान्त्याय
भौवनाय स्वाहा भुवनस्य पतये स्वाहाधिपतये स्वाहा ॥१॥ २७
आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पताᳲ श्रोत्रं यज्ञेन कल्पताम् ।
पृष्ठं यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पताम् ॥२॥ २८
जाय एहि स्वो रोहाव । प्रजापतेः प्रजा अभूम स्वर्देवा अगन्मामृता अभूम ॥३॥ २९
अस्मे वो अस्त्विन्द्रियमस्मे नृम्णमुत क्रतुः । अस्मे वर्चाᳲसि सन्तु वः ॥४॥ ३०
नमो मात्रे पृथिव्या इयं ते राड्यन्तासि यमनः ।
ध्रुवोऽसि धरुणः कृष्यै क्षेमाय रय्यै पोषाय ॥५॥ (४) ३१

वाजस्येमं प्रसवः सुषुवेऽग्रे सोमᳲ राजानमोषधीष्वप्सु ।
ता अस्मभ्यं मधुमतीर्भवन्तु वयᳲ राष्ट्रे जागृयाम पुरोहिताः ॥१॥ ३२
वाजस्येदं प्रसव आबभूवेमा च विश्वा भुवनानि सर्वतः ।
सनेमि राजा परियाति विद्वान् रयिं पुष्टिं वर्धयमानो अस्मे ॥२॥ ३३ [४९१]

*

वाजस्येमां प्रसवः शिश्रिये दिवमिमा च विश्वा भुवनानि सम्राट् ।
आदित्सन्तं दापयति प्रजानन्त्स नो रयिꣳ सर्ववीरं नियच्छतु ॥३॥ ३४
अग्ने अच्छावदेह नः प्रति नः सुमना भव ।
प्र नो यच्छ सहस्रजित्त्वꣳ हि धनदा असि ॥४॥ ३५
सोमꣳ राजानमवसेऽग्निमन्वारभामहे । आदित्यं विष्णुꣳ सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम् ॥५॥ ३६
प्र नो यच्छत्वर्यमा प्र पूषा प्र सरस्वती । प्र वाग्देवी ददातु नः ॥६॥ ३७
अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय । वाचं विष्णुꣳ सरस्वतीꣳ सवितारं च वाजिनम् ॥७॥ ३८
देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रियै दधामि ।
बृहस्पतेष्ट्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामीन्द्रस्य त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामि ॥८॥ (५) ३९

अग्निरेकाक्षरेण प्राणमुदजयत् तमुज्जेषमश्विनौ द्व्यक्षरेण द्विपदो मनुष्यानुदजयतां तानुज्जेषम् ।
विष्णुस्त्र्यक्षरेण त्रीनिमाँल्लोकानुदजयत्तानुज्जेषꣳ सोमश्चतुरक्षरेण
चतुष्पदः पशूनुदजयत्तानुज्जेषम् ॥१॥ ४०
पूषा पञ्चाक्षरेण पञ्च ऋतूनुदजयत्तानुज्जेषꣳ सविता षळक्षरेण षळृतूनुदजयत्तानुज्जेषम् ॥
मरुतः सप्ताक्षरेण सप्त ग्राम्यान् पशूनुदजयꣳस्तानुज्जेषं
बृहस्पतिरष्टाक्षरेण गायत्रीमुदजयत्तामुज्जेषम् ॥२॥ ४१
मित्रो नवाक्षरेण त्रिवृतꣳ स्तोममुदजयत् तमुज्जेषं वरुणो दशाक्षरेण विराजमुदजयत्तामुज्जेषम् ।
इन्द्र एकादशाक्षरेण त्रिष्टुभमुदजयत्तामुज्जेषं विश्वे
देवा द्वादशाक्षरेण जगतीमुदजयꣳस्तामुज्जेषम् ॥३॥ ४२
वसवस्त्रयोदशाक्षरेण त्रयोदशꣳ स्तोममुदजयꣳस्तमुज्जेषꣳ
रुद्राश्चतुर्दशाक्षरेण चतुर्दशꣳ स्तोममुदजयꣳस्तमुज्जेषम् ।
आदित्याः पञ्चदशाक्षरेण पञ्चदशꣳ स्तोममुदजयꣳस्तमुज्जेष-
मदितिः षोळशाक्षरेण षोळशꣳ स्तोममुदजयत्तमुज्जेषम् ।
प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण सप्तदशꣳ स्तोममुदजयत्तमुज्जेषम् ॥४॥ (६) ४३ [५०१]

देव सवितष्षट् ॥ ६ ॥ इन्द्रस्य वज्रः सप्त ॥ ७ ॥ देवस्य वयं त्रयोदश ॥ १३ ॥ आपये पञ्च ॥ ५ ॥
वाजस्येममष्ट ॥ ८ ॥ अग्निरेकाक्षरेण चतस्रः ॥ ४ ॥ षळनुवाकेषु त्रयश्चत्वारिंशत् ॥ ४३ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

इति प्रथमो दशकः ॥ १ ॥

अथ द्वितीयो दशकः ॥ २ ॥

अथ प्रथमोऽध्यायः (अथैकादशोऽध्यायः)।

एष ते निर्ऋते भागस्तं जुषस्व स्वाहाऽग्निनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पुरःसद्भ्यः स्वाहा
यमनेत्रेभ्यो देवेभ्यो दक्षिणसद्भ्यः स्वाहा ।
विश्वदेवनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पश्चात्सद्भ्यः स्वाहा मित्रावरुणनेत्रेभ्यो
वा मरुन्नेत्रेभ्यो वा देवेभ्य उत्तरसद्भ्यः स्वाहा ।
सोमनेत्रेभ्यो देवेभ्य उपरिसद्भ्यो दुवस्वद्भ्यः स्वाहा ॥१॥ १
ये देवा अग्निनेत्राः पुरःसदस्तेभ्यः स्वाहा ये देवा यमनेत्रा दक्षिणसदस्तेभ्यः स्वाहा।
ये देवा विश्वदेवनेत्राः पश्चात्सदस्तेभ्यः स्वाहा ये देवा
मित्रावरुणनेत्रा वा मरुन्नेत्रा वोत्तरसदस्तेभ्यः स्वाहा।
ये देवाः सोमनेत्रा उपरिसदो दुवस्वन्तस्तेभ्यः स्वाहा ॥२॥ २
अग्ने सहस्व पृतना अभिमातीरपास्य । दुष्टरस्तरन्नरातीर्वर्चो धा यज्ञवाहसि ।
देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ॥३॥ ३
उपांशोर्वीर्येण जुहोमि हतꣳ रक्षः स्वाहा । रक्षसां त्वा वधायावधिष्म रक्षोऽमुष्य
त्वा वधायामुमवधिष्म । जुषाणोऽध्वाज्यस्य वेतु स्वाहा ॥४॥ (१) ४

अपो देवा मधुमतीरगृभ्णन्नूर्जस्वती राजस्वश्चितानाः ।
याभिर्मित्रावरुणा अभ्यषिञ्चन्याभिरिन्द्रमनयन्नत्यरातीः ॥१॥ ५
वृष्ण ऊर्मिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मे देहि स्वाहा वृष्ण ऊर्मिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देहि ।
वृषसेनोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मे देहि स्वाहा वृषसेनोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देहि ॥२॥ ६ [५०७]
अर्थेत स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहार्थेत स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।
ओजस्वती स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहौजस्वती स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।
आपः परिवाहिणी स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहापः परिवाहिणी स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।
अपां पतिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मे देहि स्वाहापां पतिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देहि ।
अपां गर्भोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मे देहि स्वाहापां गर्भोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देहि ।
सूर्यवर्चस स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा सूर्यवर्चस स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।
सूर्यत्वच स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा सूर्यत्वच स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।
व्रजक्षित स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा व्रजक्षित स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।

वाशा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा वाशा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।
मांदा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा मांदा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।
शक्वरी स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा शक्वरी स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।
जनभृत स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा जनभृत स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।
विश्वभृत स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा विश्वभृत स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।
शैष्ठा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा शैष्ठा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।
आपः स्वाराज्ञी स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ॥३॥ ७
सं मधुमतीर्मधुमतीभिः पृच्यन्तां महि क्षत्रं क्षत्रियाय वन्वानाः ।
अनाधृष्टाः सीदत सहौजसा महि क्षत्रं क्षत्रियाय दधतीः ॥४॥ (२) ८

सविता त्वा प्रसवानाꣳ सुवतामग्निर्गृहपतीनाꣳसोमो वनस्पतीनाम् ।
बृहस्पतिर्वाच इन्द्रो ज्यैष्ठ्याय रुद्रः पशुनां मित्रः सत्याय वरुणो धर्मपतीनाम् ॥१॥ ९
इमं देवा असपत्नꣳ सुवध्वं महते क्षत्राय महते ज्यैष्ठ्याय ।
इममुममुष्य पुत्रममुष्याः पुत्रमस्यै विशे ॥२॥ १०
एष वः कुरवो राजैष वः पञ्चाला राजा । सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानाꣳ राजा ॥३॥ (३) ११

सोमस्य त्विषिरस्यग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा सरस्वत्यै स्वाहा ।
पूष्णे स्वाहा बृहस्पतये स्वाहा ॥१॥ १२
इंद्राय स्वाहाꣳशाय स्वाहा श्लोकाय स्वाहा घोषाय स्वाहा भगाय स्वाहार्यम्णे स्वाहा ।
सवितुर्वः प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ।
अनिभृष्टमसि वाचो बन्धुस्तपोजाः सोमस्य दात्रमसि स्वाहा राजस्वः ॥२॥ १३
सधमादो द्युम्निनीराप एता अनाधृष्टा अपस्यो वसानाः ।
पस्त्यासु चक्रे वरुणः सधस्थमपाꣳ शिशुर्मातृतमास्वंतः ॥३॥ १४
क्षत्रस्योल्बमसि क्षत्रस्य जराय्वसि क्षत्रस्य नाभिरसि क्षत्रस्य योनिरसि ।
इन्द्रस्य वार्त्रघ्नमसि त्वयायं वृत्रं वध्यान्मित्रस्यासि वरुणस्यासि ॥४॥ १५
रुजासि द्रुवासि क्षुपासि । पातैनं प्राञ्चं पातैनं प्रत्यञ्चं पातैनं तिर्यञ्चं दिग्भ्यः पात ॥५॥ १६
आविर्मर्या आवित्तो अग्निर्गृहपतिरावित्त इन्द्रो वृद्धश्रवा
आवित्तः पूषा विश्ववेदा आवित्तौ मित्रावरुणौ धृतव्रतौ ।
आवित्ते द्यावापृथिवी विश्वशंभू आवित्तादितिरुरुशर्मा ॥६॥ (४) १७ [५१८]

अवेष्टा दन्दशूकाः प्राचीमारोह गायत्री त्वावतु ।
रथन्तरꣳ साम त्रिवृत्स्तोमो वसन्तऋतुर्ब्रह्म द्रविणम् ॥१॥ १८
दक्षिणामारोह त्रिष्टुप् त्वावतु । बृहत्साम पञ्चदश स्तोमो ग्रीष्मऋतुः क्षत्रं द्रविणम् ॥२॥ १९
प्रतीचीमारोह जगती त्वावतु । वैरूपꣳ साम सप्तदश स्तोमो वर्षा ऋतुर्विड् द्रविणम् ॥३॥ २०
उदीचीमारोहानुष्टुप् त्वावतु । वैराजꣳ सामैकविꣳश स्तोमः शरदृतुः फलं द्रविणम् ॥४॥ २१
ऊर्ध्वामारोह पङ्क्तिस्त्वावतु ।
शाक्वररैवते सामनी त्रिणवत्रयस्त्रिꣳशौ स्तोमौ हेमन्तशिशिरा ऋतू वर्चो द्रविणम् ।
प्रत्यस्तं नमुचेः शिरः ॥५॥ २२
सोमस्य त्विषिरसि तवेव मे त्विषिर्भूयात् । मृत्योः पाह्योजोऽसि सहोऽस्यमृतमसि ॥६॥ २३
हिरण्यरूपा उषसो विरोक उभा इन्द्रा उदितः सूर्यश्च ।
आरोहतं वरुण मित्र गर्तं ततश्चक्षाथामदितिं दितिं च । मित्रोऽसि वरुणोऽसि ॥७॥(५) २४

सोमस्य त्वा द्युम्नेनाभिषिंचाम्यग्नेर्भ्राजसा सूर्यस्य वर्चसा ।
इन्द्रस्येंद्रियेण मरुतामोजसा क्षत्राणां क्षत्रपतिरेध्यति दिद्यून्पाहि ॥१॥ २५
इमं देवा असपत्नꣳ सुवध्वं महते क्षत्राय महते ज्यैष्ठ्याय महते जानराज्याय ।
इमममुष्य पुत्रममुष्याः पुत्रमस्यै विशे ॥२॥ २६
एष वः कुरवो राजैष वः पञ्चाला राजा । सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानाꣳ राजा ॥३॥ २७
प्र पर्वतस्य वृषभस्य पृष्ठान्नावश्चरन्ति स्वसिच इयानाः ।
ता आववृत्रन्नधरागुदक्ता अहिं बुध्न्यमनु रीयमाणाः ।
विष्णोर्विक्रमणमसि विष्णोर्विक्रान्तमसि विष्णोः क्रान्तमसि ॥४॥ २८
प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परि ता बभूव ।
यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयꣳ स्याम पतयो रयीणाम् ॥५॥ २९
रुद्र यत्ते क्रवि परं नाम । तस्मै हुतमस्यमेष्टमसि स्वाहा ॥६॥ ६ ३०

इन्द्रस्य वज्रोऽसि मित्रावरुणयोस्त्वा प्रशास्त्रोः प्राशिषा युनज्मि ।
अव्यथायै त्वा स्वधायै त्वारिष्टः फल्गुनः ।
मरुतां प्रसवेन जयापाम मनसा समिन्द्रियेण ॥१॥ ३१
मा त इंद्र ते वयं तुराषाळयुक्तासो अब्रह्मता विदसाम ।
तिष्ठा रथमधि यद्वज्रहस्ता रश्मीन्देव युवसे स्वश्वान् ॥२॥ ३२ [५३३]

अग्नये गृहपतये स्वाहा सोमाय वनस्पतये स्वाहा।
इन्द्रस्येन्द्रियाय स्वाहा मरुतामोजसे स्वाहा।
पृथिवि मातर्मा मा हिꣳसीर्मो अहं त्वाम् ॥३॥ ३३
हꣳसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत्।
नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत् ॥४॥ ३४
इयदस्यायुरस्यायुर्मे देहि युङसि वर्चोऽसि वर्चो मे देहि।
ऊर्गस्यूर्जं मयि धेहीन्द्रस्य वां बाहू वीर्यकृता उपावहरामि ॥५॥ (७) ३५

स्योनासि सुषदासि क्षत्रस्य योनिरसि।
स्योनामासीद सुषदामासीद क्षत्रस्य योनिमासीद ॥१॥ ३६
निषसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा। साम्राज्याय सुक्रतुः ॥२॥ ३७
अभिभूरस्ययानामेतास्ते पञ्च दिशः कल्पन्ताम्। ब्रह्मꣳस्त्वं ब्रह्मासि ॥३॥ ३८
सवितासि सत्यप्रसवो वरुणोऽसि सत्यौजाः।
इन्द्रोऽसि विशौजा रुद्रोऽसि सुशेवः ॥४॥ ३९
प्रियंकर श्रेयस्कर भूयस्कर। इन्द्रस्य वज्रोऽसि तेन मे रध्य ॥५॥ ४०
अग्निः पृथुर्धर्मणस्पतिर्जुषाणो अग्निः पृथुर्धर्मणस्पतिः। आज्यस्य हविषो वेतु स्वाहा।
स्वाहाकृताः सूर्यस्य रश्मिभिर्यतध्वꣳ सजातानां मध्यमेष्ठ्याय ॥६॥ (८) ४१

सवित्रा प्रसवित्रा सरस्वत्या वाचा। त्वष्ट्रा रूपैः पूष्णा पशुभिरिन्द्रेणास्मे ॥१॥ ४२
बृहस्पतिना ब्रह्मणा वरुणेनौजसाग्निना तेजसा सोमेन राज्ञा।
विष्णुना दशम्या देवतया प्रसूतः प्रसर्पामि ॥२॥ (९) ४३

अश्विभ्यां पच्यस्व सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय सुत्राम्णे पच्यस्व।
वायोः पूतः पवित्रेण प्रत्यङ् सोमो अतिस्रुतः। इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥१॥ ४४
कुविदङ्ग यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय।
इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नमउक्तिं न जग्मुः।
उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे ॥२॥ ४५
युवꣳ सुराममश्विना नमुचा आसुरे सचा।
विपिपाना शुभस्पती इन्द्रं कर्मस्वावतम् ॥३॥ ४६ [५४७]

पुत्रमिव पितरा अश्विनोभेन्द्रावथुः काव्यैर्दꣳसनाभिः ।
यत्सुरामं व्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक् ॥४॥ (१०) ४७ [५४८]

एष ते चतस्रः ॥ ४ ॥ अपो देवाश्चतस्रः ॥४॥ सविता त्वा तिस्रः ॥ ३ ॥ सोमस्य त्विषि षट् ॥६॥
अषेढा सप्त ॥ ७ ॥ सोमस्य त्वा षट् ॥ ६ ॥ इन्द्रस्य वज्रः पञ्च ॥५॥ स्योनासि षट् ॥ ६ ॥
सावित्रा द्वे ॥ २ ॥ अश्विभ्यां चतस्रः ॥ ४ ॥ दशानुवाकेषु सप्तचत्वारिंशत् ॥४७॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां एकादशोऽध्यायः ॥११॥

अथ द्वादशोऽध्यायः ।

युञ्जानः प्रथमं मनस्तत्त्वाय सविता धियः । अग्नेर्ज्योतिर्निचाय्य पृथिव्या अध्याभरत् ॥१॥ १
युक्तेन मनसा वयं देवस्य सवितुः सवे । स्वर्ग्याय शक्त्या ॥२॥ २
युक्त्वाय सविता देवान्त्स्वर्यतो धिया दिवम् ।
बृहज्ज्योतिः करिष्यतः सविता प्रसुवाति तान् ॥३॥ ३
युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।
वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः ॥४॥ ४
युजे वां ब्रह्म पूर्व्यं नमोभिर्वि श्लोक एतु पथ्येव सूरेः ।
शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि दिव्यानि तस्थुः ॥५॥ ५
यस्य प्रयाणमन्वन्य इद्ययुर्देवा देवस्य महिमानमोजसा ।
यः पार्थिवानि विममे स एतशो रजाꣳसि देवः सविता महित्वना ॥६॥ ६
देव सवितः प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिं भगाय ।
दिव्यो गन्धर्वः केतपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचं नः स्वदतु ॥७॥ ७
इमं नो देव सवितर्यज्ञं प्रणय देवाव्यꣳ सखिविदꣳ सत्राजितं धनजितꣳ स्वर्जितम् ।
ऋचा स्तोमꣳ समर्धय गायत्रेण रथन्तरं बृहद्गायत्रवर्तनि स्वाहा ॥८॥ ८
देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
आददे गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वत् । पृथिव्याः सधस्थादग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वदाभर ।
त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ॥९॥ ९ [५५७]

अग्निरसि नार्यसि त्वया वयमग्निꣳ शकेम खनितुम् ।
सधस्थ आ जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ॥१०॥ १०
हस्त आधाय सविता बिभ्रदभ्रिꣳ हिरण्ययीम् ।
अग्नेर्ज्योतिर्निचाय्य पृथिव्या अध्याभरदानुष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ॥११॥ (१) ११

प्रतूर्त्तं वाजिन्नाद्रव वरिष्ठामनु संवतम् ।
दिवि ते जन्म परममन्तरिक्षे तव नाभिः पृथिव्यामधि योनिरित् ॥१॥ १२
युञ्जाथाꣳ रासभं युवमस्मिन् यामे वृषण्वसू । अग्निं भरन्तमस्मयुम् ॥२॥ १३
योगेयोगे तवस्तरं वाजेवाजे हवामहे । सखाय इन्द्रमूतये ॥३॥ १४
प्रतूर्वन्नेह्यवक्राम्नशस्ती रुद्रस्य गाणपत्यं मयोभूरेहि ।
उर्वन्तरिक्षं वीहि स्वस्तिगव्यूतिरभयानि कृण्वन् पूष्णा सयुजा सह ॥४॥ १५
पृथिव्याः सधस्थादग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वदाभर ।
अग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वदच्छेमोऽग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वद्भरिष्यामः ॥५॥ १६
अन्वग्निरुषसामग्रमख्यदन्वहानि प्रथमो जातवेदाः ।
अनु सूर्यस्य पुरुत्रा च रश्मीननु द्यावापृथिवी आततन्थ ॥६॥ १७
आगत्य वाज्यध्वानꣳ सर्वा मृधो विधूनुते । अग्निꣳ सधस्थे महति चक्षुषा निचिकीषते ॥७॥ १८
आक्रम्य वाजिन्पृथिवीमग्निमिच्छ रुचा त्वम् । भूम्या वृत्वाय नो ब्रूहि यतः खनेम तं वयम् ॥८॥ १९
द्यौस्ते पृष्ठं पृथिवी सधस्थमात्मान्तरिक्षꣳ समुद्रो योनिः ।
विख्याय चक्षुषा त्वमभि तिष्ठ पृतन्यतः ॥९॥ २०
उत्क्राम महते सौभगायास्मादास्थानाद् द्रविणोदा वाजिन् ।
वयꣳ स्याम सुमतौ पृथिव्या अग्निं खनन्त उपस्थे अस्याः ॥१०॥ २१
उदक्रमीद् द्रविणोदा वाज्यर्वाकः सुलोकꣳ सुकृतं पृथिव्याम् ।
ततः खनेम सुप्रतीकमग्निꣳ स्वो रुहाणा अधि नाकमुत्तमम् ॥११॥ २२
आ त्वा जिघर्मि मनसा घृतेन प्रतिक्षियन्तं भुवनानि विश्वा ।
पृथुं तिरश्चा वयसा बृहन्तं व्यचिष्ठमन्नै रभसं दृशानम् ॥१२॥ २३
आ विश्वतः प्रत्यञ्चं जिघर्म्यरक्षसा मनसा तज्जुषेत ।
मर्यश्रीः स्पृहयद्वर्णो अग्निर्नाभिमृशे तन्वा जर्भुराणः ॥१३॥ २४
परि वाजपतिः कविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत् । दधद्रत्नानि दाशुषे ॥१४॥ २५ [५७३]

परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्रꣳ सहस्य धीमहि । धृषद्वर्णं दिवेदिवे भेत्तारं भङ्गुरावताम् ॥१५॥२६
त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्मनस्परि ।
त्वं वनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः ॥१६॥ (२) २७

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
पृथिव्याः सधस्थादग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वत् खनामि ।
ज्योतिष्मन्तं त्वाग्ने सुप्रतीकमजस्रेण भानुना दीद्यतम् ।
शिवं प्रजाभ्योऽहिꣳसन्तं पृथिव्याः सधस्थादग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वत्खनामः ॥१॥ २८
अपां पृष्ठमसि योनिरग्नेः समुद्रमभितः पिन्वमानम् ।
वर्धमानो महाँ आ च पुष्करे दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथस्व ॥२॥ २९
शर्म च स्थो वर्म च स्थोऽछिद्रे बहुले उभे । व्यचस्वती संवसाथां भृतमग्निं पुरीष्यम् ॥३॥ ३०
संवसाथाꣳ स्वर्विदा समीची उरसा त्मना । अग्निमन्तर्भरिष्यन्ती ज्योतिष्मन्तमजस्रमित् ।
पुरीष्योऽसि विश्वभरा अथर्वा त्वा प्रथमो निरमन्थदग्ने ॥४॥ ३१
त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत । मूर्ध्नो विश्वस्य वाघतः ॥५॥ ३२
तमु त्वा दध्यङ् ऋषिः पुत्र ईधे अथर्वणः । वृत्रहणं पुरन्दरम् ॥६॥ ३३
तमु त्वा पाथ्यो वृषा समीधे दस्युहन्तमम् । धनञ्जयꣳ रणेरणे ॥७॥ ३४
सीद होतः स्व उ लोके चिकित्वान्त्सादया यज्ञꣳ सुकृतस्य योनौ ।
देवावीर्देवान्हविषा यजास्यग्ने बृहद्यजमाने वयो धाः ॥८॥ ३५
नि होता होतृषदने विदानस्त्वेषो दीदिवाँ असदत्सुदक्षः ।
अदब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठः सहस्रं भरः शुचिजिह्वो अग्निः ॥९॥ ३६
सꣳसीदस्व महाँ३ असि शोचस्व देववीतमः ।
वि धूममग्ने अरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतम् ॥१०॥ (३) ३७

अपो देवीरुपसृज मधुमतीरयक्ष्माय प्रजाभ्यः । तासामास्थानादुज्जिहतामोषधयः सुपिप्पलाः ॥१॥३८
सं ते वायुर्मातरिश्वा दधातूत्तानाया हृदयं यद्विकस्तम् ।
यो देवानां चरसि प्राणथेन कस्मै देव वषळस्तु तुभ्यम् ॥२॥ ३९
सुजातो ज्योतिषा सह शर्म वरूथमासदत्स्वः । वासो अग्ने विश्वरूपꣳ संव्ययस्व विभावसो ॥३॥ ४०
उदु तिष्ठ स्वध्वरावा नो देव्या धिया ।
दृशे च भासा बृहता सुशुक्वनिराग्ने याहि सुशस्तिभिः ॥४॥ ४१ [५८९]

ऊर्ध्व ऊ षु ण ऊतये तिष्ठा देवो न सविता ।
ऊर्ध्वो वाजस्य सनिता यदञ्जिभिर्वाघद्भिर्विह्वयामहे ॥५॥ ४२
स जातो गर्भो असि रोदस्योरग्ने चारुर्विभृत ओषधीषु ।
चित्रः शिशुः परि तमांस्यक्तून्प्र मातृभ्यो अधि कनिक्रदद्गाः ॥६॥ ४३
स्थिरो भव वीड्वङ्ग आशुर्भव वाज्यर्वन् । पृथुर्भव सुषदस्त्वमग्नेः पुरीषवाहणः ॥७॥ ४४
शिवो भव प्रजाभ्यो मानुषीभ्यस्त्वमङ्गिरः ।
मा द्यावापृथिवी अभि शोचीर्मान्तरिक्षं मा वनस्पतीन् ॥८॥ ४५
प्रैतु वाजी कनिक्रदन्नानदद्रासभः पत्वा । भरन्नग्निं पुरीष्यं मा पाद्यायुषः पुरा ॥९॥ ४६
वृषाग्निं वृषणं भरन्नपां गर्भं समुद्रियम् । अग्न आयाहि वीतये ।
ऋतं सत्यमृतं सत्यमग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वद्भरामः ॥१०॥ ४७
ओषधयः प्रतिमोदध्वमग्निमेतं शिवमायन्तमभ्यत्र युष्माः ।
व्यस्यन् विश्वा अनिरा अमीवा निषीदन्नो अप दुर्मतिं जहि ॥११॥ ४८
ओषधयः प्रतिगृभ्णीत पुष्पवतीः सुपिप्पलाः ।
अयं वो गर्भ ऋत्वियः प्रत्नं सधस्थमासदत् ॥१२॥ ४९
वि पाजसा पृथुना शोशुचानो बाधस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः ।
सुशर्मणो बृहतः शर्मणि स्यामग्नेरहं सुहवस्य प्रणीतौ ॥१३॥ (४) ५०

आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे ॥१॥ ५१
यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः ॥२॥ ५२
तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः ॥३॥ ५३
मित्रः संसृज्य पृथिवीं भूमिं च ज्योतिषा सह ।
सुजातं जातवेदसमयक्ष्माय त्वा संसृजामि प्रजाभ्यः ॥४॥ ५४
रुद्राः संसृज्य पृथिवीं बृहज्ज्योतिः समीधिरे । तेषां भानुरजस्र इच्छुक्रो देवेषु रोचते ॥५॥ ५५
संसृष्टां वसुभी रुद्रैर्धीरैः कर्मण्यां मृदम् ।
हस्ताभ्यां मृद्वीं कृत्वा सिनीवाली कृणोतु ताम् ॥६॥ ५६
सिनीवाली सुकपर्दा सुकुरीरा स्वौपशा । सा तुभ्यमदिते मह्योखां दधातु हस्तयोः ॥७॥ ५७
उखां कृणोतु शक्त्या बाहुभ्यामदितिर्धिया ।
माता पुत्रं यथोपस्थे साग्निं बिभर्तु गर्भ आ ॥८॥ ५८ [६०६]

मुखस्य शिरोऽसि वसवस्त्वा कृण्वन्तु गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वद् ध्रुवासि पृथिव्यसि ।
धारया मयि प्रजाꣳ रायस्पोषं गौपत्यꣳ सुवीर्यꣳ सजातान्यजमानाय ।
रुद्रास्त्वा कृण्वन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वद् ध्रुवास्यन्तरिक्षमसि ।
धारया मयि प्रजाꣳ रायस्पोषं गौपत्यꣳ सुवीर्यꣳ सजातान्यजमानाय ।
आदित्यास्त्वा कृण्वन्तु जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वद् ध्रुवासि द्यौरसि ।
धारया मयि प्रजाꣳ रायस्पोषं गौपत्यꣳ सुवीर्यꣳ सजातान्यजमानाय ।
विश्वे त्वा देवा वैश्वानराः कृण्वन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वद् ध्रुवासि दिशोऽसि ।
धारया मयि प्रजाꣳ रायस्पोषं गौपत्यꣳ सुवीर्यꣳ सजातान्यजमानाय ।
अदित्यै रास्नास्यदितिष्टे बिलं गृभ्णातु ॥९॥ ५९
कृत्वाय सा महीमुखां मृन्मयीं योनिमग्नये । पुत्रेभ्यः प्रायच्छददितिः श्रपयानिति ॥१०॥ ६०
वसवस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वद्रुद्रास्त्वा धूपयन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ।
आदित्यास्त्वा धूपयन्तु जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वद्विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा
धूपयन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ।
इन्द्रस्त्वा धूपयतु वरुणस्त्वा धूपयतु विष्णुस्त्वा धूपयतु ॥११॥ (५) ६१

अदितिष्ट्वा देवी विश्वदेव्यावती । पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वत् खनत्ववट ॥१॥ ६२
देवानां त्वा पत्नीर्देवीर्विश्वदेव्यावतीः । पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वद्दधतूखे ।
धिषणास्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः । पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वदभीन्धतामुखे ।
वरूत्रीष्ट्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः । पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वच्छ्रपयन्तूखे ।
ग्नास्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः । पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वत्पचन्तूखे ।
जनयस्त्वाछिन्नपत्रा देवीर्विश्वदेव्यावतीः । पृथिव्याः सधस्थे अङ्गिरस्वत्पचन्तूखे ॥२॥ ६३
मित्रस्य चर्षणीधृतोऽवो देवस्य सानसि । द्युम्नं चित्रश्रवस्तमम् ॥३॥ ६४
देवस्त्वा सवितोद्वपतु सुपाणिः स्वङ्गुरिः सुबाहुरुत शक्त्या ।
अव्यथमाना पृथिव्यामाशा दिश आपृण ॥४॥ ६५
उत्थाय बृहती भवोदु तिष्ठ ध्रुवा त्वम् । मित्रैतां त उखां परिददाम्यभित्या एषा मा भेदि ।
वसवस्त्वाछृन्दन्तु गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वद्रुद्रास्त्वाछृन्दन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ।
आदित्यास्त्वाछृन्दन्तु जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वद्विश्वे त्वा
देवा वैश्वानरा आछृन्दन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ॥५॥ (६) ६६ [६१४]

आकूतिमग्निं प्रयुजꣳ स्वाहा मनो मेधामग्निं प्रयुजꣳ स्वाहा ।
चित्तं विज्ञातमग्निं प्रयुजꣳ स्वाहा वाचो विधृतिमग्निं प्रयुजꣳ स्वाहा ।
प्रजापतये मनवे स्वाहाग्नये वैश्वानराय स्वाहा ॥१॥ ६७
विश्वो देवस्य नेतुर्मर्तो वुरीत सख्यम् । विश्वो राय इषुध्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा ॥२॥ ६८
मा सु भित्था मा सु रिषोऽम्ब धृष्णु वीरयस्व सु । अग्निश्चेदं करिष्यथः ॥३॥ ६९
दृꣳहस्व देवि पृथिवि स्वस्तय आसुरी माया स्वधया कृतासि ।
जुष्टं देवेभ्य इदमस्तु हव्यमरिष्टा त्वमुदिहि यज्ञे अस्मिन् ॥४॥ ७०
द्रवन्नः सर्पिरासुतिः प्रत्नो होता वरेण्यः । सहसस्पुत्रो अद्भुतः ॥५॥ ७१
परस्या अधि संवतोऽवराँ२ अभ्यातर । यत्राहमस्मि ताँ२ अव ॥६॥ ७२
परमस्याः परावतो रोहिदश्व इहागहि । पुरीष्यः पुरुप्रियोऽग्ने त्वं तरा मृधः ॥७॥ ७३
यदग्ने कानिकानि चिदा ते दारूणि दध्मसि । सर्वं तदस्तु ते घृतं तज्जुषस्व यविष्ठ्य ॥८॥ ७४
यदत्त्युपजिह्विका यद्वम्रो अतिसर्पति । सर्वं तदस्तु ते घृतं तज्जुषस्व यविष्ठ्य ॥९॥ ७५
अहरहरप्रयावं भरन्तोऽश्वायेव तिष्ठते घासमस्मै ।
रायस्पोषेण समिषा मदन्तोऽग्ने मा ते प्रतिवेशा रिषाम ॥१०॥ ७६
नाभा पृथिव्याः समिधाने अग्नौ रायस्पोषाय बृहते हवामहे ।
इरम्मदं बृहदुक्थं यजत्रं जेतारमग्निं पृतनासु सासहिम् ॥११॥ ७७
याः सेना अभीत्वरीराव्याधिनीरुगणा उत ।
ये स्तेना ये च तस्करास्ताꣳस्ते अग्नेऽपिदधाम्यास्ये ॥१२॥ ७८
दꣳष्ट्राभ्यां मलिम्लूञ्जम्भ्यैस्तस्कराँ२ उत ।
हनुभ्याꣳ स्तेनान् भगवस्ताꣳस्त्वं खाद सुखादितान् ॥१३॥ ७९
ये जनेषु मलिम्लव स्तेनासस्तस्करा वने ।
ये कक्षेष्वघायवस्ताꣳस्ते दधामि जम्भयोः ॥१४॥ ८०
यो अस्मभ्यमरातीयाद्यश्च नो द्वेषते जनः ।
निन्दाद्यो अस्मान्धिप्साच्च सर्वं तं मस्मसा कुरु ॥१५॥ ८१
सꣳशितं मे ब्रह्म सꣳशितं वीर्यं बलम् । सꣳशितं क्षत्रं जिष्णु यस्याहमस्मि पुरोहितः ॥१६॥ ८२
उदेषां बाहू अतिरमुद्वर्चो अथो बलम् । क्षिणोमि ब्रह्मणामित्रानुन्नयामि स्वाँ२ अहम् ॥१७॥ ८३
अन्नपतेऽन्नस्य नो देह्यनमीवस्य शुष्मिणः ।
प्र प्र दातारं तारिष ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे । विश्वकर्मणे स्वाहा ॥१८॥ ८४[६३१]

पुनस्त्वादित्या रुद्रा वसवः समिन्धतां पुनर्ब्रह्माणो वसुनीथ यज्ञैः ।
घृतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः स्वाहा ॥१९॥ (७) ८५ [६३३]

युञ्जान एकादश ॥ ११ ॥ प्रतूर्तं वाजिन् षोळश ॥ १६ ॥ देवस्य त्वा दश ॥ १० ॥ अपो देवीस्त्रयोदश ॥ १३ ॥ आपो ह्येकादश ॥ ११ ॥ अदितिष्ट्वा पञ्च ॥ ५ ॥ आकूतिमेकोनविंशतिः ॥ १९ ॥ सप्तानुवाकेषु पञ्चाशीति ॥ ८५ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां द्वादशोऽध्यायः ॥१२॥

अथ त्रयोदशोऽध्यायः ।

दृशानो रुक्म उर्व्या व्यद्यौद्दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।
अग्निरमृतो अभवद्वयोभिर्यदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः ॥१॥ १
नक्तोषासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकꣳ समीची ।
द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्विभाति देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदाः ॥२॥ २
विश्वा रूपाणि प्रतिमुञ्चते कविः प्रासावीद्भद्रं द्विपदे चतुष्पदे ।
वि नाकमख्यत्सविता वरेण्योऽनु प्रयाणमुषसो विराजति ॥३॥ ३
सुपर्णोऽसि गरुत्माꣳस्त्रिवृत्ते शिरः । गायत्रं चक्षुर्बृहद्रथन्तरे पक्षौ ॥४॥ ४
स्तोम आत्मा छन्दाꣳस्यङ्गानि यजूꣳषि नाम ।
साम ते तनूर्वामदेव्यं यज्ञायज्ञियं पुच्छं धिष्ण्याः शफाः ॥५॥ ५
सुपर्णोऽसि गरुत्मान्दिवं गच्छ स्वः पत ।
विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहा गायत्रं छन्द आरोह । पृथिवीमनु विक्रमस्व ।
विष्णोः क्रमोऽस्यभिमातिहा त्रैष्टुभं छन्द आरोह । अन्तरिक्षमनु विक्रमस्व ।
विष्णोः क्रमोऽस्यरातीयतो हन्ता जागतं छन्द आरोह । दिवमनु विक्रमस्व ।
विष्णोः क्रमोऽसि शत्रूयतो हन्तानुष्टुभं छन्द आरोह । दिशोनु विक्रमस्व ॥६॥ ६
अक्रन्ददग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन् ।
सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥७॥ ७
अग्नेऽभ्यावर्तिन्नभि मा निवर्तस्वायुषा वर्चसा प्रजया धनेन ।
सन्या मेधया रय्या पोषेण ॥८॥ ८
अग्ने अङ्गिरः शतं ते सन्त्वावृतः सहस्रं त उपावृतः ।
अधा पोषस्य पोषेण पुनर्नो नष्टमाकृधि पुनर्नो रयिमाकृधि ॥९॥ ९ [६४२]

पुनरूर्जा निवर्तस्व पुनरग्न इषायुषा । पुनर्नः पाह्यꣳहसः ॥१०॥ १०

सह रय्या निवर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया । विश्वप्स्न्या विश्वतस्परि ॥११॥ ११

आ त्वाहार्षमन्तरभूर्ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः । विशस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्राष्ट्रमधिभ्रशत् ॥१२॥ १२

उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधमं वि मध्यमꣳ श्रथाय ।
अथा वयमादित्य व्रते तवानागसो अदितये स्याम ॥१३॥ १३

अग्रे बृहन्नुषसामूर्ध्वो अस्थान्निर्जगन्वान् तमसो ज्योतिषागात् ।
अग्निर्भानुना रुशता स्वङ्ग आ जातो विश्वा सद्मान्यप्राः ॥१४॥ १४

हꣳसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ।
नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत् ॥१५॥ १५

सीद त्वं मातुरस्या उपस्थे विश्वान्यग्ने वयुनानि विद्वान् ।
मैनां तपसा मार्चिषाभिशोचीरन्तरस्याꣳ शुक्रज्योतिर्विभाहि ॥१६॥ १६

अन्तरग्ने रुचा त्वमुखायाः सदने स्वे । तस्यास्त्वꣳ हरसा तपञ्जातवेदः शिवो भव ॥१७॥ १७

शिवो भूत्वा मह्यमग्ने अथो सीद शिवस्त्वम् । शिवाः कृत्वा दिशः सर्वा स्वं योनिमिहासदः १८(१)१८

दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद् द्वितीयं परि जातवेदाः ।
तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान एनं जरते स्वाधीः ॥१॥ १९

विद्मा ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्मा ते धाम विभृता पुरुत्रा ।
विद्मा ते नाम परमं गुहा यद्विद्मा तमुत्सं यत आजगन्थ ॥२॥ २०

समुद्रे त्वा नृमणा अप्स्वन्तर्नृचक्षा ईधे दिवो अग्न ऊधन् ।
तृतीये त्वा रजसि तस्थिवाꣳसमपामुपस्थे महिषा अवर्धन् ॥३॥ २१

अक्रन्ददग्नि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन् ।
सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥४॥ २२

श्रीणामुदारो धरुणो रयीणां मनीषाणां प्रार्पणः सोमगोपाः ।
वसुः सूनुः सहसो अप्सु राजा विभात्यग्र उषसामिधानः ॥५॥ २३

विश्वस्य केतुर्भुवनस्य गर्भ आ रोदसी अपृणाज्जायमानः ।
वीळुं चिदद्रिमभिनत् परायञ्जना यदग्निमयजन्त पञ्च ॥६॥ २४

उशिक्पावको अरतिः सुमेधा मर्तेष्वग्निरमृतो निधायि ।
इयर्ति धूममरुषं भरिभ्रदुच्छुक्रेण शोचिषा द्यामिनक्षन् ॥७॥ २५ [६५८]

दृशानो रुक्म उर्व्या व्यद्यौदुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।
अग्निरमृतो अभवद्वयोभिर्यदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः ॥८॥ २६
यस्ते अद्य कृणवद्भद्रशोचेऽपूपं देव घृतवन्तमग्ने ।
प्र तं नय प्रतरं वस्यो अच्छाभि सुम्नं देवभक्तं यविष्ठ ॥९॥ २७
आ तं भज सौश्रवसेष्वग्न उक्थ उक्थ आभज शस्यमाने ।
प्रियः सूर्ये प्रियो अग्ना भवात्युज्जातेन भिनददुज्जनित्वैः ॥१०॥ २८
त्वामग्ने यजमाना अनु द्यून् विश्वा वसु दधिरे वार्याणि ।
त्वया सह द्रविणमिच्छमाना व्रजं गोमन्तमुशिजो विवव्रुः ॥११॥ २९
अस्ताव्यग्निर्नरा॑ँ सुशेवो वैश्वानर ऋषिभिः सोमगोपाः ।
अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् ॥१२॥ (२) ३०

समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्बोधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतन ॥१॥ ३१
उदु त्वा विश्वे देवा अग्ने भरन्तु चित्तिभिः । स नो भव शिवस्त्व॑ँ सुप्रतीको विभावसुः ॥२॥ ३२
प्रेदग्ने ज्योतिष्मान् याहि शिवेभिरर्चिभिष्ट्वम् । बृहद्भिर्भानुभिर्भासन्मा हि॑ँसीस्तन्वा प्रजाः ॥३॥ ३३
अक्रन्ददग्निः स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन् ।
सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥४॥ ३४
प्र प्रायमग्निर्भरतस्य शृण्वे वि यत्सूर्यो न रोचते बृहद्भाः ।
अभि यः पूरुं पृतनासु तस्थौ दीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नः ॥५॥ ३५
आपो देवीः प्रतिगृभ्णीत भस्मैतत्स्योने कृणुध्व॑ँ सुरभा उ लोके ।
तस्मै नमन्तां जनयः सुपत्नीर्मातेव पुत्रं बिभृताप्स्वेनत् ॥६॥ ३६
अप्स्वग्ने सधिष्टव सौषधीरनु रुध्यसे । गर्भे सञ्जायसे पुनः ॥७॥ ३७
गर्भो अस्योषधीनां गर्भो वनस्पतीनाम् । गर्भो विश्वस्य भूतस्याग्ने गर्भो अपामसि ॥८॥ ३८
प्रसद्य भस्मना योनिमपश्च पृथिवीमग्ने। स॑ँसृज्य मातृभिष्ट्वं ज्योतिष्मान् पुनरासदः॥९॥ ३९
पुनरासद्य सदनमपश्च पृथिवीमग्ने । शेषे मातुर्यथोपस्थेऽन्तरस्या॑ँ शिवतमः ॥१०॥ ४०
पुनरूर्जा निवर्तस्व पुनरग्न इषायुषा । पुनर्नः पाह्य॑ँहसः ॥११॥ ४१
सह रय्या निवर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया । विश्वप्स्न्या विश्वतस्परि ॥१२॥ ४२
बोधा मे अस्य वचसो यविष्ठ म॑ँहिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः ।
पीयति त्वो अनु त्वो गृणाति वन्दारुष्टे तन्वं वन्दे अग्ने ॥१३॥ ४३ [६७६]

स बोधि सूरिर्मघवा वसुपते वसुदावन् । युयोध्यस्मद्द्वेषांꣳसि विश्वकर्मणे स्वाहा ॥१४॥ ४४
पुनस्त्वादित्या रुद्रा वसवः समिन्धतां पुनर्ब्रह्माणो वसुनीथ यज्ञैः ।
घृतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः स्वाहा ॥१५॥ (३) ४५

अपेत वीत वि च सर्पतातो येऽत्र स्थ पुराणा ये च नूतनाः ।
अदाद्यमोऽवसानं पृथिव्या अक्रन्निमं पितरो लोकमस्मै ॥१॥ ४६
संज्ञानमसि कामधरणं मयि ते कामधरणं भूयात् । अग्नेर्भस्मास्यग्नेः पुरीषमसि ।
चित स्थ परिचित ऊर्ध्वचितः श्रयध्वम् ॥२॥ ४७
अयꣳ सो अग्निर्यस्मिन्त्सोममिन्द्रः सुतं दधे जठरे वावशानः ।
सहस्रियं वाजमत्यं न सप्तिꣳ ससवान्त्सन्त्स्तूयसे जातवेदः ॥३॥ ४८
अग्ने यत्ते दिवि वर्चः पृथिव्यां यदोषधीष्वप्स्वा यजत्र ।
येनान्तरिक्षमुर्वाततन्थ त्वेषः स भानुरर्णवो नृचक्षाः ॥४॥ ४९
अग्ने दिवो अर्णमच्छा जिगास्यच्छा देवाँ३ ऊचिषे धिष्ण्या ये ।
या रोचने परस्तात् सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आपः ॥५॥ ५०
पुरीष्यासो अग्नयः प्रावणेभिः सजोषसः । जुषन्तां यज्ञमद्रुहोऽनमीवा इषो महीः ॥६॥ ५१
इळामग्ने पुरुदꣳसꣳ सनिं गोः शश्वत्तमꣳ हवमानाय साध ।
स्यान्नः सूनुस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ॥७॥ ५२
अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः । तं जानन्नग्न आरोहाथा नो वर्धया रयिम् ॥८॥ ५३
चिदसि तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद । परिचिदसि तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ॥९॥ ५४
लोकं पृण छिद्रं पृणाथो सीद ध्रुवा त्वम् । इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिरस्मिन् योना असीषदन् ॥१०॥ ५५
ता अस्य सूददोहसः सोमꣳ श्रीणन्ति पृश्नयः । जन्मन्देवानां विशस्त्रिष्वा रोचने दिवः ॥११॥ ५६
इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमꣳ रथीनां वाजानाꣳ सत्पतिं पतिम् ॥१२॥ ५७
समितꣳ संकल्पेथाꣳ संप्रियौ रोचिष्णू सुमनस्यमानौ । इषमूर्जमभि संवसानौ ॥१३॥ ५८
सं वां मनाꣳसि सं व्रता समु चित्तान्याकरम् ।
अग्ने पुरीष्याधिपा भव त्वं न इषमूर्जं यजमानाय धेहि ॥१४॥ ५९
अग्ने त्वं पुरीष्यो रयिमान् पुष्टिमाँ३ असि । शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वं योनिमिहासदः ॥१५॥ ६०
भवतं नः समनसौ सचेतसा अरेपसौ ।
मा यज्ञꣳ हिꣳसिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवौ भवतमद्य नः ॥१६॥ ६१ [६९४]

मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीष्यमग्निꣳ स्वे योनौ अभारुखा।
तां विश्वैर्देवैर्ऋतुभिः संविदानः प्रजापतिर्विश्वकर्मा विमुञ्चतु ॥१७॥(४) ६२

असुन्वन्तमयजमानमिच्छ स्तेनस्येत्यामन्विहि तस्करस्य।
अन्यमस्मदिच्छ सा त इत्या नमो देवि निर्ऋते तुभ्यमस्तु ॥१॥ ६३
नमः सु ते निर्ऋते तिग्मतेजोऽयस्मयं विचृता बन्धमेतम्।
यमेन त्वं यम्या संविदानोत्तमे नाके अधिरोहयैनम् ॥२॥ ६४
यस्यास्ते घोर आसञ्जुहोम्येषां बन्धानामवसर्जनाय।
यां त्वा जनो भूमिरिति प्रमन्दते निर्ऋतिं त्वाहं परिवेद विश्वतः ॥३॥ ६५
यं ते देवी निर्ऋतिराबबन्ध पाशं ग्रीवास्वविचृत्यम्।
तं ते विष्याम्यायुषो न मध्यादथैतं पितुमद्धि प्रसूतः। नमो भूत्यै येदं चकार ॥४॥ ६६
निवेशनः सङ्गमनो वसूनां विश्वा रूपाभिचष्टे शचीभिः।
देव इव सविता सत्यधर्मेन्द्रो न तस्थौ समरे पथीनाम् ॥५॥ ६७
सीरा युञ्जन्ति कवयो युगा वितन्वते पृथक्। धीरा देवेषु सुम्नया ॥६॥ ६८
युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनौ वपतेह बीजम्।
गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत्सृण्यः पक्वमेयात् ॥७॥ ६९
शुनꣳ सु फाला विकृषन्तु भूमिꣳ शुनं कीनाशा अभियन्तु वाहैः।
शुनासीरा हविषा तोशमाना सुपिप्पला ओषधीः कर्तमस्मे ॥८॥ ७०
घृतेन सीता मधुना समज्यतां विश्वैर्देवैरनुमता मरुद्भिः।
ऊर्जस्वती पयसा पिन्वमानास्मान्त्सीते पयसाभ्याववृत्स्व ॥९॥ ७१
लाङ्गलं पवीरवत्सुशेवꣳ सोमपित्सरु।
तदुद्वपति गामविं प्रफर्व्यं च पीवरीं प्रस्थावद्रथवाहणम् ॥१०॥ ७२
कामं कामदुघे धुक्ष्व मित्राय वरुणाय च। इन्द्रायाश्विभ्यां पूष्णे प्रजाभ्य ओषधीभ्यः ॥११॥ ७३
विमुच्यध्वमघ्न्या देवयाना अगन्म तमसस्पारमस्य। ज्योतिरापाम ॥१२॥ ७४
सजूरब्दो अयवोभिः सजूरुषा अरुणीभिः।
सजोषसा अश्विना दꣳसोभिः सजूः सूर एतशेन सजूर्वैश्वानर इळया घृतेन स्वाहा ॥१३॥(५) ७५

या ओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा। मनै नु बभ्रूणामहꣳ शतं धामानि सप्त च ॥१॥ ७६
शतं वो अम्ब धामानि सहस्रमुत वो रुहः। अधा शतक्रत्वो यूयमिमं मे अगदं कृता ॥२॥ ७७

ओषधीः प्रति गृभ्णीत पुष्पवतीः प्रसूवरीः । अश्वा इव सजित्वरीर्वीरुधः पारयिष्ण्वः ॥३॥ ७८
ओषधीरिति मातरस्तद्वो देवीरुपब्रुवे । सनेयमश्वं गां वास आत्मानं तव पूरुष ॥४॥ ७९
अश्वत्थे वो निषदनं पर्णे वो वसतिष्कृता । गोभाज इत्किलासथ यत्सनवथ पूरुषम् ॥५॥ ८०
यत्रौषधीः समग्मत राजानः समिता इव । विप्रः स उच्यते भिषग्रक्षोहामीवचातनः ॥६॥ ८१
अश्वावतीᳬं सोमावतीमूर्जयन्तीमुदोजसम् । आवित्सि सर्वा ओषधीरस्मा अरिष्टतातये ॥७॥ ८२
उच्छुष्मा ओषधीनां गावो गोष्ठादिवेरते । धनᳬं सनिष्यन्तीनामात्मानं तव पूरुष ॥८॥ ८३

इष्कृतिर्नाम वो माताथो यूयᳬं स्थ निष्कृतीः ।
सीराः पतत्रिणी स्थन यदामयति निष्कृथ ॥९॥ ८४

अति विश्वाः परिष्ठा स्तेन इव व्रजमक्रमुः । ओषधीः प्राचुच्यवुर्यत्किं च तन्वो रपः॥१०॥ ८५
यदिमा वाजयन्नहमोषधीर्हस्त आदधे । आत्मा यक्ष्मस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा॥११॥ ८६
यस्यौषधीः प्रसर्पथाङ्गमङ्गं परुष्परुः । ततो यक्ष्मं वि बाधध्व उग्रो मध्यमशीरिव ॥१२॥ ८७
साकं यक्ष्म प्र पत चाषेण किकिदीविना । साकं वातस्य ध्राज्या साकं नश्य निहाकया ॥१३॥८८
अन्या वो अन्यामवत्वन्यान्यस्या उपावत । ताः सर्वाः संविदाना इदं मे प्रावता वचः॥१४॥८९

याः फलिनीर्या अफला अपुष्पा याश्च पुष्पिणीः ।
बृहस्पतिप्रसूतास्ता नो मुञ्चन्त्वᳬंहसः। ॥१५॥ ९०

मुञ्चन्तु मा शपथ्यादथो वरुण्यादुत । अथो यमस्य पड्वीशात्सर्वस्माद्देवकिल्बिषात् ॥१६॥ ९१
अवपतन्तीरवदन् दिव ओषधयस्परि । यं जीवमश्नवामहै न स रिष्याति पूरुषः ॥१७॥ ९२
या ओषधीः सोमराज्ञीर्बह्वीः शतविचक्षणाः । तासामसि त्वमुत्तमारं कामाय शᳬं हृदे ॥१८॥ ९३
या ओषधीः सोमराज्ञीर्विष्ठिताः पृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रसूता अस्यै संदत्त वीर्यम् ॥१९॥ ९४
याश्चेदमुपशृण्वन्ति याश्च दूरं परागताः । सर्वाः संगत्य वीरुधोऽस्यै संदत्त वीर्यम् ॥२०॥ ९५
नाशयित्री बलासस्यार्शस उपचितामसि । अथो शतस्य यक्ष्माणां पाकारोरसि नाशनी ॥२१॥९६
मा वो रिषत् खनिता यस्मै चाहं खनामि वः । द्विपच्चतुष्पदस्माकᳬं सर्वमस्त्वनातुरम् ॥२२॥९७
ओषधयः संवदन्ते सोमेन सह राज्ञा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तᳬं राजन् पारयामसि ॥२३॥ ९८

त्वां गन्धर्वा अखनᳬंस्त्वामिन्द्रस्त्वां बृहस्पतिः ।
त्वामोषधे सोमो राजा विद्वान् यक्ष्मादमुच्यत ॥२४॥ ९९

त्वमुत्तमास्योषधे तव वृक्षा उपस्तयः ।
उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं यो अस्माँ३ अभिदासति ॥२५॥ (६) १०० [७३३]

मा मा हिꣳसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवꣳ सत्यधर्मा व्यानट् ।
यश्चापश्चन्द्राः प्रथमो जजान कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥१॥ १०१
अभ्यावर्तस्व पृथिवि यज्ञेन पयसा सह । वपां ते अग्निरिषितो अरोहत् ॥२॥ १०२
अग्ने यत्ते शुक्रं यच्चन्द्रं यत्पूतं यच्च यज्ञियम् । तद्देवेभ्यो भरामसि ॥३॥ १०३
इषमूर्जमहमित आदमृतस्य योनिं महिषस्य धाराम् ।
आ मा गोषु विशत्वा तनूषु जहामि सेदिमनिराममीवाम् ॥४॥ १०४
अग्ने तव श्रवो वयो महि भ्राजन्ते अर्चयो विभावसो ।
बृहद्भानो शवसा वाजमुक्थ्यं दधासि दाशुषे कवे ॥५॥ १०५
पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उदियर्षि भानुना ।
पुत्रो मातरा विचरन्नुपावसि पृणक्षि रोदसी उभे ॥६॥ १०६
ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मन्दस्व धीतिभिर्हितः ।
त्वे इषः सन्दधुर्भूरिवर्पसश्चित्रोतयो वामजाताः ॥७॥ १०७
इरज्यन्नग्ने प्रथयस्व जन्तुभिरस्मे रायो अमर्त्य ।
स दर्शतस्य वपुषो विराजसि पृणक्षि सानसिं क्रतुम् ॥८॥ १०८
इष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तꣳ राधसो महः ।
रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधासि सानसिꣳ रयिम् ॥९॥ १०९
ऋतावानं महिषं विश्वदर्शतमग्निꣳ सुम्नाय दधिरे पुरो जनाः ॥
श्रुत्कर्णꣳ सप्रथस्तमं त्वा गिरा दैव्यं मानुषा युगा ॥१०॥ ११०
आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य सङ्गथे ॥११॥ १११
सं ते पयाꣳसि समु यन्तु वाजाः सं वृष्ण्यान्यभिमातिषाहः ।
आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि श्रवाꣳस्युत्तमानि धिष्व ॥१२॥ ११२
आप्यायस्व मदिन्तम सोम विश्वेभिरꣳशुभिः । भवा नः सप्रथस्तमः सखा वृधे ॥१३॥ ११३
आ ते वत्सो मनो यमत्परमाच्चित्सधस्थात् । अग्ने त्वां कामया गिरा ॥१४॥ ११४
तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । अग्ने कामाय येमिरे ॥१५॥ ११५
अग्निः प्रियेषु धामसु कामो भूतस्य भव्यस्य । सम्राळेको विराजति ॥१६॥(७) ११६ [७४९]

इशानोऽष्टादश ॥१८॥ दिवस्परि द्वादश ॥१२॥ समिधाग्निं दुव० पञ्चदश ॥१५॥ अपेत सप्तदश ॥ १७ ॥
असुन्वन्तं त्रयोदश ॥ १३ ॥ या ओषधीः पञ्चविंशतिः ॥ २५ ॥ मा मा षोळश ॥ १६ ॥
सप्तानुवाकेषु षोळशोत्तरं शतम् ॥ ११६ ॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां त्रयोदशोऽध्यायः ॥१३॥

अथ चतुर्दशोऽध्यायः ।

मयि गृह्णाम्यग्रे अग्निꣳ रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय । मामु देवताः सचन्ताम्॥१॥ १
अपां पृष्ठमसि योनिरग्नेः समुद्रमभितः पिन्वमानम् ।
वर्धमानो महाँ२ आ च पुष्करे दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथस्व ॥२॥ २
ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमतः सुरुचो वेन आवः
स बुध्न्या उपमा अस्य विष्ठाः सतश्च योनिमसतश्च विवः ॥३॥ ३
हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥४॥ ४
द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ।
समानं योनिमनु सञ्चरन्तं द्रप्सं जुहोम्यनु सप्त होत्राः ॥५॥ ५
नमोऽस्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथिवीमनु । ये अन्तरिक्षे ये दिवि तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ॥६॥ ६
या इषवो यातुधानानां ये वा वनस्पतीꣳरनु । ये वावटेषु शेरते तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ॥७॥ ७
ये वामी रोचने दिवो ये वा सूर्यस्य रश्मिषु । येषामप्सु सदस्कृतं तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः ॥८॥ ८
कृणुष्व पाजः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामवाँ२ इभेन ।
तृष्वीमनु प्रसितिं द्रूणानोऽस्तासि विध्य रक्षसस्तपिष्ठैः ॥९॥ ९
तव भ्रमास आशुया पतन्त्यनुस्पृश धृषता शोशुचानः ।
तपूꣳष्यग्ने जुह्वा पतङ्गानसन्दितो विसृज विष्वगुल्काः ॥१०॥ १०
प्रति स्पशो विसृज तूर्णितमो भवा पायुर्विशो अस्या अदब्धः ।
यो नो दूरे अघशꣳसो यो अन्त्यग्ने मा किष्टे व्यथिरादधर्षीत् ॥११॥ ११
उदग्ने तिष्ठ प्रत्यातनुष्व न्यमित्राँ२ ओषतात्तिग्महेते ।
यो नो अरातिꣳ समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतसं न शुष्कम् ॥१२॥ १२
ऊर्ध्वो भव प्रतिविध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्ने ।
अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामिं प्रमृणीहि शत्रून् ॥१३॥ १३
अग्नेष्ट्वा तेजसा सादयामि । अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम् ।
अपाꣳ रेताꣳसि जिन्वति । इन्द्रस्य त्वौजसा सादयामि ॥१४॥ १४
भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्भिः सचसे शिवाभिः ।
दिवि मूर्धानं दधिषे स्वर्षां जिह्वामग्ने चकृषे हव्यवाहम् ॥१५॥ (१) १५ [७६४]

ध्रुवासि धरुणास्तृता विश्वकर्मणा ।
मा त्वा समुद्र उद्वधीन्मा सुपर्णोऽव्यथमानां पृथिवीं दृꣳह ॥१॥ १६
प्रजापतिष्ट्वा सादयत्वपां पृष्ठे समुद्रस्येमन् । व्यचस्वतीं प्रथस्वतीं प्रथस्व पृथिव्यसि ॥२॥ १७
भूरसि भूमिरस्यदितिरसि विश्वधाया विश्वस्य भुवनस्य धर्त्री ।
पृथिवीं यच्छ पृथिवीं दृꣳह पृथिवीं मा हिꣳसीः ॥३॥ १८
विश्वस्मै प्राणायापानाय व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय ।
अग्निष्ट्वाभिपातु मह्या स्वस्त्या छर्दिषा शन्तमेन तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ॥४॥ १९
काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती परुषः-परुषस्परि । एवा नो दूर्वे प्रतनु सहस्रेण शतेन च॥५॥२०
या शतेन प्रतनोषि सहस्रेण विरोहसि । तस्यास्ते देवीष्टके विधेम हविषा वयम् ॥६॥ २१
यास्ते अग्ने सूर्ये रुचो दिवमातन्वन्ति रश्मिभिः ।
ताभिर्नो अद्य सर्वाभी रुचे जनाय नस्कृधि ॥७॥ २२
या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः ।
इन्द्राग्नी ताभिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते ॥८॥ २३
विराड्ज्योतिरधारयत्स्वराड्ज्योतिरधारयत् ।
प्रजापतिष्ट्वा सादयतु पृष्ठे पृथिव्या ज्योतिष्मतीम् ॥९॥ २४
विश्वस्मै प्राणायापानाय व्यानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ ।
अग्निष्टेऽधिपतिस्तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ॥१०॥ २५
मधुश्च माधवश्च वासन्तिका ऋतू अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि ।
कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः।
ये अग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।
वासन्तिका ऋतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव
देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ॥११॥ २६
अषाळ्हासि सहमाना सहस्वारातीः सहस्व पृतनायतः । सहस्रवीर्यासि सा मा जिन्व ॥१२॥ २७
सहस्वेमा अभिमातीः सहस्व पृतनायतः । सहस्व सर्वं पाप्मानꣳ सहमानास्योषधे ॥१३॥ (२) २८

मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः ॥१॥ २९
मधु नक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवꣳ रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ॥२॥ ३०
मधुमान्नो वनस्पतिर्मधुमाँ३ अस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावो भवन्तु नः ॥३॥ ३१ [७८०]

अपां गर्भन्त्सीद मा त्वा सूर्योऽभिताप्सीन्माग्निर्वैश्वानरः ।
अच्छिन्नपत्राः प्रजा अनुवीक्षस्वानु त्वा दिव्या वृष्टिः सचताम् ॥४॥ ३२
त्रीन्त्समुद्रान्त्समसृपत् स्वर्गानपां पतिर्वृषभ इष्टकानाम् ।
पुरीषं वसानः सुकृतस्य लोके तत्र गच्छ यत्र पूर्वे परेताः ॥५॥ ३३
मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् । पिपृतां नो भरीमभिः ॥६॥ ३४
विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥७॥ ३५
ध्रुवासि धरुणेतो जज्ञे प्रथममेभ्यो योनिभ्यो अधि जातवेदाः ।
स गायत्र्या त्रिष्टुभानुष्टुभा च देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन् ॥८॥ ३६
इषे राये रमस्व सहसे द्युम्न ऊर्जे अपत्याय ।
सम्राळसि स्वराळसि सारस्वतौ त्वोत्सौ प्रावताम् ॥९॥ ३७
अग्ने युक्ष्वा हि ये तवाश्वासो देव साधवः । अरं वहन्ति मन्यवे ॥१०॥ ३८
युक्ष्वा हि देवहूतमाँ३ अश्वाँ३ अग्ने रथीरिव । नि होता पूर्व्यः सदः ॥११॥ (३) ३९

सम्यक् स्रवन्ति सरितो न धेना अन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः ।
घृतस्य धारा अभिचाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्ये अग्नेः ॥१॥ ४०
ऋचे त्वा रुचे त्वा भासे त्वा ज्योतिषे त्वा ।
अभूदिदं विश्वस्य भुवनस्य वाजिनमग्नेर्वैश्वानरस्य च ॥२॥ ४१
अग्निर्ज्योतिषा ज्योतिष्मान् रुक्मो वर्चसा वर्चस्वान् । सहस्रदा असि सहस्राय त्वा ॥३॥ ४२
आदित्यं गर्भं पयसा समङ्‌धि सहस्रस्य प्रतिमां विश्वरूपम् ।
परिवृङ्‌धि हरसा माभिमꣳस्थाः शतायुषं कृणुहि चीयमानः ॥४॥ ४३
वातस्य जूतिं वरुणस्य नाभिमश्वं जज्ञानꣳ सरिरस्य मध्ये ।
शिशुं नदीनाꣳ हरिमद्रिबुध्नमग्ने मा हिꣳसीः परमे व्योमन् ॥५॥ ४४
अजस्रमिन्दुमरुषं भुरण्युमग्निमीळे पूर्वचित्तिं नमोभिः ।
स पर्वभिर्ऋतुशः कल्पमानो गां मा हिꣳसीरदितिं विराजम् ॥६॥ ४५
वरूत्रीं त्वष्टुर्वरुणस्य नाभिमविं जज्ञानाꣳ रजसः परस्मात् ।
महीꣳ साहस्रीमसुरस्य मायामग्ने मा हिꣳसीः परमे व्योमन् ॥७॥ ४६
यो अग्निरग्नेरध्यजायत शोकात्पृथिव्या उत वा दिवस्परि ।
येन प्रजा विश्वकर्मा जजान तमग्ने हेळः परि ते वृणक्तु ॥८॥ ४७ [७९६]

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।
आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षꣳ सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥९॥ (४) ४८

इमं मा हिꣳसीर्द्विपादं पशुꣳ सहस्राक्ष मेधाय चीयमानः ।
मयुं पशुं मेधमग्ने जुषस्व तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद ।
मयुं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥१॥ ४९

इमं मा हिꣳसीरेकशफं पशुं कनिक्रदं वाजिनं वाजिनेषु ।
गौरमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद ।
गौरं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥२॥ ५०

इमꣳ साहस्रꣳ शतधारमुत्सं व्यच्यमानꣳ सरिरस्य मध्ये ।
घृतं दुहानामदितिं जनायाग्ने मा हिꣳसीः परमे व्योमन् ।
गवयमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद ।
गवयं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥३॥ ५१

इममूर्णायुं वरुणस्य नाभिं त्वचं पशूनां द्विपदां चतुष्पदाम् ।
त्वष्टुः प्रजानां प्रथमं जनित्रमग्ने मा हिꣳसीः परमे व्योमन् ।
उष्ट्रमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद ।
उष्ट्रं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥४॥ ५२

अजो ह्यग्नेरजनिष्ट शोकात्सो अपश्यज्जनितारमग्रे ।
तेन देवा देवतामग्रमायꣳस्तेन रोहमायन्नुप मेध्यासः ।
शरभमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद ।
शरभं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥५॥ ५३

त्वं यविष्ठ दाशुषो नॄꣳ पाहि शृणुधी गिरः । रक्षा तोकमुत त्मना ॥६॥(५) ५४ [८०३]

अपां त्वेमन्त्सादयाम्यपां त्वोद्मन्त्सादयाम्यपां त्वा भस्मन्त्सादयामि ।
अपां त्वा ज्योतिषि सादयाम्यपां त्वायने सादयामि ।
अर्णवे त्वा सदने सादयामि समुद्रे त्वा सदने सादयामि सरिरे त्वा सदने सादयामि ।
अपां त्वा क्षये सादयाम्यपां त्वा सधिषि सादयामि ।
अपां त्वा सदने सादयाम्यपां त्वा सधस्थे सादयाम्यपां त्वा योनौ सादयामि ।

अपां त्वा पुरीषे सादयाम्यपां त्वा पाथसि सादयामि ।
गायत्रेण त्वा छन्दसा सादयामि त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि जागतेन त्वा छन्दसा सादयामि ।
आनुष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि पाङ्क्तेन त्वा छन्दसा सादयामि ॥१॥ (६) ५५
अयं पुरो भुवस्तस्य प्राणो भौवायनो वसन्तः प्राणायनः । गायत्री वासन्ती ॥१॥ ५६
गायत्र्यै गायत्रं गायत्रादुपाꣳशुरुपाꣳशोस्त्रिवृत् त्रिवृतो रथन्तरम् ।
वसिष्ठ ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया प्राणं गृह्णामि प्रजाभ्यः ॥२॥ ५७
अयं दक्षिणा विश्वकर्मा तस्य मनो वैश्वकर्मणम् । ग्रीष्मो मानसस्त्रिष्टुब्ग्रैष्मी ॥३॥ ५८
त्रिष्टुभः स्वारꣳ स्वारादन्तर्यामोऽन्तर्यामात्पञ्चदशः पञ्चदशाद् बृहत् ।
भरद्वाज ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया मनो गृह्णामि प्रजाभ्यः ॥४॥ ५९
अयं पश्चाद्विश्वव्यचास्तस्य चक्षुर्वैश्वव्यचसम् । वर्षाश्चाक्षुष्यो जगती वार्षी ॥५॥ ६०
जगत्या ऋक्समम्‌क्समाच्छुक्रः शुक्रात्सप्तदशः सप्तदशाद्वैरूपम् ।
जमदग्निर्ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया चक्षुर्गृह्णामि प्रजाभ्यः ॥६॥ ६१
इदमुत्तरात् स्वस्तस्य श्रोत्रꣳ सौवम् । शरच्छ्रौत्र्यनुष्टुप्छारदी ॥७॥ ६२
अनुष्टुभ ऐळमैळान्मन्थी मन्थिन एकविꣳश एकविꣳशाद्वैराजम् ।
विश्वामित्र ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया श्रोत्रं गृह्णामि प्रजाभ्यः ॥८॥ ६३
इयमुपरि मतिस्तस्यै वाङ्मात्या । हेमन्तो वाच्यः पङ्क्तिर्हैमन्ती ॥९॥ ६४
पङ्क्त्यै निधनवन्निधनवत आग्रयण आग्रयणात् त्रिणवत्रयस्त्रिꣳशौ त्रिणवत्रयस्त्रिꣳशाभ्याꣳ शाक्वररैवते ।
विश्वकर्म ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया वाचं गृह्णामि प्रजाभ्यः ।
लोकं पृण ता अस्येन्द्रं विश्वाः ॥१०॥ (७) ६५ [८१४]

मयि गृह्णामि पञ्चदश ॥१५॥ ध्रुवासि त्रयोदश ॥१३॥ मधुवाता एकादश ॥११॥ सम्यक्स्रवन्ति नव ॥९॥ इम मा षट् ॥६॥ अपान्त्वेका ॥१॥ अयं पुरो दश ॥१०॥ सप्तानुवाकेषु पञ्चषष्टिः ॥ ६५ ॥
॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

अथ पञ्चदशोऽध्यायः ।

ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिर्ध्रुवासि ध्रुवं योनिमासीद साधुया ।
उख्यस्य केतुं प्रथमं जुषाणाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा ॥१॥ १
कुलायिनी घृतवती पुरन्धिः स्योने सीद सदने पृथिव्याः ।
अभि त्वा रुद्रा वसवो गृणन्त्विमा ब्रह्म पीपिहि सौभगायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा ॥२॥ २ [८१६]

स्वैर्दक्षैर्दक्षपितेह सीद देवानाꣳ सुम्ने बृहते रणाय ।
पितेवैधि सूनव आ सुशेवा स्वावेशा तन्वा संविशस्वाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा ॥३॥ ३
पृथिव्याः पुरीषमस्यप्सो नाम तां त्वा विश्वे अभिगृणन्तु देवाः ।
स्तोमपृष्ठा घृतवतीह सीद प्रजावदस्मे द्रविणायजस्वाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा ॥४॥ ४
अदित्यास्त्वा पृष्ठे सादयाम्यन्तरिक्षस्य धर्त्रीं विष्टम्भनीं दिशामधिपत्नीं भुवनानाम् ।
ऊर्मिर्द्रप्सो अपामसि विश्वकर्मा त ऋषिरश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा ।
शुक्रश्च शुचिश्च ग्रैष्मा ऋतू अग्नेरन्तः श्लेषोऽसि ।
कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।
ये अग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।
ग्रैष्मा ऋतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु
तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ॥५॥(१) ५

सजूरृतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्देवैः सजूर्देवैर्वयोनाधैः ।
अग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा ।
सजूरृतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्वसुभिः सजूर्देवैर्वयोनाधैः ।
अग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा ।
सजूरृतुभिः सजूर्विधाभिः सजू रुद्रैः सजूर्देवैर्वयोनाधैः ।
अग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा ।
सजूरृतुभिः सजूर्विधाभिः सजूरादित्यैः सजूर्देवैर्वयोनाधैः ।
अग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा ।
सजूरृतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्विश्वैर्देवैः सजूर्देवैर्वयोनाधैः ।
अग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा ॥१॥ ६
प्राणं मे पाह्यपानं मे पाहि व्यानं मे पाहि। चक्षुर्म उर्व्या विभाहि श्रोत्रं मे श्लोकय॥२॥ ७
अपः पिन्वौषधीर्जिन्व द्विपादव चतुष्पात् पाहि । दिवो वृष्टिमेरय ॥३॥ (२) ८

मूर्धा वयः प्रजापतिश्छन्दः क्षत्रं वयो मयन्दं छन्दः ।
विष्टम्भो वयोऽधिपतिश्छन्दो विश्वकर्मा वयः परमेष्ठी छन्दः ॥१॥ ९
बस्तो वयो विवलं छन्दो वृष्णिर्वयो विशालं छन्दः ।
पुरुषो वयस्तन्द्रं छन्दो व्याघ्रो वयोऽनाधृष्टं छन्दः ॥२॥ १० [८२४]

सि॒ꣳहो वय॑श्छ॒दिश्छन्दः॑ पष्ठ॒वाड्वयो॑ बृह॒ती छन्दः॑ ।
उ॒क्षा वयः॑ क॒कुप्छन्द॑ ऋष॒भो वयः॑ स॒तोबृ॑ह॒ती छन्दः॑ ॥३॥ ११
अ॒न॒ड्वान्वयः॑ प॒ङ्क्तिश्छन्दो॑ धे॒नुर्वयो॒ जग॑ती छन्दः॑ ।
त्र्य॒विर्वय॑स्त्रि॒ष्टुप् छन्दो॑ दित्य॒वाड्वयो॑ वि॒राट् छन्दः॑ ॥४॥ १२
पञ्चा॑वि॒र्वयो॑ गाय॒त्री छन्द॑स्त्रि॒व॒त्सो वयं॑ उ॒ष्णिक् छन्दः॑ ।
तु॒र्य॒वाड्वयो॑ऽनु॒ष्टुप् छन्दो॑ लो॒कं पृ॑ण॒ ता अ॒स्येन्द्रं॒ विश्वाः॑ ॥५॥(३) १३

इन्द्रा॑ग्नी॒ अव्य॑थमाना॒मिष्ट॑कां दृꣳहतं यु॒वम् । पृ॒ष्ठेन॒ द्यावा॑पृथि॒वी अ॒न्तरि॑क्षं च॒ विबा॑धसे ॥१॥ १४
वि॒श्वक॑र्मा त्वा सादयत्व॒न्तरि॑क्षस्य पृ॒ष्ठे व्यच॑स्वतीं॒ प्रथ॑स्वतीम् ।
अ॒न्तरि॑क्षं यच्छा॒न्तरि॑क्षं दृꣳहा॒न्तरि॑क्षं॒ मा हिꣳसीः ।
विश्व॑स्मै प्रा॒णाया॑पा॒नाय॑ व्या॒नायो॑दा॒नाय॑ प्रति॒ष्ठायै॑ च॒रित्रा॑य ।
वा॒युष्ट्वा॒भिपा॑तु म॒ह्या स्व॒स्त्या छ॒र्दिषा॒ शन्त॑मेन॒ तया॑ दे॒वत॑याङ्गिर॒स्वद् ध्रु॒वा सी॑द ॥२॥ १५
रा॒ज्ञ्य॑सि॒ प्राची॒ दिग्वि॒राळ॑सि॒ दक्षि॑णा॒ दिक् स॒म्राळ॑सि॒ प्र॒तीची॒दिक्
स्व॒राळ॒स्युदी॑ची॒ दिग॑धिपत्न्यसि बृह॒ती दिक् ।
वि॒श्वक॑र्मा त्वा सादयत्व॒न्तरि॑क्षस्य पृ॒ष्ठे ज्योति॑ष्मतीम् ।
विश्व॑स्मै प्रा॒णाया॑पा॒नाय॑ व्या॒नाय॒ विश्वं॒ ज्योति॑र्यच्छ ।
वा॒युष्टेऽधि॑पति॒स्तया॑ दे॒वत॑याङ्गिर॒स्वद् ध्रु॒वा सी॑द ।
नभ॑श्च नभ॒स्य॑श्च वार्षि॑का ऋ॒तू अ॒ग्नेर॑न्तः श्ले॒षो॑ऽसि ।
कल्पे॑तां॒ द्यावा॑पृथि॒वी कल्प॑न्ता॒माप॒ ओष॑धयः॒ कल्प॑न्ताम॒ग्नयः॒ पृथ॒ङ् मम॒ ज्यैष्ठ्या॑य॒ सव्र॑ताः ।
ये अ॒ग्नयः॒ सम॑नसोऽन्त॒रा द्यावा॑पृथि॒वी इ॒मे ।
वार्षि॑का ऋ॒तू अ॑भि॒कल्प॑माना॒ इन्द्र॑मिव दे॒वा अ॑भि॒संवि॑शन्तु॒ तया॑ दे॒वत॑याङ्गिर॒स्वद् ध्रु॒वे सी॑दतम् ।
इ॒षश्चो॒र्जश्च॑ शार॒दा ऋ॒तू अ॒ग्नेर॑न्तः श्ले॒षो॑ऽसि ।
कल्पे॑तां॒ द्यावा॑पृथि॒वी कल्प॑न्ता॒माप॒ ओष॑धयः॒ कल्प॑न्ताम॒ग्नयः॒ पृथ॒ङ् मम॒ ज्यैष्ठ्या॑य॒ सव्र॑ताः ।
ये अ॒ग्नयः॒ सम॑नसोऽन्त॒रा द्यावा॑पृथि॒वी इ॒मे ।
शा॒र॒दा ऋ॒तू अ॑भि॒कल्प॑माना॒ इन्द्र॑मिव दे॒वा अ॑भि॒संवि॑शन्तु॒
तया॑ दे॒वत॑याङ्गिर॒स्वद् ध्रु॒वे सी॑दतम् ॥३॥(४) १६

आयु॑र्मे पाहि प्रा॒णं मे॑ पाह्यपा॒नं मे॑ पाहि व्या॒नं मे॑ पाहि ।
चक्षु॑र्मे पाहि॒ श्रोत्रं॑ मे पाहि॒ वाचं॑ मे पिन्व॒ मनो॑ मे जिन्वा॒त्मानं॑ मे पाहि॒ ज्योति॑र्मे यच्छ ॥१॥ १७ [८३१]

मा छन्दः॑ प्र॒मा छन्दः॑ प्रति॒मा छन्दो॑ अस्री॒वय॒श्छन्दः॑ । प॒ङ्क्तिश्छन्द॑ उ॒ष्णिक् छन्दः॑ ॥२॥ १८
बृ॒ह॒ती छन्दो॑ऽनु॒ष्टुप् छन्दो॑ वि॒राट् छन्दो॑ गाय॒त्री छन्दः॑ । त्रि॒ष्टुप् छन्दो॑ जग॑ती छन्दः॑ ॥३॥ १९
पृ॒थि॒वी छन्दो॒ऽन्तरि॑क्षं छन्दो॒ द्यौश्छन्दः॒ समा॒श्छन्दः॑ ।
नक्ष॑त्राणि॒ छन्दो॒ वाक् छन्दः॑ ॥४॥ २०
मन॒श्छन्दः॑ कृ॒षिश्छन्दो॒ हिर॑ण्यं॒ छन्दो॒ गौश्छन्दः॑ । अ॒जाछन्दो॒ऽश्व॒श्छन्दः॑ ॥५॥ २१
अ॒ग्निर्दे॒वता॒ वातो॑ दे॒वता॒ सूर्यो॑ दे॒वता॑ च॒न्द्रमा॑ दे॒वता॑ । वस॑वो दे॒वता॑ रु॒द्रा दे॒वता॑ ।
आ॒दि॒त्या दे॒वता॑ म॒रुतो॑ दे॒वता॒ विश्वे॑ दे॒वा दे॒वता॒ बृह॒स्पति॑र्दे॒वता॑ ।
इन्द्रो॑ दे॒वता॒ वरु॑णो दे॒वता॑ ॥६॥(५) २२

मू॒र्धासि॒ राड् ध्रु॒वासि॑ ध॒रुणा॑ ध॒र्त्र्य॑सि॒ धर॑णी । आयु॑षे॒ त्वा॒ वर्च॑से॒ त्वा कृ॒ष्यै त्वा॒ क्षेमा॑य त्वा॥१॥२३
य॒न्त्री राड् य॒न्त्र्य॑सि॒ यम॑नी ध्रु॒वासि॒ धरि॑त्री । इ॒षे त्वो॒र्जे त्वा॑ र॒य्यै त्वा॒ पोषा॑य त्वा ।
लो॒कं पृ॑ण ता अ॒स्येद्र॑ विश्वाः॑ ॥२॥(६) २४

आ॒शुस्त्रि॒वृद्भा॒न्तः पञ्च॒द॒शो व्यो॒मा स॒प्त॒द॒शो ध॒रुण॑ एकवि॒ꣳशः प्रतू॑र्तिरष्टाद॒शः ।
तपो॑ नवद॒शो॑ऽभीव॒र्तः स॑वि॒ꣳशो वर्चो॑ द्वावि॒ꣳशः स॒म्भर॑णस्त्रयोवि॒ꣳशो योनि॑श्चतुर्वि॒ꣳशः॥१॥ २५
गर्भाः॑ पञ्चवि॒ꣳश ओज॑स्त्रिण॒वः क्रतु॑रेकत्रि॒ꣳशः प्र॑ति॒ष्ठा त्र॑यस्त्रि॒ꣳशो ब्र॒ध्नस्य॑ वि॒ष्टप॑ चतुस्त्रि॒ꣳशः ।
नाकः॑ षट्त्रि॒ꣳशो वि॑व॒र्तो॑ऽष्टाचत्वारि॒ꣳशो ध॒र्त्रं च॑तुष्टो॒मः ॥२॥ (७) २६

अ॒ग्नेर्भा॒गो॑ऽसि दी॒क्षाया॒ आधि॑पत्यं॒ ब्रह्म॑ स्पृ॒तं त्रि॒वृत्स्तोमः॑ ।
इन्द्र॑स्य भा॒गो॑सि॒ विष्णो॒राधि॑पत्यं क्ष॒त्रꣳ स्पृ॒तं प॑ञ्चद॒श स्तोमः॑ ॥१॥ २७
नृ॒चक्ष॑सां भा॒गो॑ऽसि धा॒तुराधि॑पत्यं ज॒नित्रꣳ स्पृ॒तꣳ स॑प्तद॒श स्तोमः॑ ।
मि॒त्रस्य॑ भा॒गो॑ऽसि॒ वरु॑णस्याधि॑पत्यं दि॒वो वृ॒ष्टिर्वात॑ स्पृ॒त ए॑कवि॒ꣳश स्तोमः॑ ॥२॥ २८
वसू॑नां भा॒गो॑ऽसि रु॒द्राणा॒माधि॑पत्यं॒ चतु॑ष्पात् स्पृ॒तं च॑तुर्वि॒ꣳश स्तोमः॑ ।
आ॒दि॒त्याना॑ं भा॒गो॑ऽसि म॒रुता॒माधि॑पत्यं॒ गर्भा॑ स्पृ॒ताः प॑ञ्चवि॒ꣳश स्तोमः॑ ॥३॥ २९
अदि॑तेर्भा॒गो॑ऽसि पू॒ष्ण आधि॑पत्य॒मोज॑ स्पृ॒तं त्रि॑ण॒व स्तोमः॑ ।
दे॒वस्य॑ सवि॒तुर्भा॒गो॑ऽसि॒ बृह॒स्पते॒राधि॑पत्यꣳ स॒मीची॒र्दिश॑ स्पृ॒ताश्च॑तुष्टो॒म स्तोमः॑॥४॥३० [८४४]
यवा॑नां भा॒गो॑ऽस्ययवा॑ना॒माधि॑पत्यं प्र॒जा स्पृ॒ताश्च॑तुश्चत्वारि॒ꣳश स्तोमः॑ ।
ऋ॒भू॒णां भा॒गो॑ऽसि॒ विश्वे॑षां दे॒वाना॒माधि॑पत्यं भू॒तꣳ स्पृ॒तं त्र॑यस्त्रि॒ꣳश स्तोमः॑ ।

सहश्च सहस्यश्च हैमन्तिका ऋतू अग्नेरन्तः श्लेषोऽसि ।
कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।
ये अग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।
हैमन्तिका ऋतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु
तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ॥५॥ (८) ३१

एकयास्तुवत प्रजा अधीयन्त प्रजापतिरधिपतिरासीत्तिसृभिरस्तुवत
ब्रह्मासृज्यत ब्रह्मणस्पतिरधिपतिरासीत् ।
पञ्चभिरस्तुवत भूतान्यसृज्यन्त भूतानां पतिरधिपतिरासीत्सप्तभिरस्तुवत
सप्त ऋषयोऽसृज्यन्त धाताधिपतिरासीत् ॥१॥ ३२

नवभिरस्तुवत पितरोऽसृज्यन्तादितिरधिपत्न्यासीदेकादशभिरस्तुवत
ऋतवोऽसृज्यन्तार्तवा अधिपतय आसन् ।
त्रयोदशभिरस्तुवत मासा असृज्यन्त संवत्सरोऽधिपतिरासीत्पञ्चदशभिरस्तुवत
क्षत्रमसृज्यतेन्द्रोऽधिपतिरासीत् ॥२॥ ३३

सप्तदशभिरस्तुवत ग्राम्याः पशवोऽसृज्यन्त बृहस्पतिरधिपतिरासीन्नवदशभिरस्तुवत
शूद्रार्यावसृज्येतामहोरात्रे अधिपत्नी आस्ताम् ।
एकविꣳशत्यास्तुवतैकशफाः पशवोऽसृज्यन्त वरुणोऽधिपतिरासीत्
त्रयोविꣳशत्यास्तुवत क्षुद्राः पशवोऽसृज्यन्त पूषाधिपतिरासीत् ॥३॥ ३४

पञ्चविꣳशत्यास्तुवतारण्याः पशवोऽसृज्यन्त वायुरधिपतिरासीत्सप्तविꣳशत्यास्तुवत
द्यावापृथिवी व्यैतां वसवो रुद्रा आदित्या अनुव्यायꣳस्त एवाधिपतय आसन् ।
नवविꣳशत्यास्तुवत वनस्पतयोऽसृज्यन्त सोमोऽधिपतिरासीदेकत्रिꣳशतास्तुवत
प्रजा असृज्यन्त यवाश्चायवाश्चाधिपतय आसन् ।
त्रयस्त्रिꣳशतास्तुवत भूतान्यशाम्यन्प्रजापतिः परमेष्ठ्यधिपतिरासीत् ।
लोकं पृण ता अस्येन्द्रं विश्वाः ॥४॥ (९) ३५ [८४९]

ध्रुवक्षितिः पञ्च ॥ ५ ॥ सजूर्ऋतुभिस्तिस्रः ॥ ३ ॥ मूर्धा वयः पञ्च ॥ ५ ॥ इन्द्राग्नी तिस्रः ॥ ३ ॥ आयुर्मे पद् ॥ ६ ॥ मूर्धासि द्वे ॥ २ ॥ आशुश्च द्वे ॥ २ ॥ अग्नेर्भागः पञ्च ॥ ५ ॥ एकया चतस्रः ॥ ४ ॥

॥ नवानुवाकेषु पञ्चत्रिंशत् ॥ ३५ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां पञ्चदशोऽध्यायः ॥१५॥

अथ षोडशोऽध्यायः।

अग्ने जातान्प्रणुदा नः सपत्नान्प्रत्यजाताञ्जातवेदो नुदस्व।
अधि नो ब्रूहि सुमना अहेळꣳस्तव स्याम शर्मꣳस्त्रिवरूथ उद्भौ ॥१॥ १
सहसा जातान्प्रणुदा नः सपत्नान्प्रत्यजातान्नुद जातवेदः।
अधि नो ब्रूहि सुमनस्यमानो वयꣳ स्याम प्रणुदा नः सपत्नान्।
षोळशी स्तोम ओजो द्रविणं चतुश्चत्वारिꣳश स्तोमो वर्चो द्रविणम् ॥२॥ २
अग्नेः पुरीषमस्यप्सो नाम तां त्वा विश्वे अभिगृणन्तु देवाः।
स्तोमपृष्ठा घृतवतीह सीद प्रजावदस्मे द्रविणायजस्व ॥३॥ ३
एवश्छन्दो वरिवश्छन्दः शम्भूश्छन्दः परिभूश्छन्दः। आच्छच्छन्दो मनश्छन्दो व्यचश्छन्दः॥४॥ ४
सिन्धुश्छन्दः समुद्रश्छन्दः सरिरं छन्दः।
ककुप् छन्दस्त्रिककुप् छन्दः काव्यं छन्दो अङ्कुपं छन्दः ॥५॥ ५
अक्षरपङ्क्तिश्छन्दः पदपङ्क्तिश्छन्दो विष्टारपङ्क्तिश्छन्दः क्षुरोभ्रजश्छन्दः।
आच्छच्छन्दः प्रच्छच्छन्दः संयच्छन्दो वियच्छन्दः ॥६॥ ६
बृहच्छन्दो रथन्तरं छन्दो निकायश्छन्दो विवधश्छन्दः।
गिरश्छन्दो भ्रजश्छन्दः सꣳस्तुप् छन्दोऽनुष्टुप् छन्दः ॥७॥ ७
एवश्छन्दो वरिवश्छन्दो वयश्छन्दो वयस्कृच्छन्दः।
विष्पर्धाश्छन्दो विशालं छन्दश्छदिश्छन्दो दूरोहणं छन्दः। तन्द्रं छन्दो अङ्काङ्कं छन्दः ॥८॥(१)८

रश्मिना सत्याय सत्यं जिन्व प्रेतिना धर्मणा धर्मं जिन्व।
अन्वित्या दिवा दिवं जिन्व सन्धिनान्तरिक्षेणान्तरिक्षं जिन्व ॥१॥ ९
प्रतिधिना पृथिव्या पृथिवीं जिन्व विष्टम्भेन वृष्ट्या वृष्टिं जिन्व।
प्रवयाह्नाहर्जिन्वानुया रात्र्या रात्रीं जिन्व ॥२॥ १०
उशिजा वसुभ्यो वसूञ्जिन्व प्रकेतेनादित्येभ्य आदित्याञ्जिन्व।
तन्तुना रायस्पोषेण रायस्पोषं जिन्व सꣳसर्पेण श्रुताय श्रुतं जिन्व ॥३॥ ११
ऐळेनौषधीभिरोषधीर्जिन्वोत्तमेन तनूभिस्तनूर्जिन्व।
वयोधसाधीतेनाधीतं जिन्वाभिजिता तेजसा तेजो जिन्व ॥४॥ १२
प्रतिपदसि प्रतिपदे त्वानुपदस्यनुपदे त्वा। सम्पदसि सम्पदे त्वा तेजोऽसि तेजसे त्वा ॥५॥ १३
त्रिवृदसि त्रिवृते त्वा प्रवृदसि प्रवृते त्वा। विवृदसि विवृते त्वा सवृदसि सवृते त्वा॥६॥१४[८६३]

आक्रमोऽस्याक्रमाय त्वा सङ्क्रमोऽसि सङ्क्रमाय त्वा ।
उत्क्रमोऽस्युत्क्रमाय त्वोत्क्रान्तिरस्युत्क्रान्त्यै त्वा ।
अधिपतिनोर्जोर्जं जिन्व वेषश्रीः क्षत्राय क्षत्रं जिन्व ॥७॥ (२) १५

राज्ञ्यसि प्राची दिग्वसवस्ते देवा अधिपतयः । अग्निर्हेतीनां प्रतिधर्ता ॥१॥ १६
त्रिवृत् त्वा स्तोमः पृथिव्याᳮ श्रयत्वाज्यमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु ।
रथन्तरᳮ साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षे ॥२॥ १७
ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु ।
विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकस्य
पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥३॥ १८
विराळसि दक्षिणा दिग्रुद्रास्ते देवा अधिपतयः । इन्द्रो हेतीनां प्रतिधर्ता ॥४॥ १९
पञ्चदशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याᳮ श्रयतु प्र उगमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु ।
बृहत्साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षे ॥५॥ २०
ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु ।
विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकस्य
पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥६॥ २१
सम्राळसि प्रतीची दिगादित्यास्ते देवा अधिपतयः । वरुणो हेतीनां प्रतिधर्ता ॥७॥ २२
सप्तदशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याᳮ श्रयतु मरुत्वतीयमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु ।
वैरूपᳮ साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षे ॥८॥ २३
ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु ।
विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकस्य
पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥९॥ २४
स्वराळस्युदीची दिङ् मरुतस्ते देवा अधिपतयः । सोमो हेतीनां प्रतिधर्ता ॥१०॥ २५
एकविᳮशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याᳮ श्रयतु निष्केवल्यमुक्थमव्यथायै स्तभ्नातु ।
वैराजᳮ साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षे ॥११॥ २६
ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु ।
विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥१२॥ २७
आधिपत्न्यसि बृहती दिग्विश्वे ते देवा अधिपतयः । बृहस्पतिर्हेतीनां प्रतिधर्ता ॥१३॥ २८ [८७७]

त्रिणवत्रयस्त्रिꣳशौ त्वा स्तोमौ पृथिव्याꣳ श्रयतां वैश्वदेवाग्निमारुते उक्थे अव्यथायै स्तभ्नीताम् ।
शाक्वररैवते सामनी प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षे ॥१४॥ २९

ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु ।
विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकस्य
पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥१५॥ (३) ३०

अयं पुरो हरिकेशः सूर्यरश्मिस्तस्य रथगृत्सश्च रथौजाश्च सेनानीग्रामण्यौ ।
पुञ्जिकस्थला च क्रतुस्थला चाप्सरसौ दङ्क्ष्णवः पशवो हेतिः पौरुषेयो वधः प्रहेतिः ॥१॥ ३१
तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।
ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥२॥ ३२
अयं दक्षिणा विश्वकर्मा तस्य रथस्वनश्च रथेचित्रश्च सेनानीग्रामण्यौ ।
मेनका च सहजन्या चाप्सरसौ यातुधाना हेती रक्षाꣳसि प्रहेतिः ॥३॥ ३३
तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु । ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥४॥ ३४
अयं पश्चाद्विश्वव्यचास्तस्य रथप्रोतश्चासमरथश्च सेनानीग्रामण्यौ ।
प्रम्लोचन्ती चानुम्लोचन्ती चाप्सरसौ व्याघ्रा हेतिः सर्पाः प्रहेतिः ॥५॥ ३५
तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।
ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥६॥ ३६
अयमुत्तरात्संयद्वसुस्तस्य तार्क्ष्यश्चारिष्टनेमिश्च सेनानीग्रामण्यौ ।
विश्वाची च घृताची चाप्सरसा आपो हेतिर्वातः प्रहेतिः ॥७॥ ३७
तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।
ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥८॥ ३८
अयमुपर्यर्वाग्वसुस्तस्य सेनजिच्च सुषेणश्च सेनानीग्रामण्यौ ।
उर्वशी च पूर्वचित्तिश्चाप्सरसा अवस्फूर्जन्हेतिर्विद्युत्प्रहेतिः ॥९॥ ३९
तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयतु ते नोऽवन्तु ।
ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥१०॥ (४) ४०

अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम् । अपाꣳ रेताꣳसि जिन्वति ॥१॥ ४१
अयमग्निः सहस्रिणो वाजस्य शतिनस्पतिः । मूर्धा कवी रयीणाम् ॥२॥ ४२
त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत । मूर्ध्नो विश्वस्य वाघतः ॥३॥ ४३

भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्भिः सचसे शिवाभिः ।
दिवि मूर्धानं दधिषे स्वर्षां जिह्वामग्ने चकृषे हव्यवाहम् ॥४॥ ४४
अबोध्यग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुमिवायतीमुषासम् ।
यह्वा इव प्र वयामुज्जिहानाः प्र भानवः सिस्रते नाकमच्छ ॥५॥ ४५
अवोचाम कवये मेध्याय वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णे ।
गविष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ दिवीव रुक्ममुरुव्यञ्चमश्रेत् ॥६॥ ४६
अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः ।
यमप्नवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशेविशे ॥७॥ ४७
जनस्य गोपा अजनिष्ट जागृविरग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे ।
घृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा द्युमद्विभाति भरतेभ्यः शुचिः ॥८॥ ४८
त्वामग्ने अङ्गिरसो गुहा हितमन्वविन्दच्छिश्रियाणं वनेवने ।
स जायसे मथ्यमानः सहो महत्त्वामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः ॥९॥ ४९
सखायः सं वः सम्यञ्चमिषꣳ स्तोमं चाग्नये । वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्जो नप्त्रे सहस्वते ॥१०॥ ५०
सꣳ समिद्युवसे वृषन्नग्ने विश्वान्यर्य आ । इळस्पदे समिध्यसे स नो वसून्याभर ॥११॥ ५१
त्वामग्ने हविष्मन्तो देवं मर्तास ईळते । मन्ये त्वा जातवेदसꣳ स हव्या वक्ष्यानुषक् ॥१२॥ ५२
त्वां चित्रश्रवस्तम हवन्ते विक्षु जन्तवः । शोचिष्केशं पुरुप्रियाग्ने हव्याय वोळ्हवे ॥१३॥ ५३
एना वो अग्निं नमसोर्जो नपातमाहुवे । प्रियं चेतिष्ठमरतिꣳ स्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतम् ॥१४॥ ५४
विश्वस्य दूतममृतं विश्वस्य दूतममृतम् । स योजते अरुषा विश्वभोजसा स दुद्रवत्स्वाहुतः ॥१५॥ ५५
स दुद्रवत् स्वाहुतः स दुद्रवत् स्वाहुतः । सुब्रह्मा यज्ञः सुशमी वसूनां देवꣳ राधो जनानाम् ॥१६॥ ५६
अग्ने वाजस्य गोमत ईशानः सहसो यहो । अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः ॥१७॥ ५७
स इधानो वसुष्कविरग्निरीळेन्यो गिरा । रेवदस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ॥१८॥ ५८
क्षपो राजन्नुत त्मनाग्ने वस्तोरुतोषसः । स तिग्मजम्भ रक्षसो दह प्रति ॥१९॥ ५९
भद्रो नो अग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अध्वरः । भद्रा उत प्रशस्तयः ॥२०॥ ६०
भद्रा उत प्रशस्तयो भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतूर्ये । येना समत्सु सासहः ॥२१॥ ६१
येना समत्सु सासहोऽव स्थिरा तनुहि भूरि शर्धताम् । वनेमा ते अभिष्टिभिः ॥२२॥ ६२
अग्निं तं मन्ये यो वसुरस्तं यं यन्ति धेनवः ।
अस्तमर्वन्त आशवोऽस्तं नित्यासो वाजिन इषꣳ स्तोतृभ्य आभर ॥२३॥ ६३ [१११]

सो अग्निर्यो वसुर्गृणे सं यमायन्ति धेनवः ।
समर्वन्तो रघुद्रुवः सꣳ सुजातासः सूरय इषꣳ स्तोतृभ्य आभर ॥२४॥ ६४
उभे सुश्चन्द्र सर्पिषो दर्वी श्रीणीष आसनि ।
उतो न उत्पुपूर्या उक्थेषु शवसस्पत इषꣳ स्तोतृभ्य आभर ॥२५॥ ६५
अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्रꣳ हृदिस्पृशम् । ऋध्यामा त ओहैः ॥२६॥ ६६
अधा ह्यग्ने क्रतोर्भद्रस्य दक्षस्य साधोः । रथीर्ऋतस्य बृहतो बभूथ ॥२७॥ ६७
एभिर्नो अर्कैर्भवा नो अर्वाङ् स्वर्ण ज्योतिः । अग्ने विश्वेभिः सुमना अनीकैः ॥२८॥ ६८
अग्निꣳ होतारं मन्ये दास्वन्तं वसुꣳ सूनुꣳ सहसो जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् ।
य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा ।
घृतस्य विभ्राष्टिमनुवष्टि शोचिषाजुह्वानस्य सर्पिषः ॥२९॥ ६९
अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरूथ्यः ।
वसुरग्निर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमꣳ रयिन्दाः ।
तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः ॥३०॥ (५) ७०

येन ऋषयस्तपसा सत्रमायन्निन्धाना अग्निꣳ स्वराभरन्तः ।
तस्मिन्नहं निदधे नाके अग्निं यमाहुर्मनव स्तीर्णबर्हिषम् ॥१॥ ७१
तं पत्नीभिरनु गच्छेम देवाः पुत्रैर्भ्रातृभिरुत वा हिरण्यैः ।
नाकं गृभ्णानाः सुकृतस्य लोके तृतीये पृष्ठे अधिरोचने दिवः ॥२॥ ७२
आ वाचो मध्यमरुहद्भुरण्युरयमग्निः सत्पतिश्चेकितानः ।
पृष्ठे पृथिव्या निहितो दविद्युतदधस्पदं कृणुतां ये पृतन्यवः ॥३॥ ७३
अयमग्निर्वीरतमो वयोधाः सहस्रियो द्योततामप्रयुच्छन् ।
विभ्राजमानः सरिरस्य मध्य उप प्रयाहि दिव्यानि धाम ॥४॥ ७४
संप्रच्यवध्वमुप संप्रयाताग्ने पथो देवयानान् कृणुध्वम् ।
पुनः कृण्वाना पितरा युवानान्वाताꣳसीत् त्वयि तन्तुमेतम् ॥५॥ ७५
उद्बुध्यस्वाग्ने प्रतिजागृहि त्वमिष्टापूर्ते सꣳसृजेथामयं च ।
अस्मिन्त्सधस्थे अध्युत्तरस्मिन् विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥६॥ ७६
येन वहसि सहस्रं येनाग्ने सर्ववेदसम् । तेनेमं यज्ञं नो नय स्वर्देवेषु गन्तवे ॥७॥ ७७
अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः । तं जानन्नग्न आरोहाथा नो वर्धया रयिम् ॥८॥ (६) ७८

तप॑श्च तप॒स्य॑श्च शै॒शि॒रा ऋ॒तू अ॒ग्नेर॑न्तःश्ले॒षो॑ऽसि ।
कल्पे॑तां॒ द्यावा॑पृथि॒वी कल्प॑न्ता॒माप॒ ओष॑धयः॒ कल्प॑न्ताम॒ग्नयः॒ पृथ॒ङ् मम॒ ज्यैष्ठ्या॑य॒ सव्र॑ताः ।
ये अ॒ग्नयः॒ सम॑नसो॒ऽन्त॒रा द्यावा॑पृथि॒वी इ॒मे ।
शै॒शि॒रा ऋ॒तू अ॑भि॒कल्प॑माना॒ इन्द्र॑मिव दे॒वा अ॑भि॒सं॑विश॒न्तु तया॑ दे॒वत॑याङ्गिर॒स्वद् ध्रु॒वे सी॑दतम् ।
प॒रमे॒ष्ठी त्वा॑ सादयतु दि॒वस्पृ॒ष्ठे ज्योति॑ष्मतीम् ।
विश्व॑स्मै प्रा॒णाया॑पा॒नाय॑ व्या॒नाय॒ विश्वं॒ ज्योति॑र्यच्छ ।
सूर्य॒स्तेऽधि॑पति॒स्तया॑ दे॒वत॑याङ्गिर॒स्वद् ध्रु॒वा सी॑द ॥१॥ ७९
लो॒कं॑ पृ॑ण छि॒द्रं पृ॑णाथो॑ सीद ध्रु॒वा त्वम् । इ॒न्द्रा॒ग्नी त्वा॒ बृह॒स्पति॑र॒स्मिन् योना॑ असीषदन् ॥२॥ ८०
ता अ॑स्य॒ सूद॑दोहसः॒ सोम॑ꣳ श्रीण॒न्ति पृश्न॑यः । जन्म॑न्दे॒वानां॒ विश॑स्त्रि॒ष्वारो॑च॒ने दि॒वः ॥३॥ ८१
इन्द्रं॒ विश्वा॑ अवीवृधन्त्समु॒द्रव्य॑चसं॒ गिरः॑ । र॒थीत॑मꣳ र॒थीनां॒ वाजा॑ना॒ꣳ सत्प॑तिं॒ पति॑म् ॥४॥ ८२
प्रोथ॒दश्वो॒ न यव॑सेऽवि॒ष्यन्यदा म॒हः सं॒वर॑णा॒द्व्यस्था॑त् ।
आद॑स्य॒ वातो॒ अनु॑वाति शो॒चिरध॑ स्म ते॒ व्रज॑नं कृ॒ष्णम॑स्ति ॥५॥ ८३
आ॒यो॒ष्ट्वा॒ सद॑ने सादया॒म्यव॑तश्छा॒याया॑ꣳ समु॒द्रस्य॒ हृद॑ये ।
र॒श्मी॒वतीं॒ भास्व॑ती॒मा या द्यां भास्या पृ॑थि॒वीमो॒र्व॑न्तरि॑क्षम् ।
प॒रमे॒ष्ठी त्वा॑ सादयतु दि॒वस्पृ॒ष्ठे व्यच॑स्वतीं॒ प्रथ॑स्वतीम् । दिवं॑ यच्छ॒ दिवं॑ दृꣳह॒ दिवं॒ मा हि॑ꣳसीः ।
विश्व॑स्मै प्रा॒णाया॑पा॒नाय॑ व्या॒नायो॑दा॒नाय॑ प्रति॒ष्ठायै॑ च॒रित्रा॑य ।
सूर्य॑स्त्वा॒भिपा॑तु म॒ह्या स्व॒स्त्या छ॒र्दिषा॒ शन्त॑मेन॒ तया॑ दे॒वत॑याङ्गिर॒स्वद् ध्रु॒वे सी॑दतम् ॥६॥ ८४
स॒ह॒स्रस्य॑ प्र॒मासि॑ स॒ह॒स्रस्य॑ प्रति॒मासि॑ स॒ह॒स्रस्यो॒न्मासि॑ । सा॒ह॒स्रो॑ऽसि स॒ह॒स्राय॑ त्वा ॥७॥ (७) ८५ [९३४]

अग्ने जातानष्ट ॥ ८ ॥ रश्मिना सत्याय सप्त ॥ ७ ॥ राड्यसि पञ्चदश ॥ १५ ॥ अयं पुरो दश ॥ १० ॥
अग्निर्मूर्धा त्रिंशत् ॥ ३० ॥ येन ऋषयोऽष्ट ॥ ८ ॥ तपश्च सप्त ॥ ७ ॥
सप्तानुवाकेषु पञ्चाशीतिः ॥ ८५ ॥
॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां षोडशोऽध्यायः ॥१६॥

अथ सप्तदशोऽध्यायः ।

नम॑स्ते रुद्र म॒न्यव॑ उ॒तो त॒ इष॑वे॒ नमः॑ । बा॒हुभ्या॑मु॒त ते॒ नमः॑ ॥१॥ १
या ते॑ रुद्र शि॒वा त॒नूरघो॒राऽपा॑पकाशिनी । तया॑ नस्त॒न्वा॒ शन्त॑मया॒ गिरि॑शन्ता॒भि चा॑कशीहि ॥२॥ २
यामिषुं॑ गिरिश॒न्त॒ हस्ते॑ बि॒भर्ष्यस्त॑वे । शि॒वां गि॑रित्र॒ तां कु॑रु॒ मा हि॑ꣳसीः॒ पुरु॑षं॒ जग॑त् ॥३॥ ३
शि॒वेन॒ वच॑सा त्वा॒ गिरि॒शाच्छा॑ वदामसि । यथा॑ नः॒ सर्व॒मिज्जग॑दय॒क्ष्मꣳ सु॒मना॒ अस॑त् ॥४॥ ४
[९३८]

अध्यवोचदधिवक्ता प्रथमो दैव्यो भिषक् ।
अहीँश्च सर्वाञ्जम्भयन्त्सर्वाश्च यातुधान्योऽधराचीः परासुव ।।५।। ५

असौ यस्ताम्रो अरुण उत बभ्रुः सुमङ्गलः ।
ये चैनꣳरुद्रा अभितो दिक्षु श्रिताः सहस्रशोऽवैषाꣳ हेळ ईमहे ।।६।। ६

असौ योऽवसर्पति नीलग्रीवो विलोहितः ।
उतैनं गोपा अदृश्रन्नदृश्रन्नुदहार्यः स दृष्टो मृळयाति नः ।।७।। ७

नमोऽस्तु नीलग्रीवाय सहस्राक्षाय मीळ्हुषे ।
अथो ये अस्य सत्वानोऽहं तेभ्योऽकरं नमः ।।८।। ८

प्रमुञ्च धन्वनस्त्वमुभयोरार्त्न्योर्ज्याम् । याश्च ते हस्त इषवः परा ता भगवो वप ।।९।। ९

विज्यं धनुः कपर्दिनो विशल्यो बाणवाँ२ उत ।
अनेशन्नस्य या इषव आभुरस्य निषङ्गधिः ।।१०।। १०

परि ते धन्वनो हेतिरस्मान्वृणक्तु विश्वतः । अथो य इषुधिस्तवारे अस्मन्निधेहि तम् ।।११।। ११

या ते हेतिर्मीळ्हुष्टम हस्ते बभूव ते धनुः । तयास्मान्विश्वतस्त्वमयक्ष्मया परिभुज ।।१२।। १२

अवतत्य धनुष्ट्वꣳ सहस्राक्ष शतेषुधे । निशीर्य शल्यानां मुखा शिवो नः सुमना भव ।।१३।। १३

नमस्त आयुधायानातताय धृष्णवे । उभाभ्यामुत ते नमो बाहुभ्यां तव धन्वने ।।१४।। १४

मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम् ।
मा नो वधीः पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिषः ।।१५।। १५

मा नस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।
मा नो वीरान् रुद्र भामिनो वधीर्हविष्मन्तः सदमित् त्वा हवामहे ।।१६।। (१) १६

नमो हिरण्यबाहवे सेनान्ये दिशां च पतये नमो नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यः पशूनां पतये नमः ।
नमः शष्पिञ्जराय त्विषीमते पथीनां पतये नमो नमो
हरिकेशायोपवीतिने पुष्टानां पतये नमः ।।१।। १७

नमो बभ्लुशायाव्याधिनेऽन्नानां पतये नमो नमो भवस्य हेत्यै जगतां पतये नमः ।
नमो रुद्रायाततायिने क्षेत्राणां पतये नमो नमः सूतायाहन्त्यै वनानां पतये नमः ।।२।। १८

नमो रोहिताय स्थपतये वृक्षाणां पतये नमो नमो भुवन्तये वारिवस्कृतायौषधीनां पतये नमः ।
नमो मन्त्रिणे वाणिजाय कक्षाणां पतये नमो नम उच्चैर्घोषायाक्रन्दयते पत्तीनां पतये नमः।।३।। १९

नमः कृत्स्नायताय धावते सत्वनां पतये नमो नमः
सहमानाय निव्याधिन आव्याधिनीनां पतये नमः ।
नमः ककुभाय निषङ्गिणे स्तेनानां पतये नमो नमो निचेरवे परिचरायारण्यानां पतये नमः ॥४॥ २०

नमो वञ्चते परिवञ्चते स्तायूनां पतये नमो नमो निषङ्गिण इषुधिमते तस्कराणां पतये नमः ।
नमः सृकायिभ्यो जिघांसद्भ्यो मुष्णतां पतये नमो
नमोऽसिमद्भ्यो नक्तञ्चरद्भ्यो विकृन्तानां पतये नमः ॥५॥ (२) २१

नम उष्णीषिणे गिरिचराय कुलुञ्चानां पतये नमो नम इषुमद्भ्यो धन्वायिभ्यश्च वो नमः ।
नम आतन्वानेभ्यः प्रतिदधानेभ्यश्च वो नमो नम आयच्छद्भ्योऽस्यद्भ्यश्च वो नमः ॥१॥ २२
नमो विसृजद्भ्यो विध्यद्भ्यश्च वो नमो नमः स्वपद्भ्यो जाग्रद्भ्यश्च वो नमः ।
नमः शयानेभ्य आसीनेभ्यश्च वो नमो नमस्तिष्ठद्भ्यो धावद्भ्यश्च वो नमः ॥२॥ २३
नमः सभाभ्यः सभापतिभ्यश्च वो नमो नमोऽश्वेभ्योऽश्वपतिभ्यश्च वो नमः ।
नम आव्याधिनीभ्यो विविध्यन्तीभ्यश्च वो नमो नम उगणाभ्यस्तृंहतीभ्यश्च वो नमः ॥३॥ २४
नमो गणेभ्यो गणपतिभ्यश्च वो नमो नमो व्रातेभ्यो व्रातपतिभ्यश्च वो नमः ।
नमो गृत्सेभ्यो गृत्सपतिभ्यश्च वो नमो नमो विरूपेभ्यो विश्वरूपेभ्यश्च वो नमः ॥४॥ २५
नमः सेनाभ्यः सेनानिभ्यश्च वो नमो नमो रथिभ्यो अरथेभ्यश्च वो नमः ।
नमः क्षत्तृभ्यः सङ्ग्रहीतृभ्यश्च वो नमो नमो महद्भ्यो अर्भकेभ्यश्च वो नमः ॥५॥ (३) २६

नमस्तक्षभ्यो रथकारेभ्यश्च वो नमो नमः कुलालेभ्यः कर्मारेभ्यश्च वो नमः ।
नमो निषादेभ्यः पुञ्जिष्ठेभ्यश्च वो नमो नमः श्वनिभ्यो मृगयुभ्यश्च वो नमः ॥१॥ २७
नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्च वो नमो नमो भवाय च रुद्राय च ।
नमः शर्वाय च पशुपतये च नमो नीलग्रीवाय च शितिकण्ठाय च ॥२॥ २८
नमः कपर्दिने च व्युप्तकेशाय च नमः सहस्राक्षाय च शतधन्वने च ।
नमो गिरिशयाय च शिपिविष्टाय च नमो मीढुष्टमाय चेषुमते च ॥३॥ २९
नमो ह्रस्वाय च वामनाय च नमो बृहते च वर्षीयसे च ।
नमो वृद्धाय च सवृधे च नमोऽग्र्याय च प्रथमाय च ॥४॥ ३०
नम आशवे चाजिराय च नमः शीघ्र्याय च शीभ्याय च ।
नम ऊर्म्याय चावस्वन्याय च नमो नादेयाय च द्वीप्याय च ॥५॥ (४) ३१ [९६५]

नमो ज्येष्ठाय च कनिष्ठाय च नमः पूर्वजाय चापरजाय च ।
नमो मध्यमाय चापगल्भाय च नमो जघन्याय च बुध्न्याय च ॥१॥ ३२
नमः सोभ्याय च प्रतिसर्याय च नमो याम्याय च क्षेम्याय च ।
नमः श्लोक्याय चावसान्याय च नम उर्वर्याय च खल्याय च ॥२॥ ३३
नमो वन्याय च कक्ष्याय च नमः श्रवाय च प्रतिश्रवाय च ।
नम आशुषेणाय चाशुरथाय च नमः शूराय चावभेदिने च ॥३॥ ३४
नमो बिल्मिने च कवचिने च नमो वर्मिणे च वरूथिने च ।
नमः श्रुताय च श्रुतसेनाय च नमो दुन्दुभ्याय चाहनन्याय च ॥४॥ ३५
नमो धृष्णवे च प्रमृशाय च नमो निषङ्गिणे चेषुधिमते च ।
नमस्तीक्ष्णेषवे चायुधिने च नमः स्वायुधाय च सुधन्वने च ॥५॥ (५) ३६

नमः स्रुत्याय च पथ्याय च नमः काट्याय च नीप्याय च ।
नमः कुल्याय च सरस्याय च नमो नादेयाय च वैशन्ताय च ॥१॥ ३७
नमः कूप्याय चावट्याय च नम ईध्र्याय चातप्याय च ।
नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नमो वर्ष्याय चावर्ष्याय च ॥२॥ ३८
नमो वात्याय च रेष्म्याय च नमो वास्तव्याय च वास्तुपाय च ।
नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारुणाय च ॥३॥ ३९
नमः शङ्गवे च पशुपतये च नम उग्राय च भीमाय च ।
नमोऽग्रेवधाय च दूरेवधाय च नमो हन्त्रे च हनीयसे च ॥४॥ ४०
नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो नमस्ताराय ।
नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय च मयस्कराय
च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥५॥(६) ४१

नमः पार्याय चावार्याय च नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय च।
नमस्तीर्थ्याय च कूल्याय च नमः शष्प्याय च फेन्याय च ॥१॥ ४२
नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च नमः किꣳशिलाय च क्षयणाय च ।
नमः कपर्दिने च पुलस्तिने च नम इरिण्याय च प्रपथ्याय च ॥२॥ ४३
नमो व्रज्याय च गोष्ठ्याय च नमस्तल्प्याय च गेह्याय च ।
नमो हृद्याय च निवेष्प्याय च नमः काट्याय च गह्वरेष्ठाय च ॥३॥ ४४[९७८]

नमः शुष्क्याय च हरित्याय च नमः पाꣳसव्याय च रजस्याय च ।
नमो लोप्याय चोलप्याय च नम ऊर्व्याय च सूर्व्याय च ॥४॥ ४५
नमः पर्णाय च पर्णशदाय च नम उद्गुरमाणाय चाभिघ्नते च ।
नम आखिदते च प्रखिदते च नम इषुकृद्भ्यो धनुष्कृद्भ्यश्च वो नमः ।
नमो वः किरिकेभ्यो देवानाꣳ हृदयेभ्यो नमो विचिन्वत्केभ्यो
नमो विक्षिणत्केभ्यो नम आनिर्हतेभ्यः ॥५॥ (७) ४६

द्रापे अन्धसस्पते दरिद्र नीललोहित ।
आसां प्रजानामेषां पशूनां मा भेर्मा रोङ्मो च नः किञ्चनाममत् ॥१॥ ४७
इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्रभरामहे मतीः ।
यथा शमसद् द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम् ॥२॥ ४८
या ते रुद्र शिवा तनूः शिवा विश्वाहा भेषजी । शिवा रुतस्य भेषजी तया नो मृळ जीवसे ॥३॥ ४९
परि णो हेती रुद्रस्य वृज्यात् परि त्वेषस्य दुर्मतिरघायोः ।
अव स्थिरा मघवद्भ्यस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मृळ ॥४॥ ५०
मीढुष्टम शिवतम शिवो नः सुमना भव ।
परमे वृक्ष आयुधं निधाय कृत्तिं वसान आचर पिनाकं बिभ्रदागहि ॥५॥ ५१
विकिरिद्र विलोहित नमस्ते अस्तु भगवः । यास्ते सहस्रꣳ हेतयोऽन्यमस्मन्निवपन्तु ताः ॥६॥ ५२
सहस्राणि सहस्रशो बाह्वोस्तव हेतयः । तासामीशानो भगवः पराचीना मुखा कृधि ॥७॥ ५३
असंख्याता सहस्राणि ये रुद्रा अधि भूम्याम् । तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि॥८॥ ५४
अस्मिन् महत्यर्णवेऽन्तरिक्षे भवा अधि । तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥९॥ ५५
नीलग्रीवाः शितिकण्ठा दिवꣳ रुद्रा उपश्रिताः । तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि॥१०॥ ५६
नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वा अधः क्षमाचराः । तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि॥११॥ ५७
ये वृक्षेषु शष्पिञ्जरा नीलग्रीवा विलोहिताः । तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१२॥ ५८
ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः । तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१३॥ ५९
ये पथां पथिरक्षय ऐलबृदा आयुर्युधः । तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१४॥ ६०
ये तीर्थानि प्रचरन्ति सृकाहस्ता निषङ्गिणः । तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१५॥ ६१
येऽन्नेषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिबतो जनान् । तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१६॥ ६२
य एतावन्तश्च भूयाꣳसश्च दिशो रुद्रा वितस्थिरे । तेषाꣳ सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि॥१७॥ ६३

नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो ये दिवि येषां वर्षमिषवः ।
तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः ।
तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।
ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ।
नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो येऽन्तरिक्षे येषां वात इषवः ।
तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः ।
तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।
ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ।
नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यां येषामन्नमिषवः ।
तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः ।
तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।
ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥१८॥(८) ६४ [९९८]

नमस्ते षोळश ॥ १६ ॥ नमो हिरण्यबाहवे पञ्च ॥५॥ नम उष्णीषिणे पञ्च ॥५॥ नमस्तक्षभ्यः पञ्च ॥५॥ नमो ज्येष्ठाय पञ्च ॥५॥ नमः स्रुत्याय पञ्च ॥ ५ ॥ नमः पार्याय पञ्च ॥ ५ ॥ द्रापे अन्धसस्पत अष्टादश ॥ १८ ॥ अष्टानुवाकेषु चतुःषष्टिः ॥ ६४ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां सप्तदशोऽध्यायः ॥१७॥

अथाष्टादशोऽध्यायः ।

अश्मन्नूर्जं पर्वते शिश्रियाणामद्भ्य ओषधीभ्यो वनस्पतिभ्यो अधि संभृतं पयः ।
तां न इषमूर्जं धत्त मरुतः सꣳरराणा अश्मꣳस्ते क्षुन्मयि त ऊर्ग्यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥१॥ १
इमा मे अग्न इष्टका धेनवः सन्त्वेका च दश च दश च शतं च शतं च ।
सहस्रं च सहस्रं चायुतं चायुतं च नियुतं च नियुतं च ॥२॥ २
अर्बुदं च न्यर्बुदं च समुद्रश्च मध्यं चान्तश्च परार्धश्च ।
एता मे अग्न इष्टका धेनवः सन्त्वमुत्रामुष्मिँल्लोके ॥३॥ ३
ऋतवं स्थ ऋतावृधं ऋतुष्ठा स्थ ऋतावृधः ।
घृतश्च्युतो मधुश्च्युतो विराजो नाम कामदुघा अक्षीयमाणाः ॥४॥ ४
समुद्रस्य त्वावकयाग्ने परिव्ययामसि । पावको अस्मभ्यꣳ शिवो भव ॥५॥ ५
हिमस्य त्वा जरायुणाग्ने परिव्ययामसि । पावको अस्मभ्यꣳ शिवो भव ॥६॥ ६ [१००४]

उप ज्मन्नुप वेतसेऽवतर नदीष्वा ।
अग्ने पित्तमपामसि मण्डूकि ताभिरागहि सेमं नो यज्ञं पावकवर्णꣳ शिवं कृधि ॥७॥ ७
अपामिदं न्ययनꣳ समुद्रस्य निवेशनम् ।
अन्याꣳस्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यꣳ शिवो भव ॥८॥ ८
अग्ने पावक रोचिषा मन्द्रया देव जिह्वया । आ देवान्वक्षि यक्षि च ॥९॥ ९
स नः पावक दीदिवोऽग्ने देवाँ२ इहावह । उप यज्ञꣳ हविश्च नः ॥१०॥ १०
पावकया यश्चितयन्त्या कृपा क्षामन् रुरुच उषसो न भानुना ।
तूर्वन्न यामन्नेतशस्य नू रण आ यो घृणे न ततृषाणो अजरः ॥११॥ ११
नमस्ते हरसे शोचिषे नमस्ते अस्त्वर्चिषे ।
अन्याꣳस्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यꣳ शिवो भव ।
नृषदे वेळप्सुषदे वेड् बर्हिषदे वेड् वनसदे वेट् स्वर्विदे वेट् ॥१२॥ १२
ये देवा देवानां यज्ञिया यज्ञियानाꣳ संवत्सरीणमुप भागमासते ।
अहुतादो हविषो यज्ञे अस्मिन्त्स्वयं पिबन्तु मधुनो घृतस्य ॥१३॥ १३
ये देवा देवेष्वधि देवत्वमायन्ये ब्रह्मणः पुर एतारो अस्य ।
येभ्यो न ऋते पवते धाम किञ्चन न ते दिवो न पृथिव्या अधि स्नुषु ॥१४॥ १४
प्राणदा अपानदा व्यानदा वर्चोदा वरिवोदाः ।
अन्याꣳस्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यꣳ शिवो भव ॥१५॥ (१) १५

अग्निस्तिग्मेन शोचिषा यासद्विश्वं न्यत्रिणम् । अग्निर्नो वनुते रयिम् ॥१॥ १६
य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वदृषिर्होता न्यसीदत्पिता नः ।
स आशिषा द्रविणमिच्छमानः प्रथमच्छदवराँ२ आविवेश ॥२॥ १७
किꣳस्विदासीदधिष्ठानमारम्भणं कतमत्स्वित्कथासीत् ।
यतो भूमिं जनयन्विश्वकर्मा वि द्यामौर्णोन्महिना विश्वचक्षाः ॥३॥ १८
विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोबाहुरुत विश्वतस्पात् ।
सं बाहुभ्यां धमति सं पतत्रैर्द्यावाभूमी जनयन्देव एकः ॥४॥ १९
किꣳस्विद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः ।
मनीषिणो मनसा पृच्छतेदु तद्यदध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन् ॥५॥ २०[१०१८]

या ते धामानि परमाणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा ।
शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधावः स्वयं यजस्व तन्वं वृधानः ॥६॥ २१
वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये मनोजुवं वाजे अद्या हुवेम ।
स नो विश्वानि हवनानि जोषद्विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा ॥७॥ २२
विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।
मुह्यन्त्वन्ये अभितः सपत्ना इहास्माकं मघवा सूरिरस्तु ॥८॥ २३
विश्वकर्मन् हविषा वर्धनेन त्रातारमिन्द्रमकृणोरयुध्यम् ।
तस्मै विशः समनमन्त पूर्वीरयमुग्रो विहव्यो यथासत् ॥९॥ (२) २४

चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो घृतमेने अजनन्नम्नमाने ।
यदेदन्ता अददृहन्त पूर्व आदिद्द्यावापृथिवी अप्रथेताम् ॥१॥ २५
विश्वकर्मा विमना आद्विहाया धाता विधाता परमोत संदृक् ।
तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति यत्रा सप्त ऋषीन्पर एकमाहुः ॥२॥ २६
यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्वा ।
यो देवानां नामधा एक एव तꣳ संप्रश्नं भुवना यन्त्यन्या ॥३॥ २७
त आयजन्त द्रविणꣳ समस्मा ऋषयः पूर्वे जरितारो न भूना ।
असूर्ते सूर्ते रजसि निषत्ते ये भूतानि समकृण्वन्निमानि ॥४॥ २८
परो दिवा पर एना पृथिव्या परो देवेभिरसुरैर्यदस्ति ।
कꣳस्विद् गर्भं प्रथमं दध्र आपो यत्र देवाः समपश्यन्त पूर्वे ॥५॥ २९
तमिद्गर्भं प्रथमं दध्र आपो यत्र देवाः समगच्छन्त विश्वे ।
अजस्य नाभा अध्येकमर्पितं यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थुः ॥६॥ ३०
न तं विदाथ य इमा जजानान्यद्युष्माकमन्तरं बभूव ।
नीहारेण प्रावृता जल्प्या चासुतृप उक्थशासश्चरन्ति ॥७॥ ३१
विश्वकर्मा ह्यजनिष्ट देव आदिद्गन्धर्वो अभवद् द्वितीयः ।
तृतीयः पिता जनितौषधीनामपां गर्भं व्यदधात्पुरुत्रा ॥८॥ (३) ३२

आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनाघनः क्षोभणश्चर्षणीनाम् ।
संक्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतꣳ सेना अजयत्साकमिन्द्रः ॥१॥ ३३ ६०३१।

संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्च्यवनेन धृष्णुना ।
तदिन्द्रेण जयत तत्सहध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा ॥२॥ ३४
स इषुहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी सꣳस्रष्टा स युध इन्द्रो गणेन ।
सꣳसृष्टजित्सोमपा बाहुशर्ध्युग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता ॥३॥ ३५
बृहस्पते परिदीया रथेन रक्षोहामित्राँ२ अपबाधमानः ।
प्रभञ्जन्त्सेनाः प्रमृणो युधा जयन्नस्माकमेध्यविता रथानाम् ॥४॥ ३६
बलविज्ञाय स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः ।
अभिवीरो अभिसत्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमातिष्ठ गोवित् ॥५॥ ३७
गोत्रभिदं गोविदं वज्रबाहुं जयन्तमज्म प्रमृणन्तमोजसा ।
इमꣳ सजाता अनु वीरयध्वमिन्द्रꣳ सखायो अनु सꣳरभध्वम् ॥६॥ ३८
अभि गोत्राणि सहसा गाहमानोऽदयो वीरः शतमन्युरिन्द्रः ।
दुश्च्यवनः पृतनाषाळयुध्योऽस्माकꣳ सेना अवतु प्र युत्सु ॥७॥ ३९
इन्द्र आसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।
देवसेनानामभिभञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्त्वग्रम् ॥८॥ ४०
इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुताꣳ शर्ध उग्रम् ।
महामनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात् ॥९॥ ४१
उद्धर्षय मघवन्नायुधान्युत्सत्वनां मामकानां मनाꣳसि ।
उद्वृत्रहन् वाजिनां वाजिनान्युद्रथानां जयतां यन्तु घोषाः ॥१०॥ ४२
अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।
अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्माँ२ उ देवा अवता हवेषु ॥११॥ ४३
अमीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्यप्वे परेहि ।
अभि प्रेहि निर्दह हृत्सु शोकैरन्धेनामित्रास्तमसा सचन्ताम् ॥१२॥ ४४
अवसृष्टा परापत शरव्ये ब्रह्मसꣳशिते । गच्छामित्रान्प्रपद्यस्व मामीषां कञ्चनोच्छिषः ॥१३॥ ४५
प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्म यच्छतु । उग्रा वः सन्तु बाहवोऽनाधृष्या यथासथ ॥१४॥ ४६
असौ या सेना मरुतः परेषामभ्यैति न ओजसा स्पर्धमाना ।
तां गूहत तमसापव्रतेन यथामी अन्यो अन्यं न जानन् ॥१५॥ ४७
यत्र बाणाः संपतन्ति कुमारा विशिखा इव ।
तन्न इन्द्रो बृहस्पतिरदितिः शर्म यच्छतु विश्वाहा शर्म यच्छतु ॥१६॥ ४८ [१०४६]

मर्माणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनानुवस्ताम् ।
उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वानु देवा मदन्तु ॥१७॥ (४) ४९

उदेनमुत्तरां नयाग्ने घृतेनाहुत । रायस्पोषेण सᳬसृज प्रजया च बहुं कृधि ॥१॥ ५०
इन्द्रेमं प्रतरां नय सजातानामसद्वशी । समेनं वर्चसा सृज देवानां भागदा असत्॥२॥५१
यस्य कुर्मो गृहे हविस्तमग्ने वर्धया त्वम् । तस्मै देवा अधिब्रुवन्नयं च ब्रह्मणस्पतिः ॥३॥ ५२
उदु त्वा विश्वे देवा अग्ने भरन्तु चित्तिभिः । स नो भव शिवस्त्वᳬ सुप्रतीको विभावसुः॥४॥ ५३
पञ्च दिशो दैवीर्यज्ञमवन्तु देवीरपामतिं दुर्मतिं बाधमानाः ।
रायस्पोषे यज्ञपतिमाभजन्ती रायस्पोषे अधि यज्ञो अस्थात् ॥५॥ ५४
समिद्धे अग्ना अधि मामहान उक्थपत्र ईड्यो गृभीतः ।
तप्तं घर्मं परिगृह्यायजन्तोर्जा यद्यज्ञमयजन्त देवाः ॥६॥ ५५
दैव्याय धर्त्रे जोष्ट्रे देवश्रीः श्रीमणाः शतपयाः ।
परिगृह्य देवा यज्ञमायन् देवा देवेभ्यो अध्वर्यन्तो अस्थुः ॥७॥ ५६
वीतᳬ हविः शमितᳬ शमिता यजध्यै तुरीयो यज्ञो यत्र हव्यमेति ।
ततो वाका आशिषो नो जुषन्ताम् ॥८॥ ५७
सूर्यरश्मिर्हरिकेशः पुरस्तात्सविता ज्योतिरुदयाँ३ अजस्रम् ।
तस्य पूषा प्रसवे याति विद्वान्त्संपश्यन्विश्वा भुवनानि गोपाः ॥९॥ ५८
विमान एष दिवो मध्य आस्त आपप्रिवात्रोदसी अन्तरिक्षम् ।
स विश्वाचीरभिचष्टे घृताचीरन्तरा पूर्वमपरं च केतुम् ॥१०॥ ५९
उक्षा समुद्रो अरुणः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुराविवेश ।
मध्ये दिवो निहितः पृश्निरश्मा विचक्रमे रजसस्पात्यन्तौ ॥११॥ ६०
इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्त्समुद्रव्यचसं गिरः। रथीतमᳬ रथीनां वाजानाᳬ सत्पतिं पतिम् ॥१२॥६१
देवहूर्यज्ञ आ च वक्षत्सुम्नहूर्यज्ञ आ च वक्षत् । यक्षदग्निर्देवो देवाँ३ आ च वक्षत् ॥१३॥ ६२
वाजस्य मा प्रसव उद्ग्राभेणोदग्रभीत् । अधा सपत्नानिन्द्रो मे निग्राभेणाधराँ३ अकः ॥१४॥ ६३
उद्ग्राभं च निग्राभं च ब्रह्म देवा अवीवृधन् ।
अधा सपत्नानिन्द्राग्नी मे विषूचीनान्व्यस्यताम् ॥१५॥ (५) ६४

क्रमध्वमग्निना नाकमुख्यᳬ हस्तेषु बिभ्रतः। दिवस्पृष्ठᳬ स्वर्गत्वा मिश्रा देवेभिराध्वम्॥१॥६५[१०६३]

प्राचीमनु प्रदिशं प्रेहि विद्वानग्नेरग्ने पुरो अग्निर्भवेह ।
विश्वा आशा दीद्यानो विभाह्यूर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे ॥२॥ ६६
पृथिव्या अहमुदन्तरिक्षमारुहमन्तरिक्षाद्दिवमारुहम् ।
दिवो नाकस्य पृष्ठात् स्वर्ज्योतिरगामहम् ॥३॥ ६७
स्वर्यन्तो नापेक्षन्त आ द्याᳬ रोहन्ति रोदसी ।
यज्ञं ये विश्वतोधारᳬ सुविद्वाᳬसो वितेनिरे ॥४॥ ६८
अग्ने प्रेहि प्रथमो देवयतां चक्षुर्देवानामुत मर्त्यानाम् ।
इयक्षमाणा भृगुभिः सजोषाः स्वर्यन्तु यजमानाः स्वस्ति ॥५॥ ६९
नक्तोषासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकᳬ समीची ।
द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्विभाति देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाः ॥६॥ ७०
अग्ने सहस्राक्ष शतमूर्धञ्छतं ते प्राणाः सहस्रं व्यानाः ।
त्वᳬ साहस्रस्य राय ईशिषे तस्मै ते विधेम वाजाय स्वाहा ॥७॥ ७१
सुपर्णोऽसि गरुत्मान् पृष्ठे पृथिव्याः सीद ।
भासान्तरिक्षमापृण ज्योतिषा दिवमुत्तभान तेजसा दिश उद्दृᳬह ॥८॥ ७२
आजुह्वानः सुप्रतीकः पुरस्तादग्ने स्वं योनिमासीद साधुया ।
अस्मिन्त्सधस्थे अध्युत्तरस्मिन्विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥९॥ ७३
ताᳬ सवितुर्वरेण्यस्य चित्रामाहं वृणे सुमतिं विश्वजन्याम् ।
यामस्य कण्वो अदुहत्प्रपीनाᳬ सहस्रधारां पयसा महीं गाम् ॥१०॥ ७४
विधेम ते परमे जन्मन्नग्ने विधेम स्तोमैरवरे सधस्थे ।
यस्माद्योनेरुदारिथा यजे तं प्र त्वे हवीᳬषि जुहुरे समिद्धे ॥११॥ ७५
प्रेद्धो अग्ने दीदिहि पुरो नोऽजस्रया सूर्म्या यविष्ठ। त्वाᳬ शश्वन्त उपयन्ति वाजाः॥१२॥ ७६
अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्रᳬ हृदिस्पृशम् । ऋध्यामा त ओहैः ॥१३॥ ७७
चित्तिं जुहोमि मनसा घृतेन यथा देवा इहागमन्वीतिहोत्रा ऋतावृधः ।
पत्ये विश्वस्य भूमनो जुहोमि विश्वकर्मणे विश्वाहादाभ्यᳬ हविः ॥१४॥ ७८
सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वाः सप्त ऋषयः सप्त धाम प्रियाणि ।
सप्त होत्राः सप्तधा त्वा यजन्ति सप्त योनीरापृणस्व घृतेन स्वाहा ॥१५॥ (६) ७९

शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्च सत्यज्योतिश्च ज्योतिष्माᳬश्च। शुक्रश्च ऋतपाश्चात्यᳬहाः॥१॥८० [१०७८]

ईदृङ् चान्यादृङ् च सदृङ् च प्रतिसदृङ् च । मितश्च संमितश्च सभराः ॥२॥ ८१

ऋतजिच्च सत्यजिच्च सेनजिच्च सुषेणश्च । अन्तिमित्रश्च दूरे अमित्रश्च गणः ॥३॥ ८२

ऋतश्च सत्यश्च ध्रुवश्च धरुणश्च । धर्ता च विधर्ता च विधारयः ॥४॥ ८३

ईदृक्षास एतादृक्षास ऊ षु णः सदृक्षासः प्रतिसदृक्षास एतन ।
मितासश्च संमितासो नो अद्य सभरसो मरुतो यज्ञे अस्मिन् ॥५॥ ८४

स्वतवाꣳश्च प्रघासी च सान्तपनश्च गृहमेधी च । क्रीळी च शाकी चोज्जेषी ॥६॥ ८५

इन्द्रं दैवीर्विशो मरुतोऽनुवर्त्मानोऽभवन्यथेन्द्रं दैवीर्विशो मरुतोऽनुवर्त्मानोऽभवन् ।
एवमिमं यजमानं दैवीश्च विशो मानुषीश्चानुवर्त्मानो भूयासुः ॥७॥ (७) ८६[१०८४]

अश्मन्नूर्जं पञ्चदश ॥१५॥ अग्निस्तिग्मेन नव ॥९॥ चक्षुषः पिता अष्ट ॥८॥ आशुः शिशानः सप्तदश॥१७॥
उदेनं पञ्चदश ॥१५॥ क्रमध्वमग्निना पञ्चदश ॥ १५ ॥ शुक्रज्योतिश्च सप्त ॥ ७॥
सप्तानुवाकेषु षडशीतिः ॥८६॥
इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

अथैकोनविंशोऽध्यायः ।

इमꣳ स्तनमूर्जस्वन्तं धयापां प्रपीनमग्ने सरिरस्य मध्ये ।
उत्सं जुषस्व शतधारमर्वन्त्समुद्रियꣳ सदनमाविशस्व ॥१॥ १

घृतं मिमिक्षे घृतमस्य योनिर्घृते श्रितो घृतम्वस्य धाम ।
अनुष्वधमावह मादयस्व स्वाहाकृतं वृषभ वक्षि हव्यम् ॥२॥ २

समुद्रादूर्मिर्मधुमाँ२ उदारदुपाꣳशुना सममृतत्वमानट् ।
घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नाभिः ॥३॥ ३

वयं नाम प्रब्रवामा घृतस्यास्मिन् यज्ञे धारयामा नमोभिः ।
उप ब्रह्मा शृणवच्छस्यमानं चतुःशृङ्गोऽवमीद्गौर एतत् ॥४॥ ४

चत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पादा द्वे शीर्षे सप्त हस्तासो अस्य ।
त्रिधा बद्धो वृषभो रोरवीति महो देवो मर्त्याँ२ आविवेश ॥५॥ ५

त्रिधा हितं पणिभिर्गुह्यमानं गवि देवासो घृतमन्वविन्दन् ।
इन्द्र एकꣳ सूर्य एकं जजान वेनादेकꣳ स्वधया निष्टतक्षुः ॥६॥ ६[१०९०]

एता अर्षन्ति हृद्यात्समुद्राच्छतव्रजा रिपुणा नावचक्षे ।
घृतस्य धारा अभिचाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्य आसाम् ।

सम्यक् स्रवन्ति सरितो न धेना अन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः ।
एते अर्षन्त्यूर्मयो घृतस्य मृगा इव क्षिपणोरीषमाणाः ॥७॥ ७
सिन्धोरिव प्राध्वने शूघनासो वातप्रमियः पतयन्ति यह्वाः ।
घृतस्य धारा अरुषो न वाजी काष्ठा भिन्दन्नूर्मिभिः पिन्वमानः ॥८॥ ८
अभिप्रवन्त समनेव योषाः कल्याण्यः स्मयमानासो अग्निम् ।
घृतस्य धाराः समिधो नसन्त ता जुषाणो हर्यति जातवेदाः ॥९॥ ९
कन्या इव वहतुमेतवा उ अञ्ज्यञ्जाना अभिचाकशीमि ।
यत्र सोमः सूयते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अभि तत्पवन्ते ॥१०॥ १०
अभ्यर्षत सुष्टुतिं गव्यमाजिमस्मासु भद्रा द्रविणानि धत्त ।
इमं यज्ञं नयत देवता नो घृतस्य धारा मधुमत्पवन्ते ॥११॥ ११
धामं ते विश्वं भुवनमधि श्रितमन्तः समुद्रे हृद्यन्तरायुषि ।
अपामनीके समिथे य आभृतस्तमश्याम मधुमन्तं त ऊर्मिम् ॥१२॥ (१) १२

वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे ।
धीतिश्च मे क्रतुश्च मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे ।
श्रावश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे स्वश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ १३

प्राणश्च मेऽपानश्च मे व्यानश्च मेऽसुश्च मे । चित्तं च म आधीतं च मे वाक् च मे मनश्च मे ।
चक्षुश्च मे श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ १४
ओजश्च मे सहश्च म आत्मा च मे तनूश्च मे । शर्म च मे वर्म च मेऽङ्गानि च मेऽस्थीनि च मे ।
परूꣳषि च मे शरीराणि च म आयुश्च मे जरा च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ १५
ज्यैष्ठ्यं च म आधिपत्यं च मे मन्युश्च मे भामश्च मे ।
अमश्च मेऽम्भश्च मे जेमा च मे महिमा च मे वरिमा च मे प्रथिमा च मे वर्षिमा च मे द्राघिमा च मे ।
वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥४॥ (२) १६
सत्यं च मे श्रद्धा च मे जगच्च मे धनं च मे । विश्वं च मे महश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे ।
जातं च मे जनिष्यमाणं च मे सूक्तं च मे सुकृतं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ १७
वित्तं च मे वेद्यं च मे भूतं च मे भविष्यच्च मे । सुगं च मे सुपथ्यं च म ऋद्धं च म ऋद्धिश्च मे ।
क्लृप्तं च मे क्लृप्तिश्च मे मतिश्च मे सुमतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ १८[११०२]

यन्ता च मे धर्ता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे । विश्वं च मे महश्च मे संविच्च मे ज्ञात्रं च मे ।
सीरं च मे लयश्च मे सूश्च मे प्रसूश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ १९
शं च मे मयश्च मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे । कामश्च मे सौमनसश्च मे भगश्च मे द्रविणं च मे ।
भद्रं च मे श्रेयश्च मे वसीयश्च मे यशश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥४॥ (३) २०

ऊर्क्च मे सूनृता च मे पयश्च मे रसश्च मे । घृतं च मे मधु च मे सग्धिश्च मे सपीतिश्च मे ।
कृषिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च म औद्भिद्यं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ २१

ऋतं च मेऽमृतं च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयच्च मे ।
जीवातुश्च मे दीर्घायुत्वं च मेऽनमित्रं च मेऽभयं च मे ।
सुगं च मे शयनं च मे सूषाश्च मे सुदिनं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ २२

रयिश्च मे रायश्च मे पुष्टं च मे पुष्टिश्च मे । विभु च मे प्रभु च मे पूर्णं च मे पूर्णतरं च मे ।
कुयवं च मेऽक्षितं च मेऽन्नं च मेऽक्षुच्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ २३
व्रीहयश्च मे यवाश्च मे माषाश्च मे तिलाश्च मे । मुद्गाश्च मे खल्वाश्च मे प्रियङ्गवश्च मेऽणवश्च मे ।
श्यामाकाश्च मे नीवाराश्च मे गोधूमाश्च मे मसूराश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥४॥ (४) २४

अश्मा च मे मृत्तिका च मे गिरयश्च मे पर्वताश्च मे ।
सिकताश्च मे वनस्पतयश्च मे हिरण्यं च मेऽयश्च मे ।
सीसं च मे त्रपु च मे श्यामं च मे लोहं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ २५
अग्निश्च म आपश्च मे वीरुधश्च म ओषधयश्च मे ।
कृष्टपच्याश्च मेऽकृष्टपच्याश्च मे ग्राम्याश्च मे पशव आरण्याश्च मे ।
वित्तं च मे वित्तिश्च मे भूतं च मे भूतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ २६
वसु च मे वसतिश्च मे कर्म च मे शक्तिश्च मे ।
अर्थश्च म एमश्च म इत्या च मे गतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ (५) २७

अग्निश्च म इन्द्रश्च मे सोमश्च म इन्द्रश्च मे ।
सविता च म इन्द्रश्च मे सरस्वती च म इन्द्रश्च मे ।
पूषा च म इन्द्रश्च मे बृहस्पतिश्च म इन्द्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ २८
मित्रश्च म इन्द्रश्च मे वरुणश्च म इन्द्रश्च मे । धाता च म इन्द्रश्च मे त्वष्टा च म इन्द्रश्च मे ।
मरुतश्च म इन्द्रश्च मे विश्वे च मे देवा इन्द्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ २९[१११३]

पृथिवी च म इन्द्रश्च मेऽन्तरिक्षं च म इन्द्रश्च मे । द्यौश्च म इन्द्रश्च मे समाश्च म इन्द्रश्च मे।
नक्षत्राणि च म इन्द्रश्च मे दिशश्च म इन्द्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ (६) ३०

अꣳशुश्च मे रश्मिश्च मेऽदाभ्यश्च मेऽधिपतिश्च मे ।
उपाꣳशुश्च मेऽन्तर्यामश्च म ऐन्द्रवायवश्च मे मैत्रावरुणश्च मे ।
आश्विनश्च मे प्रतिप्रस्थानश्च मे शुक्रश्च मे मन्थी च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ ३१

आग्रयणश्च मे वैश्वदेवश्च मे ध्रुवश्च मे वैश्वानरश्च मे ।
ऐन्द्राग्नश्च मे महावैश्वदेवश्च मे मरुत्वतीयाश्च मे निष्केवल्यश्च मे ।
सावित्रश्च मे सारस्वतश्च मे पात्नीवतश्च मे हारियोजनश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ ३२

स्रुचश्च मे चमसाश्च मे वायव्यानि च मे द्रोणकलशश्च मे ।
ग्रावाणश्च मेऽधिषवणे च मे पूतभृच्च म आधवनीयश्च मे ।
वेदिश्च मे बर्हिश्च मेऽवभृथश्च मे स्वगाकारश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ ३३

अग्निश्च मे घर्मश्च मेऽर्कश्च मे सूर्यश्च मे । प्राणश्च मेऽश्वमेधश्च मे पृथिवी च मेऽदितिश्च मे ।
दितिश्च मे द्यौश्च मेऽङ्गुलयः शक्वरयो दिशश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥४॥ ३४

व्रतं च म ऋतवश्च मे संवत्सरश्च मे तपश्च मे ।
अहोरात्रे ऊर्वष्ठीवे बृहद्रथन्तरे च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥५॥ (७) ३५

एका च मे तिस्रश्च मे तिस्रश्च मे पञ्च च मे पञ्च च मे सप्त च मे सप्त च मे नव च मे
नव च म एकादश च म एकादश च मे त्रयोदश च मे त्रयोदश च मे ।
पञ्चदश च मे पञ्चदश च मे सप्तदश च मे सप्तदश च मे नवदश च मे नवदश च म
एकविꣳशतिश्च म एकविꣳशतिश्च मे त्रयोविꣳशतिश्च मे त्रयोविꣳशतिश्च मे ।
पञ्चविꣳशतिश्च मे पञ्चविꣳशतिश्च मे सप्तविꣳशतिश्च मे सप्तविꣳशतिश्च मे नवविꣳशतिश्च मे
नवविꣳशतिश्च म एकत्रिꣳशच्च म एकत्रिꣳशच्च मे त्रयस्त्रिꣳशच्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ ३६
चतस्रश्च मेऽष्टौ च मेऽष्टौ च मे द्वादश च मे द्वादश च मे षोडश च मे षोडश च मे विꣳशतिश्च मे
विꣳशतिश्च मे चतुर्विꣳशतिश्च मे चतुर्विꣳशतिश्च मेऽष्टाविꣳशतिश्च मेऽष्टाविꣳशतिश्च मे ।
द्वात्रिꣳशच्च मे द्वात्रिꣳशच्च मे षट्त्रिꣳशच्च मे षट्त्रिꣳशच्च मे चत्वारिꣳशच्च मे चत्वारिꣳशच्च मे
चतुश्चत्वारिꣳशच्च मे चतुश्चत्वारिꣳशच्च मेऽष्टाचत्वारिꣳशच्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ ३७[११११]

त्र्यविश्च मे त्र्यवी च मे दित्यवाट् च मे दित्यौही च मे ।
पञ्चाविश्च मे पञ्चावी च मे त्रिवत्सश्च मे त्रिवत्सा च मे ।
तुर्यवाट् च मे तुर्यौही च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ ३८
पष्ठवाट् च मे पष्ठौही च म उक्षा च मे वशा च मे ।
ऋषभश्च मे वेहच्च मेऽनड्वाꣳश्च मे धेनुश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥४॥ (८) ३९

वाजाय स्वाहा प्रसवाय स्वाहापिजाय स्वाहा क्रतवे स्वाहा । वसवे स्वाहाहर्पतये स्वाहा ।
अह्ने मुग्धाय स्वाहा मुग्धाय वैनꣳशिनाय स्वाहा विनꣳशिन आन्त्यायनाय स्वाहान्त्याय
भौवनाय स्वाहा भुवनस्य पतये स्वाहाधिपतये स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ॥१॥ ४०
इयं ते राण्मित्राय यन्तासि यमनः । ऊर्ज्जे त्वा वृष्ट्यै त्वा प्रजानां त्वाधिपत्याय ॥२॥ ४१
आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पताꣳ श्रोत्रं यज्ञेन कल्पताम् ।
वाग्यज्ञेन कल्पतां मनो यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां पृष्ठं यज्ञेन कल्पताम् ।
ब्रह्म यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पतां ज्योतिर्यज्ञेन कल्पताꣳ स्वर्यज्ञेन कल्पताम् ॥३॥ ४२
स्तोमश्च यजुश्च ऋक् च साम च बृहच्च रथन्तरं च ।
स्वर्देवा अगन्मामृता अभूम प्रजापतेः प्रजा अभूम वेट् स्वाहा ॥३॥ (९) ४३ [११२७]

इमं स्तनं द्वादश ॥१२॥ वाजश्चतस्रः ॥४॥ सत्यं चतस्रः ॥४॥ ऊर्क्च चतस्रः ॥४॥ अश्मा च तिस्रः॥३॥
द्वितीयोऽग्निश्च तिस्रः ॥३॥ अंशुः पञ्च ॥५॥ एका चतस्रः ॥४॥ वाजाय चतस्रः ॥४॥
नवानुवाकेषु त्रयश्चत्वारिंशत् ॥४३॥
इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां एकोनविंशोऽध्यायः ॥१९॥

अथ विंशोऽध्यायः ।

वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमदितिं नाम वचसा करामहे ।
यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः सविता धर्म साविषक् ॥१॥ १
विश्वे अद्य मरुतो विश्व ऊती विश्वे भवन्त्वग्नयः समिद्धाः ।
विश्वे नो देवा अवसागमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे ॥२॥ २
वाजो नः सप्त प्रदिशश्चतस्रो वा परावतः । वाजो नो विश्वैर्देवैर्धनसाताविहावतु ॥३॥ ३
वाजो नो अद्य प्रसुवाति दानं वाजो देवाँ२ ऋतुभिः कल्पयाति ।
वाजो हि मा सर्ववीरं चकार सर्वा आशा वाजपतिर्भवेयम् ॥४॥ ४ [११३१]

*

वाजः पुरस्तादुत मध्यतो नो वाजो देवान् हविषा वर्धयाति ।
वाजो हि मा सर्ववीरं चकार विश्वा आशा वाजपतिर्जयेयम् ॥५॥ ५
सं मा सृजामि पयसा पृथिव्याः सं मा सृजाम्यद्भिरोषधीभिः । सोऽहं वाजꣳ सनेयमग्ने ॥६॥ ६
पयः पृथिव्यां पय ओषधीषु पयो दिव्यन्तरिक्षे पयोधाः ।
पयस्वतीः प्रदिशः सन्तु मह्यम् । देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रेणाग्नेः साम्राज्येनाभिषिञ्चामि ॥७॥ (१) ७

ऋताषाळृतधामाग्निर्गन्धर्वः । तस्यौषधयोऽप्सरसो मुदो नाम ।
स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा ॥१॥ ८
सꣳहितो विश्वसामा सूर्यो गन्धर्वः । तस्य मरीचयोऽप्सरस आयुवो नाम ।
स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा ॥२॥ ९
सुषुम्णः सूर्यरश्मिश्चन्द्रमा गन्धर्वः । तस्य नक्षत्राण्यप्सरसो भेकुरयो नाम ।
स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा ॥३॥ १०
इषिरो विश्वव्यचा वातो गन्धर्वः । तस्यापो अप्सरस ऊर्जो नाम ।
स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा ॥४॥ ११
भुज्युः सुपर्णो यज्ञो गन्धर्वः । तस्य दक्षिणा अप्सरसस्तावा नाम ।
स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा ॥५॥ १२
प्रजापतिर्विश्वकर्मा मनो गन्धर्वः । तस्य ऋक्सामान्यप्सरस एष्टयो नाम ।
स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा ॥६॥ १३
स नो भुवनस्य पते प्रजापते यस्य त उपरि गृहा यस्य वेह ।
अस्मै ब्रह्मणेऽस्मै क्षत्राय महि शर्म यच्छ स्वाहा ॥७॥ १४
समुद्रोऽसि नभस्वानार्द्रदानुः शम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहा ।
मारुतोऽसि मरुतां गणः शम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहा ।
अवस्यूरसि दुवस्वाञ्छम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहा । ॥८॥ १५
यास्ते अग्ने सूर्ये रुचो दिवमातन्वन्ति रश्मिभिः ।
ताभिर्नो अद्य सर्वाभी रुचे जनाय नस्कृधि ॥९॥ १६
या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः ।
इन्द्राग्नी ताभिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते ॥१०॥ १७ [११४४]

रुचं नो धेहि ब्राह्मणेषु रुचꣳ राजसु नस्कृधि ।
रुचं विश्येषु शूद्रेषु मयि धेहि रुचा रुचम् ॥११॥ १८
तत्त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः ।
अहेळमानो वरुणेह बोध्युरुशꣳस मा न आयुः प्रमोषीः ॥१२॥ १९
स्वर्ण घर्मः स्वाहा स्वर्णार्कः स्वाहा स्वर्ण शुक्रः स्वाहा ।
स्वर्ण ज्योतिः स्वाहा स्वर्ण सूर्यः स्वाहा ॥१३॥ (२) २०

अग्निं युनज्मि शवसा घृतेन दिव्यꣳ सुपर्णं वयसा बृहन्तम् ।
तेन गमेम ब्रध्नस्य विष्टपꣳ स्वो रुहाणा अधि नाकमुत्तमम् ॥१॥ २१
इमौ ते पक्षा अजरौ पतत्रिणो याभ्याꣳ रक्षाꣳस्यपहꣳस्यग्ने ।
ताभ्यां पतेम सुकृतामु लोकं यत्र ऋषयो जग्मुः प्रथमजाः पुराणाः ॥२॥ २२
इन्दुर्दक्षः श्येन ऋतावा हिरण्यपक्षः शकुनो भुरण्युः ।
महान्त्सधस्थे ध्रुव आ निषत्तो नमस्ते अस्तु मा मा हिꣳसीः ॥३॥ २३
दिवो मूर्धासि पृथिव्या नाभिरूर्गपामोषधीनाम् ।
विश्वायुः शर्म सप्रथा नमस्पथे ॥४॥ २४
विश्वस्य मूर्धन्नधि तिष्ठसि श्रितः समुद्रे ते हृदयमप्स्वायुरपो दत्तोदधिं भिन्त ।
दिवस्पर्जन्यादन्तरिक्षात्पृथिव्यास्ततो नो वृष्ट्याव ॥५॥ २५
इष्टो यज्ञो भृगुभिराशीर्दा वसुभिः । तस्य न इष्टस्य प्रीतस्य द्रविणेहागमेः ॥६॥ २६
इष्टो अग्निराहुतः पिपर्तु न इष्टꣳ हविः । स्वगेदं देवेभ्यो नमः ॥७॥ (३) २७

यदाकूतात्समसुस्रोद्धृदो वा मनसो वा संभृतं चक्षुषो वा ।
तदनु प्रेत सुकृतामु लोकं यत्र ऋषयो जग्मुः प्रथमजाः पुराणाः ॥१॥ २८
एतꣳ सधस्थ परि ते ददामि यमावहाच्छेवधिं जातवेदाः ।
अन्वागन्ता यज्ञपतिर्वो अत्र तꣳ स्म जानीथ परमे व्योमन् ॥२॥ २९
एतं जानाथ परमे व्योमन्देवाः सधस्था विद रूपमस्य ।
यदागच्छात्पथिभिर्देवयानैरिष्टापूर्ते कृणवथाविरस्मै ॥३॥ ३०
उद्बुध्यस्वाग्ने प्रतिजागृहि त्वमिष्टापूर्ते सꣳसृजेथामयं च ।
अस्मिन्त्सधस्थे अध्युत्तरस्मिन्विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥४॥ ३१ [११५८]

येन वहसि सहस्रं येनाग्ने सर्ववेदसम् । तेनेमं यज्ञं नो नय स्वर्देवेषु गन्तवे ॥५॥ ३२
प्रस्तरेण परिधिना स्रुचा वेद्या च बर्हिषा । ऋचेमं यज्ञं नो नय स्वर्देवेषु गन्तवे ॥६॥ ३३
यद्दत्तं यत्परादानं यत्पूर्तं याश्च दक्षिणाः । तदग्निर्वैश्वकर्मणः स्वर्देवेषु नो दधत् ॥७॥ ३४
यत्र धारा अनपेता मधोर्घृतस्य च याः । तदग्निर्वैश्वकर्मणः स्वर्देवेषु नो दधत् ॥८॥ ३५
ये अग्नयः पाञ्चजन्या अस्यां पृथिव्यामधि । तेषामसि त्वमुत्तमः प्र नो जीवातवे सुव॥९॥(४)३६

वार्त्रहत्याय शवसे पृतनाषाह्याय च । इन्द्र त्वावर्तयामसि ॥१॥ ३७
सहदानुं पुरुहूत क्षियन्तमहस्तमिन्द्र संपिणक् कुणारुम् ।
अभि वृत्रं वर्धमानं पियारुमपादमिन्द्र तवसा जघन्थ ॥२॥ ३८
वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।
यो अस्माँ३ अभिदासत्यधरं गमया तमः ॥३॥ ३९
मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आजगन्था परस्याः ।
सृकꣳ सꣳशाय पविमिन्द्र तिग्मं वि शत्रून्ताढि वि मृधो नुदस्व ॥४॥ ४०
वैश्वानरो न ऊतय आ प्र यातु परावतः । अग्निर्नः सुष्टुतीरुप ॥५॥ ४१
पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः पृथिव्यां पृष्टो विश्वा ओषधीरा विवेश ।
वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः स नो दिवा स रिषस्पातु नक्तम् ॥६॥ ४२
अश्याम तं काममग्ने तवोती अश्याम रयिꣳ रयिवः सुवीरम् ।
अश्याम वाजमभि वाजयन्तोऽश्याम द्युम्नमजराजरं ते ॥७॥ ४३
वयं ते अद्य ररिमा हि काममुत्तानहस्ता नमसोपसद्य ।
यजिष्ठेन मनसा यक्षि देवानस्रेधता मन्मना विप्रो अग्ने ॥८॥ ४४
धामच्छदग्निरिन्द्रो ब्रह्मा देवो बृहस्पतिः ।
सचेतसो विश्वे देवा यज्ञं प्रावन्तु नः शुभे ॥९॥ ४५
त्वं यविष्ठ दाशुषो नॄꣳः पाहि शृणुधी गिरः । रक्षा तोकमुत त्मना ॥१०॥(५)४६ [११७३]

वाजस्यनु सप्त॥७॥ ऋतापाद् त्रयोदश ॥१३॥ अग्निं युनज्मि सप्त॥७॥ यदाकूतान्नव॥९॥ वार्त्रहत्याय दश॥१०
पञ्चानुवाकेषु षट्चत्वारिंशत् ॥४६॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

॥ इति द्वितीयो दशकः ॥ २ ॥

॥ अथ तृतीयो दशकः ॥ ३ ॥

एकविंशोऽध्यायः ।

स्वाद्वीं त्वा स्वादुना तीव्रां तीव्रेणामृताममृतेन ।
मधुमतीं मधुमता सृजामि सꣳ सोमेन ।
सोमोऽस्यश्विभ्यां पच्यस्व सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय सुत्राम्णे पच्यस्व ॥१॥ १
परीतो षिञ्चता सुतꣳ सोमो य उत्तमꣳ हविः ।
दधन्वा यो नर्यो अप्स्वन्तरा सुषाव सोममद्रिभिः ॥२॥ २
वायोः पूतः पवित्रेण प्राङ्क्सोमो अतिद्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा ।
वायोः पूतः पवित्रेण प्रत्यङ्सोमो अतिद्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥३॥ ३
पुनाति ते परिस्रुतꣳ सोमꣳ सूर्यस्य दुहिता । वारेण शश्वता तना ॥४॥ ४
ब्रह्म क्षत्रं पवते तेज इन्द्रियꣳ सुरया सोमः सुत आसुतो मदाय ।
शुक्रेण देव देवताः पिपृग्धि रसेनान्नं यजमानाय धेहि ।
कुविदङ्ग यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय ।
इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नम उक्तिं न जग्मुः ।
उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे ।
एष ते योनिस्तेजसे त्वा वीर्याय त्वा बलाय त्वा ॥५॥ ५
नाना हि वां देवहितꣳ सदस्कृतं मा सꣳ सृक्षाथां परमे व्योमन् ।
सुरा त्वमसि शुष्मिणी सोम एष मा मा हिꣳसीः स्वां योनिमाविशन्ती ॥६॥ ६
उपयामगृहीतोऽस्याश्विनं तेजः सारस्वतं वीर्यमैन्द्रं बलम् ।
एष ते योनिर्मोदाय त्वानन्दाय त्वा महसे त्वा ॥७॥ ७
तेजोऽसि तेजो मयि धेहि वीर्यमसि वीर्यं मयि धेहि
बलमसि बलं मयि धेह्योजोऽस्योजो मयि धेहि ।
मन्युरसि मन्युं मयि धेहि सहोऽसि सहो मयि धेहि ॥८॥ ८
या व्याघ्रं विषूचिकोभौ वृकं च रक्षति ।
श्येनं पतत्रिणꣳ सिꣳहꣳ सेमं पात्वꣳहसः ॥९॥ ९
यदापिपेष मातरं पुत्रः प्रमुदितो धयन् ।
एतत्तदग्ने अनृणो भवाम्यहतौ पितरौ मया ॥१०॥ १० [११८३]

संपृचं स्थ सं मा भद्रेण पृङ्क्त । विपृचं स्थ वि मा पापेन पृङ्क्त ॥११॥ (१) ११

देवा यज्ञमतन्वत भेषजं भिषजाश्विना ।
वाचा सरस्वती भिषगिन्द्रायेन्द्रियाणि दधतः ॥१॥ १२
दीक्षायै रूपꣳ शष्पाणि प्रायणीयस्य तोक्मानि ।
क्रयस्य रूपꣳ सोमस्य लाजाः सोमाꣳशवो मधु ॥२॥ १३
आतिथ्यरूपं मासरं महावीरस्य नग्नहुः ।
रूपमुपसदामेतत्तिस्रो रात्रीः सुरासुता ॥३॥ १४
सोमस्य रूपं क्रीतस्य परिस्रुत्परिषिच्यते ।
अश्विभ्यां दुग्धं भेषजमिन्द्रायैन्द्रꣳ सरस्वत्या ॥४॥ १५
आसन्दी रूपꣳ राजासन्द्यै वेद्यै कुम्भी सुराधानी ।
अन्तर उत्तरवेद्या रूपं कारोतरो भिषक् ॥५॥ १६
वेद्या वेदिः समाप्यते बर्हिषा बर्हिरिन्द्रियम् ।
यूपेन यूप आप्यते प्रणीतो अग्निरग्निना ॥६॥ १७
हविर्धानं यदश्विनाग्नीध्रं यत्सरस्वती ।
इन्द्रायैन्द्रꣳ सदस्कृतं पत्नीशालं गार्हपत्यः ॥७॥ १८
प्रैषेभिः प्रैषानाप्नोत्याप्रीभिराप्रीर्यज्ञस्य ।
प्रयाजेभिरनुयाजान्वषट्कारेभिराहुतीः ॥८॥ १९
पशुभिः पशूनाप्नोति पुरोळाशैर्हवीꣳष्या ।
छन्दोभिः सामिधेनीर्याज्याभिर्वषट्कारान् ॥९॥ २०
धानाः करम्भः सक्तवः परीवापः पयो दधि ।
सोमस्य रूपꣳ हविष आमिक्षा वाजिनं मधु ॥१०॥ २१
धानानाꣳ रूपं कुवलं परीवापस्य गोधूमाः ।
सक्तूनाꣳ रूपं बदरमुपवाकाः करम्भस्य ॥११॥ २२
पयसो रूपं यद्यवा दध्नो रूपं कर्कन्धूनि ।
सोमस्य रूपं वाजिनꣳ सौम्यस्य रूपमामिक्षा ॥१२॥ २३
आश्रावयेति स्तोत्रियाः प्रत्याश्रावो अनुरूपः ।
यजेति धाय्यारूपं प्रगाथा येयजामहाः ॥१३॥ २४ [११९७]

अर्धं ऋचैरुक्थानां॑ रूपं पदैराप्नोति निविदः ।
प्रणवैः शस्त्राणां॑ रूपं पयसा सोम आप्यते ॥१४॥ २५
अश्विभ्यां प्रातःसवनमिन्द्रेणैन्द्रं माध्यंदिनम् ।
वैश्वदेवं॑ सरस्वत्या तृतीयमाप्तं॑ सवनम् ॥१५॥ २६
वायव्यैर्वायव्यान्याप्नोति सतेन द्रोणकलशम् ।
कुम्भीभ्यामम्भृणौ सुते स्थालीभिः स्थालीराप्नोति ॥१६॥ २७
यजुर्भिराप्यन्ते ग्रहा ग्रहैः स्तोमाश्च विष्टुतीः ।
छन्दोभिरुक्थाशस्त्राणि साम्नावभृथ आप्यते ॥१७॥ २८
इळाभिर्भक्षानाप्नोति सूक्तवाकेनाशिषः ।
शंयुना पत्नीसंयाजान्त्समिष्टयजुषा सं॑स्थाम् ॥१८॥ २९
व्रतेन दीक्षामाप्नोति दीक्षयाप्नोति दक्षिणाम् ।
दक्षिणा श्रद्धामाप्नोति श्रद्धया सत्यमाप्यते ॥१९॥ ३०
एतावद्रूपं यज्ञस्य यद्देवैर्ब्रह्मणा कृतम् । तदेतत्सर्वमाप्नोति यज्ञे सौत्रामणी सुते ॥२०॥(२) ३१

सुरावन्तं बर्हिषदं॑ सुवीरं यज्ञं॑ हिन्वन्ति महिषा नमोभिः ।
दधानाः सोमं दिवि देवतासु मदेमेन्द्रं यजमानाः स्वर्काः ॥१॥ ३२
यस्ते रसः संभृत ओषधीषु सोमस्य शुष्मः सुरया सुतस्य ।
तेन जिन्व यजमानं मदेन सरस्वतीमश्विना इन्द्रमग्निम् ॥२॥ ३३
यमश्विना नमुचेरासुरादधि सरस्वत्यसुनोदिन्द्रियाय ।
इमं तं॑ शुक्रं मधुमन्तमिन्दुं॑ सोमं॑ राजानमिह भक्षयामि ॥३॥ ३४
यदत्र रिप्तं॑ रसिनः सुतस्य यदिन्द्रो अपिबच्छचीभिः ।
अहं तदस्य मनसा शिवेन सोमं॑ राजानमिह भक्षयामि ॥४॥ ३५
पितृभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः पितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः ।
प्रपितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः ॥ ५ ॥ ३६
अक्षन् पितरोऽमीमदन्त पितरोऽतीतृपन्त पितरः । पितरः शुन्धध्वम् ॥६॥ ३७
पुनन्तु मा पितरः सोम्यासः पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्रपितामहाः ।
पवित्रेण शतायुषा ॥७॥ ३८
पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्रपितामहाः । पवित्रेण शतायुषा विश्वमायुर्व्यश्नवै ॥८॥ ३९

अग्न आयूꣳषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥९॥ ४०
पुनन्तु मा देवजनाः पुनन्तु मनसा धियः । पुनन्तु विश्वा भूतानि जातवेदः पुनीहि मा॥१०॥४१
पवित्रेण पुनीहि मा शुक्रेण देव दीद्यत् । अग्ने क्रत्वा क्रतूꣳरनु ॥११॥ ४२
यत्ते पवित्रमर्चिष्यग्ने विततमन्तरा । ब्रह्म तेन पुनातु मा ॥१२॥ ४३
पवमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः । यः पोता स पुनातु मा ॥१३॥ ४४
उभाभ्यां देव सवितः पवित्रेण सवेन च । मां पुनीहि विश्वतः ॥१४॥ ४५
वैश्वदेवी पुनती देव्यागाद्यस्यामिमा बह्व्यस्तन्वो वीतपृष्ठाः ।
तया मदन्तः सधमादेषु वयꣳ स्याम पतयो रयीणाम् ॥१५॥ ४६
ये समानाः समनसः पितरो यमराज्ये ।
तेषाँल्लोकः स्वधा नमो यज्ञो देवेषु कल्पताम् ॥१६॥ ४७
ये समानाः समनसो जीवा जीवेषु मामकाः ।
तेषाꣳ श्रीर्मयि कल्पतामस्मिँल्लोके शतꣳ समाः ॥१७॥ ४८
द्वे सृती अशृणवं पितॄणामहं देवानामुत मर्त्यानाम् ।
ताभ्यामिदं विश्वमेजत्समेति यदन्तरा पितरं मातरं च ॥१८॥ ४९
इदꣳ हविः प्रजननं मे अस्तु दशवीरꣳ सर्वगणꣳ स्वस्तये ।
आत्मसनि प्रजासनि पशुसनि लोकसन्यभयसनि ।
अग्निः प्रजां बहुलां मे करोत्वन्नं पयो रेतो अस्मासु धत्त ॥१९ (३) ५०

उदीरतामवर उत्परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।
असुं य ईयुरवृका ऋतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु ॥१॥ ५१
त्वꣳ सोम प्रचिकितो मनीषा त्वꣳ रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम् ।
तव प्रणीती पितरो न इन्दो देवेषु रत्नमभजन्त धीराः ॥२॥ ५२
त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः ।
वन्वन्नवातः परिधीꣳरपोर्णु वीरेभिरश्वैर्मघवा भवा नः ॥३॥ ५३
त्वꣳ सोमꣳ पितृभिः संविदानोऽनु द्यावापृथिवी आ ततन्थ ।
तस्मै त इन्दो हविषा विधेम वयꣳ स्याम पतयो रयीणाम् ॥४॥ ५४
बर्हिषदः पितर ऊत्यर्वागिमा वो हव्या चकृमा जुषध्वम् ।
त आ गतावसा शन्तमेनाथा नः शं योररपो दधात ॥५॥ ५५ [११२८]

उप॑हूताः पि॒तर॑ः सो॒म्यासो॑ बर्हि॒ष्ये॑षु नि॒धिषु॑ प्रि॒येषु॑ ।
त आ ग॑मन्तु त इ॒ह श्रु॑वन्त्वधि॑ ब्रुवन्तु॒ ते॑ऽवन्त्व॒स्मान् ॥६॥ ५६
आहं पि॒तॄन्त्सु॑वि॒दत्रा॑ँ२ अवित्सि॒ नपा॑तं च वि॒क्रम॑णं च॒ विष्णो॑ः ।
ब॒र्हि॒षदो॒ ये स्व॒धया॑ सु॒तस्य॒ भज॑न्त पि॒त्वस्त इ॒हाग॑मिष्ठाः ॥७॥ ५७
अग्नि॑ष्वात्ताः पितर॒ एह ग॑च्छत॒ सद॑ःसदः सदत सुप्रणीतयः ।
अ॒त्ता ह॒वीꣳषि॒ प्रय॑तानि ब॒र्हिष्यथा॑ र॒यिꣳ सर्व॑वीरं दधातन ॥८॥ ५८
आ य॑न्तु नः पि॒तर॑ः सो॒म्यासो॑ऽग्निष्वा॒त्ताः प॒थिभि॑र्देव॒याने॑ः
अ॒स्मिन् य॒ज्ञे स्व॒धया॒ मद॒न्तोऽधि॑ ब्रुवन्तु॒ ते॑ऽवन्त्व॒स्मान् ॥९॥ ५९
ये अ॑ग्निष्वा॒त्ता ये अन॑ग्निष्वात्ता॒ मध्ये॑ दि॒वः स्व॒धया॑ मा॒दय॑न्ते ।
तेभ्य॑ः स्व॒राळसु॑नीतिमे॒तां य॑थाव॒शं त॒न्वं॑ कल्पयाति ॥१०॥ ६०
अ॒ग्नि॒ष्वा॒त्तानृ॑तु॒मतो॑ हवामहे नाराश॒ꣳसे सो॑मपी॒थं य आ॒शुः ।
ते नो॒ विप्रा॑सः सु॒हवा॑ भवन्तु व॒यꣳ स्या॑म॒ पत॑यो र॒यीणाम् ॥११॥ ६१
आच्या॒ जानु॒ दक्षिण॒तो नि॒षद्ये॒मं य॒ज्ञम॒भि गृ॑णीत॒ विश्वे॑ ।
मा हिꣳसिष्ट पितर॒ः केन॑ चिन्नो॒ यद्व॒ आग॑ः पुरु॒षता॒ करा॑म ॥१२॥ ६२
आसी॑नासो अरु॒णीना॑मु॒पस्थे॑ र॒यिं ध॑त्त दा॒शुषे॒ मर्त्या॑य ।
पु॒त्रेभ्य॑ः पितर॒स्तस्य॒ वस्व॒ः प्र य॑च्छत॒ त इ॒होर्जं॑ दधात ॥१३॥ ६३
यम॑ग्ने कव्यवाहन॒ त्वं चि॒न्मन्य॑से र॒यिम् । तन्नो॑ गी॒र्भिः श्र॒वाय्यं॑ देव॒त्रा प॑नया॒ युज॑म् ॥१४॥ ६४
यो अ॒ग्निः क॑व्यवा॒ह॑नः पि॒तॄन्यक्ष॑दृता॒वृध॑ः । प्रेदु॑ ह॒व्यानि॑ वोचति दे॒वेभ्य॑श्च पि॒तृभ्य॒ आ॥१५॥ ६५
त्वम॑ग्न ईळि॒तो जा॑तवे॒दो वा॒ड्ढव्यानि॑ सु॒रभी॑णि कृ॒त्वी ।
प्रादा॑ः पि॒तृभ्य॑ः स्व॒धया॒ ते अ॑क्षन्न॒द्धि त्वं दे॑व॒ प्रय॑ता ह॒वीꣳषि॑ ॥१६॥ ६६
इ॒दं पि॒तृभ्यो॒ नमो॑ अस्त्व॒द्य ये पूर्वा॑सो॒ य उप॑रास ई॒युः ।
ये पार्थि॑वे॒ रज॒स्या निष॑त्ता॒ ये वा॑ नू॒नꣳ सु॑वृ॒जना॑सु वि॒क्षु ॥१७॥ ६७
ये चे॒ह पि॒तरो॒ ये च॒ नेह याꣳश्च॑ वि॒द्म याँ२ उं॒ च॒ न प्र॑वि॒द्म ।
त्वं वे॑त्थ॒ यति॒ ते जा॑तवेदः स्व॒धाभि॑र्य॒ज्ञꣳ सुकृ॑तं जुषस्व ॥१८॥ ६८
अधा॒ यथा॑ नः पि॒तर॑ः परा॑सः प्र॒त्नासो॑ अग्न ऋ॒तमा॑शुषा॒णाः ।
शुची॒दय॒न्दीधि॑तिमुक्थ॒शास॑ः क्षामा॑ भि॒न्दन्तो॑ अरु॒णीरप॑ व्रन् ॥१९॥ ६९
उ॒शन्त॑स्त्वा॒ नि धी॑मह्यु॒शन्त॒ः समि॑धीमहि ।
उ॒शन्नु॑श॒त आ व॑ह पि॒तॄन् ह॒विषे॒ अत्त॑वे ॥२०॥ ७० [१०४३]

*

अपां फेनेन नमुचेः शिर इन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदजय स्पृधः ॥२१॥ (४) ७१

सोमो राजामृतꣳ सुत ऋजीषेणाजहान्मृत्युम् ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानꣳ शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥१॥ ७२
अद्भ्यः क्षीरं व्यपिबत् क्रुङ्ङाङ्गिरसो धिया ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानꣳ शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ।
सोममद्भ्यो व्यपिबच्छन्दसा हꣳसः शुचिषत् ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानꣳ शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ।
अन्नात्परिस्रुतो रसं ब्रह्मणा व्यपिबत् क्षत्रं पयः सोमं प्रजापतिः ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानꣳ शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥२॥ ७३
रेतो मूत्रं वि जहाति योनिं प्रविशदिन्द्रियम् ।
गर्भो जरायुणावृत उल्बं जहाति जन्मना ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानꣳ शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥३॥ ७४
दृष्ट्वा रूपे व्याकरोत् सत्यानृते प्रजापतिः ।
अश्रद्धामनृते दधाच्छ्रद्धाꣳ सत्ये प्रजापतिः ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानꣳ शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥४॥ ७५
वेदेन रूपे व्यपिबत् सुतासुतौ प्रजापतिः ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानꣳ शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ।
दृष्ट्वा परिस्रुतो रसꣳ शुक्रेण शुक्रं व्यपिबत्पयः सोमं प्रजापतिः ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानꣳ शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥५॥ (५) ७६

सीसेन तन्त्रं मनसा मनीषिण ऊर्णासूत्रेण कवयो वयन्ति ।
अश्विना यज्ञꣳ सविता सरस्वतीन्द्रस्य रूपं वरुणो भिषज्यन् ॥१॥ ७७
तदस्य रूपममृतꣳ शचीभिस्तिस्रो दधुर्देवताः सꣳरराणाः ।
लोमानि शष्पैर्बहुधा न तोक्मभिस्त्वगस्य माꣳसमभवन्न लाजाः ॥२॥ ७८
तदश्विना भिषजा रुद्रवर्तनी सरस्वती वयति पेशो अन्तरम् ।
अस्थि मज्जानं मासरैः कारोतरेण दधतो गवां त्वचि ॥३॥ ७९
सरस्वती मनसा पेशलं वसु नासत्याभ्यां वयति दर्शतं वपुः ।
रसं परिस्रुता न रोहितं नग्नहुर्धीरस्तसरं न वेमं ॥४॥ ८०. [१२५३]

पयसा शुक्रममृतं जनित्रꣳ सुरया मूत्राज्जनयन्त रेतः ।
अपामतिं दुर्मतिं बाधमाना ऊवध्यं वातꣳ सब्वं तदारात् ॥५॥ ८१
इन्द्रः सुत्रामा हृदयेन सत्यं पुरोळाशेन सविता जजान ।
यकृत् क्लोमानं वरुणो भिषज्यन् मतस्ने वायव्यैर्न मिनाति पित्तम् ॥६॥ ८२
आन्त्राणि स्थालीर्मधु पिन्वमाना गुदाः पात्राणि सुदुघा न धेनुः ।
श्येनस्य पत्रं न प्लीहा शचीभिरासन्दी नाभिरुदरं न माता ॥७॥ ८३
कुम्भो वनिष्ठुर्जनिता शचीभिर्यस्मिन्नग्रे योन्यां गर्भो अन्तः ।
प्लाशिर्व्यक्तः शतधार उत्सो दुहे न कुम्भी स्वधां पितृभ्यः ॥८॥ ८४
मुखꣳ सदस्य शिर इत् सतेन जिह्वा पवित्रमश्विनासन्त्सरस्वती ।
चप्पं न पायुर्भिषगस्य वालो वस्तिर्न शेपो हरसा तरस्वी ॥९॥ ८५
अश्विभ्यां चक्षुरमृतं ग्रहाभ्यां छागेन तेजो हविषा शृतेन ।
पक्ष्माणि गोधूमैः कुवलैरुतानि पेशो न शुक्रमसितं वसाते ॥१०॥ ८६
अविर्न मेषो नसि वीर्याय प्राणस्य पन्था अमृतो ग्रहाभ्याम् ।
सरस्वत्युपवाकैर्व्यानं नस्यानि बर्हिर्बदरैर्जजान ॥११॥ ८७
इन्द्रस्य रूपमृषभो बलाय कर्णाभ्याꣳ श्रोत्रममृतं ग्रहाभ्याम् ।
यवा न बर्हिर्भ्रुवि केसराणि कर्कन्धु जज्ञे मधु सारघं मुखात् ॥१२॥ ८८
आत्मन्नुपस्थे न वृकस्य लोम मुखे श्मश्रूणि न व्याघ्रलोम ।
केशा न शीर्षन्यशसे श्रियै शिखा सिꣳहस्य लोम त्विषिरिन्द्रियाणि ॥१३॥ ८९
अङ्गान्यात्मन् भिषजा तदश्विनात्मानमङ्गैः समधात् सरस्वती ।
इन्द्रस्य रूपꣳ शतमानमायुश्चन्द्रेण ज्योतिरमृतं दधानाः ॥१४॥ ९०
सरस्वती योन्यां गर्भमन्तरश्विभ्यां पत्नी सुकृतं बिभर्ति ।
अपाꣳ रसेन वरुणो न साम्नेन्द्रꣳ श्रियै जनयन्नप्सु राजा ॥१५॥ ९१
तेजः पशूनाꣳ हविरिन्द्रियावत् परिस्रुता पयसा सारघं मधु ।
अश्विभ्यां दुग्धं भिषजा सरस्वत्या सुतासुताभ्याममृतः सोम इन्दुः ॥१६॥ (६) ९२

क्षत्रस्य नाभिरसि क्षत्रस्य योनिरसि । मा त्वा हिꣳसीन्मा मा हिꣳसीः ।
निषसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा । साम्राज्याय सुक्रतुः । मृत्योः पाहि विद्योत्पाहि ।
देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ॥१॥ ९३ [१०६६]

अश्विनोर्भैषज्येन तेजसे ब्रह्मवर्चसायाभि षिञ्चामि सरस्वत्यै भैषज्येन वीर्यायान्नाद्यायाभि षिञ्चामि।
इन्द्रस्येन्द्रियेण बलाय श्रियै यशसेऽभि षिञ्चामि ॥२॥ ९४
कोऽसि कतमोऽसि कस्मै त्वा काय त्वा । सुश्लोक सुमङ्गल सत्यराजन् ॥३॥ ९५
शिरो मे श्रीर्यशो मुखं त्विषिः केशाश्च श्मश्रूणि ।
राजा मे प्राणो अमृतꣳ सम्राट् चक्षुर्विराट् श्रोत्रम् ॥४॥ ९६
जिह्वा मे भद्रं वाङ् महो मनो मन्युः स्वराड् भामः ।
मोदाः प्रमोदा अङ्गुलीरङ्गानि मित्रं मे सहः ॥५॥ ९७
बाहू मे बलमिन्द्रियꣳ हस्तौ मे कर्म वीर्यम् । आत्मा क्षत्रमुरो मम ॥६॥ ९८
पृष्ठीर्मे राष्ट्रमुदरमꣳसौ ग्रीवाश्च श्रोणी । ऊरू अरत्नी जानुनी विशो मेऽङ्गानि सर्वतः ॥७॥ ९९
नाभिर्मे चित्तं विज्ञानं पायुर्मेऽपचितिर्भसत् ।
आनन्दनन्दा आण्डौ मे भगः सौभाग्यं पसः ॥८॥ १००
जङ्घाभ्यां पद्भ्यां धर्मोऽसि विशि राजा प्रतिष्ठितः ।
प्रति क्षत्रे प्रति तिष्ठामि राष्ट्रे प्रत्यश्वेषु प्रति तिष्ठामि गोषु ॥९॥ १०१
प्रत्यङ्गेषु प्रति तिष्ठाम्यात्मन् प्रति प्राणेषु प्रति तिष्ठामि पुष्टे ।
प्रति द्यावापृथिव्योः प्रति तिष्ठामि यज्ञे ॥१०॥ १०२
त्रया देवा एकादश त्रयस्त्रिꣳशाः सुराधसः ।
बृहस्पतिपुरोहिता देवस्य सवितुः सवे । देवा देवैरवन्तु मा ॥११॥ १०३
प्रथमा द्वितीयैर्द्वितीयास्तृतीयैस्तृतीयाः सत्येन ।
सत्यं यज्ञेन यज्ञो यजुर्भिर्यजूꣳषि सामभिः ॥१२॥ १०४
सामान्यृग्भिर्ऋचः पुरोऽनुवाक्याभिः पुरोऽनुवाक्या याज्याभिर्याज्या वषट्कारैः ।
वषट्कारा आहुतिभिराहुतयो मे कामान्त्समर्धयन्तु भूः स्वाहा ॥१३॥ १०५
लोमानि प्रयतिर्मम त्वङ् म आनतिरागतिः ।
माꣳसं म उपनतिर्वस्वस्थि मज्जा म आनतिः ॥१४॥७॥ १०६ [११७१]

स्वाहा त्वैकादश ॥११॥ देवा यज्ञं विंशतिः ॥२०॥ सुरावन्तमेकोनविंशतिः ॥१९॥ उदीरतामेकविंशतिः ॥२१॥
सोमो राजा पञ्च ॥५॥ सीसेन तन्त्रं षोळश ॥१६॥ क्षत्रस्य नाभिश्चतुर्दश ॥१४॥

॥ समानुवाकेषु षडुत्तरशतम् ॥१०६॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां एकविंशोऽध्यायः ॥२१॥

द्वाविंशोऽध्यायः।

यद्देवा देवहेळनं देवासश्चकृमा वयम्। अग्निर्मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वꣳहसः ॥१॥ १
यदि दिवा यदि नक्तमेनांꣳसि चकृमा वयम्।
वायुर्मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वꣳहसः ॥२॥ २
यदि जाग्रद्यदि स्वप्न एनांꣳसि चकृमा वयम्।
सूर्यो मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वꣳहसः ॥३॥ ३
यद् ग्रामे यदरण्ये यत्सभायां यदिन्द्रिये। यच्छूद्रे यदर्ये यदेनश्चकृमा वयम्।
यदेकस्याधि धर्मणि तस्यावयजनमसि।
यदापो अघ्न्या इति वरुणेति शपामहे ततो वरुण नो मुञ्च।
अवभृथ निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुणः।
अव देवैर्देवकृतमेनोऽयक्ष्यव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरुराव्णो देव रिषस्पाहि।
समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तः सं त्वा विशन्त्वोषधीरुतापः।
सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु। योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः॥४॥ ४
द्रुपदादिव मुमुचानः स्विन्नः स्नातो मलादिव। पूतं पवित्रेणेवाज्यमापः शुन्धन्तु मैनसः ॥५॥ ५
उद्वयं तमसस्परि स्वः पश्यन्त उत्तरम्। देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥६॥ ६
अपो अद्यान्वचारिषꣳ रसेन समसृक्ष्महि।
पयस्वानग्न आगमं तं मा सꣳ सृज वर्चसा प्रजया च धनेन च।
एधोऽस्येधिषीमहि समिदसि तेजोऽसि तेजो मयि धेहि ॥७॥ ७
समाववर्ति पृथिवी समुषाः समु सूर्यः। समु विश्वमिदं जगत्।
वैश्वानरज्योतिर्भूयासं विभून्कामान्व्यश्नवै भूः स्वाहा ॥८॥ (१) ८
अभ्या दधामि समिधमग्ने व्रतपते त्वयि। व्रतं च श्रद्धां चोपैमीन्धे त्वा दीक्षितो अहम् ॥१॥ ९
यत्र ब्रह्म च क्षत्रं च सम्यञ्चौ चरतः सह। तं लोकं पुण्यं प्रज्ञेषं यत्र देवाः सहाग्निना ॥२॥ १०
यत्रेन्द्रश्च वायुश्च सम्यञ्चौ चरतः सह। तं लोकं पुण्यं प्रज्ञेषं यत्र सेदिर्न विद्यते ॥३॥ ११
अꣳशुना ते अꣳशुः पृच्यतां परुषा परुः। गन्धस्ते सोममवतु मदाय रसो अच्युतः ॥४॥ १२
सिञ्चन्ति परिषिञ्चन्त्युत्सिञ्चन्ति पुनन्ति च। सुरायै बभ्र्वै मदे किन्त्वो वदति किन्त्वः॥५॥ १३
[११९१]

धानावन्तं करम्भिणमपूपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्र प्रातर्जुषस्व नः ॥६॥ १४
बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहन्तमम् ।
येन ज्योतिरजनयन्नृतावृधो देवं देवाय जागृवि ॥७॥ १५
अध्वर्यो अद्रिभिः सुतꣳ सोमं पवित्र आ नय । पुनीहीन्द्राय पातवे ॥८॥ (२) १६

यो भूतानामधिपतिर्यस्मिँल्लोका अधि श्रिताः ।
य ईशे महतो महाꣳस्तेन गृह्णामि त्वामहं मयि गृह्णामि त्वामहम् ॥१॥ १७
उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे ।
एष ते योनिरश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे ॥२॥ १८
प्राणपा मे अपानपाश्चक्षुष्पाः श्रोत्रपाश्च मे । वाचो मे विश्वभेषजो मनसोऽसि विलायकः ॥३॥ १९
अश्विनकृतस्य ते सरस्वतिकृतस्येन्द्रेण सुत्राम्णा कृतस्य । उपहूत उपहूतस्य भक्षयामि ॥४॥ (३) २०

समिद्ध इन्द्र उषसामनीके पुरोरुचा पूर्वकृद्वावृधानः ।
त्रिभिर्देवैस्त्रिꣳशता वज्रबाहुर्जघान वृत्रं वि दुरो ववार ॥१॥ २१
नराशꣳसः प्रति शूरो मिमानस्तनूनपात्प्रति यज्ञस्य धाम ।
गोभिर्वपावान्मधुना समञ्जन् हिरण्यैश्चन्द्री यजति प्रचेताः ॥२॥ २२
ईळितो देवैर्हरिवाँ२ अभिष्टिराजुह्वानो हविषा शर्धमानः ।
पुरन्दरो गोत्रभिद्वज्रबाहुरा यातु यज्ञमुप नो जुषाणः ॥३॥ २३
जुषाणो बर्हिर्हरिवान्न इन्द्रः प्राचीनꣳ सीदत्प्रदिशा पृथिव्याः ।
उरुप्रथाः प्रथमानꣳ स्योनमादित्यैरक्तं वसुभिः सजोषाः ॥४॥ २४
इन्द्रं दुरः कवष्यो धावमाना वृषाणं यन्तु जनयः सुपत्नीः ।
द्वारो देवीरभितो वि श्रयन्ताꣳ सुवीरा वीरं प्रथमाना महोभिः ॥५॥ २५
उषासानक्ता बृहती बृहन्तं पयस्वती सुदुघे शूरमिन्द्रम् ।
तन्तुं ततं पेशसा संवयन्ती देवानां देवं यजतः सुरुक्मे ॥६॥ २६
दैव्या मिमाना मनुषः पुरुत्रा होतारा इन्द्रं प्रथमा सुवाचा ।
मूर्धन्यज्ञस्य मधुना दधाना प्राचीनं ज्योतिर्हविषा वृधातः ॥७॥ २७
तिस्रो देवीर्हविषा वर्धमाना इन्द्रं जुषाणा जनयो न पत्नीः ।
अच्छिन्नं तन्तुं पयसा सरस्वतीळा देवी भारती विश्वतूर्तिः ॥८॥ २८ [१३०७]

त्वष्टा दधच्छुष्ममिन्द्राय वृष्णेऽपाकोऽचिष्टुर्यशसे पुरूणि ।
वृषा यजन्वृषणं भूरिरेता मूर्धन्यज्ञस्य समनक्तु देवान् ॥९॥ २९
वनस्पतिरवसृष्टो न पाशैस्त्मन्या समञ्जञ्छमिता न देवः ।
इन्द्रस्य हव्यैर्जठरं पृणानः स्वदाति यज्ञं मधुना घृतेन ॥१०॥ ३०
स्तोकानामिन्दुं प्रति शूर इन्द्रो वृषायमाणो वृषभस्तुराषाट् ।
घृतप्रुषा मनसा मोदमानाः स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम् ॥११॥ (४) ३१

आ यात्विन्द्रोऽवस उप न इह स्तुतः सधमादस्तु शूरः ।
वावृधानस्तविषीर्यस्य पूर्वीर्द्यौर्न क्षत्रमभिभूति पुष्यात् ॥१॥ ३२
आ न इन्द्रो दूरादा न आसादभिष्टिकृदवसे यासदुग्रः ।
ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुः संगे समत्सु तुर्वणिः पृतन्यून् ॥२॥ ३३
आ न इन्द्रो हरिभिर्यात्वच्छार्वाचीनोऽवसे राधसे च ।
तिष्ठाति वज्री मघवा विरप्शीमं यज्ञमनु नो वाजसातौ ॥३॥ ३४
त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रꣳ हवेहवे सुहवꣳ शूरमिन्द्रम् ।
ह्वयामि शक्रं पुरुहूतमिन्द्रꣳ स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः ॥४॥ ३५
इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ२ अवोभिः सुमृळीको भवतु विश्ववेदाः ।
बाधतां द्वेषो अभयं कृणोतु सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥५॥ ३६
तस्य वयꣳ सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम ।
स सुत्रामा स्ववाँ२ इन्द्रो अस्मे आराच्चिद् द्वेषः सनुतर्युयोतु ॥६॥ ३७
आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्याहि मयूररोमभिः ।
मा त्वा के चिन्नि यमन्विं न पाशिनोऽति धन्वेव ताँ२ इहि ॥७॥ ३८
एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यर्कैः ।
स न स्तुतो वीरवद्धातु गोमद्यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥८॥ (५) ३९

समिद्धो अग्निरश्विना तप्तो घर्मो विराट् सुतः ।
दुहे धेनुः सरस्वती सोमꣳ शुक्रमिहेन्द्रियम् ॥१॥ ४०
तनूपा भिषजा सुतेऽश्विनोभा सरस्वती । मध्वा रजाꣳसीन्द्रियमिन्द्राय पथिभिर्वहान् ॥२॥ ४१
इन्द्रायेन्दुꣳ सरस्वती नराशꣳसेन नग्नहुम् ।
अधातामश्विना मधु भेषजं भिषजा सुते ॥३॥ ४२ [१३२१]

आजुह्वाना सरस्वतीन्द्रायेन्द्रियाणि वीर्यम् । इळाभिरश्विना इषꣳ समूर्जꣳ सꣳ रयिं दधुः ॥४॥ ४३
अश्विना नमुचेः सुतꣳ सोमꣳ शुक्रं परिस्रुता । सरस्वती तमा भरद्बर्हिषेन्द्राय पातवे ॥५॥ ४४
कवष्यो न व्यचस्वतीरश्विभ्यां न दुरो दिशः ।
इन्द्रो न रोदसी उभे दुहे कामान्त्सरस्वती ॥६॥ ४५
उषासानक्तमश्विना दिवेन्द्रꣳ सायमिन्द्रियैः । संजानाने सुपेशसा समञ्जाते सरस्वत्या ॥७॥ ४६
पातं नो अश्विना दिवा पाहि नक्तꣳ सरस्वति ।
दैव्या होतारा भिषजा पातमिन्द्रꣳ सचा सुते ॥८॥ ४७
तिस्रस्त्रेधा सरस्वत्यश्विना भारतीळा । तीव्रं परिस्रुता सोममिन्द्राय सुषुवुर्मदम् ॥९॥ ४८
अश्विना भेषजं मधु भेषजं नः सरस्वती । इन्द्रे त्वष्टा यशः श्रियꣳ रूपꣳरूपमधुः सुते ॥१०॥ ४९
ऋतुथेन्द्रो वनस्पतिः शशमानः परिस्रुता । कीलालमश्विभ्यां मधु दुहे धेनुः सरस्वती ॥११॥ ५०
गोभिर्न सोममश्विना मासरेण परिस्रुता । समधातꣳ सरस्वत्या स्वाहेन्द्रे सुतं मधु ॥१२॥ (६) ५१

अश्विना हविरिन्द्रियं नमुचेर्धिया सरस्वती । आ शुक्रमासुराद्वसु मघमिन्द्राय जभ्रिरे ॥१॥ ५२
यमश्विना सरस्वती हविषेन्द्रमवर्धयन् । स बिभेद बलं मघं नमुचा आसुरे सचा ॥२॥ ५३
तमिन्द्रं पशवः सचाश्विनोभा सरस्वती । दधाना अभ्यनूषत हविषा यज्ञ इन्द्रियैः ॥३॥ ५४
य इन्द्र इन्द्रियं दधुः सविता वरुणो भगः । स सुत्रामा हविष्पतिर्यजमानाय सश्चत ॥४॥ ५५
सविता वरुणो दधद्यजमानाय दाशुषे । आदत्त नमुचेर्वसु सुत्रामा बलमिन्द्रियम् ॥५॥ ५६
वरुणः क्षत्रमिन्द्रियं भगेन सविता श्रियम् । सुत्रामा यशसा बलं दधाना यज्ञमाशत ॥६॥ ५७
अश्विना गोभिरिन्द्रियमश्वेभिर्वीर्यं बलम् । हविषेन्द्रꣳ सरस्वती यजमानमवर्धयन् ॥७॥ ५८
ता नासत्या सुपेशसा हिरण्यवर्तनी नरा । सरस्वती हविष्मतीन्द्र कर्मसु नोऽवत ॥८॥ ५९
ता भिषजा सुकर्मणा सा सुदुघा सरस्वती । स वृत्रहा शतक्रतुरिन्द्राय दधुरिन्द्रियम् ॥९॥ ६०
युवꣳ सुराममश्विना नमुचा आसुरे सचा । विपिपानाः सरस्वतीन्द्रं कर्मस्वावत ॥१०॥ ६१

पुत्रमिव पितरा अश्विनोभेन्द्रावथुः काव्यैर्दꣳसनाभिः ।
यत्सुरामं व्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक् ॥११॥ ६२
यस्मिन्नश्वास ऋषभास उक्षणो वशा मेषा अवसृष्टास आहुताः ।
कीलालपे सोमपृष्ठाय वेधसे हृदा मतिं जनय चारुमग्नये ॥१२॥ ६३
अहाव्यग्ने हविरास्ये ते स्रुचीव घृतं चम्वीव सोमः ।
वाजसनिꣳ रयिमस्मे सुवीरं प्रशस्तं धेहि यशसं बृहन्तम् ॥१३॥ (७) ६४ [१३४३]

अश्विना तेजसा चक्षुः प्राणेन सरस्वती वीर्यम्। वाचेन्द्रो बलेनेन्द्राय दधुरिन्द्रियम् ॥१॥ ६५
गोमदू षु णासत्याश्वावद्यातमश्विना। वर्ती रुद्रा नृपाय्यम् ॥२॥ ६६
न यत्परो नान्तर आदधर्षद्वृषण्वसू। दुःशꣳसो मर्त्यो रिपुः ॥३॥ ६७
ता न आ वोळ्हमश्विना रयिं पिशङ्गसंदृशम्। धिष्ण्या वरिवोविदम् ॥४॥ ६८
पावका नः सरस्वती वाजेभिर्वाजिनीवती। यज्ञं वष्टु धियावसुः ॥५॥ ६९
चोदयित्री सूनृतानां चेतन्ती सुमतीनाम्। यज्ञं दधे सरस्वती ॥६॥ ७०
महो अर्णः सरस्वती प्र चेतयति केतुना। धियो विश्वा वि राजति ॥७॥ ७१
इन्द्रा याहि चित्रभानो सुता इमे त्वायवः। अण्वीभिस्तना पूतासः ॥८॥ ७२
इन्द्रा याहि धियेषितो विप्रजूतः सुतावतः। उप ब्रह्माणि वाघतः ॥९॥ ७३
इन्द्रा याहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः। सुते दधिष्व नश्चनः ॥१०॥ ७४
अश्विना पिबतां मधु सरस्वत्या सजोषसा।
इन्द्रः सुत्रामा वृत्रहा जुषन्ताꣳ सोम्यं मधु ॥११॥ (८) ७५ [१३५४]

यद्देवा अष्ट ॥ ८ ॥ अभ्यादधामीत्यष्ट ॥ ८ ॥ यो भूतानां चतस्रः ॥ ४ ॥ समिद्ध इन्द्र एकादश ॥ ११ ॥ अयात्वष्ट ॥८॥ समिद्धो अग्निर्द्वादश ॥१२॥ अश्विना हविस्त्रयोदश ॥१३॥ अश्विना तेजसैकादश ॥११॥
॥ अष्टानुवाकेषु पञ्चसप्ततिः ॥ ७५ ॥
॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

त्रयोविंशोऽध्यायः।

इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृळय। त्वामवस्युरा चके ॥१॥ १
तत्त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः।
अहेळमानो वरुणेह बोध्युरुशꣳस मा न आयुः प्र मोषीः ॥२॥ २
त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेळो अव यासिसीष्ठाः।
यजिष्ठो वह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषाꣳसि प्र मुमुग्ध्यस्मत् ॥३॥ ३
स त्वं नो अग्नेऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ।
अव यक्ष्व नो वरुणꣳ रराणो वीहि मृळीकꣳ सुहवो न एधि ॥४॥ ४
महीमू षु मातरꣳ सुव्रतानामृतस्य पत्नीमवसे हुवेम।
तुविक्षत्रामजरन्तीमुरूचीꣳ सुशर्माणमदितिꣳ सुप्रणीतिम् ॥५॥ ५ [१३५९]

सुत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहसꣳ सुशर्माणमदितिꣳ सुप्रणीतिम् ।
दैवीं नावꣳ स्वरित्रामनागसमस्रवन्तीमा रुहेमा स्वस्तये ॥६॥ ६

सुनावमा रुहेयमस्रवन्तीमनागसम् । शतारित्राꣳ स्वस्तये ॥७॥ ७

आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम् । मध्वा रजाꣳसि सुक्रतू ॥८॥ ८

प्र बाहवा सिसृतं जीवसे न आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन ।
आ मा जने श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा ॥९॥ ९

शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।
जम्भयन्तोऽहिं वृकꣳ रक्षाꣳसि सनेम्यस्मद्युयवन्नमीवाः ॥१०॥ १०

ते नो अर्वन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्रवः ।
सहस्रसा मेधसाता इव त्मना महो ये धनꣳ समिथेषु जभ्रिरे ॥११॥ ११

वाजेवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता ऋतज्ञाः ।
अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पथिभिर्देवयानैः ॥१२॥ (१) १२

समिद्धो अग्निः समिधा सुसमिद्धो वरेण्यः । गायत्री छन्द इन्द्रियं त्र्यविर्गौर्वयो दधुः ॥१॥ १३

तनूनपाच्छुचिव्रतस्तनूपाश्च सरस्वती । उष्णिहा छन्द इन्द्रियं दित्यवाड् गौर्वयो दधुः ॥२॥ १४

इळाभिरग्निरीड्यः सोमो देवो अमर्त्यः । अनुष्टुप् छन्द इन्द्रियं पञ्चाविर्गौर्वयो दधुः ॥३॥ १५

सुबर्हिरग्निः पूषण्वान्त्स्तीर्णबर्हिरमर्त्यः । बृहती छन्द इन्द्रियं त्रिवत्सो गौर्वयो दधुः ॥४॥ १६

दुरो देवीर्दिशो महीर्ब्रह्मा देवो बृहस्पतिः ।
पङ्क्तिश्छन्द इहेन्द्रियं तुर्यवाड् गौर्वयो दधुः ॥५॥ १७

उषे यह्वी सुपेशसा विश्वे देवा अमर्त्याः । त्रिष्टुप् छन्द इहेन्द्रियं पष्ठवाड् गौर्वयो दधुः ॥५॥ १८

दैव्या होतारा भिषजेन्द्रेण सयुजा युजा । जगती छन्द इन्द्रियमनड्वान् गौर्वयो दधुः ॥७॥ १९

तिस्र इळा सरस्वती भारती मरुतो विशः । विराट् छन्द इहेन्द्रियं धेनुर्गौर्न वयो दधुः ॥८॥ २०

त्वष्टा तुरीपो अद्भुत इन्द्राग्नी पुष्टिवर्धना । द्विपदा छन्द इन्द्रियमुक्षा गौर्न वयो दधुः ॥९॥ २१

शमिता नो वनस्पतिः सविता प्रसुवन् भगम् ।
ककुप् छन्द इहेन्द्रियं वशा वेहद्वयो दधुः ॥१०॥ २२

स्वाहा यज्ञं वरुणः सुक्षत्रो भेषजं करत् ।
अतिच्छन्दा इन्द्रियं बृहदृषभो गौर्वयो दधुः ॥११॥ (२) २३ [१३७७]

वसन्तेन ऋतुना देवा वसवस्त्रिवृता स्तुताः। रथन्तरेण तेजसा हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥१॥ २४
ग्रीष्मेण ऋतुना देवा रुद्राः पञ्चदशे स्तुताः। बृहता यशसा बलँ हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥२॥ २५
वर्षाभिर्ऋतुनादित्या स्तोमे सप्तदशे स्तुताः।
वैरूपेण विशौजसा हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥३॥ २६
शारदेन ऋतुना देवा एकविँश ऋभवं स्तुताः॥
वैराजेन श्रिया श्रियँ हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥४॥ २७
हेमन्तेन ऋतुना देवास्त्रिणवे मरुतं स्तुताः। बलेन शक्वरीः महो हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥५॥ २८
शैशिरेण ऋतुना देवास्त्रयस्त्रिँशेऽमृता स्तुताः।
सत्येन रेवतीः क्षत्रँ हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥६॥ (३) २९

होता यक्षत्समिधाग्निमिळस्पदेऽश्विनेन्द्रँ सरस्वतीमजो धूम्रो न गोधूमैः कुवलैर्भेषजं मधु।
शष्पैर्न तेज इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥१॥ ३०
होता यक्षत्तनूनपात्सरस्वतीमविर्मेषो न भेषजं पथा मधुमता भरन्नश्विनेन्द्राय वीर्यम्।
बदरैरुपवाकाभिर्भेषजं तोक्मभिः पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥२॥ ३१
होता यक्षन्नराशँसं न नग्नहुं पतिँ सुरया भेषजं मेषः सरस्वती भिषग्रथो न चन्द्र्यश्विनोर्वपा इन्द्रस्य
वीर्यम्। बदरैरुपवाकाभिर्भेषजं तोक्मभिः पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ३॥३२
होता यक्षदिळेळित आजुह्वानः सरस्वतीमिन्द्रं बलेन वर्धयन्नृषभेण गवेन्द्रियमश्विनेन्द्राय भेषजम्।
यवैः कर्कन्धुभिर्मधु लाजैर्न मासरं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥४॥ ३३
होता यक्षद्बर्हिरूर्णम्रदा भिषङ् नासत्या भिषजाश्विनाश्वा शिशुमती भिषग्धेनुः सरस्वती भिषक्।
दुह इन्द्राय भेषजं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥५॥ ३४
होता यक्षद्दुरो दिशः कवष्यो न व्यचस्वतीरश्विभ्यां न दुरो दिश इन्द्रो न रोदसी दुघे दुहे धेनुः
सरस्वत्यश्विनेन्द्राय भेषजम्।
शुक्रं न ज्योतिरिन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥६॥ ३५
होता यक्षत्सुपेशसोषे नक्तं दिवाश्विना समञ्जाते सरस्वत्या त्विषिमिन्द्रे न भेषजम्।
श्येनो न रजसा हृदा श्रिया न मासरं पयः सोमः परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥७॥३६
होता यक्षद्दैव्या होतारा भिषजाश्विनेन्द्रं न जागृवि दिवा नक्तं न भेषजैः।
शूषँ सरस्वती भिषक् सीसेन दुह इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता
घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥८॥ ३७ [१३९१]

होता यक्षत्तिस्रो देवीर्न भेषजं त्रयस्त्रिधातवोऽपसो रूपमिन्द्रे हिरण्ययमश्विनेळा न भारती ।
वाचा सरस्वती मह इन्द्राय दुह इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता
घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥९॥ ३८
होता यक्षत् सुरेतसमृषभं नर्यापसं त्वष्टारमिन्द्रमश्विना भिषजं
न सरस्वतीमोजो न जूतिरिन्द्रियं वृको न रभसो भिषक् ।
यशः सुरया भेषजꣳ श्रिया न मासरं पयः सोमः
परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥१०॥ ३९
होता यक्षद्वनस्पतिꣳ शमितारꣳ शतक्रतुं भीमं न मन्युꣳ राजानं व्याघ्रं नमसाश्विना ।
भामꣳ सरस्वती भिषगिन्द्राय दुह इन्द्रियं पयः सोमः
परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥११॥ ४०
होता यक्षदग्निꣳ स्वाहाज्यस्य स्तोकानाꣳ स्वाहा मेदसां
पृथक् स्वाहा छागमश्विभ्याꣳ स्वाहा मेषꣳ सरस्वत्यै ।
स्वाह ऋषभमिन्द्राय सिꣳहाय सहस इन्द्रियꣳ स्वाहाग्निं न भेषजꣳ स्वाहा सोममिन्द्रियम् ।
स्वाहेन्द्रꣳ सुत्रामाणꣳ सवितारं वरुणं भिषजां पतिꣳ स्वाहा वनस्पतिं प्रियं पाथो न भेषजम् ।
स्वाहा देवा आज्यपा जुषाणो अग्निर्भेषजं पयः सोमः
परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥१२॥ (४) ४१

होता यक्षदश्विनौ छागस्य वपाया मेदसो जुषेताꣳ हविर्होतर्यज ।
होता यक्षत्सरस्वतीं मेषस्य वपाया मेदसो जुषताꣳ हविर्होतर्यज ।
होता यक्षदिन्द्रमृषभस्य वपाया मेदसो जुषताꣳ हविर्होतर्यज ॥१॥ ४२
होता यक्षदश्विनौ सरस्वतीमिन्द्रꣳ सुत्रामाणमिमे सोमाः
सुरामाणश्छागैर्न मेषैर्ऋषभैः सुताः ।
शष्पैर्न तोक्मभिर्लाजैर्महस्वन्तो मदा मासरेण परिष्कृताः
शुक्राः पयस्वन्तोऽमृताः प्रस्थिता वो मधुश्च्युतस्तानश्विना सरस्वतीन्द्रः
सुत्रामा वृत्रहा जुषन्ताꣳ सोम्यं मधु ।
पिबन्तु मदन्तु व्यन्तु होतर्यज ॥२॥ ४३ [१३९७]

होता यक्षदश्विनौ छागस्य हविष आत्तामद्य मध्यतो मेद उद्भृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या
गृभः । घस्तां नूनं घासे अज्राणां यवसप्रथमानाꣳ सुमत्क्षराणाꣳ शतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानां

पीवोपवसनानाम् । पार्श्वतः श्रोणितः शितामत उत्सादतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां करत एवाश्विना जुषेतां हविर्होतर्यज । होता यक्षत्सरस्वतीं मेषस्य हविष आवयदद्य मध्यतो मेद उद्भृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गृभः । घसन्नूनं घासे अज्राणां यवसप्रथमानां सुमत्क्षराणां शतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानां पीवोपवसनानाम् । पार्श्वतः श्रोणितः शितामत उत्सादतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां करदेवं सरस्वती जुषतां हविर्होतर्यज । होता यक्षदिन्द्रमृषभस्य हविष आवयदद्य मध्यतो मेद उद्भृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गृभः । घसन्नूनं घासे अज्राणां यवसप्रथमानां सुमत्क्षराणां शतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानां पीवोपवसनानाम् । पार्श्वतः श्रोणितः शितामत उत्सादतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां करदेवमिन्द्रो जुषतां हविर्होतर्यज
॥३॥ ४४

होता यक्षद्वनस्पतिमभि हि पिष्टतमया रभिष्ठया रशनयाधित ।
यत्राश्विनोश्छागस्य हविषः प्रिया धामानि यत्र सरस्वत्या मेषस्य हविषः
प्रिया धामानि यत्रेन्द्रस्य ऋषभस्य हविषः प्रिया धामानि ।
यत्राग्नेः प्रिया धामानि यत्र सोमस्य प्रिया धामानि यत्रेन्द्रस्य सुत्राम्णः प्रिया धामानि ।
यत्र सवितुः प्रिया धामानि यत्र वरुणस्य प्रिया धामानि यत्र वनस्पतेः प्रिया पाथांसि ॥
यत्र देवानामाज्यपानां प्रिया धामानि यत्राग्नेर्होतुः प्रिया धामानि ।
तत्रैतान्प्रस्तुत्येवोपस्तुत्येवोपावस्रक्षद्रभीयस इव कृत्वी करदेवं देवो
वनस्पतिर्जुषतां हविर्होतर्यज ॥४॥ ४५

होता यक्षदग्निं स्विष्टकृतमयाळग्निरश्विनोश्छागस्य हविषः प्रिया धामान्ययाट्
सरस्वत्या मेषस्य हविषः प्रिया धामान्ययाळिन्द्रस्य ऋषभस्य हविषः प्रिया धामानि ।
अयाळग्नेः प्रिया धामान्ययाट् सोमस्य प्रिया धामान्ययाळिन्द्रस्य सुत्राम्णः प्रिया धामानि ।
अयाट् सवितुः प्रिया धामान्ययाड् वरुणस्य प्रिया धामान्ययाड् वनस्पतेः प्रिया पाथांसि ।
अयाड् देवानामाज्यपानां प्रिया धामानि यक्षदग्नेर्होतुः प्रिया धामानि । यक्षत्स्वं
महिमानमायजतामेज्या इषः कृणोतु सो अध्वरा जातवेदा जुषतां हविर्होतर्यज ॥५॥ ४६

देवं बर्हिः सरस्वती सुदेवमिन्द्रे अश्विना ।
तेजो न चक्षुरक्ष्योर्बर्हिषा दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥१॥ ४७
देवीर्द्वारो अश्विना भिषजेन्द्रे सरस्वती ।
प्राणं न वीर्यं नसि द्वारो दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥२॥ ४८ [१४०२]

देवी उषासा अश्विना सुत्रामेन्द्रे सरस्वती ।
बलं न वाचमास्य उषाभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥३॥ ४९
देवी जोष्ट्री सरस्वत्यश्विनेन्द्रमवर्धयन् ।
श्रोत्रं न कर्णयोर्यशो जोष्ट्रीभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥४॥ ५०
देवी ऊर्जाहुती दुघे सुदुघेन्द्रे सरस्वत्यश्विना भिषजावतः ।
शुक्रं न ज्योति स्तनयोराहुती धत्त इन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥५॥ ५१
देवा देवानां भिषजा होतारा इन्द्रमश्विना वषट्कारैः सरस्वती त्विषिं न हृदये मतिम् ।
होतृभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥६॥ ५२
देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीरश्विनेळा सरस्वती ।
शूषं न मध्ये नाभ्यामिन्द्राय दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥७॥ ५३
देव इन्द्रो नराशꣳसस्त्रिवरूथः सरस्वत्याश्विभ्यामीयते रथः ।
रेतो न रूपममृतं जनित्रमिन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥८॥ ५४
देवो देवैर्वनस्पतिर्हिरण्यपर्णो अश्विभ्याꣳ सरस्वत्या सुपिप्पल इन्द्राय पच्यते मधु ।
ओजो न जूतिर्ऋषभो न भामं वनस्पतिर्नो दधदिन्द्रियाणि वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज॥९॥५५
देवं बर्हिर्वारितीनामध्वरे स्तीर्णमश्विभ्यामूर्णम्रदाः सरस्वत्या स्योनमिन्द्र ते सदः ।
ईशायै मन्युꣳ राजानं बर्हिषा दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥१०॥ ५६
देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवान्यक्षद्यथायथꣳ होतारा इन्द्रमश्विना
वाचा वाचꣳ सरस्वतीमग्निꣳ सोमꣳ स्विष्टकृत् ।
स्विष्ट इन्द्रः सुत्रामा सविता वरुणो भिषगिष्टो देवो वनस्पतिः स्विष्टा देवा आज्यपाः ।
स्विष्टो अग्निरग्निना होता होत्रे स्विष्टकृद्यशो न दधदिन्द्रियमूर्जमपचितिꣳ स्वधां
वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥११॥ ५७
अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन् पक्तीः
पचन् पुरोळाशान् बध्नन्नश्विभ्यां छागꣳ सरस्वत्यै मेषमिन्द्राय ऋषभम् ।
सुन्वन्नश्विभ्याꣳ सरस्वत्या इन्द्राय सुत्राम्णे सुरासोमान् ॥१२॥ ५८
सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवदश्विभ्यां छागेन सरस्वत्यै मेषेणेन्द्राय ऋषभेण ।
अक्षꣳस्तान् मेदस्तः प्रति पचताग्रभीषतावीवृधन्त पुरोळाशैरपुरश्विना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामा
सुरासोमान् ॥ १३॥ ५९ [१४१३]

त्वामद्य ऋष आर्षेय ऋषीणां नपादवृणीतायं यजमानो बहुभ्य आ संगतेभ्य एष मे देवेषु
वसु वार्यायक्ष्यत इति।
ता या देवा देव दानान्यदुस्तान्यस्मा आ च शास्वा च गुरस्वेषितश्च होतरसि भद्रवाच्याय
प्रेषितो मानुषः सूक्तवाकाय सूक्ता ब्रूहि ॥१४॥ (६) ६० [१४१४]

इमं मे वरुण द्वादश ॥ १२ ॥ समिद्धो अग्निरेकादश ॥ ११ ॥ वसन्तेन षट् ॥ ६ ॥ होता यक्षद्
द्वादश ॥ १२ ॥ होता यक्षदश्विनौ छागस्य पञ्च ॥ ५ ॥ देवं बर्हिश्चतुर्दश ॥ १४ ॥
॥ षडनुवाकेषु षष्टिः ॥ ६० ॥
॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

अथ चतुर्विंशोऽध्यायः।

तेजोऽसि शुक्रममृतमायुष्पा आयुर्मे पाहि।
देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामा ददे ॥१॥ १
इमामगृभ्णन् रशनामृतस्य पूर्व आयुषि विदथेषु कव्या।
सा नो अस्मिन्त्सुत आ बभूव ऋतस्य सामन्त्सरमारपन्ती ॥२॥ २
अभिधा असि भुवनमसि यन्तासि धर्ता।
स त्वमग्निं वैश्वानरꣳ सप्रथसं गच्छ स्वाहाकृतः स्वगा त्वा देवेभ्यः ॥३॥ ३
प्रजापतये ब्रह्मन्नश्वं भन्त्स्यामि देवेभ्यः प्रजापतये तेन राध्यासम्।
तं बधान देवेभ्यः प्रजापतये तेन राध्नुहि।
प्रजापतये त्वा जुष्टं प्रोक्षामीन्द्राग्निभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि वायवे त्वा जुष्टं प्रोक्षामि
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टं प्रोक्षामि सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टं प्रोक्षामि ॥४॥ ४
यो अर्वन्तं जिघांꣳसति तमभ्यमीति वरुणः। परो मर्तः परः श्वा ॥५॥ (१) ५

अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहापां मोदाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा वायवे स्वाहा विष्णवे स्वाहा।
इन्द्राय स्वाहा बृहस्पतये स्वाहा मित्राय स्वाहा वरुणाय स्वाहा ॥१॥ (२) ६

हिङ्काराय स्वाहा हिङ्कृताय स्वाहा क्रन्दते स्वाहावक्रन्दाय स्वाहा।
प्रोथते स्वाहा प्रप्रोथाय स्वाहा गन्धाय स्वाहा घ्राताय स्वाहा ॥१॥ ७
निविष्टाय स्वाहोपविष्टाय स्वाहा संदिताय स्वाहा वल्गते स्वाहा।
आसीनाय स्वाहा शयानाय स्वाहा स्वपते स्वाहा जाग्रते स्वाहा ॥२॥ ८ [१४२२]

कूजते स्वाहा प्रबुद्धाय स्वाहा विजृम्भमाणाय स्वाहा विचृत्ताय स्वाहा ।
सꣳहानाय स्वाहोपस्थिताय स्वाहायनाय स्वाहा प्रायणाय स्वाहा ॥३॥ ९
यते स्वाहा धावते स्वाहोद्द्रावाय स्वाहोद्द्रुताय स्वाहा ।
शूकाराय स्वाहा शूकृताय स्वाहा निषण्णाय स्वाहोत्थिताय स्वाहा ॥४॥ १०
जवाय स्वाहा बलाय स्वाहा विवर्तमानाय स्वाहा विवृत्ताय स्वाहा ।
विधून्वानाय स्वाहा विधूताय स्वाहा शुश्रूषमाणाय स्वाहा शृण्वते स्वाहा ॥५॥ ११
ईक्षमाणाय स्वाहेक्षिताय स्वाहा वीक्षिताय स्वाहा निमेषाय स्वाहा ।
यदत्ति तस्मै स्वाहा यत्पिबति तस्मै स्वाहा यन्मूत्रं करोति तस्मै स्वाहा
कुर्वते स्वाहा कृताय स्वाहा ॥६॥ (३) १२

तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥१॥ १३
हिरण्यपाणिमूतये सवितारमुप ह्वये । स चेत्ता देवता पदम् ॥२॥ १४
देवस्य चेततो महीं प्र सवितुर्हवामहे । सुमतिꣳ सत्यराधसम् ॥३॥ १५
सुष्टुतिꣳ सुमतीवृधो रातिꣳ सवितुरीमहे । प्र देवाय मतीविदे ॥४॥ १६
रातिꣳ सत्पतिं महे सवितारमुप ह्वये । आसवं देववीतये ॥५॥ १७
देवस्य सवितुर्मतिमासवं विश्वदेव्यम् । धिया भगं मनामहे ॥६॥ १८
अग्निꣳ स्तोमेन बोधय समिधानो अमर्त्यम् । हव्या देवेषु नो दधत् ॥७॥ १९
स हव्यवाळमर्त्य उशिग्दूतश्चनोहितः । अग्निर्धिया समृण्वति ॥८॥ २०
तं त्वा घृतस्न ईमहे चित्रभानो स्वर्विदम् । देवाँ२ आ वीतये वह ॥९॥ २१
अग्निं दूतं पुरो दधे हव्यवाहमुप ब्रुवे । देवाँ२ आ सादयादिह ॥१०॥ (४) २२

अजीजनो हि पवमान सूर्यं विधारे शक्मना पयः । गोजीरया रꣳहमाणः पुरन्ध्या ॥१॥ (५) २३

विभूर्मात्रा प्रभूः पित्राश्वोऽसि हयोऽस्यत्योऽसि मयोऽस्यर्वासि सप्तिरसि वाज्यसि वृषासि नृमणा असि ।
ययुर्नामासि शिशुर्नामास्यादित्यानां पत्वान्विहि ॥१॥ २४
देवा आशापाला एतं देवेभ्योऽश्वं मेधाय प्रोक्षितꣳ रक्षत ।
इह रन्तिरिह रमतामिह धृतिरिह स्वधृतिः स्वाहा ॥२॥ (६) २५

काय स्वाहा कस्मै स्वाहा कतमस्मै स्वाहा ।
स्वाहाधिमाधीताय स्वाहा मनः प्रजापतये स्वाहा चित्तं विज्ञाताय ॥१॥ २६ [१४४०]

अदित्यै स्वाहादित्यै मह्यै स्वाहादित्यै सुमृळीकायै स्वाहा ।
सरस्वत्यै स्वाहा सरस्वत्यै पावकायै स्वाहा सरस्वत्यै बृहत्यै स्वाहा ॥२॥ २७
पूष्णे स्वाहा पूष्णे प्रपथ्याय स्वाहा पूष्णे नरन्धिषाय स्वाहा ।
त्वष्ट्रे स्वाहा त्वष्ट्रे तुरीपाय स्वाहा त्वष्ट्रे पुरुरूपाय स्वाहा ।
विष्णवे स्वाहा विष्णवे निभूयपाय स्वाहा विष्णवे शिपिविष्टाय स्वाहा ॥३॥ २८
विश्वो देवस्य नेतुर्मर्तो वुरीत सख्यम् ।
विश्वो राय इषुध्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा ॥४॥ (७) २९

आ ब्रह्मन् ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायतामा राष्ट्रे राजन्यः ।
शूर इषव्योऽतिव्याधी महारथो जायताम् ॥१॥ ३०
दोग्ध्री धेनुर्वोळ्हानड्वानाशुः सप्तिः पुरंधिर्योषा ।
जिष्णू रथेष्ठाः सभेयो युवास्य यजमानस्य वीरो जायताम् ॥२॥ ३१
निकामेनिकामे नः पर्जन्यो वर्षतु फलवत्यो न ओषधयः पच्यन्ताम् ।
योगक्षेमो नः कल्पताम् ॥३॥ (८) ३२

प्राणाय स्वाहापानाय स्वाहा व्यानाय स्वाहा ।
चक्षुषे स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा वाचे स्वाहा मनसे स्वाहा ॥१॥ (९) ३३

प्राच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा दक्षिणायै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा ।
प्रतीच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहोदीच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा ।
ऊर्ध्वायै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहावाच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा ॥१॥(१०) ३४

अद्भ्यः स्वाहा वार्भ्यः स्वाहोदकाय स्वाहा तिष्ठन्तीभ्यः स्वाहा
स्रवन्तीभ्यः स्वाहा स्यन्दमानाभ्यः स्वाहा ।
कूप्याभ्यः स्वाहा सूद्याभ्यः स्वाहा धार्याभ्यः
स्वाहार्णवाय स्वाहा समुद्राय स्वाहा सरिराय स्वाहा ॥१॥ (११) ३५

वाताय स्वाहा धूमाय स्वाहाभ्राय स्वाहा मेघाय स्वाहा विद्योतमानाय स्वाहा स्तनयते स्वाहा ।
अवस्फूर्जते स्वाहा वर्षते स्वाहाववर्षते स्वाहोग्रं वर्षते स्वाहा
शीघ्रं वर्षते स्वाहोद्गृह्णते स्वाहोद्गृहीताय स्वाहा ।
प्रुष्णते स्वाहा शीकायते स्वाहा प्रुष्वाभ्यः स्वाहा
ह्रादुनीभ्यः स्वाहा नीहाराय स्वाहा ॥१॥ (१२) ३६ [१४५०]

अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहेन्द्राय स्वाहा पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा ।
दिवे स्वाहा दिग्भ्यः स्वाहाशाभ्यः
स्वाहोर्व्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा ॥१॥(१३) ३७

नक्षत्रेभ्यः स्वाहा नक्षत्रियेभ्यः स्वाहाहोरात्रेभ्यः स्वाहार्धमासेभ्यः स्वाहा ।
मासेभ्यः स्वाह ऋतुभ्यः स्वाहार्तवेभ्यः स्वाहा
संवत्सराय स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याꣳ स्वाहा ॥१॥ ३८
चन्द्राय स्वाहा सूर्याय स्वाहा रश्मिभ्यः स्वाहा वसुभ्यः स्वाहा ।
रुद्रेभ्यः स्वाहादित्येभ्यः स्वाहा मरुद्भ्यः स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा ॥२॥(१४)३९

मूलेभ्यः स्वाहा शाखाभ्यः स्वाहा वनस्पतिभ्यः स्वाहा ।
पुष्पेभ्यः स्वाहा फलेभ्यः स्वाहौषधीभ्यः स्वाहा ॥१॥(१५) ४०

पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा दिवे स्वाहा सूर्याय स्वाहा ।
चन्द्राय स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहाद्भ्यः स्वाहौषधीभ्यः स्वाहा ।
वनस्पतिभ्यः स्वाहा परिप्लवेभ्यः स्वाहा चराचरेभ्यः स्वाहा सरीसृपेभ्यः स्वाहा॥१॥(१६)४१

असवे स्वाहा वसवे स्वाहा विभुवे स्वाहा विवस्वते स्वाहा ।
गणश्रिये स्वाहा गणपतये स्वाहाभिभुवे स्वाहाधिपतये स्वाहा ॥१॥ ४२
शूषाय स्वाहा सꣳसर्पाय स्वाहा चन्द्राय स्वाहा ज्योतिषे स्वाहा ।
मलिम्लुचाय स्वाहा दिवा पतयते स्वाहा ॥२॥ (१७) ४३

मधवे स्वाहा माधवाय स्वाहा शुक्राय स्वाहा शुचये स्वाहा ।
नभसे स्वाहा नभस्याय स्वाहेषाय स्वाहोर्जाय स्वाहा ।
सहसे स्वाहा सहस्याय स्वाहा तपसे स्वाहा तपस्याय स्वाहाꣳहसस्पतये स्वाहा ॥१॥(१८) ४४

वाजाय स्वाहा प्रसवाय स्वाहापिजाय स्वाहा क्रतवे स्वाहा ।
स्वः स्वाहा मूर्ध्ने स्वाहा व्यश्नुविने स्वाहा ।
अन्त्याय स्वाहान्त्यायनाय स्वाहा भौवनाय स्वाहा
भुवनस्य पतये स्वाहाधिपतये स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ॥१॥ (१९) ४५ [१४५९]

आयुर्यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहा प्राणो यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहापानो यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहा
व्यानो यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहा ।
उदानो यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहा समानो यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहा चक्षुर्यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहा
श्रोत्रं यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहा ।
वाग्यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहा मनो यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहात्मा यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहा
पृष्ठं यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहा ।
ब्रह्म यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहा यज्ञो यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहा ज्योतिर्यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहा
स्वर्यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहा ॥१॥ (२०) ४६

एकस्मै स्वाहा द्वाभ्याꣳ स्वाहा शताय स्वाहैकशताय स्वाहा ।
व्युष्ट्यै स्वाहा स्वर्गाय स्वाहा ॥१॥ (२१) ४७ [१४६१]

तेजोऽसि पञ्च ॥५॥ अग्नय एका ॥१॥ हिङ्काराय षट् ॥६॥ तत्सवितुर्दश ॥ १० ॥ अजीजना ह्येका ॥ १ ॥
विभूर्द्वे ॥ २ ॥ काय चतस्रः ॥ ४ ॥ आब्रह्मंस्तिस्रः ॥ ३ ॥ प्राणायैका ॥ १ ॥ प्राच्यायैका ॥ १ ॥
अद्भ्य एका ॥१॥ वातायैका ॥१॥ अग्नय इत्येका ॥१॥ नक्षत्रेभ्यो द्वे ॥२॥ मूलेभ्य एका ॥१॥
पृथिव्या इत्येका ॥१॥ असवे द्वे ॥२॥ मधव एका ॥१॥ वाजायैका ॥ १॥
आयुर्यज्ञेनैका ॥१॥ एकस्मा इत्येका ॥१॥
॥ एकविंशत्यनुवाकेषु सप्तचत्वारिंशत् ॥४७॥
॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां चतुर्विंशोऽध्यायः ॥२४॥

अथ पञ्चविंशोऽध्यायः ।

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥१॥ १
उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिः सूर्यस्ते महिमा ।
यस्तेऽहन्त्संवत्सरे महिमा संबभूव यस्ते वाया अन्तरिक्षे महिमा संबभूव ।
यस्ते दिवि सूर्ये महिमा संबभूव तस्मै ते महिम्ने प्रजापतये स्वाहा देवेभ्यः ॥२॥ (१) २

यः प्राणतो निमिषतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव ।
य ईशे अस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥१॥ ३ [१४६४]

उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिश्चन्द्रमास्ते महिमा ।
यस्ते रात्रौ संवत्सरे महिमा सम्बभूव यस्ते पृथिव्यामग्नौ महिमा सम्बभूव ।
यस्ते नक्षत्रेषु चन्द्रमसि महिमा सम्बभूव तस्मै ते महिम्ने प्रजापतये देवेभ्यः स्वाहा ॥२॥ (२) ४

युञ्जन्ति ब्रध्नमरुषं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि ॥१॥ ५
युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसा ॥२॥ ६
यद्वातो अपो अगनीगन्प्रियामिन्द्रस्य तन्वम् ।
एतꣳ स्तोतरनेन पथा पुनरश्वमावर्तयासि नः ॥३॥ ७
वसवस्त्वाञ्जन्तु गायत्रेण छन्दसा रुद्रास्त्वाञ्जन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसा ।
आदित्यास्त्वाञ्जन्तु जागतेन छन्दसा ॥४॥ ८
भूर्भुवः स्वर्लाजी३ञ्छाची३न्यव्ये गव्ये ।
एतदन्नमत्त देवा एतदन्नमद्धि प्रजापते ॥५॥ ९
कः स्विदेकाकी चरति क उ स्विज्जायते पुनः ।
किꣳ स्विद्धिमस्य भेषजं किम्वावपनं महत् ॥६॥ १०
सूर्य एकाकी चरति चन्द्रमा जायते पुनः ।
अग्निर्हिमस्य भेषजं भूमिरावपनं महत् ॥७॥ ११
का स्विदासीत्पूर्वचित्तिः किꣳ स्विदासीद् बृहद्वयः ।
का स्विदासीत्पिलिप्पिला का स्विदासीत्पिशङ्गिला ॥८॥ १२
द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरश्व आसीद् बृहद्वयः ।
अविरासीत्पिलिप्पिला रात्रिरासीत्पिशङ्गिला ॥९॥(३) १३

वायुष्ट्वा पचतैरवत्वसितग्रीवश्छागैः । न्यग्रोधश्चमसैः शल्मलिर्वृद्ध्या ॥१॥ १४
एष स्य राथ्यो वृषा पड्भिश्चतुर्भिरेदगन् । ब्रह्मा कृष्णश्च नोऽवतु नमोऽग्नये ॥२॥ १५
सꣳशितो रश्मिना रथः सꣳशितो रश्मिना हयः ।
सꣳशितो अप्स्वप्सुजा ब्रह्मा सोमपुरोगवः ॥३॥ १६
स्वयं वाजिꣳस्तन्वं कल्पयस्व स्वयं यजस्व स्वयं जुषस्व ।
महिमा तेऽन्येन न संनशे ॥४॥ १७
न वा उ एतन्म्रियसे न रिष्यासि देवाँ२ इदेषि पथिभिः सुगेभिः ।
यत्रासते सुकृतो यत्र ते ययुस्तत्र त्वा देवः सविता दधातु ॥५॥ १८ [१४७९]

अग्निः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्नग्निः ।
स ते लोको भविष्यति तं जेष्यसि पिबैता अपः ।
वायुः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्वायुः ।
स ते लोको भविष्यति तं जेष्यसि पिबैता अपः ।
सूर्यः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्त्सूर्यः ।
स ते लोको भविष्यति तं जेष्यसि पिबैता अपः ॥६॥ (४) १९

प्राणाय स्वाहापानाय स्वाहा व्यानाय स्वाहा । अम्बे अम्बिकेऽम्बालिके न मा नयति कश्चन ।
ससस्त्यश्वकः सुभद्रिकां काम्पीलवासिनीम् ॥१॥ २०

गणानां त्वा गणपतिꣳ हवामहे प्रियाणां त्वा प्रियपतिꣳ हवामहे ।
निधीनां त्वा निधिपतिꣳ हवामहे वसो मम ॥२॥ २१
आहमजानि गर्भधमा त्वमजासि गर्भधम् । ता उभौ चतुरः पदः संप्रसारयाव ।
स्वर्गे लोके प्रोर्ण्वाथाँ वृषा वाजी रेतोधा रेतो दधातु ॥३॥ (५) २२

उत्सक्थ्या अव गुदं धेहि समञ्जिं चारया वृषन् । य स्त्रीणां जीवभोजनः ॥१॥ २३
यकासकौ शकुन्तिकाहलगिति वञ्चति । आहन्ति गभे पसो निगल्गलीति धारका ॥२॥ २४
यकोऽसकौ शकुन्तक आहलगिति वञ्चति ।
विवक्षत इव ते मुखमध्वर्यो मा नस्त्वमभि भाषथाः ॥३॥ २५
माता च ते पिता च तेऽग्रं वृक्षस्य रोहतः ।
प्रतिलामीति ते पिता गभे मुष्टिमतꣳसयत् ॥४॥ २६
माता च ते पिता च तेऽग्रे वृक्षस्य क्रीळतः ।
विवक्षत इव ते मुखं ब्रह्मन्मा त्वं वदो बहु ॥५॥ २७
ऊर्ध्वामेनामुच्छ्रापय गिरौ भारꣳ हरन्निव ।
अथास्यै मध्यमेधताꣳ शीते वाते पुनन्निव ॥६॥ २८
ऊर्ध्वमेनमुच्छ्रयताद्गिरौ भारꣳ हरन्निव ।
अथास्य मध्यमेजतु शीते वाते पुनन्निव ॥७॥ २९
यदस्या अꣳहुभेद्याः कृधु स्थूलमुपातसत् ।
मुष्का इदस्या एजतो गोशफे शकुला इव ॥८॥ ३० [१४९१]

यद्दे॒वासो॑ ल॒लाम॑गुं॒ प्र वि॑ष्टी॒मिन॒मावि॑षुः ।
स॒क्थ्ना दे॑दिश्यते॒ नारी॑ स॒त्यस्या॑क्षि॒भुवो॒ यथा ॥९॥ ३१
यद्ध॑रि॒णो यव॒मत्ति॒ न पु॒ष्टं प॒शु मन्य॑ते ।
शू॒द्रा यदर्य॑जारा॒ न पोषा॑य धनायति ॥१०॥ ३२
यद्ध॑रि॒णो यव॒मत्ति॒ न पु॒ष्टं ब॒हु मन्य॑ते ।
शू॒द्रो यदर्या॑यै जा॒रो न पोष॒मनु॑ मन्यते ॥११॥ ३३
द॒धि॒क्राव्णो॑ अकारिषं जि॒ष्णोरश्व॑स्य वा॒जिनः॑ ।
सु॒रभि नो॒ मुखा॑ कर॒त्प्र ण॒ आयू॑ᳬषि तारिषत् ॥१२॥ (६) ३४

गा॒यत्री त्रि॒ष्टुब्जग॑त्यनु॒ष्टुप्प॒ङ्क्त्या स॒ह ।
बृ॒ह॒त्यु॒ष्णिहा॑ क॒कुप्सू॒चीभिः॑ शम्यन्तु त्वा ॥१॥ ३५
द्वि॒प॑दा याश्चतु॑ष्पदास्त्रि॒पदा॒ याश्च॒ षट्प॑दाः ।
विच्छ॑न्दा॒ याश्च॒ सच्छ॑न्दाः सू॒चीभिः॑ शम्यन्तु त्वा ॥२॥ ३६
म॒हाना॑म्न्यो रे॒वत्यो॒ विश्वा॒ आशाः॑ प्र॒भूव॑रीः ।
मैघी॑र्वि॒द्युतो॒ वाचः॑ सू॒चीभिः॑ शम्यन्तु त्वा ॥३॥ ३७
नार्य॑स्ते॒ पत्न्यो॒ लोम॒ विचि॑न्वन्तु म॒नीषया॑ ।
दे॒वाना॒ं पत्न्यो॒ दिशः॑ सू॒चीभिः॑ शम्यन्तु त्वा ॥४॥ ३८
र॒ज॒ता हरि॑णीः सीसा॒ युजो॑ युज्यन्ते॒ कर्म॑भिः ।
अश्व॑स्य वा॒जिन॑स्त्व॒चि सिमाः॑ शम्यन्तु॒ शम्य॑न्तीः ॥५॥ ३९
कु॒विद॒ङ्ग यव॑मन्तो॒ यवं॑ चि॒द्यथा॒ दान्त्य॑नुपू॒र्वं वि॒यूय॑ ।
इ॒हेहै॑षां कृणुहि॒ भोज॑नानि॒ ये ब॒र्हिषो॒ नम॑ उक्तिं॒ न ज॒ग्मुः ॥६॥ (७) ४०

कस्त्वा छ्य॑ति॒ कस्त्वा॒ विशा॑स्ति॒ कस्ते॒ गात्रा॑णि शम्यति । क उ ते शमि॒ता क॒विः॥१॥४१
ऋ॒तव॑स्त ऋतु॒था पर्व॑ शमि॒तारो॒ वि शा॑सतु ।
सं॒व॒त्सरस्य॒ तेज॑सा श॒मीभिः॑ शम्यन्तु त्वा ॥२॥ ४२
अ॒र्धमा॒साः परू॑ᳬषि ते॒ मासा॒ आ छ्य॑न्तु॒ शम्य॑न्तः ।
अ॒हो॒रा॒त्राणि॑ म॒रुतो॒ विलि॑ष्टᳬ सूदयन्तु ते ॥३॥ ४३
दैव्या॑ अध्व॒र्यव॒स्त्वा छ्य॑न्तु॒ वि च॑ शासतु ।
गात्रा॑णि पर्व॒शस्ते॒ सिमाः॑ कृण्वन्तु॒ शम्य॑न्तीः ॥४॥ ४४ [१५०५]

द्यौस्ते पृथिव्यन्तरिक्षं वायुश्छिद्रं पृणातु ते ।
सूर्यस्ते नक्षत्रैः सह लोकं कृणोतु साधुया ॥५॥ ४५
शं ते परेभ्यो गात्रेभ्यः शमस्त्ववरेभ्यः ।
शमस्थभ्यो मज्जभ्यः शम्वस्तु तन्वै तव ॥६॥ (८) ४६

कः स्विदेकाकी चरति क उ स्विज्जायते पुनः ।
कि९ स्विद्धिमस्य भेषजं किम्वावपनं महत् ॥१॥ ४७
सूर्य एकाकी चरति चन्द्रमा जायते पुनः ।
अग्निर्हिमस्य भेषजं भूमिरावपनं महत् ॥२॥ ४८
कि९ स्वित्सूर्यसमं ज्योतिः कि९ समुद्रसम९ सरः ।
कि९ स्वित्पृथिव्यै वर्षीयः कस्य मात्रा न विद्यते ॥३॥ ४९
ब्रह्म सूर्यसमं ज्योतिर्द्यौः समुद्रसम९ सरः ।
इन्द्रः पृथिव्यै वर्षीयान् गोस्तु मात्रा न विद्यते ॥४॥ ५०
पृच्छामि त्वा चितये देवसख यदि त्वमत्र मनसा जगन्थ ।
येषु विष्णुस्त्रिषु पदेष्वेष्टस्तेषु विश्वं भुवनमा विवेशा३ ॥५॥ ५१
अपि तेषु त्रिषु पदेष्वस्मि येषु विश्वं भुवनमा विवेश ।
सद्यः पर्येमि पृथिवीमुत द्यामेकेनाङ्गेन दिवो अस्य पृष्ठम् ॥६॥ ५२
केष्वन्तः पुरुष आ विवेश कान्यन्तः पुरुषे अर्पितानि ।
एतद् ब्रह्मन्नुप वह्लामसि त्वा कि९ स्विन्नः प्रति वोचास्यत्र ॥७॥ ५३
पञ्चस्वन्तः पुरुष आ विवेश तान्यन्तः पुरुषे अर्पितानि ।
एतत्त्वात्र प्रतिमन्वानो अस्मि न मायया भवस्युत्तरो मत् ॥८॥ (९) ५४

का स्विदासीत्पूर्वचित्तिः कि९ स्विदासीद् बृहद्वयः ।
का स्विदासीत्पिलिप्पिला का स्विदासीत्पिशङ्गिला ॥१॥ ५५
द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरश्व आसीद् बृहद्वयः ।
अविरासीत्पिलिप्पिला रात्रिरासीत्पिशङ्गिला ॥२॥ ५६
का ईमरे पिशङ्गिला का ईं कुरु पिशङ्गिला ।
क ईमा स्कन्दमर्षति क ईं पन्थां वि सर्पति ॥३॥ ५७ [१५१८]

अजारे पिशङ्गिला श्वावित्कुरु पिशङ्गिला ।
शश आस्कन्दमर्षत्यहिः पन्थां वि सर्पति ॥४॥ ५८

कत्यस्य विष्ठाः कत्यक्षराणि कति होमासः कतिधा समिद्धः ।
यज्ञस्य त्वा विदथा पृच्छमत्र कति होतार ऋतुशो यजन्ति ॥५॥ ५९

षळस्य विष्ठाः शतमक्षराण्यशीतिर्होमाः समिधो ह तिस्रः ।
यज्ञस्य ते विदथा प्र ब्रवीमि सप्त होतार ऋतुशो यजन्ति ॥६॥ ६०

को अस्य वेद भुवनस्य नाभिं को द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम् ।
कः सूर्यस्य वेद बृहतो जनित्रं को वेद चन्द्रमसं यतोजाः ॥७॥ ६१

वेदाहमस्य भुवनस्य नाभिं वेद द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम् ।
वेद सूर्यस्य बृहतो जनित्रमथो वेद चन्द्रमसं यतोजाः ॥८॥ ६२

पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि यत्र भुवनस्य नाभिः ।
पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योम ॥९॥ ६३

इयं वेदिः परो अन्तः पृथिव्या अयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः ।
अयꣳ सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं व्योम ॥१०॥ ६४

सुभूः स्वयम्भूः प्रथमोऽन्तर्महत्यर्णवे ।
दधे ह गर्भमृत्वियं यतो जातः प्रजापतिः ॥११॥ ६५

होता यक्षत्प्रजापतिꣳ सोमस्य महिम्नः ।
जुषतां पिबतु सोमꣳ होतर्यज ॥१२॥ ६६

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परि ता बभूव ।
यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयꣳ स्याम पतयो रयीणाम् ॥१३॥(१०) ६७ [१५१८]

हिरण्यगर्भो द्वे ॥ २ ॥ यः प्राणतो द्वे ॥ २ ॥ युञ्जन्ति नव ॥ ९ ॥ वायुष्ट्वा षट् ॥ ६ ॥ प्राणाय तिस्रः ॥ ३ ॥ उत्सक्थ्या द्वादश ॥१२॥ गायत्री षट् ॥६॥ कस्त्वा षट् ॥६॥ कः स्विदष्ट ॥८॥ का स्वित् त्रयोदश ॥ १३ ॥
॥ दशानुवाकेषु सप्तषष्टिः ॥ ६७ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥

अथ षड्विंशोऽध्यायः ।

अश्वस्तूपरो गोमृगस्ते प्राजापत्याः कृष्णग्रीव आग्नेयो रराटे ।
पुरस्तात्सारस्वती मेष्यधस्ताद्धन्वोः ॥१॥ १
आश्विना अधोरामौ बाह्वोः सौमापौष्णः श्यामो नाभ्याᳪ सौर्ययामौ ।
श्वेतश्च कृष्णश्च पार्श्वयोः ॥२॥ २
त्वाष्ट्रौ लोमशसक्थौ सक्थ्योर्वायव्यः श्वेतः पुच्छ इन्द्राय स्वपस्याय वेहद्वैष्णवो वामनः ।
रोहितो धूम्ररोहितः कर्कन्धुरोहितस्ते सौम्या बभ्रुररुणबभ्रुः शुकबभ्रुस्ते वारुणाः ॥३॥ ३
शितिरन्ध्रोऽन्यतःशितिरन्ध्रः समन्तशितिरन्ध्रस्ते सावित्राः शितिबाहुरन्यतः
शितिबाहुः समन्तशितिबाहुस्ते बार्हस्पत्याः ।
पृषती क्षुद्रपृषती स्थूलपृषती ता मैत्रावरुण्यः ॥४॥ ४
शुद्धवालः सर्वशुद्धवालो मणिवालस्त आश्विनाः ।
श्येतः श्येताक्षोऽरुणस्ते रुद्राय पशुपतये कर्णायामाः ॥५॥ ५
अवलिप्ता रौद्रा नभोरूपाः पार्जन्याः । पृश्निस्तिरश्चीनपृश्निरूर्ध्वपृश्निस्ते मारुताः ॥६॥ ६
फल्गूर्लोहितोर्णी पलक्षी ताः सारस्वत्यः ।
प्लीहाकर्णः शुण्ठाकर्णोऽध्यालोहकर्णस्ते त्वाष्ट्राः ॥७॥ ७
कृष्णग्रीवः शितिकक्षोऽञ्जिसक्थस्त ऐन्द्राग्नाः ।
कृष्णाञ्जिरल्पाञ्जिर्महाञ्जिस्त उषस्याः ॥८॥ ८
शिल्पा वैश्वदेव्यो रोहिण्यस्त्र्यवयो वाचेऽविज्ञाता अदित्यै ।
सरूपा धात्रे वत्सतर्यो देवानां पत्नीभ्यः ॥९॥ (३) ९

कृष्णग्रीवा आग्नेयाः शितिभ्रवो वसूनाᳪ रोहिता रुद्राणाम् ।
श्वेता अवरोकिण आदित्यानां नभोरूपाः पार्जन्याः ॥१॥ १०
उन्नत ऋषभो वामनस्त ऐन्द्रावैष्णवा उन्नतः शितिबाहुः शितिपृष्ठस्त ऐन्द्राबार्हस्पत्याः ।
शुकरूपा वाजिनाः कल्माषा आग्निमारुताः श्यामाः पौष्णाः ॥२॥ ११
एता ऐन्द्राग्ना द्विरूपा अग्नीषोमीया वामना अनड्वाह आग्नावैष्णवाः ।
वशा मैत्रावरुण्योऽन्यत एन्यो मैत्र्यः ॥३॥ १२
कृष्णग्रीवा आग्नेया बभ्रवः सौम्याः श्वेता वायव्या अविज्ञाता अदित्यै ।
सरूपा धात्रे वत्सतर्यो देवानां पत्नीभ्यः ॥४॥ १३ [१५४१]

कृष्णा भौमा धूम्रा आन्तरिक्षा बृहन्तो दिव्याः ।
शबला वैद्युताः सिध्मास्तारकाः ॥५॥ (२) १४

धूम्रान्वसन्तायालभते श्वेतान्ग्रीष्माय कृष्णान्वर्षाभ्योऽरुणाञ्छरदे ।
पृषतो हेमन्ताय पिशङ्गाञ्छिशिराय ॥१॥ १५
त्र्यवयो गायत्र्यै पञ्चावयस्त्रिष्टुभे दित्यवाहो जगत्यै ।
त्रिवत्सा अनुष्टुभे तुर्यवाह उष्णिहे ॥२॥ १६
पष्ठवाहो विराज उक्षाणो बृहत्या ऋषभाः ककुभे ।
अनड्वाहः पङ्क्त्यै धेनवोऽतिच्छन्दसे ॥३॥ १७
कृष्णग्रीवा आग्नेया बभ्रवः सौम्या उपध्वस्ताः सावित्रा वत्सतर्यः सारस्वत्यः श्यामाः पौष्णाः ।
पृश्नयो मारुता बहुरूपा वैश्वदेवा वशा द्यावापृथिवीयाः ॥४॥ १८
उक्ताः संचरा एता ऐन्द्राग्नाः ।
कृष्णा वारुणाः पृश्नयो मारुताः कायास्तूपराः ॥५॥ (३) १९

अग्नयेऽनीकवते प्रथमजानालभते मरुद्भ्यः सान्तपनेभ्यः सवात्यान्मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्यो बष्किहान् ।
मरुद्भ्यः क्रीळिभ्यः सꣳसृष्टान्मरुद्भ्यः स्वतवद्भ्योऽनुसृष्टान् ॥१॥ २०
उक्ताः संचरा एता ऐन्द्राग्नाः । प्राशृङ्गा माहेन्द्रा बहुरूपा वैश्वकर्मणाः ॥२॥ २१
धूम्रा बभ्रुनीकाशाः पितॄणाꣳ सोमवतां बभ्रवो धूम्रनीकाशाः पितॄणां बर्हिषदाम् ।
कृष्णा बभ्रुनीकाशाः पितॄणामग्निष्वात्तानां कृष्णाः पृषन्तस्त्रैयम्बकाः ॥३॥ २२
उक्ताः संचरा एताः शुनासीरीयाः । श्वेता वायव्याः श्वेताः सौर्याः ॥४॥ २३
वसन्ताय कपिञ्जलानालभते ग्रीष्माय कलविङ्कान्वर्षाभ्यस्तित्तिरीञ्छरदे वर्तिकाः ।
हेमन्ताय ककराञ्छिशिराय विककरान् ॥५॥ (४) २४

समुद्राय शिशुमारानालभते पर्जन्याय मण्डूकानद्भ्यो मत्स्यान् ।
मित्राय कुलीपयान्वरुणाय नाक्रान् ॥१॥ २५
सोमाय हꣳसानालभते वायवे बलाका इन्द्राग्निभ्यां क्रुञ्चान् ।
मित्राय मद्गून्वरुणाय चक्रवाकान् ॥२॥ २६
अग्नये कुटरूनालभते वनस्पतिभ्य उलूकानग्नीषोमाभ्यां चाषान् ।
अश्विभ्यां मयूरान्मित्रावरुणाभ्यां कपोतान् ॥३॥ २७ [१५५५]

सोमाय लबानालभते त्वष्ट्रे कौलीकान्गोषादीर्देवानां पत्नीभ्यः ।
कुलीका देवजामिभ्योऽग्नये गृहपतये पारुष्णान् ॥४॥ २८
अह्ने पारावतानालभते रात्र्यै सीचापूरहोरात्रयोः संधिभ्यो जतूः ।
मासेभ्यो दात्यौहान्त्संवत्सराय महतः सुपर्णान् ॥५॥ (५) २९

भूम्या आखूनालभतेऽन्तरिक्षाय पाङ्क्त्रान्दिवे कशान् ।
दिग्भ्यो नकुलान्बभ्रुकानवान्तरदिशाभ्यः ॥१॥ ३०
वसुभ्य ऋश्यानालभते रुद्रेभ्यो रुरूनादित्येभ्यो न्यङ्कून् ।
विश्वेभ्यो देवेभ्यः पृषतान्त्साध्येभ्यः कुलुङ्गान् ॥२॥ ३१
ईशानाय परस्वत आलभते मित्राय गौरान्वरुणाय महिषान् ।
बृहस्पतये गवयाꣳस्त्वष्ट्र उष्ट्रान् ॥३॥ ३२
प्रजापतये पुरुषान् हस्तिन आलभते वाचे प्लुषीन् ।
चक्षुषे मशकाञ्छ्रोत्राय भृङ्गाः ॥४॥ ३३
प्रजापतये च वायवे च गोमृगो वरुणायारण्यो मेषो यमाय कृष्णो मनुष्यराजाय मर्कटः ।
शार्दूलाय रोहिदृषभाय गवयी क्षिप्रश्येनाय वर्तिका नीलङ्गोः क्रिमिः समुद्राय
शिशुमारो हिमवते हस्ती ॥५॥ (६) ३४

मयुः प्राजापत्य उलो हलिक्ष्णो वृषदꣳशस्ते धात्रे दिशां कङ्को धुङ्क्षाग्नेयी ।
कलविङ्को लोहिताहिः पुष्करसादस्ते त्वाष्ट्रा वाचे क्रुञ्चः ॥१॥ ३५
सोमाय कुलुङ्ग आरण्योऽजो नकुलः शका ते पौष्णाः क्रोष्टा मायोरिन्द्रस्य गौरमृगः ।
पिद्वो न्यङ्कुः कक्कटस्तेऽनुमत्यै प्रतिश्रुत्कायै चक्रवाकः ॥२॥ ३६
सौरी बलाका शार्गः सृजयः शयाण्डकस्ते मैत्राः सरस्वत्यै शारिः पुरुषवाक् श्वाविद्भौमी ।
शार्दूलो वृकः पृदाकुस्ते मन्यवे सरस्वते शुकः पुरुषवाक् ॥३॥ ३७
सुपर्णः पार्जन्य आतिर्वाहसो दर्विदा ते वायवे बृहस्पतये वाचस्पतये पैङ्गराजोऽलज आन्तरिक्षः ।
प्लवो मद्गुर्मत्स्यस्ते नदीपतये द्यावापृथिवीयः कूर्मः ॥४॥ ३८
पुरुषमृगश्चन्द्रमसो गोधा कालका दार्वाघाटस्ते वनस्पतीनां कृकवाकुः सावित्रो हꣳसो वातस्य ।
नाक्रो मकरः कुलीपयस्तेऽकूपारस्य ह्रियै शल्यकः ॥५॥ (७) ३९

एण्यह्नो मण्डूको मूषिका तित्तिरिस्ते सर्पाणां लोपाश आश्विनः कृष्णो रात्र्यै ।
ऋक्षो जतूः सुषिलीका त इतरजनानां जहका वैष्णवी ॥१॥ ४० [१५६८]

अन्यवापोऽर्धमासानामृश्यो मयूरः सुपर्णस्ते गन्धर्वाणामपामुद्रो मासां कश्यपः ।
रोहित्कुण्डृणाची गोलत्तिका तेऽप्सरसां मृत्यवेऽसितः ॥२॥ ४१
वर्षाहूर्ऋतूनामाखुः कशो मान्थालस्ते पितॄणां बलायाजगरो वसूनां कपिञ्जलः ।
कपोत उलूकः शशस्ते निर्ऋत्यै वरुणायारण्यो मेषः ॥३॥ ४२
श्वित्र आदित्यानामुष्ट्रो घृणीवान्वार्ध्रीनसस्ते मत्या अरण्याय सृमरो रुरू रौद्रः ।
क्वयिः कुटरुर्दात्यौहस्ते वाजिनां कामाय पिकः ॥४॥ ४३
खड्गो वैश्वदेवः श्वा कृष्णः कर्णो गर्दभस्तरक्षुस्ते रक्षसामिन्द्राय सूकरः ।
सिꣳहो मारुतः कृकलासः पिप्पका शकुनिस्ते शरव्यायै विश्वेषां देवानां पृषतः ॥५॥(८)४४ [१५७१]

अश्वस्तूपरो नव ॥ ९ ॥ कृष्णग्रीवा पञ्च ॥ ५ ॥ धूम्रान्वसन्ताय पञ्च ॥ ५ ॥ अग्नयेऽनीकवते पञ्च ॥ ५ ॥ समुद्राय शिशुमारान् पञ्च ॥ ५ ॥ भूम्या आखून् पञ्च ॥ ५ ॥ मयुः प्राजापत्य पञ्च ॥ ५ ॥ एण्यह्न इति पञ्च ॥ ५ ॥
॥ अष्टानुवाकेषु चतुश्चत्वारिंशत् ॥ ४४ ॥
॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां षड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥

अथ सप्तविंशोऽध्यायः ।

ादं दद्भिरवकां दन्तमूलैर्मृदं बर्स्वैस्तेगान्दꣳष्ट्राभ्याꣳ सरस्वत्या अग्रजिह्वं जिह्वाया उत्सादम् ।
वक्रन्देन तालु वाजꣳ हनुभ्यामप आस्येन वृषणमाण्डाभ्याम् ॥१॥ १
आदित्यान् श्मश्रुभिः पन्थानं भ्रूभ्यां द्यावापृथिवी वर्तोभ्यां विद्युतं कनीनकाभ्याम् ।
शुक्लाय स्वाहा कृष्णाय स्वाहा पार्याणि पक्ष्माण्यवार्या इक्षवोऽवार्याणि पक्ष्माणि
पार्या इक्षवः ॥२॥ (१) २
वातं प्राणेनापानेन नासिके उपयाममधरेणौष्ठेन सदुत्तरेण ।
प्रकाशेनान्तरमनूकाशेन बाह्यं निवेष्पं मूर्ध्ना स्तनयित्नुं निर्बाधेनाशनिं मस्तिष्केण विद्युतं
कनीनकाभ्याम् ॥१॥ ३
र्णाभ्याꣳ श्रोत्रꣳ श्रोत्राभ्यां कर्णौ तेदनीमधरकण्ठेनापः शुष्ककण्ठेन चित्तं मन्याभिः ।
ादितिꣳ शीर्ष्णा निर्ऋतिं निर्जर्जल्येन शीर्ष्णा संक्रोशैः प्राणान् रेष्माणꣳ स्तुपेन ॥२॥ (२) ४
मशकान्केशैरिन्द्रꣳ स्वपसा वहेन बृहस्पतिꣳ शकुनिसादेन कूर्मान् ।
शफैराक्रमणꣳ स्थूराभ्यामक्षलाभिः कपिञ्जलान् ॥१॥ ५ [१५७७]

जवं जङ्घाभ्यामध्वानं बाहुभ्यां जाम्बीलेनारण्यमग्निमतिरुग्भ्याम् ।
पूषणं दोर्भ्यामश्विना अꣳसाभ्याꣳ रुद्रꣳ रोराभ्याम् ॥२॥ (३) ६

अग्नेः पक्षतिर्वायोर्निपक्षतिरिन्द्रस्य तृतीयापां चतुर्थी ।
अदित्यै पञ्चमीन्द्राण्यै षष्ठी मरुताꣳ सप्तमी बृहस्पतेरष्टमी ।
अर्यम्णो नवमी धातुर्दशमीन्द्रस्यैकादशी वरुणस्य द्वादशी यमस्य त्रयोदशी॥१॥ (४) ७

इन्द्राग्न्योः पक्षतिः सरस्वत्यै निपक्षतिर्मित्रस्य तृतीया सोमस्य चतुर्थी ।
निर्ऋत्यै पञ्चम्यग्नीषोमयोः षष्ठी सर्पाणाꣳ सप्तमी विष्णोरष्टमी ।
पूष्णो नवमी त्वष्टुर्दशमीन्द्रस्यैकादशी वरुणस्य द्वादशी यम्यै त्रयोदशी ।
द्यावापृथिव्योर्दक्षिणं पार्श्वं विश्वेषां देवानामुत्तरम् ॥१॥ (५) ८

मरुताꣳ स्कन्धा विश्वेषां देवानां प्रथमा कीकसा रुद्राणां द्वितीयादित्यानां तृतीया वायोः पुच्छ-
मग्नीषोमयोर्भासदौ । क्रुञ्चौ श्रोणिभ्यामिन्द्राबृहस्पती ऊरुभ्यां मित्रावरुणा अल्गाभ्यामाक्रमणꣳ
स्थूराभ्यां बलं कुष्ठाभ्याम् ॥१॥ (६) ९

पूषणं वनिष्ठुनान्धाहीन्स्थूलगुदया सर्पान्गुदाभिर्विहुत आन्त्रैरपो वस्तिना वृषणमाण्डाभ्याम् ।
वाजिनꣳ शेपेन प्रजाꣳ रेतसा चाषान्पित्तेन प्रदरान्पायुना कूश्माञ्छकपिण्डैः ॥१॥ (७) १०

इन्द्रस्य क्रोडोऽदित्यै पाजस्यं दिशां जत्रवोऽदित्यै भसत् ।
जीमूतान्हृदयौपशेनान्तरिक्षं पुरीतता ॥१॥ ११
नभ उदर्येण चक्रवाकौ मतस्नाभ्यां दिवं वृक्काभ्यां गिरीन्प्लाशिभिः ।
उपलान्प्लीह्ना वल्मीकान्क्लोमभिर्ग्लौभिर्गुल्मान्हिराभिः स्रवन्तीः ।
ह्रदान्कुक्षिभ्याꣳ समुद्रमुदरेण वैश्वानरं भस्मना ॥२॥ (८) १२

विधृतिं नाभ्या घृतꣳ रसेनापो यूष्णा मरीचीर्विप्रुड्भिर्नीहारमूष्मणा शीनं वसया प्रुष्वा अश्रुभिः ।
ह्रादुनीर्दूषीकाभिरस्ना रक्षाꣳसि चित्राण्यङ्गैर्नक्षत्राणि रूपेण पृथिवीं त्वचा जुम्बकाय
स्वाहा ॥१॥ (९) १३
हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥१॥ १४
यः प्राणतो निमिषतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव ।
य ईशे अस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥२॥ १५ [१५८७]

यस्येमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रꣳ रसया सहाहुः ।
यस्येमाः प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥३॥ १६

य आत्मदा बलदा यस्य विश्व उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।
यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥४॥ (१०) १७

आ नो भद्राः क्रतवो यन्तु विश्वतोऽदब्धासो अपरीतास उद्भिदः ।
देवा नो यथा सदमिद् वृधे असन्नप्रायुवो रक्षितारो दिवेदिवे ॥१॥ १८

देवानां भद्रा सुमतिर्ऋजूयतां देवानाꣳ रातिरभि नो निवर्तताम् ।
देवानाꣳ सख्यमुपसेदिमा वयं देवा न आयुः प्रतिरन्तु जीवसे ॥२॥ १९

तान्पूर्वया निविदा हूमहे वयं भगं मित्रमदितिं दक्षमस्रिधम् ।
अर्यमणं वरुणꣳ सोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मयस्करत् ॥३॥ २०

तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत्पिता द्यौः ।
तद् ग्रावाणः सोमसुतो मयोभुवस्तदश्विना शृणुतं धिष्ण्या युवम् ॥४॥ २१

तमीशानं जगतस्तस्थुषस्पतिं धियं जिन्वमवसे हूमहे वयम् ।
पूषा नो यथा वेदसामसद्वृधे रक्षिता पायुरदब्धः स्वस्तये ॥५॥ २२

स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।
स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥६॥ २३

पृषदश्वा मरुतः पृश्निमातरः शुभंयावानो विदथेषु जग्मयः ।
अग्निजिह्वा मनवः सूरचक्षसो विश्वे नो देवा अवसागमन्निह ॥७॥ २४

भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।
स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳसस्तनूभिर्व्यशेम देवहितं यदायुः ॥८॥ २५

शतमिन्नु शरदो अन्ति देवा यत्रा नश्चक्रा जरसं तनूनाम् ।
पुत्रासो यत्र पितरो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषतायुर्गन्तोः ॥९॥ २६

अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।
विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम् ॥१०॥ (११) २७

मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायुरिन्द्र ऋभुक्षा मरुतः परिख्यन् ।
यद्वाजिनो देवजातस्य सप्तेः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि ॥१॥ २८ [१६००]

यन्निर्णिजा रेक्णसा प्रावृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो नयन्ति ।
सुप्राङजो मेम्यद्विश्वरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमप्येति पाथः ॥२॥ २९
एष च्छागः पुरो अश्वेन वाजिना पूष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः ।
अभिप्रियं यत्पुरोळाशमर्वता त्वष्टेदेनꣳ सौश्रवसाय जिन्वति ॥३॥ ३०
यद्धविष्यमृतुशो देवयानं त्रिर्मानुषाः पर्यश्वं नयन्ति ।
अत्रा पूष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नजः ॥४॥ ३१
होताध्वर्युरावया अग्निमिन्धो ग्रावग्राभ उत शꣳस्ता सुविप्रः ।
तेन यज्ञेन स्वरंकृतेन स्विष्टेन वक्षणा आ पृणध्वम् ॥५॥ ३२
यूपव्रस्का उत ये यूपवाहाश्चषालं ये अश्वयूपाय तक्षति ।
ये चार्वते पचनꣳ सम्भरन्त्युतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु ॥६॥ ३३
उप प्रागात्सुमन्मेऽधायि मन्म देवानामाशा उप वीतपृष्ठः ।
अन्वेनं विप्रा ऋषयो मदन्ति देवानां पुष्टे चकृमा सुबन्धुम् ॥७॥ ३४
यद्वाजिनो दाम संदानमर्वतो या शीर्षण्या रशना रज्जुरस्य ।
यद्वा घास्य प्रभृतमास्ये तृणꣳ सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥८॥ (१२) ३५

यदश्वस्य क्रविषो मक्षिकाश यद्वा स्वरौ स्वधितौ रिप्तमस्ति ।
यद्धस्तयोः शमितुर्यन्नखेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥१॥ ३६
यदूवध्यमुदरस्यापवाति य आमस्य क्रविषो गन्धो अस्ति ।
सुकृता तच्छमितारः कृण्वन्तूत मेधꣳ शृतपाकं पचन्तु ॥२॥ ३७
यत्ते गात्रादग्निना पच्यमानादभि शूलं निहतस्यावधावति ।
मा तद्भूम्यामाश्लिषन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशद्भ्यो रातमस्तु ॥३॥ ३८
ये वाजिनं परिपश्यन्ति पक्वं य ईमाहुः सुरभिर्निर्हरेति ।
ये चार्वतो माꣳसभिक्षामुपासत उतो तेषामभिगूर्तिर्न इन्वतु ॥४॥ ३९
यन्नीक्षणं माꣳस्पचन्या उखाया या पात्राणि यूष्ण आसेचनानि ।
ऊष्मण्यापिधाना चरूणामङ्काः सूनाः परि भूषन्त्यश्वम् ॥५॥ ४०
मा त्वाग्निर्ध्वनयीद्धूमगन्धिर्मोखा भ्राजन्त्यभि विक्त जघ्रिः ।
इष्टं वीतमभिगूर्तं वषट्कृतं तं देवासः प्रति गृभ्णन्त्यश्वम् ॥६॥ ४१ [१६१३]

निक्रमणं निषदनं विवर्तनं यच्च पड्वीशमर्वतः ।
यच्च पपौ यच्च घासिं जघास सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥७॥ (१३) ४२

यदश्वाय वास उपस्तृणन्त्यधीवासं या हिरण्यान्यस्मै ।
संदानमर्वन्तं पड्वीशं प्रिया देवेष्वा यामयन्ति ॥१॥ (१४) ४३

इमा नु कं भुवना सीषधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः ।
आदित्यैरिन्द्रः सगणो मरुद्भिरस्मभ्यं भेषजा करत् ।
यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चादित्यैरिन्द्रः सह सीषधाति ॥१॥ ४४
अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरूथ्यः ।
वसुरग्निर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमꣳ रयिं दाः ।
तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः ॥२॥ (१५) ४५ [१६१७]

शाद दद्भिर्द्वे ॥२॥ वातं प्राणेन द्वे ॥२॥ मशकान्केशैरिति द्वे ॥२॥ अग्नेः पक्षतिरेका ॥१॥ इन्द्राग्न्योः पक्षतिरेका ॥१॥ मारुताꣳ स्कन्धा एका ॥१॥ पूषणं वनिष्ठुनेत्येका ॥१॥ इन्द्रस्य क्रोडो द्वे ॥२॥ विधृतिमेका ॥१॥ हिरण्यगर्भश्चतस्रः ॥४॥ आ नो दश ॥१०॥ मा नोऽष्ट ॥८॥ यदश्वस्य सप्त ॥७॥ यदश्वायैका ॥१॥ इमा नु कं द्वे ॥२॥ पञ्चदशानुवाकेषु पञ्चचत्वारिंशत् ॥४५॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां सप्तविंशोऽध्यायः ॥२७॥

अथाष्टाविंशोऽध्यायः ।

अग्निश्च पृथिवी च संनते ते मे सं नमतामदो वायुश्चान्तरिक्षं च संनते ते मे सं नमतामद
आदित्यश्च द्यौश्च संनते ते मे सं नमतामद आपश्च वरुणश्च संनते ते मे सं नमतामदः ।
सप्त सꣳसदो अष्टमी भूतसाधनी ॥१॥ १
सकामाँ२ अध्वनस्कुरु संज्ञानमस्तु मेऽमुना ।
यथेमां वाचं कल्याणीमावदानि जनेभ्यः ॥२॥ २
ब्रह्मराजन्याभ्याꣳ शूद्राय चार्याय च स्वाय चारणाय च ।
प्रियो देवानां दक्षिणायै दातुरिह भूयासमयं मे कामः समृध्यतामुप मादो नमतु ॥३॥ (१) ३

बृहस्पते अति यदर्यो अर्हाद् द्युमद्विभाति क्रतुमज्जनेषु ।
यद्दीदयच्छवस ऋतप्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् ।
उपयामगृहीतोऽसि बृहस्पतये त्वैष ते योनिर्बृहस्पतये त्वा ॥१॥ (२) ४ [१६११]

इन्द्र गोमन्निहा याहि पिबा सोमꣳ शतक्रतो । विद्यद्भिर्ग्रावभिः सुतम् ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा गोमत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा गोमते ॥१॥ (३) ५

ऋतावानं वैश्वानरमृतस्य ज्योतिषस्पतिम् । अजस्रं घर्ममीमहे ।
उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥१॥ (४) ६

वैश्वानरꣳ हवामह ऋतस्य ज्योतिषस्पतिम् । अजस्रं घर्ममीमहे ।
उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥१॥ (५) ७

वैश्वानरो न ऊतय आ प्र यातु परावतः । अग्निरुक्थेन वाहसा ।
उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥१॥ (६) ८

वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम राजा हि कं भुवनानामभिश्रीः ।
इतो जातो विश्वमिदं वि चष्टे वैश्वानरो यतते सूर्येण ।
उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥१॥ (७) ९

मरुत्वाँ२ इन्द्र वृषभो रणाय पिबा सोममनुष्वधं मदाय ।
आसिञ्चस्व जठरे मध्व ऊर्मिं त्वꣳ राजासि प्रतिपत्सुतानाम् ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥१॥ (८) १०

महाँ२ इन्द्रो वज्रहस्तः षोळशी शर्म यच्छतु । हन्तु पाप्मानं योऽस्मान्द्वेष्टि ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोळशिन एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोळशिने ॥१॥ (९) ११

अग्निर्ऋषिः पवमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः । तमीमहे महागयम् ॥१॥ (१०) १२

अनु वीरैरनु पुष्यास्म गोभिरन्वश्वैरनु सर्वेण पुष्टैः ।
अनु द्विपदानु चतुष्पदा वयं देवा नो यज्ञमृतुथा नयन्तु ॥१॥ (११) १३

आ नो गोत्रा दर्दृहि गोपते गाः समस्मभ्यꣳ सनयो यन्तु वाजाः ।
दिवक्षा असि वृषभ सत्यशुष्मोऽस्मभ्यꣳ सुमघवन् बोधि गोदाः ॥१॥ (१२) १४ [१६३१]

अग्निश्च तिस्रः ॥३॥ बृहस्पत एका ॥१॥ इन्द्र गोमन्नेका ॥१॥ ऋतावानमेका ॥१॥ वैश्वानरमेका ॥१॥ वैश्वानर एका ॥१॥ वैश्वानरस्य सुमतावेका ॥१॥ मरुत्वाँ२ इन्द्र एका ॥ ॥ महाँ२ इन्द्र एका ॥१॥ अग्निर्ऋषिरेका ॥१॥ अनुवीरैरेका ॥१॥ आ नो गोत्रा इत्येका ॥१॥ द्वादशानुवाकेषु चतुर्दश ॥१४॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां अष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥

अथैकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

समास्त्वाग्न ऋतवो वर्धयन्तु संवत्सरा ऋषयो यानि सत्या ।
सं दिव्येन दीदिहि रोचनेन विश्वा आ भाहि प्रदिशश्चतस्रः ।।१।। १
सं चेध्यस्वाग्ने प्र च बोधयैनमुच्च तिष्ठ महते सौभगाय ।
मा च रिषदुपसत्ता ते अग्ने ब्रह्माणस्ते यशसः सन्तु मान्ये ।।२।। २
त्वामग्ने वृणते ब्राह्मणा इमे शिवो अग्ने संवरणे भवा नः ।
सपत्नहा नो अभिमातिजिच्च स्वे गये जागृह्यप्रयुच्छन् ।।३।। ३
इहैवाग्ने अधि धारया रयिं मा त्वा नि क्रन्पूर्वचितो निकारिणः ।
क्षत्रमग्ने सुयममस्तु तुभ्यमुपसत्ता वर्धतां ते अनिष्टृतः ।।४।। ४
क्षत्रेणाग्ने स्वायुः सꣳ रभस्व मित्रेणाग्ने मित्रधेये यतस्व ।
सजातानां मध्यमस्था एधि राज्ञामग्ने विहव्यो दीदिहीह ।।५।। ५
अति निहो अति स्रिधोऽत्यचित्तिमत्यरातिमग्ने ।
विश्वा ह्यग्ने दुरिता सहस्वाथास्मभ्यꣳ सहवीरꣳ रयिं दाः ।।६।। ६
अनाधृष्यो जातवेदा अनिष्टृतो विराळग्ने क्षत्रभृद्दीदिहीह ।
विश्वा आशाः प्रमुञ्चन्मानुषीर्भियः शिवाभिरद्य परि पाहि नो वृधे ।।७।। ७
बृहस्पते सवितर्बोधयैनꣳ सꣳशितं चित्सन्तराꣳ सꣳ शिशाधि ।
वर्धयैनं महते सौभगाय विश्व एनमनु मदन्तु देवाः ।।८।। ८
अमुत्रभूयादध यद्यमस्य बृहस्पते अभिशस्तेरमुञ्चः ।
प्रत्यौहतामश्विना मृत्युमस्माद्देवानामग्ने भिषजा शचीभिः ।।९।। ९
उद्वयं तमसस्परि स्वः पश्यन्त उत्तरम् ।
देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ।।१०।। (१) १०

ऊर्ध्वा अस्य समिधो भवन्त्यूर्ध्वा शुक्रा शोचीꣳष्यग्नेः ।
द्युमत्तमा सुप्रतीकस्य सूनोः ।।१।। ११
तनूनपादसुरो विश्ववेदा देवो देवेषु देवः । पथो अनक्तु मध्वा घृतेन ।।२।। १२
मध्वा यज्ञं नक्षसे प्रीणानो नराशꣳसो अग्ने । सुकृद्देवः सविता विश्ववारः ।।३।। १३
अच्छायमेति शवसा घृतेनळानो वह्निर्नमसा । अग्निꣳ स्रुचो अध्वरेषु प्रयत्सु ।।४।। १४
स यक्षदस्य महिमानमग्नेः स ईं मन्द्रा सुप्रयसः । वसुश्चेतिष्ठो वसुधातमश्च ।।५।। १५ [१६४६]

द्वारो देवीरन्वस्य विश्वे व्रता ददन्ते अग्नेः। उरुव्यचसो धाम्ना पत्यमानाः ॥६॥ १६
ते अस्य योषणे दिव्ये न योना उषासानक्ता। इमं यज्ञमवतामध्वरं नः ॥७॥ १७
दैव्या होतारा ऊर्ध्वमध्वरं नोऽग्नेर्जिह्वामभि गृणीतम्। कृणुतं नः स्विष्टिम् ॥८॥ १८
तिस्रो देवीर्बर्हिरेदꣳ सदन्त्विळा सरस्वती भारती। मही गृणाना ॥९॥ १९
तन्नस्तुरीपमद्भुतं पुरुक्षु त्वष्टा सुवीरम्। रायस्पोषं वि ष्यतु नाभिमस्मे ॥१०॥ २०
वनस्पतेऽव सृजा रराणस्त्मना देवेषु। अग्निर्हव्यꣳ शमिता सूदयाति ॥११॥ २१
अग्ने स्वाहा कृणुहि जातवेद इन्द्राय हव्यम्।
विश्वे देवा हविरिदं जुषन्ताम् ॥१२॥ (२) २२

पीवो अन्ना रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिषक्ति नियुतामभिश्रीः।
ते वायवे समनसो वि तस्थुर्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः ॥१॥ २३
राये नु यं जज्ञतू रोदसीमे राये देवी धिषणा धाति देवम्।
अध वायुं नियुतः सश्चत स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके ॥२॥ २४
वायुरग्रेगा यज्ञप्रीः साकं गन्मनसा यज्ञम्।
शिवो नियुद्भिः शिवाभिः ॥३॥ २५
प्र याभिर्यासि दाश्वाꣳसमच्छा नियुद्भिर्वाय इष्टये दुरोणे।
नि नो रयिꣳ सुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्व्यं च राधः ॥४॥ २६
वायो ये ते सहस्रिणो रथासस्तेभिरा गहि। नियुत्वान्त्सोमपीतये ॥५॥ २७
एकया च दशभिश्च स्वभूते द्वाभ्यामिष्टये विꣳशती च।
तिसृभिश्च वहसे त्रिꣳशता च नियुद्भिर्वाय इह ता वि मुञ्च ॥६॥ २८
नियुत्वान्वाय आ गह्ययꣳ शुक्रो अयामि ते। गन्तासि सुन्वतो गृहम् ॥७॥ २९
वायो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं दिविष्टिषु।
आ याहि सोमपीतये स्पार्हो देव नियुत्वता ॥८॥ ३०
आ नो नियुद्भिः शतिनीभिरध्वरꣳ सहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम्।
वायो अस्मिन्त्सवने मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥९॥ ३१
तव वाय ऋतस्पते त्वष्टुर्जामातरद्भुत। अवाꣳस्या वृणीमहे ॥१०॥ (३) ३२

हिरण्यगर्भ इत्येषः। येन द्यौरुग्रा पृथिवी च दृळ्हा येन स्वः स्तभितं येन नाकः।
यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥१॥ ३३ [१६६४]

यं क्रन्दसी अवसा तस्तभाने अभ्यैक्षेतां मनसा रेजमाने ।
यत्राधि सूर उदितो विभाति कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥२॥ ३४
आपो ह यद्बृहतीर्विश्वमायन्गर्भं दधाना जनयन्तीरग्निम् ।
ततो देवानाᳬं समवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥३॥ ३५
यश्चिदापो महिना पर्यपश्यद्दक्षं दधाना जनयन्तीर्यज्ञम् ।
यो देवेष्वधि देव एक आसीत्कस्मै देवाय हविषा विधेम ।
मा नो हिᳬंसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवᳬं सत्यधर्मा जजान ।
यश्चापश्चन्द्रा बृहतीर्जजान कस्मै देवाय हविषा विधेम ।
प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा जातानि परि ता बभूव ।
यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयᳬं स्याम पतयो रयीणाम् ॥४॥ (४) ३६

अग्न आयूᳬंषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥१॥ ३७
अग्ने पवस्व स्वपा अस्मे वर्चः सुवीर्यम् । दधद्रयिं मयि पोषम् ॥२॥ ३८
अग्निर्ऋषिः पवमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः । तमीमहे महागयम् ॥३॥ ३९
अभि त्वा शूर नोनुमोऽदुग्धा इव धेनवः ।
ईशानमस्य जगतः स्वर्दृशमीशानमिन्द्र तस्थुषः ॥४॥ ४०
न त्वावाँ२ अन्यो दिव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते ।
अश्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे ॥५॥ ४१
त्वामिद्धि हवामहे सातौ वाजस्य कारवः ।
त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः ॥६॥ ४२
स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया महः स्तवानो अद्रिवः ।
गामश्वᳬं रथ्यमिन्द्र सं किर सत्रा वाजं न जिग्युषे ॥७॥ ४३
कया नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सखा । कया शचिष्ठया वृता ॥८॥ ४४
कस्त्वा सत्यो मदानां मᳬंहिष्ठो मत्सदन्धसः । दृढा चिदारुजे वसु ॥९॥ ४५
अभी षु णः सखीनामविता जरितॄणाम् । शतं भवास्यूतये ॥१०॥ ४६
यज्ञायज्ञा वो अग्नये गिरागिरा च दक्षसे ।
प्रप्र वयममृतं जातवेदसं प्रियं मित्रं न शᳬंसिषम् ॥११॥ ४७
ऊर्जो नपातᳬं स हिनायमस्मयुर्दाशेम हव्यदातये ।
भुवद्वाजेष्वविता भुवद्वृध उत त्राता तनूनाम् ॥१२॥ (५) ४८ [१६७९]

संवत्सरोऽसि परिवत्सरोऽसीदावत्सरोऽसीद्वत्सरोऽसि वत्सरोऽसि ।
उषसस्ते कल्पन्तामहोरात्रास्ते कल्पन्तामर्धमासास्ते कल्पन्तां मासास्ते कल्पन्तामृतवस्ते
कल्पन्ता१ संवत्सरस्ते कल्पताम् ॥१॥ ४९
प्रेत्या एत्यै सं चाञ्च प्र च सारय ।
सुपर्णचिदसि तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवः सीद ॥२॥ (६) ५० [१६८१]

समास्त्वा दश ॥ १० ॥ ऊर्ध्वा द्वादश ॥ १२ ॥ पावो अन्नान्दश ॥ १० ॥ हिरण्यगर्भश्चतस्रः ॥ ४ ॥
अन्न आयू१षि द्वादश ॥ १२ ॥ संवत्सरो द्वे ॥ २ ॥ षडनुवाकेषु पञ्चाशत् ॥ ५० ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां एकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥२९॥

अथ त्रिंशोऽध्यायः ।

होता यक्षत्समिधेन्द्रमिळस्पदे नाभा पृथिव्या अधि ।
दिवो वर्ष्मन्त्समिध्यत ओजिष्ठश्चर्षणीसहां वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥१॥ १
होता यक्षत्तनूनपातमूतिभिर्जेतारमपराजितम् ।
इन्द्रं देव१ स्वर्विदं पथिभिर्मधुमत्तमैर्नराश१सेन तेजसा वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥२॥ २
होता यक्षदिळाभिरिन्द्रमीळितमाजुह्वानममर्त्यम् ।
देवो देवैः सवीर्यो वज्रहस्तः पुरंदरो वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥३॥ ३
होता यक्षद्बर्हिषीन्द्रं निषद्वरं वृषभं नर्यापसम् ।
वसुभी रुद्रैरादित्यैः सयुग्भिर्बर्हिरासदद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥४॥ ४
होता यक्षदोजो न वीर्य१ सहो द्वार इन्द्रमवर्धयन् ।
सुप्रायणा अस्मिन्यज्ञे वि श्रयन्तामृतावृधो द्वार इन्द्राय मीळ्हुषे व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज॥५॥ ५
होता यक्षदुषे इन्द्रस्य धेनू सुदुघे मातरा मही ।
सवातरौ न तेजसा वत्समिन्द्रमवर्धतां वीतामाज्यस्य होतर्यज ॥६॥ ६
होता यक्षद्दैव्या होतारा भिषजा सखाया हविषेन्द्रं भिषज्यतः ।
कवी देवौ प्रचेतसा इन्द्राय धत्त इन्द्रियं वीतामाज्यस्य होतर्यज ॥७॥ ७
होता यक्षत्तिस्रो देवीर्न भेषजं त्रयस्त्रिधातवोऽपस इळा सरस्वती भारती महीः ।
इन्द्रं पत्नीर्हविष्मतीर्व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥८॥ ८
होता यक्षत्त्वष्टारमिन्द्रं देवं भिषज१ सुयजं घृतश्रियम् ।
पुरुरूप१ सुरेतसं मघोनमिन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥९॥ ९[१६९०]

होता यक्षद्वनस्पतिꣳ शमितारꣳ शतक्रतुं धियो जोष्टारमिन्द्रियम् ।
मध्वा समञ्जन्पथिभिः सुगेभिः स्वदाति यज्ञं मधुना घृतेन वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥१०॥१०

होता यक्षदिन्द्रꣳ स्वाहाज्यस्य स्वाहा मेदसः स्वाहा स्तोकानाꣳ स्वाहा स्वाहाकृतीनाꣳ स्वाहा
हव्यसूक्तीनाम् । स्वाहा देवा आज्यपा जुषाणा इन्द्र आज्यस्य व्यन्तु होतर्यज ॥११॥ (१) ११

देवं बर्हिरिन्द्रꣳ सुदेवं देवैर्वीरवत्स्तीर्णं वेद्यामवर्धयत् ।
वस्तोर्वृतं प्राक्तोर्भृतꣳ राया बर्हिष्मतोऽत्यगाद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥१॥ १२

देवीर्द्वार इन्द्रꣳ संघाते वीड्वीर्यामन्नवर्धयन । आ वत्सेन तरुणेन कुमारेण च मीवतापार्वाणꣳ
रेणुककाटं नुदन्तां वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥२॥ १३

देवी उपासानक्तेन्द्रं यज्ञे प्रयत्यह्वेताम् ।
दैवीर्विशः प्रायासिष्टाꣳ सुप्रीते सुधिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥३॥ १४

देवी जोष्ट्री वसुधिती देवमिन्द्रमवर्धताम् । अयाव्यन्याघा द्वेषाꣳस्यान्या वक्षद्वसु
वार्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥४॥ १५

देवी ऊर्जाहुती दुघे सुदुघे पयसेन्द्रमवर्धताम् ।
इषमूर्जमन्या वक्षत्सग्धिꣳ सपीतिमन्या नवेन पूर्वं दयमाने पुराणेन नवमधातामूर्जमूर्जाहुती
ऊर्जयमाने वसु वार्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥५॥ १६

देवा दैव्या होतारा देवमिन्द्रमवर्धताम् ।
हताघशꣳसा आभाष्टां वसु वार्याणि यजमानाय शिक्षिता वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥६॥ १७

देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीः पतिमिन्द्रमवर्धयन ।
अस्पृक्षद्भारती दिवꣳ रुद्रैर्यज्ञꣳ सरस्वतीळा वसुमती
गृहान्वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥७॥ १८

देव इन्द्रो नराशꣳसस्त्रिवरूथस्त्रिवन्धुरो देवमिन्द्रमवर्धयत् ।
शतेन शितिपृष्ठानामाहितः सहस्रेण प्र वर्तते मित्रावरुणेदस्य होत्रमर्हतो
बृहस्पति स्तोत्रमश्विनाध्वर्यवं वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥८॥ १९

देवो देवैर्वनस्पतिर्हिरण्यपर्णो मधुशाखः सुपिप्पलो देवमिन्द्रमवर्धयत् ।
दिवमग्रेणास्पृक्षदान्तरिक्षं पृथिवीमदृꣳहीद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥९॥ २०

देवं बर्हिर्वारितीनां देवमिन्द्रमवर्धयत् ।
स्वासस्थमिन्द्रेणासन्नमन्या बर्हीꣳष्यभ्यभूद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥१०॥ २१ [१७०२]

देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवमिन्द्रमवर्धयत् ।
स्विष्टं कुर्वन्त्स्विष्टकृत्स्विष्टमद्य करोतु नो वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥११॥ २२
अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुरोळाशं बध्नन्निन्द्राय च्छागम् ।
सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवदिन्द्राय च्छागेन ।
अघत्तं मेदस्तः प्रति पचताग्रभीदवीवृधत्पुरोळाशेन । त्वामद्य ऋषे ॥१२॥ (२) २३

होता यक्षत्समिधानं महद्यशः सुसमिद्धं वरेण्यमग्निमिन्द्रं वयोधसम् ।
गायत्रीं छन्द इन्द्रियं त्र्यविं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥१॥ २४
होता यक्षत्तनूनपातमुद्भिदं यं गर्भमदितिर्दधे शुचिमिन्द्रं वयोधसम् ।
उष्णिहं छन्द इन्द्रियं दित्यवाहं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥२॥ २५
होता यक्षदीळेन्यमीळितं वृत्रहन्तममिळाभिरीड्यꣳ सहः सोममिन्द्रं वयोधसम् ।
अनुष्टुभं छन्द इन्द्रियं पञ्चाविं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥३॥ २६
होता यक्षत्सुबर्हिषं पूषण्वन्तममर्त्यꣳ सीदन्तं बर्हिषि प्रियेऽमृतेन्द्रं वयोधसम् ।
बृहतीं छन्द इन्द्रियं त्रिवत्सं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥४॥ २७
होता यक्षद्व्यचस्वतीः सुप्रायणा ऋतावृधो द्वारो देवीर्हिरण्ययीर्ब्रह्माणमिन्द्रं वयोधसम् ।
पङ्क्तिं छन्द इहेन्द्रियं तुर्यवाहं गां वयो दधद्व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥५॥ २८
होता यक्षत्सुपेशसा सुशिल्पे बृहती उभे नक्तोषासा न दर्शते विश्वमिन्द्रं वयोधसम् ।
त्रिष्टुभं छन्द इहेन्द्रियं पष्ठवाहं गां वयो दधद्वीतामाज्यस्य होतर्यज ॥६॥ २९
होता यक्षत्प्रचेतसा देवानामुत्तमं यशो होतारा दैव्या कवी सयुजेन्द्रं वयोधसम् ।
जगतीं छन्द इन्द्रियमनड्वाहं गां वयो दधद्वीतामाज्यस्य होतर्यज ॥७॥ ३०
होता यक्षत्पेशस्वतीस्तिस्रो देवीर्हिरण्ययीर्भारतीर्बृहतीर्महीः पतिमिन्द्रं वयोधसम् ।
विराजं छन्द इहेन्द्रियं धेनुं गां न वयो दधद्व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥८॥ ३१
होता यक्षत्सुरेतसं त्वष्टारं पुष्टिवर्धनꣳ रूपाणि बिभ्रतं पृथक् पुष्टिमिन्द्रं वयोधसम् ।
द्विपदं छन्द इन्द्रियमुक्षाणं गां न वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥९॥ ३२
होता यक्षद्वनस्पतिꣳ शमितारꣳ शतक्रतुꣳ
हिरण्यपर्णमुक्थिनꣳ रशनां बिभ्रतं वशिं भगमिन्द्रं वयोधसम् ।
ककुभं छन्द इहेन्द्रियं वशां वेहतं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥१०॥ ३३
होता यक्षत्स्वाहाकृतीरग्निं गृहपतिं पृथग्वरुणं भेषजं कविं क्षत्रमिन्द्रं वयोधसम् ।
अतिच्छन्दसं छन्द इन्द्रियं बृहदृषभं गां वयो दधद्व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ११(३)३४ [१७१५]

देवं बर्हिर्वयोधसं देवमिन्द्रमवर्धयत् ।
गायत्र्या छन्दसेन्द्रियं चक्षुरिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥१॥ ३५
देवीर्द्वारो वयोधसंᳬ शुचिमिन्द्रमवर्धयन् ।
उष्णिहा छन्दसेन्द्रियं प्राणमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥२॥ ३६
देवी उषासानक्ता देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।
अनुष्टुभा छन्दसेन्द्रियं बलमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥३॥ ३७
देवी जोष्ट्री वसुधिती देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।
बृहत्या छन्दसेन्द्रियᳬ श्रोत्रमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥४॥ ३८
देवी ऊर्जाहुती दुघे सुदुघे पयसेन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।
पङ्क्त्या छन्दसेन्द्रियᳬ शुक्रमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥५॥ ३९
देवा दैव्या होतारा देवमिन्द्रं वयोधसं देवौ देवमवर्धताम् ।
त्रिष्टुभा छन्दसेन्द्रियं त्विषिमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥६॥ ४०
देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीर्वयोधसं पतिमिन्द्रमवर्धयन् ।
जगत्या छन्दसेन्द्रियᳬ शूषमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥७॥ ४१
देवो नराशᳬसो देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।
विराजा छन्दसेन्द्रियᳬ रूपमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥८॥ ४२
देवो वनस्पतिर्देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।
द्विपदा छन्दसेन्द्रियं भगमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥९॥ ४३
देवं बर्हिर्वारितीनां देवमिन्द्रं वयोधसं देवं देवमवर्धयत् ।
ककुभा छन्दसेन्द्रियं यश इन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥१०॥ ४४
देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।
अतिच्छन्दसा छन्दसेन्द्रियं क्षत्रमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥११॥ ४५
अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुरोळाशं बध्नन्निन्द्राय वयोधसे छागम् ।
सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवदिन्द्राय वयोधसे छागेन ।
अघत्तं मेदस्तः प्रतिपचताग्रभीदवीवृधत्पुरोळाशेन । त्वामद्य ऋषे ॥१२॥ (४) ४६ [१७२७]

होता यक्षदेकादश ॥११॥ देवं बर्हिर्द्वादश ॥१२॥ होता यक्षदेकादश ॥११॥ देवं बर्हिर्द्वादश ॥१२॥

॥ चतुरनुवाकेषु षट्चत्वारिंशत् ॥४६॥

॥ इति शुक्लयजु काण्वसंहितायां त्रिंशतितमोऽध्यायः ॥३०॥

॥ इति तृतीयो दशकः ॥

अथ चतुर्थो दशकः ॥

अथैकत्रिंशोऽध्यायः।

समिद्धो अञ्जन्कृदरं मतीनां घृतमग्ने मधुमत्पिन्वमानः।
वाजी वहन्वाजिनं जातवेदो देवानां वक्षि प्रियमा सधस्थम् ॥१॥ १
घृतेनाञ्जन्त्सं पथो देवयानान्प्रजानन्वाज्यप्येतु देवान्।
अनु त्वा सप्ते प्रदिशः सचन्ताᳬ स्वधामस्मै यजमानाय धेहि ॥२॥ २
ईड्यश्चासि वन्द्यश्च वाजिन्नाशुश्चासि मेध्यश्च सप्ते।
अग्निष्ट्वा देवैर्वसुभिः सजोषाः प्रीतं वह्निं वहतु जातवेदाः ॥३॥ ३
स्तीर्णं बर्हिः सुष्टरीमा जुषाणोरु पृथु प्रथमानं पृथिव्याम्।
देवेभिर्युक्तमदितिः सजोषाः स्योनं कृण्वाना सुविते दधातु ॥४॥ ४
एता उ वः सुभगा विश्वरूपा वि पक्षोभिः श्रयमाणा उदातैः।
ऋष्वाः सतीः कवषः शुम्भमाना द्वारो देवीः सुप्रायणा भवन्तु ॥५॥ ५
अन्तरा मित्रावरुणा चरन्ती मुखं यज्ञानामभि संविदाने।
उषासा वाᳬ सुहिरण्ये सुशिल्पे ऋतस्य योनाविह सादयामि ॥६॥ ६
प्रथमा वाᳬ सरथिना सुवर्णा देवौ पश्यन्तौ भुवनानि विश्वा।
अपिप्रयं चोदना वां मिमाना होतारा ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता ॥७॥ ७
आदित्यैर्नो भारती वष्टु यज्ञᳬ सरस्वती सह रुद्रैर्न आवीत्।
इळोपहूता वसुभिः सजोषा यज्ञं नो देवीरमृतेषु धत्त ॥८॥ ८
त्वष्टा वीरं देवकामं जजान त्वष्टुरर्वा जायत आशुरश्वः।
त्वष्टेदं विश्वं भुवनं जजान बहोः कर्तारमिह यक्षि होतः ॥९॥ ९
अश्वो घृतेन त्मन्या समक्त उप देवाँ२ ऋतुशः पाथ एतु।
वनस्पतिर्देवलोकं प्रजानन्नग्निना हव्या स्वदितानि वक्षत् ॥१०॥ १०
प्रजापतेस्तपसा वावृधानः सद्यो जातो दधिषे यज्ञमग्ने।
स्वाहाकृतेन हविषा पुरोगा याहि साध्या हविरदन्तु देवाः ॥११॥ (१) ११

केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे। समुषद्भिरजायथाः ॥१॥ १२
जीमूतस्येव भवति प्रतीकं यद्वर्मी याति समदामुपस्थे।
अनाविद्धया तन्वा जय त्वᳬ स त्वा वर्मणो महिमा पिपर्तु ॥२॥ १३ [१७४०]

धन्वना गा धन्वनाजिं जयेम धन्वना तीव्राः समदो जयेम ।
धनुः शत्रोरपकामं कृणोति धन्वना सर्वाः प्रदिशो जयेम ॥३॥ १४
ते आचरन्ती समनेव योषा मातेव पुत्रं बिभृतामुपस्थे ।
अप शत्रून्विध्यता॑ संविदाने आर्त्नी इमे विष्फुरन्ती अमित्रान् ॥४॥ १५
वक्ष्यन्तीवेदा गनीगन्ति कर्णं प्रियꣳ सखायं परिषस्वजाना ।
योषेव शिङ्क्ते वितताधि धन्वन् ज्या इयꣳ समने पारयन्ती ॥५॥ १६
अहिरिव भोगैः पर्येति बाहुं ज्याया हेतिं परिबाधमानः ।
हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि विद्वान्पुमान्पुमाꣳसं परि पातु विश्वतः ॥६॥ १७
बह्वीनां पिता बहुरस्य पुत्रश्चिश्चा कृणोति समनावगत्य ।
इषुधिः सङ्काः पृतनाश्च सर्वाः पृष्ठे निनद्धो जयति प्रसूतः ॥७॥ १८
सुपर्णं वस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः संनद्धा पतति प्रसूता ।
यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषवः शर्म यꣳसन् ॥८॥ १९
वनस्पते वीड्वङ्गो हि भूया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः ।
गोभिः संनद्धो असि वीळयस्वास्थाता ते जयतु जेत्वानि ॥९॥ २०
रथे तिष्ठन्नयति वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुषारथिः ।
अभीशूनां महिमानं पनायत मनः पश्चादनु यच्छन्ति रश्मयः ॥१०॥ २१
आ जङ्घन्ति सान्वेषां जघनाँ२ उप जिघ्नते ।
अश्वाजनि प्रचेतसोऽश्वान्त्समत्सु चोदय ॥११॥ २२
उप श्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा ते मनुतां विष्ठितं जगत् ।
स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण देवैर्दूराद्दवीयो अप सेध शत्रून् ॥१२॥ (२) २३

यदक्रन्दः प्रथमं जायमान उद्यन्त्समुद्रादुत वा पुरीषात् ।
श्येनस्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तुत्यं महि जातं ते अर्वन् ॥१॥ २४
यमेन दत्तं त्रित एनमायुनगिन्द्र एणं प्रथमो अध्यतिष्ठत् ।
गन्धर्वो अस्य रशनामगृभ्णात्सूरादश्वं वसवो निरतष्ट ॥२॥ २५
असि यमो अस्यादित्यो अर्वन्नसि त्रितो गुह्येन व्रतेन ।
असि सोमेन समया विपृक्त आहुस्ते त्रीणि दिवि बन्धनानि ॥३॥ २६
त्रीणि त आहुर्दिवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः समुद्रे ।
उतेव मे वरुणश्छन्त्स्यर्वन्यत्रा त आहुः परमं जनित्रम् ॥४॥ २७ [१७५४]

इमा ते वाजिन्नवमार्जनानीमा शफानाꣳ सनितुर्निधाना ।
अत्रा ते भद्रा रशना अपश्यमृतस्य या अभिरक्षन्ति गोपाः ॥५॥ २८
आत्मानं ते मनसारादजानामवो दिवा पतयन्तं पतङ्गम् ।
शिरो अपश्यं पथिभिः सुगेभिररेणुभिर्जेहमानं पतत्रि ॥६॥ २९
अत्रा ते रूपमुत्तममपश्यं जिगीषमाणमिष आ पदे गोः ।
यदा ते मर्तो अनु भोगमानळादिद्ग्रसिष्ठ ओषधीरजीगः ॥७॥ ३०
अनु त्वा रथो अनु मर्यो अर्वन्ननु गावोऽनु भगः कनीनाम् ।
अनु व्रातासस्तव सख्यमीयुरनु देवा ममिरे वीर्यं ते ॥८॥ ३१
हिरण्यशृङ्गोऽयो अस्य पादा मनोजवा अवर इन्द्र आसीत् ।
देवा इदस्य हविरद्यमायन्यो अर्वन्तं प्रथमो अध्यतिष्ठत् ॥९॥ ३२
ईर्मान्तासः सिलिकमध्यमासः सꣳ शूरणासो दिव्यासो अत्याः ।
हꣳसा इव श्रेणिशो यतन्ते यदाक्षिषुर्दिव्यमज्ममश्वाः ॥१०॥ ३३
तव शरीरं पतयिष्ण्वर्वन्तव चित्तं वात इव ध्रजीमान् ।
तव शृङ्गाणि विष्ठिता पुरुत्रारण्येषु जर्भुराणा चरन्ति ॥११॥ ३४
उप प्रागाच्छसनं वाज्यर्वा देवद्रीचा मनसा दीध्यानः ।
अजः पुरो नीयते नाभिरस्यानु पश्चात्कवयो यन्ति रेभाः ॥१२॥ ३५
उप प्रागात्परमं यत्सधस्थमर्वाँ२ अच्छा पितरं मातरं च ।
अद्या देवाञ्जुष्टतमो हि गम्या अथा शास्ते दाशुषे वार्याणि ॥१३॥ (३) ३६

समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान्यजसि जातवेदः ।
आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान्त्वं दूतः कविरसि प्रचेताः ॥१॥ ३७
तनूनपात्पथ ऋतस्य यानान्मध्वा समञ्जन्त्स्वदया सुजिह्व ।
मन्मानि धीभिरुत यज्ञमृन्धन्देवत्रा च कृणुह्यध्वरं नः ॥२॥ ३८
नराशꣳसस्य महिमानमेषामुप स्तोषाम यजतस्य यज्ञैः ।
ये सुक्रतवः शुचयो धियंधाः स्वदन्ति देवा उभयानि हव्या ॥३॥ ३९
आजुह्वान ईड्यो वन्द्यश्चा याह्यग्ने वसुभिः सजोषाः ।
त्वं देवानामसि यह्व होता स एनान्यक्षीषितो यजीयान् ॥४॥ ४०
प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अह्नाम् ।
व्यु प्रथते वितरं वरीयो देवेभ्यो अदितये स्योनम् ॥५॥ ४१ [१७६८]

व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुम्भमानाः ।
देवीर्द्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः ॥६॥ ४२
आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उषासानक्ता सदतां नि योनौ ।
दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियꣳ शुक्रपिशं दधाने ॥७॥ ४३
दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यजध्यै ।
प्रचोदयन्ता विदथेषु कारू प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता ॥८॥ ४४
आ नो यज्ञं भारती तूयमेत्विळा मनुष्वदिह चेतयन्ती ।
तिस्रो देवीर्बर्हिरेदꣳ स्योनꣳ सरस्वती स्वपसः सदन्तु ॥९॥ ४५
य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिꣳशद्भुवनानि विश्वा ।
तमद्य होतरिषितो यजीयान्देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान ॥१०॥ ४६
उपावसृज त्मन्या समञ्जन्देवानां पाथ ऋतुथा हवीꣳषि ।
वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन ॥११॥ ४७
सद्यो जातो व्यमिमीत यज्ञमग्निर्देवानामभवत्पुरोगाः ।
अस्य होतुः प्रदिश्यृतस्य वाचि स्वाहाकृतꣳ हविरदन्तु देवाः ॥१२॥ (४) ४८

अग्नये गायत्राय त्रिवृते राथन्तरायाष्टाकपाल इन्द्राय त्रैष्टुभाय पञ्चदशाय बार्हतायैकादशकपालो
विश्वेभ्यो देवेभ्यो जागतेभ्यः सप्तदशेभ्यो वैरूपेभ्यो द्वादशकपालो मित्रावरुणाभ्यामानुष्टुभा-
भ्यामेकविꣳशाभ्यां वैराजाभ्याम् । पयस्या बृहस्पतये पाङ्क्ताय त्रिणवाय शाक्कराय चरुः सवित्र
औष्णिहाय त्रयस्त्रिꣳशाय रैवताय द्वादशकपालः प्राजापत्यश्चरुरदित्यै विष्णुपत्न्यै चरुरग्नये
वैश्वानराय द्वादशकपालोऽनुमत्या अष्टाकपालः ॥१॥ (५) ४९

आग्नेयः कृष्णग्रीवः सारस्वती मेषी बभ्रुः सौम्यः पौष्णः श्यामः शितिपृष्ठो बार्हस्पत्यः शिल्पो
वैश्वदेवः । ऐन्द्रोऽरुणो मारुतः कल्माष ऐन्द्राग्नः सꣳहितोऽधोरामः सावित्रो वारुणः कृष्ण
एकशितिपात्पेत्वः ॥१॥ (६) ५०

अग्नयेऽनीकवते रोहिताञ्जिरनड्वानधोरामौ सावित्रौ पौष्णौ रजतनाभी वैश्वदेवौ पिशङ्गौ तूपरौ ।
मारुतः कल्माष आग्नेयः कृष्णोऽजः सारस्वती मेषी वारुणः पेत्वः ॥१॥ (७) ५१ [१७७८]

समिद्धो अञ्जन्नेकादश ॥११॥ केतुं कृण्वन्द्वादश ॥१२॥ यदक्रन्दस्त्रयोदश ॥१३॥ समिद्धो अद्य द्वादश ॥१२॥
अग्नये गायत्रायैका ॥१॥ आग्नेयः कृष्णग्रीव एका ॥ १ ॥ अग्नयेऽनीकवत इत्येका ॥ १ ॥
॥ सप्तानुवाकेष्वेकपञ्चाशत् ॥ ५१ ॥
॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायामेकत्रिंशत्तमोऽध्यायः ॥३१॥

अथ द्वात्रिंशोऽध्यायः ।

अस्याजरासो दमामरित्रा अर्चद्धूमासो अग्नयः पावकाः ।
श्वितीचयः श्वात्रासो भुरण्यवो वनर्षदो वायवो न सोमाः ॥१॥ १
हरयो धूमकेतवो वातजूता उप द्यवि । यतन्ते वृथगग्नयः ॥२॥ २
यजा नो मित्रावरुणा यजा देवाँ२ ऋतं बृहत् । अग्ने यक्षि स्वं दमम् ॥३॥ ३
युक्ष्वा हि देवहूतमाँ२ अश्वाँ२ अग्ने रथीरिव । नि होता पूर्व्यः सदः ॥४॥ ४
द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे अन्यान्या वत्समुप धापयेते ।
हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाञ्छुक्रो अन्यस्यां ददृशे सुवर्चाः ॥५॥ ५
अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः ।
यमप्नवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशेविशे ॥६॥ ६
त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिꣳशच्च देवा नव चासपर्यन् ।
औक्षन्घृतैरस्तृणन् बर्हिरस्मा आदिद्धोतारं न्यसादयन्त ॥७॥ ७
मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् ।
कविꣳ सम्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥८॥ ८
अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद् द्रविणस्युर्विपन्यया । समिद्धः शुक्र आहुतः ॥९॥ ९
विश्वेभिः सोम्यं मध्वग्न इन्द्रेण वायुना । पिबा मित्रस्य धामभिः ॥१०॥ १०
आ यदिषे नृपतिं तेज आनट् शुचिरेतो निषिक्तं द्यौरभीके ।
अग्निः शर्धमनवद्यं युवानꣳ स्वाध्यं जनयत्सूदयच्च ॥११॥ ११
अग्ने शर्ध महते सौभगाय तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु ।
संजास्पत्यꣳ सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महाꣳसि ॥१२॥ १२
त्वाꣳ हि मन्द्रतममर्कशोकैर्ववृमहे महि नः श्रोष्यग्ने ।
इन्द्रं न त्वा शवसा देवता वायुं पृणन्ति राधसा नृतमाः ॥१३॥ १३
त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।
यन्तारो ये मघवानो जनानामूर्वान्दयन्त गोनाम् ॥१४॥ १४
श्रुधि श्रुत्कर्ण वह्निभिर्देवैरग्ने सयावभिः ।
आसीदन्तु बर्हिषि मित्रो अर्यमा प्रातर्यावाणो अध्वरम् ॥१५॥ १५
विश्वेषामदितिर्यज्ञियानां विश्वेषामतिथिर्मानुषाणाम् ।
अग्निर्देवानामव आवृणानः सुमृळीको भवतु जातवेदाः ॥१६॥ १६ [१७९४]

महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागा मित्रे वरुणे स्वस्तये ।
श्रेष्ठे स्याम सवितुः सवीमनि तद्देवानामवो अद्या वृणीमहे ॥१७॥ (१) १७

आपश्चित्पिप्यु स्तर्यो न गावो नक्षन्नृतं जरितारस्त इन्द्र ।
याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छा त्वꣳ हि धीभिर्दयसे वि वाजान् ॥१॥ १८
गाव उपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा । उभा कर्णा हिरण्यया ॥२॥ १९
यदद्य सूर उदितेऽनागा मित्रो अर्यमा । सुवाति सविता भगः ॥३॥ २०
आ सुते सिञ्चत श्रियꣳ रोदस्योरभिश्रियम् ।
रसा दधीत वृषभम् । तं प्रत्नथायं वेनश्चोदयत् ॥४॥ २१
आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूषञ्छ्रियो वसानश्चरति स्वरोचिः ।
महत्तद्वृष्णो असुरस्य नामा विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ ॥५॥ २२
प्र वो महे मन्दमानायान्धसोऽर्चा विश्वानराय विश्वाभुवे ।
इन्द्रस्य यस्य सुमखꣳ सहो महि श्रवो नृम्णं च रोदसी सपर्यतः ॥६॥ २३
बृहन्निदिध्म एषां भूरि शस्तं पृथुः स्वरुः । येषामिन्द्रो युवा सखा ॥७॥ २४
इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः । महाँ२ अभिष्टिरोजसा ॥८॥ २५
इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः प्र मायिनाममिनाद्वर्पणीतिः ।
अहन्व्यꣳसमुशधग्वनेष्वाविर्धेना अकृणोद्राम्याणाम् ॥९॥ २६
कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः सन्नेको यासि सत्पते किं त इत्था ।
सं पृच्छसे समराणः शुभानैर्वोचेस्तन्नो हरिवो यत्ते अस्मे ।
महाँ२ इन्द्रो य ओजसा कदा चन स्तरीरसि कदा चन प्रयुच्छसि ॥१०॥ २७
आ तत्त इन्द्राय वः पनन्ताभि य ऊर्वं गोमन्तं तितृत्सान् ।
सकृत्स्वं ये पुरुपुत्रां महीꣳ सहस्रधारां बृहतीं दुदुक्षन् ॥११॥ २८
इमां ते धियं प्र भरे महो महीमस्य स्तोत्रे धिषणा यत्त आनजे ।
तमुत्सवे च प्रसवे च सासहिमिन्द्रं देवासः शवसामदन्ननु ॥१२॥ (२) २९

विभ्राड् बृहत्पिबतु सोम्यं मध्वायुर्दधद्यज्ञपता अविहुतम् ।
वातजूतो यो अभिरक्षति त्मना प्रजाः पुपोष पुरुधा वि राजति ॥१॥ ३०
उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यम् ॥२॥ ३१
येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जनाँ२ अनु । त्वं वरुण पश्यसि ॥३॥ ३२ [१८१०]

दैव्या अध्वर्यू आ गतꣳ रथेन सूर्यत्वचा । मध्वा यज्ञꣳ समञ्जाथे ।
तं प्रत्नथायं वेनश्चोदयच्चित्रं देवानाम् ॥४॥ ३३
आ न इळाभिर्विदथे सुशस्ति विश्वानरः सविता देव एतु ।
अपि यथा युवानो मत्सथा नो विश्वं जगदभिपित्वे मनीषा ॥५॥ ३४
यदद्य कच्च वृत्रहन्नुदगा अभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ॥६॥ ३५
तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा भासि रोचनम् ॥७॥ ३६
तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तोर्विततꣳ सं जभार ।
यदेदयुक्त हरितः सधस्थादाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै ॥८॥ ३७
तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्योरुपस्थे ।
अनन्तमन्यद्रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्धरितः सं भरन्ति ॥९॥ ३८
बण्महाँ२ असि सूर्य बळादित्य महाँ२ असि ।
महस्ते सतो महिमा पनस्यतेऽद्धा देव महाँ२ असि ॥१०॥ ३९
बट् सूर्य श्रवसा महाँ२ असि सत्रा देव महाँ२ असि ।
मह्ना देवानामसुर्यः पुरोहितो विभु ज्योतिरदाभ्यम् ॥११॥ ४०
श्रायन्त इव सूर्यं विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
वसूनि जाते जनमान ओजसा प्रति भागं न दीधिम ॥१२॥ ४१
अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निरꣳहसः पिपृता निरवद्यात् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥१३॥ ४२
आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ।
हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्यन् ॥१४॥ (३) ४३

प्र वावृजे सुप्रया बर्हिरेषामा विश्पतीव बीरिट इयाते ।
विशामक्तोरुषसः पूर्वहूतौ वायुः पूषा स्वस्तये नियुत्वान् ॥१॥ ४४
इन्द्रवायू बृहस्पतिं मित्राग्निं पूषणं भगम् । आदित्यान्मारुतं गणम् ॥२॥ ४५
वरुणः प्राविता भुवन्मित्रो विश्वाभिरूतिभिः । करतां नः सुराधसः ॥३॥ ४६
अधि न इन्द्रैषां विष्णो सजात्यानाम् । इता मरुतो अश्विना ।
तं प्रत्नथायं वेनश्चोदयद्ध्ये देवास आ न इळाभिर्विश्वेभिः सोम्यं मध्वोमासश्चर्षणीधृतः ॥४॥ ४७
अग्न इन्द्र वरुण मित्र देवाः शर्धः प्र यन्त मारुतोत विष्णो ।
उभा नासत्या रुद्रो अध ग्नाः पूषा भगः सरस्वती जुषन्त ॥५॥ ४८ [१८२६]

इन्द्राग्नी मित्रावरुणादितिꣳ स्वः पृथिवीं द्यां मरुतः पर्वताँ२ अपः ।
हुवे विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं भगं नु शꣳसꣳ सवितारमूतये ॥६॥ ४९
अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासो वृत्रहत्ये भरहूतौ सजोषाः ।
यः शꣳसते स्तुवते धायि पज्र इन्द्रज्येष्ठा अस्माँ२ अवन्तु देवाः ॥७॥ ५०
अर्वाञ्चो अद्या भवता यजत्रा आ वो हार्दि भयमानो व्ययेयम् ।
त्राध्वं नो देवा निजुरो वृकस्य त्राध्वं कर्तादवपदो यजत्राः ॥८॥ ५१
विश्वे अद्य मरुतो विश्व ऊती विश्वे भवन्त्वग्नयः समिद्धाः ।
विश्वे नो देवा अवसा गमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे ॥९॥ ५२
विश्वे देवाः शृणुतेमꣳ हवं मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठ ।
ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वम् ॥१०॥ ५३
देवेभ्यो हि प्रथमं यज्ञियेभ्योऽमृतत्वꣳ सुवसि भागमुत्तमम् ।
आदिद्दामानꣳ सवितर्व्यूर्णुषेऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः ॥११॥ (४) ५४

प्र वायुमच्छा बृहती मनीषा बृहद्रयिं विश्ववारꣳ रथप्राम् ।
द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः कविः कविमियक्षसि प्रयज्यो ॥१॥ ५५
इन्द्रवायू इमे सुता उप प्रयोभिरा गतम् । इन्दवो वामुशन्ति हि ॥२॥ ५६
मित्रꣳ हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशादसम् । धियं घृताचीꣳ साधन्ता ॥३॥ ५७
दस्रा युवाकवः सुता नासत्या वृक्तबर्हिषः । आ यातꣳ रुद्रवर्तनी ।
तं प्रत्नथायं वेनश्चोदयत् ॥४॥ ५८
विदद्यदी सरमा रुग्णमद्रेर्महि पाथः पूर्व्यꣳ सध्र्यक्कः ।
अग्रं नयत्सुपद्यक्षराणामच्छा रवं प्रथमा जानती गात् ॥५॥ ५९
नहि स्पशमविदन्नन्यमस्माद्वैश्वानरात्पुर एतारमग्नेः ।
एमेनमवृधन्नमृता अमर्त्यं वैश्वानरं क्षैत्रजित्याय देवाः ॥६॥ ६०
उग्रा विघनिना मृध इन्द्राग्नी हवामहे । ता नो मृळात ईदृशे ॥७॥ ६१
उपास्मै गायता नरः पवमानायेन्दवे । अभि देवाँ२ इयक्षते ॥८॥ ६२
ये त्वाहिहत्ये मघवन्नवर्धन्ये शाम्बरे हरिवो ये ग इष्टौ ।
ये त्वा नूनमनुमदन्ति विप्राः पिबेन्द्र सोमꣳ सगणो मरुद्भिः ॥९॥ ६३
जनिष्ठा उग्रः सहसे तुराय मन्द्र ओजिष्ठो बहुलाभिमानः ।
अवर्धन्निन्द्रं मरुतश्चिदत्र माता यद्वीरं दधनद्धनिष्ठा ॥१०॥ ६४ [१८४१]

आ तू न इन्द्र वृत्रहन्नस्माकमर्धमा गहि । महान्महीभिरूतिभिः ॥११॥ ६५
त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि विश्वा असि स्पृधः ।
अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुष्यतः ॥१२॥ ६६
अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न मातरा ।
विश्वास्ते स्पृधः श्नथयन्त मन्यवे वृत्रं यदिन्द्र तूर्वसि ॥१३॥ ६७
यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो भवता मृळयन्तः ।
आ वोऽर्वाची सुमतिर्ववृत्यादꣳहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासत् ॥१४॥ ६८
अदब्धेभिः सवितः पायुभिष्ट्वꣳ शिवेभिरद्य परि पाहि नो गयम् ।
हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा माकिर्नो अघशꣳस ईशत ॥१५॥ (५) ६९

प्र वीरया शुचयो दद्रिरे वामध्वर्युभिर्मधुमन्तः सुतासः ।
वह वायो नियुतो याह्यच्छा पिबा सुतस्यान्धसो मदाय ॥१॥ ७०
गाव उपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा । उभा कर्णा हिरण्यया ॥२॥ ७१
काव्ययोराजानेषु क्रत्वा दक्षस्य दुरोणे । रिशादसा सधस्थ आ ॥३॥ ७२
दैव्या अध्वर्यू आ गतꣳ रथेन सूर्यत्वचा ।
मध्वा यज्ञꣳ समञ्जाथे । तं प्रत्नथायं वेनश्चोदयत् ॥४॥ ७३
तिरश्चीनो विततो रश्मिरेषामधः स्विदासी३दुपरि स्विदासी३त् ।
रेतोधा आसन्महिमान आसन्त्स्वधा अवस्तात्प्रयतिः परस्तात् ॥५॥ ७४
आ रोदसी अपृणदा स्वर्महज्जातं यदेनमपसो अधारयन् ।
सो अध्वराय परि णीयते कविरत्यो न वाजसातये चनोहितः ॥६॥ ७५
उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्दाना चिदा गिरा । आङ्गूषैराविवासतः ॥७॥ ७६
उप नः सूनवो गिरः शृण्वन्त्वमृतस्य ये । सुमृळीका भवन्तु नः ॥८॥ ७७
ब्रह्माणि मे मतयः शꣳ सुतासः शुष्म इयर्ति प्रभृतो मे अद्रिः ।
आ शासते प्रति हर्यन्त्युक्थेमा हरी वहतस्ता नो अच्छ ॥९॥ ७८
अनुत्तमा ते मघवन्नकिर्नु न त्वावाँ२ अस्ति देवता विदानः ।
न जायमानो नशते न जातो यानि करिष्या कृणुहि प्रवृद्ध ॥१०॥ ७९
तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषनृम्णः ।
सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रूननु यं विश्वे मदन्त्यूमाः ॥११॥ ८० [१८५८]

❀

इमा उ त्वा पुरूवसो गिरो वर्धन्तु या मम ।
पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितोऽभि स्तोमैरनूषत ॥१२॥ ८१
यस्यायं विश्व आर्यो दासः शेवधिपा अरिः ।
तिरश्चिदर्ये रुशमे पवीरवि तुभ्येत्सो अज्यते रयिः ॥१३॥ ८२
अयꣳ सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र इव पप्रथे ।
सत्यः सो अस्य महिमा गृणे शवो यज्ञेषु विप्रराज्ये ॥१४॥ ८३
अदब्धेभिः सवितः पायुभिष्ट्वꣳ शिवेभिरद्य परि पाहि नो गयम् ।
हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा माकिर्नो अघशꣳस ईशत ॥१५॥ (६) ८४ [१८६२]

अस्याजरासः सप्तदश ॥१७॥ आपश्चिद् द्वादश ॥१२॥ विभ्राट् चतुर्दश ॥१४॥ प्रवावृज एकादश ॥११॥ प्रवायुं पञ्चदश ॥१५॥ प्रवीरयेति च पञ्चदश ॥१५॥ षडनुवाकेषु चतुरशीतिः ॥८४॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां द्वात्रिंशोऽध्यायः ॥३२॥

अथ त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ।

यज्जाग्रतो दूरमुदैति दैवं तदु सुप्तस्य तथैवैति ।
दूरंगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥१॥ १
पितुं नु स्तोषं महो धर्माणं तविषीम् । यस्य त्रितो व्योजसा वृत्रं विपर्वमर्दयत् ॥२॥ २
अन्विदनुमते त्वं मन्यासै शं च नस्कृधि ।
क्रत्वे दक्षाय नो हिनु प्र ण आयूꣳषि तारिषः ॥३॥ ३
सिनीवालि पृथुष्टुके या देवानामसि स्वसा । जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां देवि दिदिड्ढि नः ॥४॥ ४
पञ्च नद्यः सरस्वतीमपि यन्ति सस्रोतसः । सरस्वती तु पञ्चधा सो देशेऽभवत्सरित् ॥५॥ ५
त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषिर्देवो देवानामभवः शिवः सखा ।
तव व्रते कवयो विद्मनापसोऽजायन्त मरुतो भ्राजदृष्टयः ॥६॥ ६
त्वं नो अग्ने तव देव पायुभिर्मघोनो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।
त्राता तोकस्य तनये गवामस्यनिमेषꣳ रक्षमाणस्तव व्रते ॥७॥ ७
उत्तानायामव भरा चिकित्वान्त्सद्यः प्रवीता वृषणं जजान ।
अरुषस्तूपो रुशदस्य पाज इळायास्पुत्रो वयुनेऽजनिष्ट ॥८॥ ८
इळायास्त्वा पदे वयं नाभा पृथिव्या अधि ।
जातवेदो निधीमह्यग्ने हव्याय वोळ्हवे ॥९॥ ९ [१८७१]

प्र मन्महे शवसानाय शूषमाङ्गूषं गिर्वणसे अङ्गिरस्वत् ।
सुवृक्तिभि स्तुवत ऋग्मियायार्चामार्कं नरे विश्रुताय ॥१०॥ १०
प्र वो महे महि नमो भरध्वमाङ्गूष्यं॑ शवसानाय साम ।
येना नः पूर्वे पितरः पदज्ञा अर्चन्तो अङ्गिरसो गा अविन्दन् ॥११॥ ११
इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्वन्ति सोमं दधति प्रयांसि ।
तितिक्षन्ते अभिशस्तिं जनानामिन्द्र त्वदा कश्चन हि प्रकेतः ॥१२॥ १२
न ते दूरे परमा चिद्रजांस्या तु प्र याहि हरिवो हरिभ्याम् ।
स्थिराय वृष्णे सवना कृतेमा युक्ता ग्रावाणः समिधाने अग्नौ ॥१३॥ १३
अषाळ्हं युत्सु पृतनासु पप्रिं॑ स्वर्षामप्सां वृजनस्य गोपाम् ।
भरेषुजां॑ सुक्षितिं॑ सुश्रवसं जयन्तं त्वामनु मदेम सोम ॥१४॥ १४
सोमो धेनुं॑ सोमो अर्वन्तमाशुं॑ सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।
सादन्यं विदथ्यं॑ सभेयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मै ॥१५॥ १५
त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वास्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ।
त्वमा ततन्थोर्वन्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ ॥१६॥ १६
देवेन नो मनसा देव सोम रायो भागं॑ सहसावन्नभि युध्य ।
मा त्वा तनदीशिषे वीर्यस्योभयेभ्यः प्रचिकित्सा ग इष्टौ ॥१७॥ १७
अष्टौ व्यख्यत्ककुभः पृथिव्यास्त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून् ।
हिरण्याक्षः सविता देव आगाद्दधद्रत्ना दाशुषे वार्याणि ॥१८॥ १८
हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणिरुभे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।
अपामीवां बाधते वेति सूर्यमभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति ॥१९॥ १९
हिरण्यहस्तो असुरः सुनीथः सुमृळीकः स्ववा यात्वर्वाङ् ।
अपसेधन्रक्षसो यातुधानानस्थाद्देवः प्रतिदोषं गृणानः ॥२०॥ २०
ये ते पन्थाः सवितः पूर्व्यासोऽरेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।
तेभिर्नो अद्य पथिभिः सुगेभी रक्षा च नो अधि च ब्रूहि देव ॥२१॥ २१
उभा पिबतमश्विनोभा नः शर्म यच्छतम् । अविद्रियाभिरूतिभिः ॥२२॥ २२
अप्नस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दस्रा वृषणा मनीषाम् ।
अद्यूत्येऽवसे निह्वये वां वृधे च नो भवतं वाजसातौ ॥२३॥ २३ [१८८५]

द्युभिरक्तुभिः परि पातमस्मानरिष्टेभिरश्विना सौभगेभिः ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥२४॥ २४
आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ।
हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्यन् ॥२५॥(१) २५

आ रात्रि पार्थिवꣳ रजः पितुरप्रायि धामभिः ।
दिवः सदांसि बृहती वि तिष्ठस आ त्वेषं वर्तते तमः ॥१॥ २६
उषस्तच्चित्रमा भरास्मभ्यं वाजिनीवति । येन तोकं च तनयं च धामहे ॥२॥ २७
प्रातर्जितं भगमुग्रꣳ हुवेम वयं पुत्रमदितेर्यो विधर्ता ।
आध्रश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्चिद्राजा चिद्यं भगं भक्षीत्याह ॥३॥ २८
पूषन्तव व्रते वयं न रिष्येम कदा चन । स्तोतारस्त इहस्मसि ॥४॥ २९
पथस्पथः परिपतिं वचस्या कामेन कृतो अभ्यानळर्कम् ।
स नो रासच्छुरुधश्चन्द्राग्रा धियंधियꣳ सीषधाति प्र पूषा ॥५॥ ३०
त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । अतो धर्माणि धारयन् ॥६॥ ३१
तद्विप्रासो विपन्यवो जागृवांसः समिन्धते । विष्णोर्यत्परमं पदम् ॥७॥ ३२
घृतवती भुवनानामभिश्रियोर्वी पृथ्वी मधुदुघे सुपेशसा ।
द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मणा विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा ॥८॥ ३३
ये नः सपत्ना अप ते भवन्त्विन्द्राग्निभ्यामव बाधामहे तान् ।
वसवो रुद्रा आदित्या उपरिस्पृशं मोग्रं चेत्तारमधिराजमक्रन् ॥९॥ ३४
आ नासत्या त्रिभिरेकादशैरिह देवेभिर्यातं मधुपेयमश्विना ।
प्रायुस्तारिष्टं नी रपांसि मृक्षतꣳ सेधतं द्वेषो भवतꣳ सचाभुवा ॥१०॥ ३५
एष व स्तोमो मरुत इयं गीर्मान्दार्यस्य मान्यस्य कारोः ।
एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ॥११॥ ३६
सहस्तोमाः सहछन्दस आवृतः सहप्रमा ऋषयः सप्त दैव्याः ।
पूर्वेषां पन्थामनुदृश्य धीरा अन्वालेभिरे रथ्यो न रश्मीन् ॥१२॥ ३७
आयुष्यं वर्चस्यꣳ रायस्पोषमौद्भिदम् ।
इदꣳ हिरण्यं वर्चस्वज्जैत्रायाविशतादु माम् ॥१३॥ ३८ [१९००]

न तद्रक्षा॑ꣳसि न पि॑शाचास्त॑रन्ति दे॒वाना॒मोजः॑ प्रथम॒जꣳ ह्ये॒तत् ।
यो बि॒भर्ति॑ दाक्षाय॒णꣳ हिर॑ण्य॒ꣳ स दे॒वेषु॑ कृणुते दी॒र्घमायुः॑ स म॑नु॒ष्ये॑षु कृणुते दी॒र्घमायुः॑ ॥१४॥ ३९

यदाब॑ध्नन्दाक्षाय॒णा हिर॑ण्य॒ꣳ श॒तानी॑काय सुमन॒स्यमा॑नाः।
तन्म॒ आ ब॑ध्नामि श॒तशा॑रदा॒यायु॑ष्माञ्ज॒रद॑ष्टि॒र्यथास॑म् ॥१५॥ ४०

उ॒त नोऽहि॑र्बु॒ध्न्यः॑ शृणोत्व॒ज एक॑पात्पृथि॒वी स॑मु॒द्रः ।
विश्वे॑ दे॒वा ऋ॑ता॒वृधो॑ हुवा॒ना स्तु॒ता मन्त्राः॑ कविश॒स्ता अ॑वन्तु ॥१६॥ ४१

इ॒मा गिर॑ आदि॒त्येभ्यो॑ घृ॒तस्नूः॑ स॒नाद्राज॑भ्यो जु॒ह्वा॑ जुहोमि ।
शृ॒णोतु॑ मि॒त्रो अ॑र्य॒मा भगो॑ नस्तुविजा॒तो वरु॑णो॒ दक्षो॒ अꣳशः॑ ॥१७॥ ४२

स॒प्त ऋष॑यः॒ प्रति॑हिताः॒ शरी॑रे स॒प्त र॑क्षन्ति॒ सद॒मप्र॑मादम् ।
स॒प्ताप॒ः स्वप॑तो लो॒कमी॑यु॒स्तत्र॑ जागृ॒तो अस्व॑प्नजौ सत्र॒सदौ॑ च दे॒वौ ॥१८॥ ४३

उत्ति॑ष्ठ ब्रह्मणस्पते देव॒यन्त॑स्त्वेमहे ।
उप॒ प्र य॑न्तु म॒रुतः॑ सु॒दान॑व॒ इन्द्र॑ प्रा॒शूर्भ॑वा॒ सचा॑ ॥१९॥ ४४

प्र नू॒नं ब्रह्म॑णस्पति॒र्मन्त्रं॑ वदत्यु॒क्थ्य॑म् ।
यस्मि॒न्निन्द्रो॒ वरु॑णो मि॒त्रो अ॑र्य॒मा दे॒वा ओका॑ꣳसि चक्रि॒रे ॥२०॥ ४५

ब्रह्म॑णस्पते॒ त्वम॒स्य य॒न्ता सू॒क्तस्य॑ बोधि॒ तन॑यं च जिन्व ।
विश्वं॒ तद्भ॒द्रं यदव॑न्ति दे॒वा बृ॒हद्व॑देम वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑ ।
य इ॒मा विश्वा॑ वि॒श्वक॑र्मा॒ यो नः॑ पि॒तान्न॑पते॒ऽन्न॑स्य नो देहि ॥२१॥ (२) ४६ [१९०८]

यज्जाग्रतः पञ्चविंशतिः ॥ २५ ॥ आग्नऽयेकविंशतिः ॥ २१ ॥ द्वयोरनुवाकयोः षट्चत्वारिंशत् ॥४६॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३३ ॥

अथ चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ।

देव॑ सवितः॒ प्रसु॑व य॒ज्ञं प्रसु॑व य॒ज्ञप॑तिं॒ भगा॑य ।
दि॒व्यो ग॑न्ध॒र्वः के॑त॒पूः केतं॑ नः पुनातु वा॒चस्पति॒र्वाचं॑ नः स्वदतु ॥१॥ १

तत्स॑वि॒तुर्वरे॑ण्यं॒ भर्गो॑ दे॒वस्य॑ धीमहि । धियो॒ यो नः॑ प्रचो॒दया॑त् ॥२॥ २

विश्वा॑नि देव सवितर्दुरि॒तानि॒ परा॑ सुव । यद्भ॒द्रं तन्न॒ आ सु॑व ॥३॥ ३

वि॒भ॒क्तार॑ꣳ हवामहे॒ वसो॑श्चि॒त्रस्य॒ राध॑सः । स॒वि॒तारं॑ नृ॒चक्ष॑सम् ॥४॥ ४ [१९१२]

ब्रह्मणे ब्राह्मणं क्षत्राय राजन्यं मरुद्भ्यो वैश्यं तपसे शूद्रं तमसे तस्करं नारकाय
वीरहणम् । पाप्मने क्लीबमाक्रयाया अयोगूं कामाय पुꣳश्चलूमतिक्रुष्टाय मागधम् ॥५॥ ५
नृत्ताय सूतं गीताय शैलूषं धर्माय सभाचरं नरिष्ठायै भीमलम् । नर्माय रेभꣳ हसाय
कारिमानन्दाय स्त्रीषखं प्रमदे कुमारीपुत्रं मेधायै रथकारं धैर्याय तक्षाणम् ॥६॥ ६
तपसे कौलालं मायायै कर्मारꣳ रूपाय मणिकारꣳ शुभे वपꣳ शरव्याया इषुकारꣳ
हेत्यै धनुष्कारम् । कर्मणे ज्याकारं दिष्टाय रज्जुसर्जं मृत्यवे मृगयुमन्तकाय श्वनिनम् ॥७॥ ७
नदीभ्यः पौञ्जिष्टमृक्षीकाभ्यो नैषादं पुरुषव्याघ्राय दुर्मदं गन्धर्वाप्सरोभ्यो व्रात्यम् ।
प्रयुग्भ्य उन्मत्तꣳ सर्पदेवजनेभ्योऽप्रतिपदमयेभ्यः कितवमीर्यताया अकितवं
पिशाचेभ्यो बिदलकारीं यातुधानेभ्यः कण्टकीकारीम् ॥८॥ (१) ८

संधये जारं गेहायोपपतिमार्त्यै परिवित्तं निर्ऋत्यै परिविविदानमराध्या एदिधिषुःपतिं
निष्कृत्यै पेशस्कारीꣳ संज्ञानाय स्मरकारीम् । प्रकामोद्यायोपसदं वर्णायानुरुधं
बलायोपदाम् ॥१॥ ९

उत्सादेभ्यः कुब्जं प्रमुदे वामनं द्वार्भ्यः स्रामꣳ स्वप्नायान्धमधर्माय बधिरं पवित्राय
भिषजम् । प्रज्ञानाय नक्षत्रदर्शमाशिक्षायै प्रश्निनमुपशिक्षाया अभिप्रश्निनं मर्यादायै
प्रश्नविवाकम् ॥२॥ १०

अर्मेभ्यो हस्तिपं जवायाश्वपं पुष्ट्यै गोपालं वीर्यायाविपालं तेजसेऽजपालमिरायै कीनाशम् ।
कीलालाय सुराकारं भद्राय गृहपꣳ श्रेयसे वित्तधमाध्यक्षायानुक्षत्तारम् ॥३॥ ११

भायै दार्वाहारं प्रभाया अग्न्येधं ब्रध्नस्य विष्टपायाभिषेक्तारं वर्षिष्ठाय नाकाय परिवेष्टारम् ।
देवलोकाय पेशितारं मनुष्यलोकाय प्रकरितारꣳ सर्वेभ्यो लोकेभ्य उपसेक्तारमव ऋत्यै
वधायोपमन्थितारं मेधाय वासःपल्पूलीं प्रकामाय रजयित्रीम् ॥४॥ १२

ऋतये स्तेनहृदयं वैरहत्याय पिशुनं विविक्त्यै क्षत्तारमौपद्रष्ट्र्यायानुक्षत्तारं
बलायानुचरं भूम्ने परिष्कन्दम् । प्रियाय प्रियवादिनमरिष्ट्या अश्वसादꣳ स्वर्गाय
लोकाय भागदुघं वर्षिष्ठाय नाकाय परिवेष्टारम् ॥५॥ (२) १३

मन्यवेऽयस्तापं क्रोधाय निसरं योगाय योक्तारꣳ शोकायाभिसर्तारं क्षेमाय विमोक्तार-
मुत्कूलनिकूलेभ्यस्त्रिष्ठिनम् । वपुषे मानस्कृतꣳ शीलायाञ्जनीकारीं निर्ऋत्यै कोशकारीं
यमायासूम् ॥१॥ १४ [१०२२]

यमाय यमसूमथर्वभ्योऽवतोकाꣳ संवत्सराय पर्यायिणीं परिवत्सरायाविजातामिदावत्सराया-
तीत्वरीमिद्वत्सरायातिष्कद्वरीम्। वत्सराय विजर्जराꣳ संवत्सराय पलिक्नीमृभुभ्योऽजिनसन्धꣳ
साध्येभ्यश्चर्मम्नम् ॥२॥ १५

सरोभ्यो धैवरमुपस्थावराभ्यो दाशं वैशन्ताभ्यो बैन्दं नड्वलाभ्यः शौष्कलम्।
पाराय मार्गारमवाराय केवर्तं तीर्थेभ्य आन्दं विषमेभ्यो मैनालम्।
स्वनेभ्यः पर्णकं गुहाभ्यः किरातꣳ सानुभ्यो जम्भकं पर्वतेभ्यः किंपूरुषम् ॥३॥ १६

बीभत्सायै पौल्कसं वर्णाय हिरण्यकारं तुलायै वाणिजं पश्चादोषाय ग्लाविनं विश्वेभ्यो
भूतेभ्यः सिध्मलम्। भूत्यै जागरणमभूत्यै स्वपनमार्त्यै जनवादिनं व्यृद्ध्या अपगल्भꣳ
सꣳशराय प्रच्छिदम् ॥४॥ १७

अक्षराजाय कितवं कृतायादिनवदर्शं त्रेतायै कल्पिनं द्वापरायाधिकल्पिनमास्कन्दाय
सभास्थाणुं मृत्यवे गोव्यच्छमन्तकाय गोघातम्। क्षुधे यो गां विकृन्तन्तं भिक्षमाण
उपतिष्ठति दुष्कृताय चरकाचार्यं पाप्मने सैलगम् ॥५॥ (३) १८

प्रतिश्रुत्काया अर्तनं घोषाय भषमन्ताय बहुवादिनमनन्ताय मूकꣳ शब्दायाडम्बरा-
घातम्। महसे वीणावादं क्रोशाय तूणवध्ममवरस्पराय शङ्खध्मं वनाय वनपमन्य-
तोऽरण्याय दावपम् ॥१॥ १९

नर्माय पुꣳश्चलूꣳ हसाय कारिं यादसे शाबल्यां ग्रामण्यं गणकमभिक्रोशकं तान्महसे।
वीणावादं पाणिघ्नं तूणवध्मं तान्नृत्तायानन्दाय तलवम् ॥२॥ २०

अग्नये पीवानं पृथिव्यै पीठसर्पिणं वायवे चाण्डालमन्तरिक्षाय वꣳशनर्तिनं दिवे
खलतिꣳ सूर्याय हर्यक्षम्। नक्षत्रेभ्यः किर्मिरं चन्द्रमसे किलासमह्ने शुक्लं पिङ्गाक्षꣳ
रात्र्यै कृष्णं पिङ्गाक्षम् ॥ ३ ॥ २१

अथैतानष्टौ विरूपाना लभतेऽतिशुक्लं चातिकृष्णं चातिदीर्घं चातिह्रस्वं च।
अतिस्थूलं चातिकृशं चातिकुल्वं चातिलोमशं चाशूद्रा अब्राह्मणास्ते प्राजापत्याः।
मागधः पुꣳश्चली क्लीबः कितवोऽशूद्रा अब्राह्मणास्ते प्राजापत्याः ॥४॥ (४) २२ [१९३०]

देव सवितरष्ट ॥ ८ ॥ संधये जारं पञ्च ॥ ५ ॥ मन्यवे पञ्च ॥ ५ ॥ प्रतिश्रुत्कायै चतस्रः ॥ ४ ॥
चतुरनुवाकेषु द्वाविंशतिः ॥२२॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥३४॥

अथ पञ्चत्रिंशोऽध्यायः ।

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।
स भूमिꣳ सर्वत स्पृत्वात्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम् ॥१॥ १
पुरुष एवेदꣳ सर्वं यद्भूतं यच्च भाव्यम् ।
उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति ॥२॥ २
एतावानस्य महिमातो ज्यायाꣳश्च पूरुषः ।
पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥३॥ ३
त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः पादोऽस्येहाभवत्पुनः ।
ततो विष्वङ् व्यक्रामत्साशनानशने अभि ॥४॥ ४
ततो विराळजायत विराजो अधि पूरुषः ।
स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः ॥५॥ ५
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यम् ।
पशूꣳस्ताꣳश्चक्रे वायव्यानारण्या ग्राम्याश्च ये ॥६॥ ६
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे ।
छन्दाꣳसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥७॥ ७
तस्मादश्वा अजायन्त ये के चोभयादतः ।
गावो ह जज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाता अजावयः ॥८॥ ८
तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन्पुरुषं जातमग्रतः ॥
तेन देवा अयजन्त साध्या ऋषयश्च ये ॥९॥ ९
यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ।
मुखं किमस्यासीत्किं बाहू किमूरू पादा उच्येते ॥१०॥ १०
ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्बाहू राजन्यः कृतः ।
ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्याꣳ शूद्रो अजायत ॥ ११ ॥ ११
चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत ।
श्रोत्राद्वायुश्च प्राणश्च मुखादग्निरजायत ॥१२॥ १२
नाभ्या आसीदन्तरिक्षꣳ शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत ।
पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकाꣳ२ अकल्पयन् ॥ १३ ॥ १३ [१९४३]

यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमतन्वत ।
वसन्तोऽस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः ॥१४॥ १४
सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः ।
देवा यद्यज्ञं तन्वाना अबध्नन्पुरुषं पशुम् ॥१५॥ १५
यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।
ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः ॥१६॥ (१) १६

अद्भ्यः संभृतः पृथिव्यै रसाच्च विश्वकर्मणः समवर्तताग्रे ।
तस्य त्वष्टा विदधद्रूपमेति तन्मर्त्यस्य देवत्वमाजानमग्रे ॥१॥ १७
वेदाहमेतं पुरुषं महान्तमादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।
तमेव विदित्वाति मृत्युमेति नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय ॥२॥ १८
प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तरजायमानो बहुधा वि जायते ।
तस्य योनिं परि पश्यन्ति धीरास्तस्मिन्ह तस्थुर्भुवनानि विश्वा ॥३॥ १९
यो देवेभ्य आतपति यो देवानां पुरोहितः ।
पूर्वो यो देवेभ्यो जातो नमो रुचाय ब्राह्मये ॥४॥ २०
रुचं ब्राह्मं जनयन्तो देवा अग्रे तदब्रुवन् ।
यस्त्वैवं ब्राह्मणो विद्यात्तस्य देवा असन्वशे ॥५॥ २१
श्रीश्च ते लक्ष्मीश्च पत्न्यावहोरात्रे पार्श्वे नक्षत्राणि रूपमश्विनौ व्यात्तम् ।
इष्णन्निषाणामुं म इषाण सर्वलोकं म इषाण ॥६॥ (२) २२

तदेवाग्निस्तदादित्यस्तद्वायुस्तदु चन्द्रमाः ।
तदेव शुक्रं तद् ब्रह्म तदापः तत्प्रजापतिः ॥१॥ २३
सर्वे निमेषा जज्ञिरे विद्युतः पुरुषादधि ।
नैनमूर्ध्वं न तिर्यञ्चं न मध्ये परि जग्रभत् ॥२॥ २४
न तस्य प्रतिमा अस्ति यस्य नाम महद्यशः ।
हिरण्यगर्भ इत्येषः ॥३॥ २५
एषो ह देवः प्रदिशोऽनु सर्वाः पूर्वो ह जातः स उ गर्भे अन्तः ।
स एव जातः स जनिष्यमाणः प्रत्यङ् जनास्तिष्ठति सर्वतोमुखः ।
यस्मान्न जात इत्येषः ॥४॥ २६ [१९५६]

❀

वेनस्तत्पश्यन्निहितं गुहा सद्यत्र विश्वं भवत्येकनीळम् ।
तस्मिन्निद२ सं च वि चैति सर्व२ स ओतः प्रोतश्च विभूः प्रजासु ॥५॥ २७
प्र तद्वोचेदमृतं नु विद्वान्गन्धर्वो धाम विभृतं गुहा सत् ।
त्रीणि पदानि निहिता गुहास्य यस्तानि वेद स पितुः पितासत् ॥६॥ २८
स नो बन्धुर्जनिता स विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्वा ।
यत्र देवा अमृतमानशानास्तृतीये धामन्नध्यैरयन्त ॥७॥ २९
परीत्य भूतानि परीत्य लोकान्परीत्य सर्वाः प्रदिशो दिशश्च ।
उपस्थाय प्रथमजामृतस्यात्मनात्मानमभि सं विवेश ॥८॥ ३०
परि द्यावापृथिवी सद्य इत्वा परि लोकान्परि दिशः परि स्वः ।
ऋतस्य तन्तुं विततं विचृत्य तदपश्यत्तदभवत्तदासीत् ॥९॥ ३१
सदसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सनिं मेधामयासिष२ स्वाहा ॥१०॥ ३२
यां मेधां देवगणाः पितरश्चोपासते । तया मामद्य मेधयाग्ने मेधाविनं कुरु स्वाहा ॥११॥ ३३
इदं मे ब्रह्म च क्षत्रं चोभे श्रियमश्नुताम् ।
मयि देवा दधतु श्रियमुत्तमां तस्यै ते स्वाहा ॥१२॥ (३) ३४

अपेतो यन्तु पणयोऽसुम्ना देवपीयवः । अस्य लोकः सुतावतः ॥१॥ ३५
द्युभिरहोभिरक्तुभिर्व्यक्तं यमो ददात्ववसानमस्मै ।
सविता ते शरीरेभ्यः पृथिव्यां लोकमिच्छतु । तस्मै युज्यन्तामुस्रियाः ॥२॥ ३६
वायुः पुनातु सविता पुनात्वग्नेर्भ्राजसा सूर्यस्य वर्चसा । वि मुच्यन्तामुस्रियाः ॥३॥ ३७
अश्वत्थे वो निषदनं पर्णे वो वसतिष्कृता । गोभाज इत्किलासथ यत्सनवथ पूरुषम् ॥४॥ ३८
सविता ते शरीराणि मातुरुपस्थ आ वपतु । तस्मै पृथिवि शं भव ।
प्रजापतौ त्वा देवतायामुपोदके लोके नि दधाम्यसौ ॥५॥ ३९
परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्ते अन्य इतरो देवयानात्
चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजा२ रीरिषो मोत वीरान् ॥६॥ ४०
शं वातः श२ हि ते घृणिः शं ते भवन्त्विष्टकाः ।
शं ते भवन्त्वग्नयः पार्थिवासो मा त्वाभि शूशुचन् ॥ ७ ॥ ४१
कल्पन्तां ते दिशस्तुभ्यमापः शिवतमास्तुभ्यं भवन्तु सिन्धवः ।
अन्तरिक्ष२ शिवं तुभ्यं कल्पन्तां ते दिशः सर्वाः ॥८॥ ४२ [१९७२]

अश्मन्वती रीयते सꣳ रभध्वमुत्तिष्ठत प्र तरता सखायः ।
अत्रा जहीमोऽशिवा ये असंञ्छिवान्वयमुत्तरेमाभि वाजान् ॥९॥ ४३
अपाघमप किल्बिषमप कृत्यामपो रपः ।
अपामार्ग त्वमस्मदप दुःष्वप्न्यꣳ सुव ॥१०॥ ४४
सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु ।
योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥११॥ ४५
अनड्वाहमन्वारभामहे स्वस्तये ।
स न इन्द्र इव देवेभ्यो वह्निः संतारणो भव ॥१२॥ ४६
उद्वयं तमसस्परि स्वः पश्यन्त उत्तरम् ।
देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥१३॥ ४७
अग्न आयूꣳषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः ।
आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥१४॥ ४८
आयुष्मानग्ने हविषा वृधानो घृतप्रतीको घृतयोनिरेधि ।
घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेव पुत्रमभि रक्षतादिमान्त्स्वाहा ॥१५॥ ४९
इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि मैषां नु गादपरो अर्थमेतम् ।
शतं जीवन्तु शरदः पुरूचीरन्तर्मृत्युं दधतां पर्वतेन ॥१६॥ ५०
परीमे गामनेषत पर्यग्निमहृषत । देवेष्वक्रत श्रवः क इमाँ२ आ दधर्षति ॥१७॥ ५१
क्रव्यादमग्निं प्र हिणोमि दूरं यमराज्यं गच्छतु रिप्रवाहः ।
इहैवायमितरो जातवेदा देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन् ॥१८॥ ५२
वह वपां जातवेदः पितृभ्यो यत्रैनान्वेत्थ निहितान्पराके ।
मेदसः कुल्या उप तान्त्स्रवन्तु सत्या एषामाशिषः सन्तु कामाः स्वाहा ॥१९॥ ५३
स्योना पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेशनी ।
यच्छा नः शर्म सप्रथाः । अप नः शोशुचदघम् ॥२०॥ ५४
अस्मात्त्वमधि जातोऽसि त्वदयं जायतां पुनः । असौ स्वर्गाय लोकाय स्वाहा ।
अप नः शोशुचदघम् ॥ २१ ॥ (४) ५५ [१९८५]

सहस्रशीर्षा षोडश ॥१६॥ अद्भ्यः संभृतः षट् ॥६॥ तदेवाग्निर्द्वादश ॥१२॥
अपेतो यन्त्वेकविंशतिः ॥२१॥ चतुरनुवाकेषु पञ्चपञ्चाशत् ॥ ५५ ॥
॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां पञ्चत्रिंशोऽध्यायः ॥३५॥

अथ षट्त्रिंशोऽध्यायः ।

ऋचं वाचं प्र पद्ये मनो यजुः प्र पद्ये साम प्राणं प्र पद्ये चक्षुः श्रोत्रं प्र पद्ये ।
वागोजः सहौजो मयि प्राणापानौ ॥१॥ १
यन्मे छिद्रं चक्षुषो हृदयस्य मनसो वातितृण्णं बृहस्पतिर्मे तद्दधातु ।
शं नो भवतु भुवनस्य यस्पतिः ॥२॥ २
भूर्भुवः स्वः । तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥३॥ ३
कया नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सखा । कया शचिष्ठया वृता ॥४॥ ४
कस्त्वा सत्यो मदानां मंहिष्ठो मत्सदन्धसः । दृढा चिदारुजे वसु ॥५॥ ५
अभी षु णः सखीनामविता जरितॄणाम् । शतं भवास्यूतिभिः ॥६॥ ६
कया त्वं न ऊत्याभि प्र मन्दसे वृषन् । कया स्तोतृभ्य आ भर ॥७॥ ७
इन्द्रो विश्वस्य राजति । शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥८॥ ८
शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वर्यमा । शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुरुक्रमः ॥९॥ ९
शं नो वातः पवताꣳ शं नस्तपतु सूर्यः । शं नः कनिक्रदद्देवः पर्जन्यो अभि वर्षतु ॥१०॥ १०
अहानि शं भवन्तु नः शꣳ रात्रीः प्रति धीयताम् ।
शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहव्या ।
शं न इन्द्रापूषणा वाजसातौ शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः ॥११॥ ११
शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योरभि स्रवन्तु नः ॥१२॥ १२
स्योना पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेशनी । यच्छा नः शर्म सप्रथाः ॥१३॥ १३
आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे ॥१४॥ १४
यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः ॥१५॥ १५
तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः ॥१६॥ १६
द्यौः शान्तिरन्तरिक्षꣳ शान्तिः पृथिवी शान्तिरापः शान्तिरोषधयः शान्तिः ।
वनस्पतयः शान्तिः शान्तिरेव शान्तिः ॥१७॥ १७
दृते दृꣳह मा मित्रस्य मा चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षन्ताम् ।
मित्रस्याहं चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षे । मित्रस्य चक्षुषा समीक्षामहे ॥१८॥ १८
दृते दृꣳह मा । ज्योक्ते संदृशि जीव्यासं ज्योक्ते संदृशि जीव्यासम् ॥१९॥ १९
नमस्ते हरसे शोचिषे नमस्ते अस्त्वर्चिषे ।
अन्याꣳस्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यꣳ शिवो भव ॥२०॥ २० [२००५]

नमस्ते अस्तु विद्युते नमस्ते स्तनयित्नवे ।
नमस्ते भगवन्नस्तु यतः स्वः समीहसे ॥२१॥ २१
यतोयतः समीहसे ततो नो अभयं कुरु ।
शं नः कुरु प्रजाभ्योऽभयं नः पशुभ्यः ॥२२॥ २२
सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु ।
योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥२३॥ २३
तच्चक्षुर्देवहितं पुरस्ताच्छुक्रमुच्चरत् ।
पश्येम शरदः शतं जीवेम शरदः शतꣳ शृणुयाम शरदः शतम् ॥२४॥ (१) [२००९] २४

ऋचं वाचमित्येकानुवाके चतुर्विंशतिः ॥२४॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां षट्त्रिंशोऽध्यायः ॥३६॥

अथ सप्तत्रिंशोऽध्यायः ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । आ ददे नारिरसि ॥१॥ १
युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।
वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः ॥२॥ २
देवी द्यावापृथिवी मखस्य वामद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥३॥ ३
देव्यो वम्रियो भूतस्य प्रथमजा मखस्य वोऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥४॥ ४
इयत्यग्र आसीर्मखस्य तेऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥५॥ ५
इन्द्रस्यौज स्थ मखस्य वोऽद्य शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥६॥ ६
प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता । अच्छा वीरं नर्यं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥७॥ ७ [२०१६]

मखस्य शिरोऽसि । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे । मखस्य शिरोऽसि ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे । मखस्य शिरोऽसि । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥८॥ ८

अश्वस्य त्वा वृष्णः शक्ना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ।
अश्वस्य त्वा वृष्णः शक्ना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ।
अश्वस्य त्वा वृष्णः शक्ना धूपयामि देवयजने पृथिव्याः । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥९॥ ९

ऋजवे त्वा साधवे त्वा सुक्षित्यै त्वा । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥१०॥ (१) १०

यमाय त्वा मखाय त्वा सूर्यस्य त्वा तपसे ।
देवस्त्वा सविता मध्वानक्तु पृथिव्याः सꣳ स्पृशस्पाहि ।
अर्चिरसि शोचिरसि तपोऽसि ॥१॥ ११

अनाधृष्टा पुरस्तादग्नेराधिपत्य आयुर्मे दाः पुत्रवती दक्षिणत इन्द्रस्याधिपत्ये प्रजां मे दाः ।
सुषदा पश्चाद्देवस्य सवितुराधिपत्ये चक्षुर्मे दा आश्रुतिरुत्तरतो धातुराधिपत्ये रायस्पोषं मे दाः ।
विधृतिरुपरिष्टाद् बृहस्पतेराधिपत्य ओजो मे दा विश्वाभ्यो मा नाष्ट्राभ्यस्पाहि मनोरश्वासि ॥१२॥ १२
स्वाहा मरुद्भिः परि श्रीयस्व दिवः सꣳस्पृशस्पाहि । मधु मधु मधु ॥३॥ (२) १३

गर्भो देवानां पिता मतीनां पतिः प्रजानाम् ।
सं देवो देवेन सवित्रा गत सꣳ सूर्येण रोचते ॥१॥ १४
समग्निरग्निना गत सं दैवेन सवित्रा सꣳ सूर्येणारोचिष्ट ।
स्वाहा समग्निस्तपसा गत सं दैव्येन सवित्रा सꣳ सूर्येणारूरुचत ॥२॥ १५
धर्ता दिवो वि भाति तपसस्पृथिव्यां धर्ता देवो देवानाममर्त्यस्तपोजाः ।
वाचमस्मे नि यच्छ देवायुवम् ॥३॥ १६
अपश्यं गोपामनिपद्यमानमा च परा च पथिभिश्चरन्तम् ।
स सध्रीचीः स विषूचीर्वसान आ वरीवर्ति भुवनेष्वन्तः ॥४॥ १७ [२०२६]

विश्वासां भुवां पते विश्वस्य मनसस्पते विश्वस्य वचसस्पते सर्वस्य वचसस्पते ।
देवश्रुत्त्वं देव घर्म देवो देवान्पाह्यत्र प्रावीरनु वां देववीतये ।
मधु माध्वीभ्यां मधु माधूचीभ्याम् ।
हृदे त्वा मनसे त्वा दिवे त्वा सूर्याय त्वा । ऊर्ध्वो अध्वरं दिवि देवेषु धेहि ॥५॥ १८
पिता नोऽसि पिता नो बोधि नमस्ते अस्तु मा मा हिꣳसीः ।
त्वष्टृमन्तस्त्वा सपेम पुत्रान्पशून्मयि धेह्यरिष्टाहꣳ सह पत्या भूयासम् ॥६॥ १९
अर्हः केतुना जुषताꣳ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा ।
रात्रिः केतुना जुषताꣳ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा ॥७॥ (३) २० [२०२९]

देवस्य त्वा दश ॥१०॥ यमाय तिस्रः ॥३॥ गर्भो देवानां सप्त ॥७॥ त्र्यनुवाकेषु विंशति ॥२०॥
॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां सप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥३७॥

अथाष्टत्रिंशोऽध्यायः ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
आ ददेऽदित्यै रास्नासि ॥१॥ १
इळ एह्यदित एहि सरस्वत्येहि । असावेह्यसावेह्यसावेहि ॥२॥ २
अदित्यै रास्नासीन्द्राण्या उष्णीषः । पूषासि घर्माय दीष्व ॥३॥ ३
अश्विभ्यां पिन्वस्व सरस्वत्यै पिन्वस्वेन्द्राय पिन्वस्व । स्वाहेन्द्रवत्स्वाहेन्द्रवत्स्वाहेन्द्रवत् ॥४॥ ४
यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभूर्यो रत्नधा वसुविद्यः सुदत्रः ।
येन विश्वा पुष्यसि वार्याणि सरस्वति तमिह धातवेऽकः । उर्वन्तरिक्षमन्वेमि ॥५॥ ५
गायत्रं छन्दोऽसि त्रैष्टुभं छन्दोऽसि द्यावापृथिवीभ्यां त्वा परि गृह्णाम्यन्तरिक्षेणोप यच्छामि ।
इन्द्राश्विना मधुनः सारघस्य घर्म पात वसवो यजत वाट् ।
स्वाहा सूर्यस्य रश्मये वृष्टिवनये ॥६॥ (१) ६
समुद्राय त्वा वाताय स्वाहा सरिराय त्वा वाताय स्वाहा ।
अनाधृष्याय त्वा वाताय स्वाहाप्रतिधृष्याय त्वा वाताय स्वाहा ॥
अवस्यवे त्वा वाताय स्वाहाशिमिदाय त्वा वाताय स्वाहा ॥१॥ ७
इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवते स्वाहेन्द्राय त्वादित्यवते स्वाहा ।
इन्द्राय त्वाभिमातिघ्ने स्वाहा सवित्रे त्व ऋभुमते विभुमते वाजवते स्वाहा बृहस्पतये त्वा विश्वदेव्यावते स्वाहा ॥२॥ ८ [२०३७]

यमाय त्वाङ्गिरस्वते पितृमते स्वाहा । स्वाहा घर्माय स्वाहा घर्मः पित्रे ॥३॥ ९
विश्वा आशा दक्षिणसत्सर्वान्देवानयाळिह ।
स्वाहाकृतस्य घर्मस्य मधोः पिबतमश्विना ॥४॥ १०
दिवि धा इमं यज्ञमिमं यज्ञं दिवि धाः । स्वाहाग्नये यज्ञियाय शं यजुर्भ्यः ॥५॥ ११
अश्विना घर्मं पातꣳ हार्द्वानमहर्दिवाभिरूतिभिः ।
तन्त्रायिणे नमो द्यावापृथिवीभ्याम् ॥६॥ १२
अपातामश्विना घर्ममनु द्यावापृथिवी अमꣳसाताम् । इहैव रातयः सन्तु ॥७॥ १३
इषे पिन्वस्वोर्जे पिन्वस्व ब्रह्मणे पिन्वस्व क्षत्राय पिन्वस्व द्यावापृथिवीभ्यां पिन्वस्व ।
धर्मासि सुधर्मामेन्यस्मे नृम्णानि धारय ब्रह्म धारय क्षत्रं धारय विशं धारय ॥८॥(२) १४

स्वाहा पूष्णे शरसे स्वाहा ग्रावभ्यः स्वाहा प्रतिरवेभ्यः ।
स्वाहा पितृभ्य ऊर्ध्वबर्हिर्भ्यो घर्मपावभ्यः स्वाहा
द्यावापृथिवीभ्याꣳ स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः ॥१॥ १५
स्वाहा रुद्राय रुद्रहूतये स्वाहा सं ज्योतिषा ज्योतिः ।
अहः केतुना जुषताꣳ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा रात्रिः केतुना जुषताꣳ सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा ।
मधु हुतमिन्द्रतमे अग्ना अश्याम ते देव घर्म नमस्ते अस्तु मा मा हिꣳसीः ॥२॥ (३) १६

अभीमं महिमा दिवं विप्रो बभूव सप्रथाः ।
उत श्रवसा पृथिवीꣳ सꣳ सीदस्व महाँ२ असि रोचस्व देववीतमः ।
वि धूममग्ने अरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतम् ॥१॥ (४) १७

या ते घर्म दिव्या शुग्या गायत्र्याꣳ हविर्धाने । सा त आ प्यायतां निष्ट्यायतां तस्यै ते स्वाहा ।
या ते घर्मान्तरिक्षे शुग्या त्रिष्टुभ्याग्नीध्रे । सा त आ प्यायतां निष्ट्यायतां तस्यै ते स्वाहा ।
या ते घर्म पृथिव्याꣳ शुग्या जगत्याꣳ सदस्या ।
सा त आ प्यायतां निष्ट्यायतां तस्यै ते स्वाहा ॥१॥ १८
क्षत्रस्य त्वा परस्पाय ब्रह्मणस्तन्वं पाहि ।
विशस्त्वा धर्मणा वयमनु क्रामाम सुविताय नव्यसे ॥२॥ १९
चतुःस्रक्तिर्नाभिर्ऋतस्य सप्रथाः स नो विश्वायुः सप्रथाः स नः सर्वायुः सप्रथाः ।
अप द्वेषो अप ह्वरोऽन्यव्रतस्य सश्चिम ॥३॥ २० [१०४९]

घर्मैतत्ते पुरीषं तेन वर्धस्व चा च प्यायस्व।
वर्धिषीमहि च वयमा च प्यासिषीमहि ॥४॥ २१
अचिक्रदद्वृषा हरिर्महान्मित्रो न दर्शतः। सᳲ सूर्येण दिद्युतदुदधिर्निधिः ॥५॥ २२
सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु।
योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥६॥ २३
उद्वयं तमसस्परि स्वः पश्यन्त उत्तरम्। देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम्।
एधोऽस्येधिषीमहि समिदसि तेजोऽसि तेजो मयि धेहि ॥७॥(५) २४

यावती द्यावापृथिवी यावच्च सप्त सिन्धवो वितस्थिरे।
तावन्तमिन्द्र ते ग्रहमूर्जा गृह्णाम्यक्षितं मयि गृह्णाम्यक्षितम् ॥१॥ २५
मयि त्यदिन्द्रियं बृहन्मयि दक्षो मयि क्रतुः।
घर्मस्त्रिशुग्वि राजति विराजा ज्योतिषा सह ब्रह्मणा तेजसा सह ॥
पयसो रेत आभृतं तस्य दोहमशीमह्युत्तरामुत्तराᳲ समाम् ॥२॥ (६) २६

त्विषः संवृक् क्रत्वे दक्षस्य ते सुषुम्णस्य ते सुषुम्णाग्निहुतः।
इन्द्रपीतस्य प्रजापतिभक्षितस्य मधुमत उपहूत उपहूतस्य भक्षयामि ॥१॥ (७) २७ [२०५६]

देवस्य त्वा षट् ॥६॥ समुद्राय त्वाष्ट ॥८॥ स्वाहा पूष्णे द्वे ॥२॥ अभीममेका ॥१॥ या ते सप्त ॥७॥
यावती द्वे ॥२॥ त्विषःसंवृगेका ॥१॥ सप्तानुवाकेषु सप्तविंशतिः ॥२७॥
इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां अष्टात्रिंशोऽध्यायः ॥३८॥

अथैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः।

स्वाहा प्राणेभ्यः साधिपतिकेभ्यः पृथिव्यै स्वाहाग्नये स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा वायवे स्वाहा
दिवे स्वाहा सूर्याय स्वाहा। दिग्भ्यः स्वाहा चन्द्राय स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहाद्भ्यः
स्वाहा वरुणाय स्वाहा। नाभ्यै स्वाहा पूताय स्वाहा ॥१॥ (१) १

वाचे स्वाहा प्राणाय स्वाहा प्राणाय स्वाहा।
चक्षुषे स्वाहा चक्षुषे स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा ॥१॥ २
मनसः काममाकूतिं वाचः सत्यमशीय।
पशूनाᳲ रूपमन्नस्य रसो यशः श्रीः श्रयतां मयि स्वाहा ॥२॥ (२) ३ [२०५९]

❋

प्रजापतिः संभ्रियमाणः सम्राट् संभृतो वैश्वदेवः सꣳसन्नो घर्मः प्रवृक्तस्तेज उद्यत आश्विनः
पयस्यानीयमाने पूषा विष्यन्दमाने मारुतः क्वथन् ।
मैत्रः शरसि संताय्यमाने वायव्यो ह्रियमाण आग्नेयो हूयमानो वाग्घुतः ॥१॥ (३) ४

सविता प्रथमेऽहन्नग्निर्द्वितीये वायुस्तृतीय आदित्यश्चतुर्थे
चन्द्रमाः पञ्चम ऋतुः षष्ठे मरुतः सप्तमे बृहस्पतिरष्टमे ।
मित्रो नवमे वरुणो दशम इन्द्र एकादशे विश्वे देवा द्वादशे ॥१॥(४) ५

उग्रश्च भीमश्च ध्वान्तश्च धुनिश्च । सासह्वाꣳश्चाभियुग्वा च विक्षिपः स्वाहा ॥१॥ (५) ६

अग्निꣳ हृदयेनाशनिꣳ हृदयाग्रेण पशुपतिं कृत्स्नहृदयेन भवं यक्ना ।
शर्वं मतस्नाभ्यामीशानं मन्युना महादेवमन्तःपर्शव्येनोग्रं
देवं वनिष्ठुना वसिष्ठहनुः शिङ्गीनि कोश्याभ्याम् ॥१॥ (६) ७

उग्रँ लोहितेन मित्रꣳ सौव्रत्येन रुद्रं दौर्व्रत्येनेन्द्रं प्रक्रीडेन मरुतो बलेन साध्यान्प्रमुदा ।
भवस्य कण्ठ्यꣳ रुद्रस्यान्तःपार्श्व्यं महादेवस्य यकृच्छर्वस्य वनिष्ठुः पशुपतेः पुरीतत् ॥१॥ (७) ८

लोमभ्यः स्वाहा लोमभ्यः स्वाहा त्वचे स्वाहा त्वचे स्वाहा लोहिताय
स्वाहा लोहिताय स्वाहा मेदसे स्वाहा मेदसे स्वाहा ।
माꣳसेभ्यः स्वाहा माꣳसेभ्यः स्वाहा स्नावभ्यः स्वाहा
स्नावभ्यः स्वाहास्थभ्यः स्वाहास्थभ्यः स्वाहा मज्जभ्यः स्वाहा मज्जभ्यः स्वाहा ।
रेतसे स्वाहा पायवे स्वाहा ॥१॥ (८) ९

आयासाय स्वाहा प्रायासाय स्वाहा संयासाय स्वाहा वियासाय स्वाहोद्यासाय स्वाहा ।
शुचे स्वाहा शोचते स्वाहा शोकाय स्वाहा ॥१॥ १०
तपसे स्वाहा तप्यमानाय स्वाहा तप्ताय स्वाहा ।
निष्कृत्यै स्वाहा प्रायश्चित्यै स्वाहा भेषजाय स्वाहा ॥२॥ ११
यमाय स्वाहान्तकाय स्वाहा मृत्यवे स्वाहा ।
ब्रह्महत्यायै स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याꣳ स्वाहा ॥३॥(९)१२[२०६८]

स्वाहाप्राणेभ्य एका ॥१॥ वाचे द्वे ॥२॥ प्रजापतिःसम्भ्रियमाण एका ॥१॥ सविता प्रथम एका ॥१॥
उग्रश्चैका ॥१॥ अग्निꣳ हृदयेनैका ॥१॥ उग्रँल्लोहितेनैका ॥१॥ लोमभ्यः स्वाहा चेत्येका ॥१॥
आयासाय तिस्रः ॥३॥ नवानुवाकेषु द्वादश ॥१२॥

इति शुक्लयजु काण्वसंहितायां एकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥३९॥

अथ चत्वारिंशोऽध्यायः।

ईशा वास्यमिद२ँ सर्वं यत्किं च जगत्यां जगत्।
तेन त्यक्तेन भुञ्जीथा मा गृधः कस्य स्विद्धनम् ॥१॥ १
कुर्वन्नेवेह कर्माणि जिजीविषेच्छत२ँ समाः।
एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म लिप्यते नरे ॥२॥ २
असुर्या नाम ते लोका अन्धेन तमसावृताः ॥
ता२ँस्ते प्रेत्याभिगच्छन्ति ये के चात्महनो जनाः ॥३॥ ३
अनेजदेकं मनसो जवीयो नैनद्देवा आप्नुवन्पूर्वमर्षत्।
तद्धावतोऽन्यानत्येति तिष्ठत्तस्मिन्नपो मातरिश्वा दधाति ॥४॥ ४
तदेजति तन्नेजति तद्दूरे तद्वन्तिके।
तदन्तरस्य सर्वस्य तदु सर्वस्यास्य बाह्यतः ॥५॥ ५
यस्तु सर्वाणि भूतान्यात्मन्नेवानुपश्यति।
सर्वभूतेषु चात्मानं ततो न वि जुगुप्सते ॥६॥ ६
यस्मिन्त्सर्वाणि भूतान्यात्मैवाभूद्विजानतः।
तत्र को मोहः कः शोक एकत्वमनुपश्यतः ॥७॥ ७
स पर्यगाच्छुक्रमकायमव्रणमस्नाविर२ँ शुद्धमपापविद्धम्।
कविर्मनीषी परिभूः स्वयंभूर्याथातथ्यतोऽर्थान्व्यदधाच्छाश्वतीभ्यः समाभ्यः ॥८॥ ८
अन्धं तमः प्र विशन्ति येऽविद्यामुपासते।
ततो भूय इव ते तमो य उ विद्याया२ँ रताः ॥९॥ ९
अन्यदेवाहुर्विद्ययान्यदाहुरविद्यया।
इति शुश्रुम धीराणां ये नस्तद्विचचक्षिरे ॥१०॥ १०
विद्यां चाविद्यां च यस्तद्वेदोभय२ँ सह।
अविद्यया मृत्युं तीर्त्वा विद्ययामृतमश्नुते ॥११॥ ११
अन्धं तमः प्रविशन्ति येऽसंभूतिमुपासते।
ततो भूय इव ते तमो य उ संभूत्या२ँ रताः ॥१२॥ १२
अन्यदेवाहुः संभवादन्यदाहुरसंभवात्।
इति शुश्रुम धीराणां ये नस्तद्विचचक्षिरे ॥१३॥ १३ [२०८९]

संभूतिं च विनाशं च यस्तद्वेदोभयं सह ।
विनाशेन मृत्युं तीर्त्वा सम्भूत्यामृतमश्नुते ॥१४॥ १४

हिरण्मयेन पात्रेण सत्यस्यापिहितं मुखम् ।
तत्त्वं पूषन्नपावृणु सत्यधर्माय दृष्टये ॥१५॥ १५

पूषन्नेक ऋषे यम सूर्य प्राजापत्य व्यूह रश्मीन्त्समूह
तेजो यत्ते रूपं कल्याणतमं तत्ते पश्यामि ।
योऽसावसौ पुरुषः सोऽहमस्मि ॥१६॥ १६

वायुरनिलममृतमथेदं भस्मान्तं शरीरम् ।
ओ३म् क्रतो स्मर कृतं स्मर क्रतो स्मर कृतं स्मर ॥१७॥ १७

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम ॥१८॥ (१) १८ [२०८६]

॥ ईशावास्यमित्येकानुवाके अष्टादश ॥१८॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां चत्वारिंशोऽध्यायः ॥४०॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहिता समाप्ता ।

शुक्ल-यजुर्वेद-मन्त्र-सूची ।

(वाजसनेयीसंहितायाः काण्वसंहितायाश्च)

मन्त्रा	वाजसनेयीयजुर्वेदे अध्यायः, मंत्र	काण्वयजुर्वेदे अध्यायः, मंत्र
अंशुना ते	२०, २७	२२, १२
अंशुर शुष्टे देव	५, ७	५, ९
अंशुश्च मे रश्मिश्च	१८, १९	१९, ३१
अक्रन्कर्म कर्मकृत	३, ४७	३, ५५
अक्रन्ददग्नि स्तनयन	१२, ६	१३, ७
	१२, २१	१३, २२
	१२, ३३	१३, ३४
अक्षन्नमीमदन्त	३, ५१	३, ५९
अक्षन्पितरोऽमी	१९, ३६	२१, ३७
अक्षरपङ्क्तिश्छन्दः	१५, ५	१६, ६
अक्षराजाय कितवं	३०, १८	३४, १८
अगन्म ज्योतिरमृता	८, ५२	९, ३५
अग्न आयूंषि	१९, ३८	८, १९
	३५, १६	२१, ४०
		२९, ३७
		३५, ४८
अग्न इन्द्र वरुण	३३, ४८	३२, ४८
अग्नये कव्यवाहनाय	२, २९	२, ५४
अग्नये कुटरूनालभते	२४. २३	२६, २७
अग्नये गायत्राय	२९, ६०	३१, ४९
अग्नये गृहपतये	१०, २३	११, ३३
अग्नये जुष्टं गृह्णामि	१, १०	१, १४
अग्नये त्वा मह्यं	७, ४७	९, १२
अग्नयेऽनीकवते	२४. १६	२६, २०
	२९. ५९	३१, ५१
अग्नये पीवानम	३०, २१	३४, २१
अग्नये संवेशपतये	२, २०	२, ३७
अग्नये स्वाहा सोमाय	२२, ६	२४, ६
	२२, २७	२४, ३७
अग्ना३इ पत्नीवन्त्सजूर्देवेन	८, १०	८, १०
अग्नाव (अ) ग्निश्चरति	५, ४	५, ४
अग्नि तं मन्ये	१५, ४१	१६, ६३

मन्त्राः	वाजसनेयीयजुर्वेदे अध्याय, मंत्र	काण्वयजुर्वेदे अध्यायः, मंत्र
अग्निं दूतं पुरो दधे	२२, १७	२४, २२
अग्निं युनज्मि शवसा	१८, ५१	२०, २१
अग्निं स्तोमेन बोधय	२२, १५	२४, १९
अग्निं हृदयेनाशनिं	३९, ८	३९, ७
अग्निं होतारं मन्ये	१५, ४७	१६, ६९
अग्निः पशुरासीत्	२३, १७	२५, १९
अग्निं पृथुर्धर्मणस्पति	१०, २९	११, ४२
अग्निः प्रियेषु धामसु	१२, ११७	१३, ११६
अग्निमद्य होतारम	२१, ५९	२३, ५८
	२८, २३	३०, २३
	२८, ४६	३०, ४६
अग्निरस्मि जन्मना	१८, ६६	
अग्निराग्नीध्र इन्द्रो	८, ५६	९, ४१
अग्निरेकाक्षरेण	९, ३१	१०, ४०
अग्निर्ऋषिः पवमान	२६, ९	२८, १२
		२९, ३९
अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्नि	३, ९	
अग्निर्ज्योतिषं त्वा वायु		३, ९
		३, १०
अग्निर्ज्योतिषा ज्योतिष्मान	१३, ४०	१४, ४२
अग्निर्देवता वातो	१४, २०	१५, २२
अग्निर्मूर्धा दिव	३, १२	३, १८
	१३, १४	१६, ४१
	१५, २०	
अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद	३३, ९	३२, ९
अग्निश्च पृथिवी च	२६, १	२८, १
अग्निश्च म आपश्च	१८, १४	१९ २६
अग्निश्च म इन्द्रश्च	१८, १६	१९, २८
अग्निश्च मे घर्मश्च	१८, २२	१९, ३४
अग्निष्वात्ता पितर	१९, ५९	२१, ५८
अग्निष्वात्तानृतुमतो	१९, ६१	२१, ६१
अग्निष्टे त्वचं मा	१, २२	१, ३८
अग्निस्तिग्मेन शोचिषा	१७, १६	१८, १६

❀

।न रुद्रावसेन	३, ६१	३, ७०
। जानाथ परमे	१८, ६०	२०, ३०
ं (एतत) ते देव सावतर्यज्ञ	१, १२	२, १८
ःमगन्म देवयजनं	४, १	४, १
ोऽग्येनिर्षामहि २०, २३. ३८, २५		२२, ७
ा विश्वान्यर्य आ	२६, १८	१६, ५१
ा वो अग्नि नमसा	१५, ३२	१६, ५४
मनोऽअर्केभवा नो	१५, ४६	१६, ६८
।छन्दो वरिवश्छन्द	१५, ४	१६, ४
।छन्दो वरिवश्छन्दो	१५, ५	१६, ८
।दिन्द्रं वृषण	२०, ५४	२२, ३९
। छाग पुरो अश्वेन	२५, २६	२७, ३०
। ते गायत्रो भाग	४, २४	४, ३२
। ते निर्ऋते	९, ३५	११, १
। ते योनि प्रजा	७, १७	७, १७
। ते योनिवास्त्वा	७, १२	७, १२
। ते रुद्र भाग	३, ५७	३, ६५
। व स्तोमो मरुत	३४, ४८	३३, ३६
। व कुर्वो	१०, १८	११, ११
	९, ४०	११, २७
। स्य राजो ।क्षपणि	९, १४	१०, २०
स्य राज्यो वृषा	२३, १३	२५, १५
।। ते अग्ने शमितया	२, १४	२, २७
।। ते शुक्र तन	४, १७	४, २३
।। व सा सत्या	९, १२	१०, १७
।। ट दव प्रदिशो	३२, ४	३५, २६
। गाय पेपे भगाय	५, ७	५, ११
ृ पु ब्रवाणि ते	२६, १३	
ट (ळे) नापचासगोपचाः	१५, ७	१६, १२
ढ प्राणो अग्ने	६, २०	६, २६
।जथ मे समथ	१८, ३	१९, १५
मासश्चर्पणीधृता	७, ३३	७, ३३
पचयः प्रतिगृह्णात	१२, ४८	१२, ४९
पचय सम(स) वदन्त (न्ते)	१२, ९६	१३, ९८
पचा पांत (गृह्णात) मोदन्वं	१२, ७७	१३, ७८
प वीरिति मात्र	१२, ७८	१३, ७९
पचे प्रायस्व	४, १	४, १
	५, ४२	५, ५४
	६, १५	६, २०
कुम (ह) रूप प्रथमस्य	८, ४९	८, ३१

कल्पस्य विष्ठा	२३, ५७	२५, ५९
कदा चन प्रयुच्छस्युभे	८, ३	८, २
कदा चन स्तरीरसि	३, ३४	३, ४२
	८, २	८, १
कन्या इव वहतुमे	१७, ९७	१९, १०
कया त्वं ऊत्याभि	३६, ७	३६, ७
कया नश्चित्र आ	२७, ३९	२९, ४४
	३६, ४	३६, ४
कर्णाभ्या श्रोत्र	२५, २	२७, ४
कल्पन्ता ते दिशस्तुभ्य	३५, ९	३५, ४२
कवष्यो न व्यचस्वती	२०, ६०	२२, ४५
क रिवदेकाकी चरति	२३, ९	२५, १०
	२३, ४५	२५, ४७
कश्यपस्य त्र्यायुष	३, ६२	३, ७४
कस्त्वा छ्यति कस त्वा	२३, ३९	२५, ४१
कस्त्वा युनक्ति	१, ६	१, ९
कस्त्वा विमुञ्चति	२, २३	२, ४१
कस्त्वा सत्यो मदाना	२७, ४०	२९, ४५
	३६, ५	३६, ५
का ईमरे पिशङ्गिला	२३, ५५	२५, ५७
काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती	१३, २०	१४, २०
कामं कामदुघे धुक्ष्व	१२, ७२	१३, ७३
काय स्वाहा कस्मै स्वाहा	२२, २०	२४, २६
काषिरसि समुद्रस्य त्वा	६, २८	६, ४२
काव्ययो राजानेषु	३३ ७२	३२, ७२
का स्विदासीत	२३, ११	२५, १२
	२३, ५३	२५ ५५
कि स्विन्सूर्यसम ज्योति	२३, ४७	२५, ४९
कि स्विदासीदधिष्ठान	१७, १८	१८, १८
कि स्विद्वनं क	१७, २०	१८, २०
कुक्कुटोऽसि मधुजिह्व	१, १६	१, २४
कुतस्त्वमिन्द्र माहिन	३३, २७	३२, २७
कुम्भो वनिष्ठुर्जनिता	१९, ८७	२१, ८४
कुर्वन्नेवेह कर्माणि	४०, २	४०, २
कुलायिनी घृतवती	१४, २	१५, २
कुविदङ्ग यवमन्तो	१०, ३२	११, ४५
	१९, ६	२०, ५
	२३, ३८	२५, ४०
कूजते स्वाहा	२२, ७	२४, ९
कृणुष्व पाज प्रसितिं	१३, ९	१४, ९

जीमूतस्येव भवति	२९, ३८	३१, १३	तपसे कौलालं	३०, ७	३४, ७
जुष्टो बर्हिर्हरिवान्न	२०, ३९	२२, २४	तपसे स्वाहा तापसा	३९, १२	३९, ११
ज्यैष्ठ्यं च म आधिपत्यं	१८, ४	१९, १६	तप्यामर्ना मेऽसि	५, ९	५, १३
ज्योतिरसि विश्वरूपं	५, ३५	५, ४४	तमिद्गर्भं प्रथमं	१७, ३०	१८, ३०
तं यज्ञं बर्हिषि	३१, ९	३५, ९	तमिन्द्र पशव सचा	२०, ६९	२२, ५४
तं वो दस्ममृतीषहं	२६, ११		तमीशानं जगतस्तस्थु	२५, १८	२७, २२
त आयजन्त द्रविणं	१७, २८	१८, २८	तमु त्वा दध्यङ्ङृषिः	११, ३३	१२, ३३
तच्चक्षुर्देवहितं	३६, २४	३६, २४	तमु त्वा पाथ्यो वृषा	११, ३४	१२, ३४
ततो विराड(ळ)जायत	३१, ५	३५, ५	तं प्रत्नाभिरनुगच्छेम	१५, ५०	१६, ७२
ततोऽसि [illegible]		२, ५२	तं प्रत्नथा पूर्वथा	७, १२	७, ११
तत्त्वा यामि ब्रह्मणा	१८, ४९	२०, १९	तरणिर्विश्वदर्शतो	३३, ३६	३२, ३६
	२१, २	२३, २	तव श्रमास आशुया	१३, १०	१४, १०
तत्सवितुर्वरेण्यं	३, ३५	३, ४३	तव वायवृ(ऋ)तस्पते	२७, ३४	२९, ३२
	२२, ९	२४, १३	तव शरीरं पतयिष्णु	२९, २२	३१, ३४
	३०, २	३४, २	तवायं सोम	२६, २३	
तत्सूर्यस्य देवत्वं	३३, ३७	३२, ३७	तस्मऽअर गमाम	११, ५२	१२, ५३
तदश्विना भिषजा	१९, ८२	२१, ७९		३६, १६	३६, १६
तदस्य रूपममृतं	१९, ८१	२१, ७८	तस्मादश्वा अजायन्त	३१, ८	३५, ८
तदिदास भुवनेषु	३३, ८०	३२, ८०	तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत	३१, ७	३५, ७
तदेजति तन्नैजति	४० ५	४० ५	तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत	३१, ६	३५, ६
तदेवाग्निस्तदादित्य	३२, १	३५ २३	तस्य वयं सुमतौ	२० ५२	२२, ३७
[illegible] मो विश्ववेदा	३४, ४४	३३, ३२	तस्यास्ते सत्यसवस	४, १८	४ २४
तद्विष्णोः परमं पद	६, ५	६ ६	ता सवितुर्वरेण्यस्य	१७, ७४	१८ ७४
तनूनपात् [illegible]	२१, १३	२३, १४	ता अस्य सूददोहसः	१२, ५५	१३, ५६
तनूनपात्पथ ऋतस्य	२९, २६	३१, ३८		१५, ६०	१६, ८१
तनूनपा [illegible]	२७, १२	२९, १२	ता उभौ चतुर पद	२३ २०	२५, २२
तनूपा अग्नेऽसि तन्वं	३, १७	३, २३	ता न आ वोढ(ळ्ह)मश्विना	२०, ८३	२२, ६८
तनूपा भिषजा सुते	२०, ५६	२२, ४१	ता नासत्या सुपेशसा	२०, ७४	२२, ५९
[illegible]	२, १७	२ ३४	ता न्ववाया निविदा	२५, १६	२७, २०
तन्तुना रायस्पोषेण	१५, ७	१६, ११	ता भिषजा सुकर्मणा	२०, ७५	२२, ६०
[illegible]		२४, २१	तिग्मा नो विततो	३३, ७४	३२, ७४
[illegible]	५ ४२	५, ५३	तिस्र इडा (ळा) सरस्वती	२१, १९	२३, २०
तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः	३, २६	३, ३४	तिस्रस्त्रेधा सरस्वत्यश्विना	२०, ६३	२२, ४८
तं त्वा समिद्भिरङ्गिरो	३, ३	३, ३	तिस्रो देवीर्बर्हिरेद	२७, १९	२९, १९
[illegible] देवता	६, २७	६, ४०	तिस्रो देवीर्हविषा	२०, ४३	२२, २८
[illegible]	२७, २०	२९, २०	तीव्रान्घोषान्कृण्वते	२९, ४४	
तन्नो वातो मयोभु	२५, १७	२७, २१	तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम	१२, ११६	१३, ११५
[illegible]	३३, ३८	३२, ३८	ते अस्य योषणे दिव्ये	२७, १७	२९, १७
तपश्च तपस्यश्च	१५, ५७	१६, ७९	ते आचरन्ती समनेव	२९, ४१	३१, १५
तपसस्तनूरसि	४, २६	४, ३७	तेज. पशूनां	१९, ९५	२१, ९२

❀

यस्येमे हिमवन्तो	२५, १२	२७, १३
यस्यै ते यज्ञियो	८, २९	९, २८
यस्यौषधी प्रसर्पथ	१२, ८६	१३, ८७
या इषवो यातुधाना	१३, ७	१४, ७
या ओषधीः पूर्वा जाता	१२, ७५	१३, ७६
या ओषधीः सोमराज्ञी	१२, ९२	१३, ९३
	१२, ९३	१३, ९४
यां २ऽआवह उशतो	८, १९	९, १९
या मेधा देवगणा	३२ १४	३५, ३३
याः फलिनीर्या अफला	१२, ८९	१३, ९०
याः सेना अभीत्वरी	११, ७७	१२, ७८
या तव तनूरिय	५, ६	५, ८
या तव तनूर्मय्यभदेषा	५, ४०	५, ५०
या ते अग्नेय. शया	५, ८	५, १२
या ते धर्म दिव्या शुग्या	३८, १८	३८, १८
या ते धामानि परमाणि	१७, २१	१८, २१
या ते धामानि हविषा	४, ३७	४, ४९
या ते धामान्युश्मसि	६, ३	६, ३
या ते रुद्र शिवा तनः	१६, २	१७, २
	१६, ४९	१७, ४९
या ते हेतिर्मीढ्व (ढ्हु) ष्टम	१६, ११	१७, १२
यामिषुं गिरिशन्त हस्ते	१६, ३	१७, ३
यावती द्यावापृथिवी	३८, २६	३८, २५
या वां कशा मधुमत्यश्विना	७, ११	७, १०
या वो देवा सूर्ये रुचो	१३, २३	१४, २३
	१८, ४७	२०, १७
या व्याघ्रं विषूचिकोभौ	१९, १०	२१, ९
या शतेन प्रतनोषि	१३, २१	१४, २१
याश्चेदमुपशृण्वन्ति	१२, ९४	१३, ९५
यास्ते अग्ने सूर्ये रुचो	१३, २२	१४, २२
	१८, ४६	२०, १६
युक्तेन मनसा	११, २	१२, २
युक्त्वाय सविता	११, ३	१२, ३
युञ्वा हि केशिना	८, ३४	८, १४
युञ्वा हि देवहूतमा	१३, ३७	१४, ३९
	३३, ४	३२, ४
युजे वां ब्रह्म पूर्व्यं	११, ५	१२, ५
युञ्जते मन उत	५, १४	५, १९
	११, ४	१२, ४
	३७, २	३७, २

युञ्जन्ति ब्रध्नमरुषं	२३, ५	२५, ५
युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी	२३, ६	२५, ६
युञ्जाथां रासभं	११, १३	१२, १३
युञ्जान प्रथमं	११, १	१२, १
युनक्त सीरा वि युगा	१२, ६८	१३, ६९
युवं तमिन्द्रापर्वता	८, ५३	९, ३६
युवं सुराममश्विना	१०, ३३	११, ४६
	२०, ७६	२२, ६१
युष्मा इन्द्रोऽवृणीत	१, १३	१, १८
यूपव्रस्का उत ये	२५, २९	२७, ३३
ये अभय पाञ्चजन्या	१८, ६७	२०, ३६
ये अग्निष्वात्ता	१९, ६०	२१, ६०
ये चेह पितरो	१९, ६७	२१, ६८
ये जनेषु मलिम्लव	११, ७९	१२, ८०
ये तीर्थानि प्रचरन्ति	१६, ६१	१७, ६१
ये ते पन्था सवितः	३४, २७	३३, २१
ये त्वाहिहत्ये मघवन	३३, ६३	३२, ६३
ये देवा अग्निनेत्रा	९, ३६	११, २
ये देवा देवानां यज्ञिया	१७, १३	१८, १३
ये देवा देवेष्वधि	१७. १४	१८, १४
ये देवासो दिव्येकादश	७, १९	७, २०
ये देवा मनोजाता	४, ११	४, १६
येनऽऋषयस्तपसा	१५, ४९	१६, ७१
ये नः पूर्वे पितर	१९, ५१	
ये न सपत्ना अप	३४, ४६	३३, ३४
येन धाता बृहस्पते		३, ७५
येन कर्माण्यपसो	३४, २	
येन द्यौरुग्रा पृथिवी	३२, ६	२९, ३३
येन वहसि सहस्रं	१५, ५५	१६, ७७
	१८, ६२	२०, ३२
येना पावक चक्षसा	३३, ३२	३२, ३२
येना समत्सु सासहो	१५, ४०	१६, ६२
येनेदं भूतं भुवनं	३४, ४	
येऽन्नेषु विविध्यन्ति	१६, ६२	१७, ६२
ये पथां पथिरक्षय (क्षिण)	१६, ६०	१७, ६०
ये भूतानामधिपतयो	१६, ५९	१७, ५९
ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना	२, ३०	२, ५५
ये वाजिनं परिपश्यन्ति	२५, ३५	२७, ३९
ये वामी रोचने दिवो	१३, ८	१४, ८
ये वृक्षेषु शष्पिञ्जरा	१६, ५८	१७, ५८

*

शुक्लयजुर्वेदान्तर्गतानामृग्वेदमन्त्राणां मण्डलानुक्रमेण

सूची।

प्रथमं मण्डलम्।

सूक्ते मन्त्रः	मन्त्र	वाजसनेयी यजुर्वेदे अ० मं०	काण्वयजुर्वेदे अ० मं०	ऋषि
१। ७	उप त्वाग्ने दिवे	३,२२	३,३०	मधुच्छन्दा
८	राजन्तम	२३	३१	
९	स नः पितेव	२४	३२	
२। ४	इन्द्रवायू	७, ८	७, ७	
		३३,५६	३२,५६	
७	मित्रं हुवे	५७	५७	
३। ३	दस्रा युवा	५८	५८	
४	इन्द्रा याहि चित्र	२०,८७	२२,७२	
५	,, ,, धिये	८८	७३	
६	,, ,, तूतु	८९	७४	
७	ओमासश्च	७,३३	७,३३	
१०	पावका नः	२०,८४	२२,६९	
११	चोदयित्री	८५	७०	
१२	महो अर्ण	८६	७१	
६। १	युञ्जन्ति	२३, ५	२५, ५	
२	युञ्जन्त्यस्य	६	६	
३	केतुं कृण्व	२९,३७	३१,१२	
९। १	इन्द्रेहि मत्स्य	३३,२५	३२,२५	
१०। ३	युक्त्वा हि	८,३४	८,१४	
१२	परि त्वा गिर्वणो	५,२९	५,३७	
११। १	इन्द्रं विश्वा	१२,५६	१३,५७	जेता
		१५,६१	१६,८२	
		१७,६१	१८,६१	
१२।१०	स नः पावक	१७, ९	१८,१०	मेधातिथिः
१४। ३	इन्द्रवायू बृहस्पति	३३,४५	३२,४५	
१०	विश्वेभिः सोम्य	१०	१०	
१५। ३	अभि यज्ञ	२६,२१	×	
९	द्रविणोदाः	२२	×	
१८। १	सोमानं स्वरण	३,२८	३,३६	मेधातिथि
२	यो रेवान्यो	२९	३७	
३	मा नः शंसो	३०	३८	
६	सदसस्पति	३२,१३	३५,३२	
२२। ३	या वां कशा	७,११	७,१०	
५	हिरण्यपाणिमूतये	२२,१०	२४,१४	
७	विभक्तारं	३०, ४	३४, ४	
९	अग्ने पत्नी	२६,२०	×	
१३	मही द्यौः	८,३२	९,३१	
		१३,३२	१४,३४	
१५	स्योना पृथिवि	३५,२१	३५,५४	
		३६,१३	३६,१३	
१७	इदं विष्णु	५,१५	५,२०	
१८	त्रीणि पदा	३४,४३	३३,३१	
१९	विष्णोः कर्माणि	६, ४	६, ५	
		१३,३३	१४,३५	
२०	तद्विष्णोः परम	६, ५	६, ६	
२१	तद्विप्रासो	३४,४४	३३,३२	
२३। ६	वरुण प्राविता	३३,४६	३२,४६	
१७	अमूर्या उप	६,२४	६,३५	
१९	अप्स्वन्तर	९, ६	१०, ९	
२१	ज्योक्च सूर्यं दृशे	३,५४	३,६२	
२२	इदमापः	६,१७	६,३२	
२३	आपो अद्या	२०,२२	२२, ७	
२४। ८	उरुं हि राजा	८,२३ (पा २।३)	९,२३	शुनःशेप
११	तत्त्वा यामि	१८,४९	२०,१९	
		२१, २	२३, २	
१५	उदुत्तम	१२,१२	१३,१२	

सू० मं०	मन्त्र	वा० य०	का० य०	ऋषिः
९५। १	द्वे विरूपे	३३, ५	३२, ५	कुत्स
९६। ५	नक्तोषासा	१२, २	१३, २	
		१७,७०	१८,७०	
९७।१ ८	अप नः शोशुचद्	३५.६,२१	३५,५४	
९८। १	वैश्वानरस्य	२६, ७	२८, ९	
२	पृष्टो दिवि	१८,७३	२०,४२	
९८। ३	अस्मानायो	२,१०	२,१८	
१०२।१	इमां ते धियं	३३,२९	३२,२९	
१०५।१	चन्द्रमा अप्स्व	९०	×	त्रित वा
१०७।१	यज्ञो देवाना	८, ४	८, ३	कुत्स
		३३,६८	३२,६८	
११२।२४	अप्नस्वती	३४.२९	३३,२३	
२५	द्युभिरक्तुभि	३४,३०	३३,२४	
११४।१	इमा रुद्राय	१६,४८	१७,४८	
७	मा नो महान्त	१५	१५	
८	मा नस्तोके	१६	१६	
११५।१	चित्रं देवाना	७,४२	८,२४ ९७	
		१३,४६	१४,४८	
४	तत्सूर्यस्य	३३,३७	३२,३७	
५	तन्मित्रस्य	३८	३८	
६	अया देवा	४२	४२	
१२७।१	अग्निं होतारं	१५,४७	१६,६९	परुच्छेप
१३२।६	दरे चनाय	८,५३	९,३६	
१४२।१०	तन्नस्तुरी	२७,२०	२९,२०	दीर्घतमा
१४७।२	बोधा मे अस्य	१२,४२	१३,४३	
१५४।१	विष्णोर्नु कं	५,१८	५,२४	
२	प्र तद्विष्णु	२०	२६	
६	ता वां वास्तू (या ते धामा)	६,३	६, ३	
१६२।१	मा नो मित्रो	२५,२४	२७,२८	
२	यन्निर्णिजा	२५	२९	
३	एष च्छागः	२६	३०	
४	यद्धविष्य	२७	३१	
५	होताध्वर्यु	२८	३२	
६	यूपव्रस्का	२९	३३	
७	उप प्रागात् सुमन्मे	३०	३४	
८	यद्वाजिनो	३१	३५	
९	यदश्वस्य	३२	३६	
१०	यदूवध्य	३३	३७	
११	यत्ते गात्राद	३४	३८	

सू० मं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः
१२	ये वाजिनं	२५,३५	२७,३९	दीर्घतमा
१३	यन्नीक्षणं	३६	४०	
१४	निक्रमणं	३८	४२	
१५	मा त्वाग्नि	३७	४१	
१६	यदश्वाय	३९	४३	
१७	यत्ते सादे	४०	×	
१८	चतुस्त्रिंश	४१	×	
१९	एकस्त्वष्टु	४२	×	
२०	मा त्वा तपत्	४३	×	
२१	न वा उ एत	२३,१६	२५,१८	
		२५,४४	×	
२२	सुगव्यं नो	२५,४५	×	
१६३।१	यदक्रन्दः	२९,१२	३१,२४	
२	यमेन दत्त	१३	२५	
३	असि यमो	१४	२६	
४	त्रीणि त आहु	१५	२७	
५	इमा ते वाजि	१६	२८	
६	आत्मानं ते	१७	२९	
७	अत्रा ते रूप	१८	३०	
८	अनु त्वा रथो	१९	३१	
९	हिरण्यशृङ्गो	२०	३२	
१०	ईर्मान्तासः	२१	३३	
११	तव शरीरं	२२	३४	
१२	उप प्रागाच्छसनं	२३	३५	
१३	उप प्रागात् परमं	२४	३६	
१६४।३१	अपश्यं गोपा	३७,१७	३७,१७	
३४	पृच्छामि त्वा परमंत	२३,६१	२५,६३	
३५	इयं वेदि	६२	६४	
४१	एकपदी द्विपदी	८,३०	९,२९	
४९	यस्ते स्तन	३८, ५	३८, ५	
५०	यज्ञेन यज	३१,१६	३५,१६	
१६५।३	कुतस्त्वमिन्द्र	३३,२७	३२,२७	मरुतः
४	ब्रह्माणि मे	७८	७८	इन्द्र
९	अनुत्तमा	७९	७९	मरुतः
१५	एष वः स्तोमो	३४,४८	३३,३६	अगस्त्य
१७३।१२	मो षु ण इन्द्र	३,४६	३,५४	
१८६।१	आ न इळा	३३,३४	३२,३४	
१८७।१	पितुं नु स्तोषं	३४, ७	३३, ७	

सू० मं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषि
१८९।१	अग्ने नय	५,३६	५,४५	अगस्त्य
		७,४३	९, ८	
१८९।१	अग्ने नय	४०,१६	४०,१८	अगस्त्य
१९१।८	सर्वात्रम्भयन्तसर्वा	१६, ५	१७, ५	

द्वितीयं मण्डलम् ।

सू० मं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषि
१। १	त्वमग्ने द्युभि	११,२७	१२,२७	गृत्समदः
३।११	घृतं मिमिक्षे	१७,८८	१९, २	
६। ४	स बोधि सूरि	१२,४३	१३,४४	सोमाहुतिः
७। ६	द्रवन्नः सर्पि	११,७०	१२,७१	
९। १	नि होता होतृ	३६	३६	गृत्समद
३	विधेम ते	१७,७५	१८,७५	
१०। ४	जिघर्म्यग्नि	११,२३	१२,२३	
५	आ विश्वत	२४	२४	
२३। १	गणाना त्वा	२३,१९	२५,२१	
१५	बृहस्पते अति	२६, ३	२८, ४	
१९	ब्रह्मणस्पते	३४,५८	३३,४६	
२७। १	इमा गिर	३४,५४	३३,४२	कूर्मो वा
२९। ६	अर्वाञ्चो अद्या	३३,५१	३२,५१	गृत्समदः
३२। ६	सिनीवालि	३४,१०	३३, ४	
३३।१४	परि णो हेता	१६,५०	१७,५०	
४१। १	वायो ये ते	२७,३२	२९,२७	
२	नियुत्वान	२९	२९	
४	अयं वा	७, ९	७, ८	
७	गोमद् षु	२०,८१	२२,६६	
८	न यत्परो	८२	६७	
९	ता न आ वोळ्ह	८३	६८	
१३	विश्वे देवास	७,३४	७,३४	

तृतीयं मण्डलम् ।

सू० मं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषि
२। ७	आ रोदसी	३३,७५	३२,७५	विश्वामित्र.
५।११	इळामग्ने	१२,५१	१३,५२	
६।११				
७।११				
९। ९	त्रीणि शता	३३, ७	३२, ७	
१०। ९	विप्रा विपन्यवो	३४,४४	३३,३२	
११। २	स हव्यवाळ	२२,१६	२४,२०	
१२। १	इन्द्राग्नी आ	७,३१	७,३१	
१४। ५	वयं ते अद्य	१८,७५	२०,४४	
१५। १	वि पाजसा	११,४९	१२,५०	
२२। १	अयं सो अग्नि	१२,४७	१३,४८	
२	अग्ने यत्ते दिवि	४८	४९	
३	अग्ने दिवो	४९	५०	
४	पुरीष्यासो	५०	५१	
५	इळामग्ने	५१	५२	
२४। १	अग्ने सहस्व	९,३७	११, ३	
२६। ७	अग्निरस्मि	१८,६६	×	
२९। ३	उत्तानाया	३४,१४	३३, ८	
४	इळायास्त्वा	१५	९	
२९। ८	सीद होतः	११,३५	१२,३५	विश्वामित्र
१०	अयं ते योनि	३,१४	३,२०	
		१२,५२	१३,५३	
		१५,५६	१६,७८	
३०। १	इच्छन्ति त्वा	३४,१८	३३,१२	
२	न ते दूरे	१९	१३	
८	सद्यो जातो	१८,६९	२०,३८	
९	अस्तभ्नाद्द्याम	४,३०	४,४२	
३१। ६	विदद्यदी	३३,५९	३२,५९	
३४। ३	इन्द्रो वृत्रम	२६	२६	
३५। ६	तवायं सोम	२६,२३	×	
३७। १	वार्त्रहत्याय	१८,६८	२०,३७	
३८। ४	आतिष्ठन्तं	३३,२२	३२,२२	
४५। १	आ मन्द्रैरिन्द्र	२०,५३	२२,३८	
४७। १	मरुत्वाँ इन्द्र	७,३८	२८,१०	
२	सजोषा इन्द्र	७,३७	७,३८	
४	ये त्वाहिहत्ये	३३,६३	३२,६३	
५	मरुत्वन्तं	७,३६	७,३६	
५१। ७	इन्द्र मरुत्व	३५	३५	

सू० मं०	मन्त्र	वा० य०	का० य०	ऋषिः
५२। १	धानावन्तं	२०,२९	२२,१४	विश्वामित्र
५९। ६	मित्रस्य चर्षणी	११,६२	१२,६४	
६२।१०	तत्सवितु	३,३५	३,४३	
		२२, ९	२४,१३	

सू० मं०	मन्त्र	वा० य०	का० य०	ऋषिः
६२।१०	तत्सवितु	३०, २	३४, २	विश्वामित्र
		३६, ३	३६, ३	
१६	आ नो मित्रा	२१, ८	२३, ८	जमदग्निर्वा

चतुर्थं मण्डलम् ।

सू० मं०	मन्त्र	वा० य०	का० य०	ऋषिः
१। ४	त्वं नो अग्ने वरुण	२१, ३	२३, ३	वामदेव
५	स त्वं नो अग्ने	४	४	
२०	विश्वेषाम	३३,१६	३२,१६	
२।१६	अधा यथा नः	१९,६९	२१,६९	
४। १	कृणुष्व पाजः	१३, ९	१४, ९	
२	तव भ्रमास	१०	१०	
३	प्रति स्पशो	११	११	
४	उदग्ने तिष्ठ	१२	१२	
५	ऊर्ध्वो भव	१३	१३	
७। १	अयमिह	३,१५	३,२१	
		१५,२६	१६,४७	
		३३, ६	३२, ६	
९। ८	परि ते दूळभो	३,३६	३,४४	
१०। १	अग्ने तमद्या	१५,४४	१६,६६	
		१७,७७	१८,७७	
२	अधा ह्यग्ने	१५,४५	१६,६७	
३	एभिर्नो अर्के	४६	६८	
१५। ३	परि वाजपतिः	११,२५	१२,२५	
२०। १	आ न इन्द्रो दूरादा	२०,४८	२२,३३	
२	आ न इन्द्रो हरिभि	४९	३४	
२१। १	आ यात्विन्द्रो	४७	३२	
३१। १	कया नश्चित्र	२७,३९	२९,४४	
		३६, ४	३६, ४	
२	कस्त्वा सत्यो	२७,४०	२९,४५	
		३६, ५	३६, ५	

सू० मं०	मन्त्र	वा० य०	का० य०	ऋषिः
३१। ३	अभी षु णः	२७,४१	२९,४६	वामदेव
		३६, ६	३६, ६	
३२। १	आ तू न	३३,६५	३२,६५	
३९। ६	दधिक्राव्णो	२३,३२	२५,३४	
४०। ३	उत स्मास्य	९,१५	१०,२१	
४	उत स्य वाजी	१४	२०	
५	हंसः शुचिषद्	१०,२४	११,३४	
		१२,१४	१३,१५	
४२।१०	राया वयं	७,१०	७, ९	त्रयदस्युः
४७। १	वायो शुक्रो	२७,३०	२९,३०	वामदेव
५०। ६	वयं स्याम (पा ४)	२३,६५		
५४। २	देवेभ्यो हि	३३,५४	३२,५४	
५७। ८	शुनं नः फाला	१२,६९	१३,७०	
५८। १	समुद्रादूर्मि	१७,८९	१९, ३	
२	वयं नाम	९०	४	
३	चत्वारि शृङ्गा	९१	५	
४	त्रिधा हितं	९२	६	
५	एता अर्षन्ति	९३	७	
६	सम्यक्स्रवन्ति	१३,३८	१४,४०	
		१७,९४	१९, ७	
७	सिन्धोरिव	९५	८	
८	अभि प्रवन्त	९६	९	
९	कन्या इव	९७	१०	
१०	अभ्यर्षत	९८	११	
११	धामन्ते विश्वं	९९	१२	

पंचमं मण्डलम् ।

सू० मं०	मन्त्र	वा० य०	का० य०	ऋषिः
१। १	अबोध्यग्नि	१५,२४	१६,४५	बुधगविष्ठिरौ
१२	अवोचाम	२५	४६	
५। १	सुसमिद्धाय	३, २	३, २	वसुश्रुत
६। १	अग्नि तं मन्ये	१५,४१	१६,६३	
२	सो अग्निर्यो	४२	६४	

सू० मं०	मन्त्र	वा० य०	का० य०	ऋषिः
६। ९	उभे सुश्चन्द्र	१५,४३	१६,६५	वसुश्रुत
७। १	सखायः सं वः	२९	५०	इष
११। १	जनस्य गोपा	२७	४८	सुतंभरः
६	त्वामग्ने अङ्गिरसो	२८	४९	
१४। १	अग्नि स्तोमेन	२२,१५	२४,१९	

सू०	मं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषि.
२०।	१	यमग्ने वाज	१९,६४	२१,६४	प्रयरवन्त
२४।	१	अग्ने त्वं नो	३,२५	३,३३	बन्धु सुबंधु
			१५,४८	१६,७०	
			२५,४७	२७,४५	
	२	वसुर्गाग्न	३,२५	३,३३	
			१५,४८	१६,७०	
			२५,४७	२७,४५	
	३	स नो बोधि	३,२६	३,३४	
	४	तं त्वा शोचिष्ट	३,२६	३,३४	
			१५,४८	१६,७०	
			२५,४७	२७,४५	
२५।	७	यद्वाहिष्ट	२६,१२	×	वसूयव
२६।	१	अग्ने पावक	१७, ८	१८, ९	
	३	वीतिहोत्रं	२, ४	२, ५	
२८।	३	अग्ने शर्ध	३३ १२	३२,१२	विश्ववारा
३३।	३	न ते त इन्द्रा	१०,२२	११,३२	संवरण

सू०	मं०	मन्त्र	वा० य०	का० य०	ऋषि
४२।	४	समिन्द्र णो मनसा	८,१५	९,१५	अत्रिः
४४।	१	तं प्रत्नथा पूर्व	७,१२	७,११	अवत्सारः
४६।	२	अग्न इन्द्र वरुण	३३,४८	३२,४८	प्रतिक्षत्र
	३	इन्द्राग्नी मित्रा	४९	४६	
४७।	३	उक्षा समुद्रो	१७,६०	१८,६०	प्रतिरथ
५०।	१	विश्वो देवस्य	४, ८	४, ९	स्वस्तिः
			११,६७	१२,६८	
			२२,२१	२४,२९	
५५।१०		वयं स्याम (पा ४)	१९,४४	२१,४६	श्यावाश्व
६२।	८	हिरण्यरूपमुषसो	१०,१६	११,२४	श्रुतविदा
८१।	१	युञ्जते मन उत	५,१४	५,१९	श्यावाश्व
			११, ४	१२, ४	
			३७, २	३७, २	
	२	विश्वा रूपाणि	१२, ३	१३, ३	
	३	यस्य प्रयाणम	११, ६	१२, ६	
८२।	५	विश्वानि देव	३०, ३	३४, ३	
८५।	२	वनेषु व्यन्तरिक्षं	४,३१	४,४३	अत्रि

षष्ठं मण्डलम् ।

सू०	मं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषि
४।	७	त्वा हि मन्द्रतम	३३,१३	३२,१३	भरद्वाज.
५।	७	अश्याम तं	१८,७४	२०,४३	
७।	१	मूर्धानं दिवो	७,२४	७,२६	
			३३, ८	३२ ८	
१५।	५	पावकया	१७,१०	१८,११	वीतहव्यः वा
१६।११		तं त्वा समिद्भि	३, ३	३, ३	भरद्वाज.
	१३	त्वामग्ने पुष्क	११,३२	१२,३२	
			१५,२२	१६,४३	
	१४	तमु त्वा द यड्	११ ३३	१२,३३	
	१५	तमु त्वा पाथ्यो	३४	३४	
	१६	एह्यू षु ब्रवाणि	२६,१३	×	
	२८	अग्निस्तिग्मेन	१७,१६	१८,१६	
	३४	अग्निर्वृत्राणि	३३, ९	३२, ९	
	४३	अग्ने युक्ष्वा हि	१३,३६	१४,३८	
१९।	१	महा इन्द्रो	७,३९	७,३९	
४६।	१	त्वामिद्धि हवामहे	२७,३७	२९,४२	शंयु.
	२	स त्वं नश्चित्र	३८	४३	
४७।११		त्रातारमिन्द्र	२०,५०	२२,३५	गर्ग
	१२	इन्द्रः सुत्रामा	५१	३६	

सू०	मं०	मन्त्र	वा० य०	का० य०	ऋषि
	१३	तस्य वय	२०,५२	२२,३७	
	२६	वनस्पते	२९,५२	३१,२०	
	२७	दिवस्पृथिव्या	५३	×	
	२८	इन्द्रस्य वज्रो	५४	×	
	२९	उप श्वासय	५५	३१,२३	
	३०	आ क्रन्दय	५६	×	
	३१	आमूरज	५७	×	
४८।	१	यज्ञायज्ञा वो	२७,४२	२९,४७	शंयुः
	२	ऊर्जो नपात	४४	४८	
४९।	४	प्र वायुमच्छा	३३,५५	३२,५५	ऋजिश्वा
	८	पथस्पथः	३४,४२	३३,३०	
५०।१४		उत नोऽहि	५३	४१	
५२।	७	विश्वे देवास	७,३४	७,३४	
	९	उप नः सूनवो	३३,७७	३२,७७	
	१३	विश्वे देवा	५३	५३	
५४।	९	पूषन्तव	३४,४१	३३,२९	भरद्वाज
५९।	६	इन्द्राग्नी अपादियं	३३,९३	×	
६०।	५	उग्रा विघनिना	६१	३२,६१	
	१३	उभा त्वामिन्द्राग्नी	३,१३	३,१९	

सू०	मं०	मन्त्र	वा० य०	का० य०	ऋषिः
७०।	१	घृतवती	३४,४५	३३,३३	
७६।	३	अदब्धेभि	३३,६९	३२,६९	
			८४	८४	
	६	वाममद्य	८, ६	८, ५	
७५।	१	जीमूतस्येव	२९,३८	३१,१३	पायुः
	२	धन्वना गा	३९	१४	
	३	वक्ष्यन्तीवेदा	४०	१६	
	४	ते आचरन्ती	४१	१५	
	५	बह्वीना पिता	४२	१८	
	६	रथे तिष्ठन्नयति	४३	२१	
	७	तीव्रान्घोषान	४४	×	
	८	रथवाहनं	२९,४५	×	
	९	स्वादुषंसदः	४६	×	
	१०	ब्राह्मणास	४७	×	
	११	सुपर्णं वस्ते	४८	१९	
	१२	ऋजीते परि	४९	×	
	१३	आ जङ्घन्ति	५०	२२	
	१४	अहिरिव	५१	१७	
	१६	अवसृष्टा परा	१७,४५	१८,४५	
	१७	यत्र बाणा	४८	४८	
	१८	मर्माणि ते	४९	४९	

सप्तमं मण्डलम्।

सू०	मं०	मन्त्र	वा० य०	का० य०	ऋषिः
१।	३	प्रेद्धो अग्ने	१७,७६	१८,७६	वसिष्ठ
२।	२	नराशंसस्य	२९,२७	×	
३।	२	प्रोथदश्वो	१५,६२	१८,६३	
८।	४	प्रप्रायमग्नि	१२,३४	१३,३५	
१६।	१	एना वो अग्निं	१५,३२	१६,५४	
	२	स योजते	३३	५५	
			३४	५६	
	७	त्वे अग्ने स्वाहुत	३३,१४	३२,१४	
२३।	४	अपश्चित्पिप्यु	१८	१८	
	६	एवेदिन्द्रं	२०,५४	२२,३९	
३२।	२२	अभि त्वा शूर	२७,३५	२९,४०	
	२३	न त्वावाँ अन्यो	३६	४१	
३५।	१	शं न इन्द्राग्नी	३६,११	३६,११	
३८।	७	शं नो भवन्तु	९,१६	१०,२२	
			२१,१०	२३,१०	
	८	वाजेवाजेऽवत	९,१८	१०,२४	
			२१,११	२३,१८	
३९।	२	प्र वावृजे	३३,४४	३२,४४	
४१।	१	प्रातरग्निं	३४,३४	×	
४१।	२	प्रातर्जितं	३४,३५	३३,२८	
	३	भग प्रणेत	३६	×	
	४	उतेदानीं	३७	×	
	५	भग एव	३८	×	
	६	समध्वरा	३९	×	
	७	अश्वावती	४०	×	
५९।	१२	त्र्यम्बकं यजा	३,६०	३,६८	
६२।	५	प्र बाहवा	२१, ९	२३, ९	
६६।	४	यदद्य सूर	३३,२०	३२,२०	
	१६	तच्चक्षुर्देव	३६,२४	३६,२४	
७४।	३	आ यातमुप	३३,८८	×	
९०।	१	प्र वीरया	७०	३२,७०	
	३	राये नु यं	२७,२४	२९,२४	
९१।	३	पीवोअन्ना (न्नां)	२३	२३	
९२।	१	आ वायो भष	७, ७	७, ६	
	३	प्र याभिर्यासि	२७,२७	२९,२६	
	५	आ नो नियुद्भि	२८	३१	
९४।	११	उक्थेभिर्वृत्र	३३,७६	३२,७६	
९९।	३	इरावती	५,१६	५,११	

अष्टमं मण्डलम्।

सू०	मं०	मन्त्र	वा० य०	का० य०	ऋषिः
३।	३	इमा उ त्वा	३३,८१	३२,८१	मेध्यातिथि
	४	अयं सहस्र	८३	८३	
	८	अयोदिन्द्रो	९७	×	
६।	१	महा इन्द्रो	७,४०	७,४०	वत्स.
	२८	उपह्वरे	२६,१५	×	
११।	१	त्वमग्ने व्रत	४,१६	४,२१	

सू० मं०	मन्त्र	वा० य०	का० य०	ऋषि.
११। ७	आ ते वत्सो	१२,११५	१३,११४	
१४।१३	अपां फेनेन	१९,७१	२१,७१	गोषूक्त्यश्वसू०
१९।१९	भद्रो नो अग्नि	१५,३८	१६,६०	सोभरिः
२०	भद्रं मन	३९	६१	
	अव स्थिरा	४०	६२	
२३। ५	उदु तिष्ठ	११,४१	१२,४१	विश्वमना
२६।२१	तव वायवृत	२७,३४	२९,३२	
२७।१३	देवं-देवं वो	३३,९१		मनुः
१४	देवासो हि ष्मा	९४		
४०।१२	वयं स्याम (पा ४)	१०,२०	११,२९	नाभाकः
		१९,४४	२१,४६	
		५४	५४	
		६१	६१	
		२३,६५	२५,६७	
४२। १	अस्तभ्नाद	४,३०	४,४२	
४३। ४	हरयो धूम	३३, २	३२, २	विरूप.
९	अप्स्वग्ने सधि	१२,३६	१३,३७	
१८	तुभ्यं ता अङ्गि	११६	११५	
४४। १	समिधाग्निं	३, १	३, १	
		१२,३०	१३,३१	
३	अग्निं दूतं पुरो	२२,१७	२४,२२	
१६	अग्निर्मूर्धा	३,१२	३,१८	
		१३,१४	×	
		१५,२०	१६,४१	
४५। १	आ घा ये	७,३२	७,३२	त्रिशोकः
२	बृहन्निदिध्म	३३,२४	३२,२४	
४८।१३	त्वं सोम पितृभिः	१९,५४	२१,५४	प्रगाथः
५१। ७	कदा चन स्तरी	३,३४	३,४२	श्रुष्टिगु
		८, २	८, १	
९	यस्यायं विश्व	३३,८२	३२,८२	
५२। ७	कदा चन प्र	८, ३	८, २	आयुः
६०। ९	पाहि नो अग्न	२७,४३	×	भर्ग
६३।१२	अग्ने रुद्रा	३३,५०	३२,५०	प्रगाथ
६९। ३	ता अस्य सूद	१२,५५	१३,५६	प्रियमेध
		१५,६०	१६,८१	
७२।१२	गाव उपावता	३३,१९	३२,१९	हर्यत
		७१	७१	
१३	आ सूत सि०	२१	२१	
७५। १	युक्ष्वा हि देव	१३,३७	१४,३९	विरूप
		३३, ४	३२, ४	
४	अयमग्नि	१५,२१	१६,४२	
१५	परस्या अधि	११,७१	१२,७२	
७६।१०	उत्तिष्ठन्नोजसा	८,३९	८,२१	कुरुसुति
८३। ७	अधि न इन्द्रैषा	३३,४७	३२,४७	कुसीदिन.
८४। ३	त्वं यविष्ठ	१३,५२	१४,५४	उशना
		१८,७७	२०,४६	
८८। १	तं वो दस्म	२६,११	×	नोधा
८९। १	बृहदिन्द्राय	२०,३०	२२,१५	नृमेधपुरुमेधौ
२	अपाधमद	३३,९५	×	
३	प्र व इन्द्राय	९६	×	
९३। ४	यदद्य कच्च	३५	३२,३५	सुकक्षः
१९	कया त्वंन	३६, ७	३६, ७	
९९। ३	श्रायन्त इव	३३,४१	३२,४१	नृमेध.
५	त्वमिन्द्र प्रत	६६	६६	
६	अनु ते शुष्मं	६७	६७	
१०१।१	ऋधगित्था	८७	×	जमदग्नि
९	आ नो यज्ञं	८५	×	
११	बण्महा असि	३९	३२,३९	
१२	बट् सूर्य	४०	४०	
१०२।२०	यदग्ने कानि	११,७३	१२,७४	प्रयोग
२१	यदत्त्युप	७४	७५	

नवमं मण्डलम् ।

सू० मं०	मन्त्र	वा० य०	का० य०	ऋषि.
१। १	स्वादिष्ठया	२६,२५	×	मधुच्छन्दा
२	रक्षोहा विश्व	२६	×	
६	पुनाति ते	१९, ४	२१, ४	
२। ६	अचिक्रद	३८,२२	३८,२२	मेधातिथिः
११। १	उपास्मै गायता	३३,६२	३२,६२	असितः
५१। १	अध्वर्यो अद्रिभि	२०,३१	२२,१६	उचथ्य.
५४। १	अस्य प्रत्नामनु	३,१६	३,२२	अवत्स.
६१।१०	उच्चा ते जात	२६,१६	×	अमहीयु
११	एना विश्वान्य	१८	१६,५१	
१२	स न इन्द्राय	१७	×	

सू० मं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषि
६३।१८	आ पवस्व	८,६३	×	निध्रुविः
६६।१९	अग्न आयूंषि	१९,३८	८,१९	शतम्
			२१,४०	
			१९,३७	
		३५,१६	३५,४८	
२०	अग्निर्ऋषिः	२६, ९	२८,१२	
			२९,३९	
२१	अग्ने पवस्व	८,३८	८,२०	

सू० मं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः
२१	अग्ने पवस्व		१९,३८	
६७।२२	पवमानः सो	१९,४२	२१,४४	पवित्रवसिष्ठौ
२३	यत्ते पवित्र	४१	४३	
२५	उभाभ्यां देव	४३	४५	
२७	पुनन्तु मा पितरः	३९	३८	
९६।११	त्वया हि न	५३	५३	प्रतर्दनः
१०७।१	परीतो षिञ्चता	२	२	भरद्वाज
११०।३	अर्जाजनो हि	२२,१८	२४,२३	व्यरुणः

अथ दशमं मण्डलम् ।

सू० मं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषि
१। १	अग्ने बृहन्	१२, १३	१३,१४	त्रित
२	स जातो गर्भो	११,४३	१२,४३	
८।६	भुवो यज्ञस्य रज	१३,१५	१४,१५	त्रिशिरा
		१५,२३	१६,४४	
९।१	आपो हि ष्ठा	११,५०	१२,५१	सिन्धुद्वीपो वा
		३६,१४	३६,१४	
२	यो वः शिवतमो	११,५१	१२,५२	
		३६,१५	३६,१५	
३	तस्मा अरं	११,५२	१२,५३	
		३६,१६	३६,१६	
४	शं नो देवीर	१२	१२	
७	ज्योक्च सूर्य (पा ३)	३,५४	३,६२	
८	इदमापः	६,१७	६,३२	
९	आपो अद्यान्व	२०,२२	२२, ७	
१३।१	युजे वां ब्रह्म	११, ५	१२, ५	हविर्धानः
१४।६	अङ्गिरसो न	१९,५०	×	यम
९	अपेत वीत	१२,४५	१३,४६	
१५।१	उदीरतामवर	१९,४९	२१,५१	शङ्ख
२	इदं पितृभ्यो	६८	६७	
३	आहं पितृन्	५६	५७	
४	बर्हिषदः पितरः	५५	५५	
१५।५	उपहूताः पितरः	५७	५६	
६	आच्या जानु	६२	६२	
७	आसीनासो	६३	६३	
८	ये नः पूर्वे	५१	×	
११	अग्निष्वात्ताः	५९	५८	
१२	त्वमग्न ईळितो	६६	६६	

सू० मं०	मन्त्रः	वा० य०	का० य०	ऋषिः
१५।१३	ये चेह पितरो	१९,६७	२१,६८	
१४	ये अग्निदग्धा	६०	×	
१६।९	क्रव्यादमग्निं	३५,१९	३५,५२	दमनः
११	यो अग्निः क्रव्या	१९,६५	२१,६५	
१२	उशन्तस्त्वा	७०	७०	
१७।४	यत्रासते (पा २)	२३,१६	२५,१८	देवश्रवा
१०	आपो अस्मान	४, २	४, २	
११	द्रप्सश्चस्कन्द	१३, ५	१४, ५	
१२	यस्ते द्रप्स	७, २६	७,२९	
१८।१	परं मृत्यो	३५, ७	३५,४०	संकुसुकः
४	इमं जीवेभ्य	१५	५०	
३५।१३	विश्वे अद्य	१८,३१	२०, २	लुश
		३३,५२	३२,५२	
३६।१२	महो अग्ने	१७	१७	
३७। १	नमो मित्रस्य	४,३५	४,४७	अभितपा
४५। १	दिवस्परि प्रथम	१२,१८	१३,१९	वत्सप्रि
२	विद्मा ते अग्ने	१९	२०	
३	समुद्रे त्वा	२०	२१	
४	अक्रन्ददग्नि	६	७	
		२१	२२	
		३३	३४	
५	श्रीणामुदारो	२२	२३	
६	विश्वस्य केतु	२३	२४	
७	उशिक्पावको	२४	२५	
८	दृशानो रुक्म	१	१	
		२५	२६	

सू० मं०	मन्त्र	वा० य०	का० य०	ऋषि·
९७।२२	त्वमुत्तमा	१२,१०१	१३,१००	
१०१।३	युनक्त सीरा	६८	६९	बुध
४	सीरा युञ्जन्ति	६७	६८	
१०३।१	आशुः शिशानो	१७,३३	१८,३३	अप्रतिरथ
२	संक्रन्दनेना	३४	३४	
३	स इषुहस्तैः	३५	३५	
४	बृहस्पते	३६	३६	
५	बलविज्ञायः	३७	३७	
६	गोत्रभिदं	३८	३८	
७	अभि गोत्राणि	३९	३९	
८	इन्द्र आसां नेता	४०	४०	
९	इन्द्रस्य वृष्णो	४१	४१	
१०	उद्धर्षय	४२	४२	
११	अस्माकमिन्द्र	४३	४३	
१२	अमीषां चित्तं	४४	४४	
१३	प्रेता जयता	४६	४६	
११०।१	समिद्धो अद्य	२९,२५	३१,३७	जमदग्नि·
२	तनूनपात्पथ	२६	३८	
३	आजुह्वान	२८	४०	
४	प्राचीनं बर्हि	२९	४१	
५	व्यचस्वती	३०	४२	
६	आ सुष्वयन्ती	३१	४३	
७	दैव्या होतारा	३२	४४	
८	आ नो यज्ञं	३३	४५	
९	य इमे द्यावा	३४	४६	
१०	उपावसृज	३५	४७	
११	सद्यो जातो	३६	४८	
११६।८	स याः सन्तु (पा ४)	१०,४४	१०,८५ १३,४५	अग्नियुत
१२०।१	तदिदास	३३,८०	३२,८०	बृहद्दिव·
१२१।१	हिरण्यगर्भः	१३, ४ २३, १ २५,१०	१४, ४ २५, १ २७,१४	हिरण्यगर्भ
२	य आत्मदा	१३	१७	
३	यः प्राणतो	२३, ३ २५,११	२५, ३ २७,१५	
४	यस्येमे हिम	१२	१६	
५	येन द्यौरुग्रा	३२, ६	२९,३३	
१२१।६	यं क्रन्दसी	३२, ७	२९,३४	
७	आपो ह यद्	२७,२५	३५	
८	यश्चिदापो	२६	३६	
९	मा नो हिंसी	१२,१०२	१३,१०१	
१०	प्रजापते न	१०,२० २३,६५	११,२९ २५,६५	
१२३।१	अयं वेनः	७,१६	७,१५	वेनः
१२८।९	येन सपत्ना	३४,४६	३३,३४	विहव्यः
१२९।५	तिरश्चीनो	३३,७४	३२,७४	प्रजापति·
१३०।७	सहस्तोमा	३४,४९	३३,३७	यज्ञ
१३१।२	कुविदङ्ग	१०,३२ १९, ६ २३,३८	११,४५ २०, ५ २५,४०	सुकीर्ति·
४	युवं सुराम	१०,३३ २०,७६	११,४६ २२,७६	
५	पुत्रमिव पितरा	१०,३४ २०,७७	११,४७ २२,६२	
६	इन्द्र सुत्रामा	५१	३६	
७	तस्य वयं	५२	३७	
१३९।१	सूर्यरश्मिः	१७,५८	१८,५८	विश्वावसु·
२	नृचक्षा एष	५९	५९	
३	रायो बुध्न	१२,६६	१३,६७	
१४०।१	अग्ने तव	१०६	१०५	अग्नि
२	पावकवर्चाः	१०७	१०६	
३	ऊर्जो नपा	१०८	१०७	
४	इरज्यन्नग्ने	१०९	१०८	
५	इष्कर्तार	११०	१०९	
६	ऋतावानं	१११	११०	
१४१।१	अग्ने अच्छा	९,२८	१०,३५	तापसोऽग्नि
२	प्र नो यच्छ	२९	३७	
३	सोमं राजान	२६	३६	
४	इन्द्रवायू बृह	३३,८६	×	
५	अर्यमणं	९,२७	१०,३८	
१४२।७	अपामिदं	१७, ७	१८, ८	स्तम्बमित्र·
१५२।४	वि न इन्द्र	८,४४ १८,७०	८,९५ २०,३९	शास·
१५५।५	परीमे गाम	३५,१८	३५,५१	शिरिम्बिठः

सू० मं०	मन्त्र	वा० य०	का० य०	ऋषि
१५७।१	इमा नु कं	२५,४६	२७,४४	भुवन साधनो वा
२	यज्ञं च नस्त			
३	आदित्यैरिन्द्र			
१७०।१	विभ्राड् बृहत्	३३,३०	३२,३०	विभ्राट्
१७३।१	आ त्वाहार्ष	१२,११	१३,१२	ध्रुव
३	तस्मै सोमो	१७,५२	१८,५२	
१७७।३	अपश्यं गोपाम	३७,१७	३७,१७	पतङ्गः
१८०।१	मृगो न भीम	१८,७१	२०,४०	जय
१८५।१	महि त्रीणाम	३,३१	३,३९	सत्यधृतिः
२	नहि तेषाममा	३२	४०	
३	यस्मै पुत्रासो	३३	४१	
१८६।१	प्र ण आयूंषि (पा ४)	२३,३२ ३४,८	२५,३४ ३३,३	उल
१८९।१	आयं गौः पृश्नि	३,६	३,६	सार्पराज्ञी
२	अन्तश्चरति	७	७	
३	त्रिंशद्धाम	८	८	
१९१।१	संसमिद्युवसे	१५,३०	१६,५१	संवनन

ऋग्वेदादिमन्त्राणां वाजसनेययजुर्वेदाध्यायानुक्रमेण सूची।

प्रथमोऽध्यायः।

यजुर्मन्त्र	काण्व य०	ऋग्वेदे	अथर्व०	साम०
१ मा व स्तेन	१,२		४,२१,७	
१०.२१. देवस्य त्वा	१३.		१९,५१,२	
२४ ,,	३६.४०		,,	

द्वितीयोऽध्यायः।

यजुर्मन्त्र	काण्व य०	ऋग्वेदे	अथर्व०	साम०
४ वीतिहोत्रं त्वा	२,५	५,२६,३		१५२३
११ देवस्य त्वा	२२		१९,५१,२	
१२ संबर्हिरङ्क्ता	४०		७,९८,१	
२४ संवर्चसा	४४ ९,१६		६,५३,३	
२६ सूर्यस्यावृत	२,४८		१०,५,३७	
२७ ,,	५०		,,	
२९ अग्नये कव्य	५४		१८,४,७१	
३० परापुरो निपुरो	५५		१८,२,२८	
३२ नमो वः पितरो	५७		१८,४,८१-८४	

तृतीयोऽध्यायः।

यजुर्मन्त्र	काण्व य०	ऋग्वेदे	अथर्व०	साम०
१ समिधाग्नि	३,१	८,४४,१		
२ सुसमिद्धाय	२	५, ५,१		
३ तं त्वा समिद्भि	३	६,१६,११		६६१
६ आयं गौः	६	१०,१८९,१	६,३१,१ २०,४८,४	६३०
७ अन्तश्चरति	७	२	६,३१,२ २०,४८,५	६३१
८ त्रिंशद्धाम	८	३	६,३१,३ २०,४८,६	६३२
११ उपप्रयंतो	१७	१,७४, १		१३७९
१२ अग्निर्मूर्धा	१८	८,४४,१६		२७,१५३२
१३ उभा वामि	१९	६,६०,१३		
१४ अयं ते योनि	२०	३,२९,१०	३,२०,१	
१५ अयमिह	३,२१	४, ७,१		
१६ अस्य प्रत्ना	२२	९,५४,१		७५५
२२ उप त्वाग्ने	३०	१, १,७		१४
२३ राजन्तमध्वरा	३१	८		
२४ स नः पितेव	३२	९		
२५ अग्ने त्वं नो	३३	५,२४,१		४४८, ११०७
,, वसुरग्निर्वसु	३३	२		११०८
२६ तं त्वा शोचिष्ठ	३४	४		११०९
,, स नो बोधि	,,	३		
२८ सोमानं स्वरणं	३६	१,१८,१		१३९, १४६३
२९ यो रेवान्यो	३७	२		
३० मा न शंसो	३८	३		
३१ महि त्रीणामवो	३९	१०,१८५,१		

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	य० मं०	का० यं०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
३२ नहि तेषाममा	३,४०	१०,१८५,२			५१ अक्षन्नमीमदन्त	५९	१,८२,२	१८,४,६१	४१५
३३ ते हि पुत्रासो	४१	३			५२ सुसन्दृशं त्वा	६०	३		
३४ कदा चन	४२	८,५१,७		३००	५३ मनो न्वाह्वामहे	६१	१०,५७,३		
३५ तत्सवितुर्व	४३	३,६२,१०		१४६२	५४ क्रत्वे दक्षाय	६२		६,१९,२	
३६ परि ते दूडभो	४४	४, ९,८			,, ज्योक च सूर्य	६२	१०,५७,४	१, ६,३	
४१ गृहा मा बिभी	४८		७,६०१		५५ पुनर्नः पितरो	६३	५		
४२ येषाम-येति	४९		३		५६ वयं सोम	६४	६		
४३ उपहूता	५०		५		६० त्र्यम्बकं यजा	६८	७,५९,१२		
४६ मो षु ण इन्द्रात्र	५४	१,१७३,१२			,,	६९		१४,१,१७	
५० पूर्णा दर्वि परा	५७		३,१०,७		६२ त्र्यायुष	७४		५,२८७	

चतुर्थोऽध्यायः।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	य० मं०	का० यं०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
२ आपो अस्मान्	४,२,३	१०,१७,१०	६,५१,२		२५ ऊर्ध्वा अस्या	३१		७,१४,२	
३ महीना पयोऽसि	४		२,१७,६		३० अस्तभ्नाद	४२	३,३०,९		
८ विश्वो देवस्य	९	५,५०,१			,, आग्नीदश्विना	४२	८,४२,१		
१५ पुनर्मन	२०		६,५३,२		३१ वनेषु व्यन्तरिक्षं	४३	५,८५,२		
१६ त्वमग्ने व्रतपा	२१	८,११,१	१९,५९,१		३५ नमो मित्रस्य	४७	१०,३७,१		
२५ अभि त्यं	३४		७,१४,१		३७ या ते धामानि	४९	१,९१,१९		

पञ्चमोऽध्यायः।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	य० मं०	का० यं०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
४ अग्नावग्निश्चरति	५,४		४,३९,९		२० प्र तद्विष्णु	२६		७,२६,२	
१४ युञ्जते मन	१९	५,८१,१			,, यस्योरुषु	२६	१,१५४,२	३	
१५ इदं विष्णुर्विचक्रमे	२०	१,२२,१७	७,२६,४	२२२, १६५९	२२ देवस्य त्वा सवितु	२८		१९,५१,२	
					२६ ,,	३३		,,	
१६ इरावती धेनुमती	२१	७,९९,३			२९ परि त्वा गिर्वणो	३७	१,१०,१२		
१८ विष्णोर्नुकं	२४	१,१५४,१	७,२६,१		३६ अग्ने नय सुपथा	४५	१,१८९,१	४,३९,१०	
१९ दिवो वा विष्ण	२५		७,२६,८		३८,४१ उरु विष्णो	५१		७,२६,३	

षष्ठोऽध्यायः।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	य० मं०	का० यं०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१ देवस्य त्वा सवितुः	६,१		१९,५१,२		१७ इदमापः प्रवहता	३२	१,२३,२२	७,८९,३	
शुन्धन्तांल्लोकाः	१		१८,४,६७		२२ मापो मौषधी	३०		७,८३,२	
३ या ते धामान्यु	३	१,१५४,६			२४ अमर्या उप	३५	१,२३,१७	१, ४,२	
४ विष्णो कर्माणि	५	१,२२,१९	७,२६,६	१६७१	२९ यमग्ने पृत्सु	४२	१,२७, ७		
५ तद्विष्णोः परमं	६	१,२२,२०	७	१६७२	३६ प्रागपागुदगधराग	४९		२०,१३४,१-६	
९,३० देवस्य त्वा	१०		१९,५१,२		३७ त्वमङ्ग प्रशंसिषो	५०	१,८४,१९		२४७, १७२३

सप्तमोऽध्यायः।

य० मं०		का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
७	आ वायो भूष	७,६	७,९२,१		
८	इन्द्रवायू इमे	७	१,२,४		
९	अयं वा मित्रा०	८	२,४१,४ १,४७,१		९१०; ३०६
१०	राया वयं	९	४,४२,१०		
११	या वा कशा	१०	१,२२,३		
१२	तं प्रत्नथा	११	५,४४,१		
१६	अयं वेन०	१५	१०,१२३,१		
१७	मनो न येषु	१६	१०,६१,३		
१९	ये देवासो	२०	१,१३९,११	१९,२७,११-१३	
२४	मूर्धानं दिवो	२६	६,७,१		११४०
२५	मव रुवेण	२८	१०,१७३,६	७,९४,१	
२६	यस्ते द्रप्स	२९	१०,१७,१२		
३१	इन्द्राग्नी	३१	३,१२,१		६६९
३२	आ घा ये०	३२	८,४५,१		१३३. १३३८

य० मं०		का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
३३	ओमास०	३३	१,३,७		
३४	विश्वे देवास	३४	२,४१,१३ ६,५२,७		
३५	इन्द्र मरुत्व	३५	३,५१,७		
३६	मरुत्वन्तं	३६	३,४७,५		
३७	सजोषा इन्द्र	३८	२		
३८	मरुत्वाँ इन्द्र	२८,१०	१		
३९	महाँ इन्द्रो	७,३९	६,१९,१		
४०	,, ,,	४०	८,६,१	२०,१३८,१	१३०७
४१	उदु त्यं जात०	८,२३	१,५०,१	१३,२,१६ २०,४७,१३	३१
४२	चित्रं देवानां	८,२४ ९,७	१,११५,१	१३,२,३५	६२९
४३	अग्ने नय	८	१,१८९,१	४,३९,१०	
४८	कोऽदात्कस्मा	१४		३,२९,७	

अष्टमोऽध्यायः।

य० मं०		का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
२	कदा चन	८, १	८,५१,७		
३	,, ,, प्रयु०	२	८,५२,७		
४	यज्ञो देवाना	३	१,१०७,१		
६	वाममद्य	५	६,७१,६		
१४,१६	स वर्चसा	९,१६		६,५३,३	
१५	समिन्द्र णो	९,१५	५,४२,४		
१७	धाता रातिः	१७		३,८,२ ७,१७,४	
१८	सुगा वो देवा	१८		७,९७,४	
१९	या आवह	१९		३	
२१	देवा गातुविदो	२१		७-८	
२२	यज्ञ यज्ञं गच्छ	२२		५	
,,	एष ते यज्ञो	,,		६	
२३	उरुं हि राजा	२३	१,२४,८		
३०	एकपदी०	२९	१,१६४,४१	९,१०,२१ १०,१,२४ १३,१,४२	

य० मं०		का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
३१	मरुतो यस्य	३०	१,८६,१	२०,१,२	
३२	मही द्यौः	३१	१,२२,१३		
३३	आतिष्ठ वृत्र	८,१५	१,८४,३		१०२९
३४	युक्ष्वा हि केशि	१४	१,१०,३		१३४६
३५	इन्द्रमिद्धरी	१६	१,८४,२		१०३०
३८	अग्ने पवस्व	२०	९,६६,२१		
३९	उत्तिष्ठन्नोजसा	२१	८,७६,१०	२०,४२,३	९८८
४०	अदृश्रमस्य	२२	१,५०,३	१३,२,१८ २०,४७,१५	६३४
४१	उदु त्यं जात०	९,६	१	१३,२,१६ २०,४७,१३	
४४	वि न इन्द्र	८,२५	१०,१५२,४		१८६८
४५	वाचस्पति	२६	१०,८१,७		
५३	युवं तमिन्द्रा	९,३६	१,१३२,६		
६३	आपवस्व	×	९,६३,१८		

नवमोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
६ अप्स्वन्तर	१०,९	१,२३,१९	१, ४,४	
८ वातरंहा	११		६,९२,१	
९ जवो यस्ते	१२		२	
१४ एष स्य वाजी	२०	४,४०,४		
१५ उत स्मास्य	२१	३		
१६ शं नो भवन्तु	२२	७,३८,७		
१७ ते नो अर्वन्तो	२३	१०,६४,६		
१८ वाजे वाजेऽवत	२४	७,३८,८		
२४ वाजस्येमा	३४		३,२०,८	
२५ वाजस्य नु	३३		३,२०,८	
२६ सोमं राजानं	३६	१०,१४१,३	३,२०,४	
२७ अर्यमणं	३८	५	७	
२८ अग्ने अच्छा०	३५	१	२	
२९ प्र नो यच्छ०	३७	२		
३० देवस्य त्वा	३९		१९,५१,२	
३७ अग्ने सहस्व	११,३	३,२४,१	१९,३२,९	
३८ देवस्य त्वा	३		१९,५१,२	

दशमोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
५ अग्नये स्वाहा	११,१२		१९,४३,१	
,, सोमाय स्वाहा	,,		५	
,, इन्द्राय स्वाहा	१३		६	
१९ प्र पर्वतस्य	१८		१२,२,४१	
२० प्रजापते न	१९	१०,१२१,१०	७,८०,३	
,, वयं स्याम (च पा)			६,६०,२	
			७,७९,४	
२२ मा त इन्द्र	३२	५,३३,३		
२४ हंसः शुचिषद्	३४	४,४०,५		
२५ इयदस्यायु	११,३५		२,१७,४	
२७ निषसाद	३८	१,२५,१०		
३२ कुविदङ्ग यव	११,४५	१०,१३१,२	२०,१२५,२	
३३ युवं सुरामम०	११,४६	४	४	
	२२,६१			
३४ पुत्रमिव पितरा	४७	५	५	

एकादशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
४ युञ्जते मन	१०,४	५,८१,१		
५ युजे वां ब्रह्म	५	१०,१३,१	१८,३,३९	
६ यस्य प्रयाण०	६	५,८१,३		
९ देवस्य त्वा	९		१९,५१,२	
१८	१८		,,	
१४ योगे योगे	१४	१,३०,७	१९,२४,७	१६३,
			२०,२६,१	७४३
१७ अन्वग्निरुषसा	१७		७,८२,४	
			१८,१,२७	
			२८	
२३ आ त्वा जिघर्मि	२३	२,१०,४		
२४ आ विश्वतः	२४	५		
२५ परि वाजपति	२५	४,१५,३		३०
२६ परि त्वाग्ने	२६	१०,८७,२२	७,७१,१	
			८,३,२२	
२७ त्वमग्ने द्युभिस्त्व	२७	२,१,१		
३२ त्वामग्ने पुष्क०	३२	६,१६,१३		९
३३ तमु त्वा दध्यङ्	३३	१४		
३४ तमु त्वा पाथ्यो	३४	१५		
३५ सीद होतः	३५	३,२९,८		
३६ नि होता होतृ०	३६	२,९,१		
३७ सं सीदस्व	३७	१,३६,९		
४१ उदु तिष्ठ	४१	८,२३,५		
४२ ऊर्ध्व ऊ षु	४२	१,३६,१३		५७
४३ स जातो गर्भो	४३	१०,१,२		
४६ अग्न आ०(च पा)	४७	६,१६,१०		१,६६०

य० मं०		का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
४९	वि पाजसा	११,५०	३,१५,१		
५०	आपो हि ष्ठा	५१	१०,९,१	१,५,१,	१८३७
५१	यो व. शिवतमो	५२	२	२	१८३८
५२	तस्मा अरं गमा	५३	३	३	१८३९
६२	मित्रस्य चर्ष०	६४	३,५९,६		
६३	सुपर्णाणः स्वङ्गुरि	६५	२,३२,७	७,४६,२	
६७	विश्वो देवस्य	६८	५,५०,१		
७०	द्रवन्न सर्पिरा	७१	२,७,६		
७१	परस्या अधि	७२	८,७५,१५		
७३	यदग्ने कानि	७४	८,१०२,२०	१९,६४,३	
७४	यदत्त्युपजिह्विका	७५	२१	,,	
८१	स ंशितं मे ब्रह्म	८२		३,१९ १	

द्वादशोऽध्यायः।

य० मं०		का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१	दृशानो	१३,१	१०,४५,८		
२५		२६			
२	नक्तोषासा	२	१,९६,५		
३	विश्वा रूपाणि	३	५,८१,२	७,७३,६	
६	अक्रन्ददग्नि	७	१०,४५,४		
२१		२२			
३३		३४			
११	आ त्वाहार्षम०	१२	१०,१७३,१	६,८७,१	
१२	उदुत्तमं वरुण	१३	१,२४,१५	७,८३,३	५८९
				१८,४,६९	
१३	अग्ने बृहन्नुष०	१४	१०,१,१		
१४	हंसः शुचिषद्	१५	४,४०,५		
१८	दिवस्परि प्रथमं	१९	१०,४५,१		
१९	विद्मा ते अग्ने	२०	२	१,१३,३	
				१३,३,२१	
२०	समुद्रे त्वा	२१	३		
२२	श्रीणामुदारो	२३	५		
२३	विश्वस्य केतुः	२४	६		
२४	उशिक्पावको	२५	७		
२६	यस्ते अद्य	२७	९		
२७	आ तं भज	२८	१०		
२८	त्वामग्ने यजमाना	२९	११		
२९	अस्ताव्यग्निर्नरां	३०	१२		
३०	समिधाग्निं	३१	८,४४,१		
३४	प्रप्रायमग्नि	३५	७,८,४		
३६	अप्स्वग्ने	३७	८,४३,९		
३७	गर्भो अस्योषधी	३८		५,२५,७	
				६,९५,३	
४२	बोधा मे अस्य	४३	१,१४७,२		
४३	स बोधि	४४	२,६,४		
४४	सत्याः सन्तु(च पा.)	१३,४५	१०,११६,८	१९,४२,३	
,,	पुनस्त्वादित्या(प्र पा)	,,		१०,२,६	
४५	अपेत वीत	४६	१०,१४,९	१८,१,५५	
४७	अयं सो	४८	३,२२,१		
४८	अग्ने यत्ते	४९	२		
४९	अग्ने दिवो	५०	३		
५०	पुरीष्यासो	५१	४		
५१	इडामग्ने	५२	५		७६
			३,५,११		
			३,६,११		
५२	अयं ते योनि	५३	३,२९,१०	३,२०,१	
५५	ता अस्य सूद०	५६	८,६९,३		
५६	इन्द्रं विश्वा	५७	१,११,१		३४३,
					८०७
५८	सं वा मनांसि	१३,५९		६,९४,१	
६३	नमः सु ते	६४		६,६३,२	
				६,८४,३	
,,	यमेन त्वं	,,		६,६३,३	
				६,८४,४	
६५	यं ते देवा	६६		६,६३,१	
६६	निवेशन	६७	१०,१३९,३	१०,८,४२	
६७	सीरा युञ्जन्ति	६८	१०,१०१,४	३,१७,१	
६८	युनक्त सीरा	६९	३	२	
६९	शुनं सु फाला	७०	४,५७,८	५	
७०	घृतेन सीता	७१		९	
७१	लाङ्गलं पवीर	७२		३	
७५	या ओषधीः	७६	१०,९७,१		
७६	शतं वो अम्ब	७७	२		

य० मं०		का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
७७	ओषधीः प्रति०	१३,७८	१०,९७,३		
,,	पुष्पवतीः (द्वि पा)	,,	,,	८,७,२७	
७८	ओषधीरिति	७९	४		
,,	सनेयमश्वं (द्वि पा)	,,		४,९,७	
७९	अश्वत्थे वो	८०	५		
८०	यत्रौषधीः	८१	६		
८१	अश्वावतीं	८२	७		
	अस्मा आर०(च पा)			८,७,२७	
८२	उच्छुष्मा	८३	८		
८३	इष्कृतिर्नाम	८४	९		
८४	अति विश्वाः	८५	१०		
८५	यदिमा वाज०	८६	११		
८६	यस्यौषधीः	८७	१२	४,९,४	
	(द्वि पाद)			९,३,१०	
८७	साकं यक्ष्म	८८	१३		
८८	अन्या वो	८९	१४		
८९	या फलिनीर्या	९०	१५	८,७,२७	
	बृहस्पति			६,९६,१	
	स्ता नो मुञ्च०			७,११२,१	
	,,			१४,२,४५	
९०	मुञ्चन्तु मा	९१	१६	६,९६,२	
				८,७,२८	
				७,११२,२	
	मुञ्चन्तु (प्र पाद)			११,६,७	
९१	अवपतन्ती०	१३,९२	१०,९७,१७		
	यं जीवम०	,,		६,१०९,२	
९२	या ओषधी	९३	१८	६,९६,१	
९३	,,	९४	१९		
९४	याश्चेदमुप	९५	२१		
९५	मा वो रिषत्	९७	२०		
९६	ओषधय	९८	२२		
१०१	त्वमुत्तमास्यो	१००	२३	६,१५,१	
१०२	मा मा हिंसी०	१०१	१०,१२१,९		
	कस्मै देवाय	,,		४,२,१--८	
१०६	अग्ने तव	१०५	१०,१४०,१		१८१६
१०७	पावकवर्चा	१०६	२		१८१७
१०८	ऊर्जो नपा०	१०७	३		१८१८
१०९	इरज्यन्नग्ने	१०८	४		१८१९
११०	इष्कर्तारम०	१०९	५		१८२०
१११	ऋतावानं	११०	६		१८२१
११२	आप्यायस्व	१११	१,९१,१६		
११३	स ते पयांसि	११२	१८		६०३
११४	आप्यायस्व	११३	१७		
११५	आ ते वत्सो	११४	८,११,७		८,११६६
११६	तुभ्यं ता	११५	८,४३,१८		
११७	अग्निं प्रियेषु	११६		६,३६,३	

त्रयोदशोऽध्यायः ।

य० मं०		का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
३	ब्रह्म जज्ञानं	१४,३		४,१,१	
				५,६,१	
४	हिरण्यगर्भ	४	१०,१२१,१	४,२,७	
	स दाधार			११,५,१	
	कस्मै देवाय			४,२,१-८	
५	द्रप्सश्चस्कन्द	५	१०,१७,११		
९	कृणुष्व पाजः	९	४, ४, १		
१०	तव भ्रमास	१०	२		
११	प्रति स्पशो	११	३		
१२	उदग्ने तिष्ठ	१२	४		
१३	ऊर्ध्वो भव	१३	५		
	प्रमृणीहि शत्रून			१३,१,३	
१४	अग्निर्मूर्धा	१४,१४	८,४४,१६		२७, १५३२
१५	भुवो यज्ञस्य	१५	१०,८,६		
२७	मधु वाता	२९	१,९०,६		
२८	मधु नक्तमु०	३०	७		
२९	मधुमान्नो	३१	८		
३०	मही द्यौः	३४	१,२२,१३		
३३	विष्णोः कर्माणि	३५	१९		१६७१
३६	अग्ने युक्ष्वा हि	३८	६,१६,४३		२५, १३८३
३७	युक्ष्वा हि	३९	८,७५,१		
३८	सम्यक् स्रवन्ति	४०	४,५८,६		

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
४६ चित्रं देवा०	१४,४८	१,११५,१	१३,२,३५ २०,१०७,१४	
५१ अजो ह्यग्ने	१४,५३		४,१४,१ ९,५,१३	
५२ त्वं यविष्ठ	५४	८,८४,३		

चतुर्दशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
२३ ब्रध्नस्य विष्टपं	१५,२६		११,३,५०	

पञ्चदशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१ अग्ने जातान	१६,१		७,३४,१	
२ सहसा जातान	२		३५,१	
२० अग्निर्मूर्धा	४१	८,४४,१६		२७, १५३२
२१ अयमग्निः	४२	८,७५,४		
२२ त्वामग्ने पुष्क०	४३	६,१६,१३		९
२३ भुवो यज्ञस्य	४४	१०,८,६		
२४ अबोध्यग्नि	४५	५,१,१	१३,२,४६	७३; १७४६
२५ अवोचाम	४६	५,१,१२		
२६ अयमिह	४७	४,७,१		
२७ जनस्य गोपा	४८	५,११,१		९०७
२८ त्वामग्ने अङ्गि	४९	६		९०८
२९ सखायः सं वः	५०	५,७,१		
३० स समिद्युवसे	५१	१०,१९१,१	६,६३,४	
३१ त्वा चित्रश्रव	५३	१,४५,६		
३२ एना वो अग्नि	५४	७,१६,१		४५, ७४९
३३ विश्वस्य दूत	५५	२		७५०
३४ स दुद्रवत	५६	,,		
३५ अग्ने वाजस्य	५७	१,७९,४		९९, १५६१
३६ स इधानो	५८	५		१५६२
३७ क्षपो राजन्नुत	१६,५९	१,७९,६		१५६३
३८ भद्रो नो अग्नि	६०	८,१९,१९		१११, १५५९
३९ भद्रा उत	६१	२०		१५६०
४० येना समुत्सु	६२	,,		,,
४१ अग्निं तं मन्ये	६३	५,६,१		४२५; १७३७
४२ सो अग्निर्यो	६४	२		१७३९
४३ उभे सुश्चन्द्र	६५	९		
४४ अग्ने तमद्याश्वं	६६	४,१०,१		४३४ १७७७
४५ अधा ह्यग्ने	६७	२		
४६ एभिर्नो	६८	३		१७७९
४७ अग्निं होतारं	६९	१,१२७,१	२०,६७,३	४६५, १८१३
४८ अग्ने त्वं	७०	५,२४,१		४४८, ११०७
वसुरग्निर्वसु		२		११०८
तं त्वा शोचिष्ठ		४		११०९
५५ येन वहसि	७७		९,५,१७	
५६ अयं ते योनिः	७८	३,२९,१०	३,२०,१	
६० ता अस्य	८१	८,६९,३		
६१ इन्द्रं विश्वा०	८२	१,११,१		३४३;८२७
६२ प्रोथदश्वो	८३	७,३,२		११२०

षोडशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
४ यथा नः	१७,४	१०,१४१,४	३,२०,६	
५ अहीँश्च स	५	१,१९१,८	४,९,९	
१५ मा नो महा	१५	१,११४,७	११,२,२९	
१६ मा नस्तोके	१६	८		
४७ द्रापे अन्धस	१७,४७		६,५७,३	
४८ इमा रुद्राय	४८	१,११४,१		
५० परि नो रुद्रस्य	५०	२,३३,१४	४,२१,७	
६४–६६ यं द्विष्मो	६४		३,२७,१–६	

सप्तदशोऽध्यायः ।

य० मं०		का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
५	हिमस्य त्वा	१८,६		६,१०६,३	
७	अपामिदं	८	१०,१४२,७	२	
८	अग्ने पावक	९	५,२६,१		१५२१
९	स न पावक	१०	१,१२,१०		
१०	पावकया	११	६,१५,५		
१६	अग्निस्तिग्मेन	१६	६,१६,२८	८,३,२३	२२
१७	य इमा विश्वा	१७	१०,८१,१		
१८	किं स्विदासी०	१८	२		
१९	विश्वतश्चक्षु०	१९	३		
२०	किं स्विद्वन	२०	४		
२१	या ते धामानि	२१	५		
२२	विश्वकर्मन्हविषा	२३	६		१५८९
२३	वाचस्पतिं	२२	७		
२५	चक्षुष पिता	२५	१०,८२,१		
२६	विश्वकर्मा	२६	२		
२७	यो नः पिता	२७	३	२,१,३	
२८	त आयजन्त	२८	४		
२९	परो दिवा	२९	५		
३०	तमिद्गर्भं	३०	६		
३१	न तं विदाथ	३१	७		
३३	आशुः शिशानो	३३	१०,१०३,१	१९,१३,२	१८४९
३४	संक्रन्दनेना	३४	२	३	१८५०
३५	स इषुहस्तैः	३५	३	४	१८५१
३६	बृहस्पते परि	३६	४	८	१८५२
३७	बलविज्ञाय	३७	५	८,५,२	१८५३
				१९,१३,५	
३८	गोत्रभिदं	३८	६	६,९७,३	१८५४
				१९,१३,६	
३९	अभि गोत्राणि	३९	७	७	१८५५
४०	इन्द्र आसां	४०	८	९	१८५६
४१	इन्द्रस्य वृष्णो	४१	९	१०	१८५७
४२	उद्धर्षय मघवन्	४२	१०	३,१९,६	१८५८
४३	अस्माकमिन्द्र	४३	११	१९,१३,११	१८५९
४४	अमीषां चित्तं	४४	१२	३,२,५	१८६१
४५	अवसृष्टा	४५	६,७५,१६	३,१९,८	१८६३
४६	प्रेता जयता	४६	१०,१०३,१३	७	१८६०
४७	असौ या सेना	४७	१०	(परिशिष्ट)३,२,६	१८६०
४८	यत्र बाणाः	१८,४८	६,७५,१७		१८६६
	शर्मयच्छतु:(च० पा०)			१९,९,१२	
४९	मर्माणि ते	४९	१८	७,११८,१	१८७०
५०	उदेनमुत्तरां	५०		६,५,१	
५१	इन्द्रेमं प्रतरां	५१		२	
५२	यस्य कुर्मो	५२	१०,१७३,३	३	
				६,८७,३	
५८	सूर्यरश्मि०	५८	१०,१३९,१		
५९	विमान एष	५९	२		
६०	उक्षा समुद्रो	६०	५,४७,३		
६१	इन्द्रं विश्वा	६१	१,११,१		३४३
					८२७
६५	क्रम ध्वमग्निना	६५		४,१४,२	
६७	पृथिव्या अह०	६७		३	
६८	स्वर्यन्तो	६८		४	
६९	अग्ने प्रेहि	६९		५	
७०	नक्तोषासा	७०	१,९६,५		
७४	तां सवितु०	७४		७,१५,१	
७५	विधेम ते	७५	२,९,३		
७६	प्रेद्धो अग्ने	७६	७,१,३		१३७५
७७	अग्ने तमद्याश्वं	७७	४,१०,१		४३४,
					१७७७
८८	घृतं मिमिक्षे	१९,२	२,३,११		
८९	समुद्राद०	३	४,५८,१		
९०	वयं नाम	४	२		
९१	चत्वारि शृङ्गा	५	३		
९२	त्रिधा हितं	६	४		
९३	एता अर्षन्ति	७	५		
९४	सम्यक् स्रवन्ति	,,	६		
९५	सिन्धोरिव	८	७		
९६	अभिप्रवन्त	९	८		
९७	कन्या इव	१०	९		
९८	अभ्यर्षत	११	१०	७,८२,१	
९९	धामं ते विश्वं	१२	११		

अष्टादशोऽध्यायः।

य॰ मं॰		का॰ य॰	ऋग्वेद	अथर्व॰	साम॰
२९	बृहच्च रथन्तरं	१९,४३		८,१०,६	
३०	वाजस्य नु	२०,१		७,६,४	
३१	विश्वे अद्य	२	१०,३,१३५		
३७	देवस्य त्वा	७		१९,५१,२	
४९	तत्त्वा यामि	१९	१,२४,११		
५९	एत सधस्थ	२९		६,१२३,१	
६०	एतं जानाथ	३०		२	
६६	अग्निरस्मि	×	३,२६,७		६१३
६८	वार्त्रहत्याय	३७	३,३७,१	२०,१९,१	
६९	महदानुं	२०,३८	३,३०,८		
७०	वि न इन्द्र	३९	१०,१५२,४		१८६८
७१	मृगो न भीमः	४०	१०,१८०,२	७,८४,३	१८७३
				१३,१,२७	
७२	वैश्वानरो	४१		६,३५,१	
७३	पृष्टो दिवि	४२	१,९८,२		
७४	अश्याम तं	४३	६,५,७		
७५	वयं ते अद्य	४४	३,१४,५		
७७	त्वं यविष्ठ	४६	८,८४,३		

एकोनविंशोऽध्यायः।

य॰ मं॰		का॰ य॰	ऋग्वेद	अथर्व॰	साम॰
२	परीतो॰	२१,२	९,१०७,१		५१२;
					१३१३
३	वायो पूत	३		६,५१,१	
	इन्द्रस्य युज्य		१,२२,१९		
४	पुनाति ते	४	९,१,६		
६	कुविदङ्ग	५	१०,१३१,२	२०,१२५,२	
९	तेजोऽसि तेजो	८		२,१७,१-३	
				१९,३१,१२	
३८	अग्न आयूंषि	४०	९,६६,१९		६२७
					१४६४
					१५१८
३९	पुनन्तु मा	४१	९,६७,२७	६,१९,१	
४१	यत्ते पवित्र	४३	२३		
४२	पवमान सो॰	४४	२२		
४३	उभाभ्यां देव	४५	२५	६,१९,३	
४४	वैश्वदेवी	४६		६,६२,२	
	वयं स्याम	२१,२९	४,५०,६	,,	
		२१,४६	५,५०,१०		
		५४	८,४०,१२		
		६१	१०,१२१,१०		
		२५,६७			
४९	उदीरतामवर	५१	१०,१५,१	१८,१,४४	
५०	अङ्गिरसो न	×	१०,१४,६	६,५५,३	
				१८,१,५८	
५१	ये न पूर्वे	×	१०,१५,८	१८,३,४६	
५२	त्वं सोम प्रचि	५२	१,९१,१		
५३	त्वया हि न	५३	९,९६,११		
५४	त्वं सोम पितृभिः	५४	८,४८,१३		
५५	बर्हिषदः	५५	१०,१५,४	१८,१,५१	
५६	आहं पितॄन	५७	३	४५	
५७	उपहूता पितरः	५६	५	१८,३,४५	
५८	आ यन्तु नः	५९		१८,४,६२--६३	
५९	अग्निष्वात्ताः	६१	११	३,४४	
६०	ये अग्निष्वात्ता	६०	१४	२,३५	
				३,५९	
६२	आच्या जानु	६२	६	१,५२	
६३	आसीनासो	६३	७	३,४३	
६५	यो अग्निः कव्य	६५	१०,१६,११		
६६	त्वमग्न ईडितः	६६	१०,१५,१२	४२	
				४,६५	
६७	ये चेह पितरो	६८	१३	२,३५	
६८	इदं पितृभ्यो	६७	२	१,४६	
६९	अधा यथा न	६९	४,२,१६	३,२०	
७०	उशन्तस्त्वा	७०	१०,१६,१२	१,५६	
	आ वह			२,३४	
७१	अपां फेनेन	७१	८,१४,१३	२०,२९,३	२११

विंशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
२ निषसाद	२१,९३	१,२५,१०		
३ देवस्य त्वा	,,		१९,५१,२	
१४ यद्देवा देव	२२,१		६,११४,१	
१५ यदि दिवा	२		६,११५,१	
१६ यदि जाग्र० (प्र पा)	३		६,११४,१-२	
१७ यदेनश्चकृमा	४		१०,३,८	
१८ यदापो अघ्न्या	,,		७,८३,२	
			१९,४४,९	
२० द्रुपदादिव	५		६,११५,३	
२१ उद्वयं तमसस्प	६	१,५०,१०	७,५३,७	
२२ अपो अद्यान्व	७	१,२३,२३	७,८९,१	
		१०,९,९	१०,५,४६	
पयस्वानग्न	,,		९,१,१४	
प्रजया च	,,		१४,१,४८	
			१९,३१,७	
२३ एधोऽस्येधिषी	,,		७,८९,४	
तेजोऽसि			१९,३१,१२	
२५ तैल्लोकं (तृ पा)	१०		२,५,१६	
२६ ,, (,,)	११		,,	
२९ धानावन्तं	१४	३,५२,१		२२०
३० बृहदिन्द्राय	१५	८,८९,१		२५८
३१ अध्वर्यो	१६	९,५१,१		
४७ आ यात्विन्द्रो	३२	४,२१,१		
४८ आ न इन्द्रो	३३	४,२०,१		

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
४९ आ न इन्द्रो	२२,३४	४,२०,२		
५० त्रातारमिन्द्र	३५	६,४७,११	७,८६,१	३३३
५१ इन्द्र सुत्रामा	३६	१२	७,९१,१	
		१०,१३१,६	२०,१२५,६	
५२ तस्य वय	३७	६,४७,१३	७,९२,१	
		१०,१३१,७	२०,१२५,७	
५३ आ मन्द्रैरिन्द्र	३८	३,४५,१	७,११७,१	२४६, १७१८
५४ एवेदिन्द्रं	३९	७,२३,६	२०,१२,६	
			२०,८७,७	
५५ समिद्धो अग्नि०	४०		७,७३,२	
७६ युवं सुरामम०	६१	१०,१३१,४	२०,१२५,४	
७७ पुत्रमिव पितरा	६२	५	५	
७८ यस्मिन्नश्वास	६३	१०,९१,१४		
७९ अहाव्यग्ने	६४	१५		
८१ गोमद् सु	६६	२,४१,७		
८२ न यत्परो	६७	८		
८३ ना न आ	६८	९		
८४ पावका न.	६९	१,३,१०		
८५ चोदयित्री	७०	११		
८६ महो अर्ण	७१	१२		
८७ इन्द्रा याहि०	७२	४	२०,८४,१	११४६
८८ ,, धिये	७३	५	२	११४७
८९ ,, ,, तनु०	७४	६	३	११४८

एकविंशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१ इमं मे वरुण	२३,१	१,२५,१९		१५८५
२ तत्त्वा यामि	२	१,२४,११		
३ त्वं नो अग्ने	३	४,१,४		
४ स त्वं नो	४	५		
५ महीमू षु	५		७,६,२	

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
६ सुत्रामाण	२३,६		७,६,३	
८ आ नो मित्रा	८	३,६२,१६		२२०, ६६३
९ प्र बाहवा	९	७,६२,५		
१० शं नो भवन्तु	१०	७,३८,७		
११ वाजे-वाजेऽवत	१२	८		

द्वाविंशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१ तेजोऽसि	२४,१		१९,५१,२	
६ अग्नये स्वाहा	६		१९,४३,१	

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
६ सोमाय स्वाहा	२४,६		१९,४३,५	
,, वायवे स्वाहा			२	

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
६ इन्द्राय स्वाहा			१९,४३,६	
९ तत्सवितुर्	१३	३,६२,१०		१४६२
१० हिरण्यपाणि०	१४	१,२२,५		
१५ अग्नि स्तोमेन	१९	५,१४,१		
१६ स हव्यवाड०	२०	३,११,२		
१७ अग्नि दूतं	२२	८,४४,३		
१८ अजीजनो हि	२३	९,११०,३		
२१ विश्वो देवस्य	२९	५,५०,१		
२५ अद्भ्यः स्वाहा	३५		१९,४३,७	
२७ अग्नये स्वाहा	३७		१	
,, सोमाय स्वाहा			५	
२७ इन्द्राय स्वाहा			१९,४३,६	
पृथिव्यै स्वाहा			५,९,२,६	
अन्तरिक्षाय स्वाहा			५,९,३-४	
दिवे स्वाहा			५,९,१,५	
२८ चन्द्राय स्वाहा	३९		१९,४३,४	
२९ ,, ,,	४१			
३० ,, ,,	४३			
२८,२९ सूर्याय०	३९,४१		३	
२९ पृथिव्यै स्वाहा	४१		५,९,२,६	
,, अन्तरिक्षाय०	४१		५,९,३,४	

त्रयोविंशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१ हिरण्यगर्भ	२५,१	१०,१२१,१	४,२,७	
स दाधार			११,५,१	
३ यः प्राणतो	३	३	४,२,२	
			१	
५ युञ्जन्ति ब्रध्न०	५	१,६,१	२०,२६,४	१४६८
			४७,१०	
			६९,९	
६ युञ्जन्त्यस्य	६	१,६,२	२०,२६,५	१४६९
			४७,११	
			६९,१०	
१६ न वा उ एत	१८	१,१६२,२१		
यत्रासते		१०,१७,४	१८,२,५५	
१९ गणाना त्वा	२१	२,२३,१		
२८ यदस्या अंहु०	२५,३०		२०,१३६,१	
२९ यद्देवासो ल०	३१		२०,१३६,४	
३२ दधिक्राव्णो	३४	४,३९,६	१२,२,१३	३५८
प्र ण आयूंषि		१,२५,१२	४,१०,६	१८४
		१०,१८६,१	१४,२,६७	१८४०
			१९,३४,४	
३८ कुविदङ्ग यव०	४०	१०,१३१,२	२०,१२५,२	
६१ पृच्छामि त्वा	६३	१,१६४,३४	९,१०,१३	
६२ इयं वेदि	६४	१,१६४,३५	९,१,१४	
६५ प्रजापते न	६७	१०,१२१,१०	६,६२,२	
			७,७९,४	
			८०,३	

पञ्चविंशोऽध्यायः।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१० हिरण्य०	२७,१४	१०,१२१,१	४,२,७	
			११,५,१	
११ य प्राणतो	१५	३	४,२,२	
			१	
१२ यस्येमे हिम०	१६	४	५	
१३ य आत्मदा	१७	२	१	
			१३,३,२४	
			४,२,२	
१४ आ नो भद्राः	१८	१,८९,१		
का० २७				
१५ देवाना भद्रा	२७,१९	१,८९,२		
१६ तान्पूर्वया	२०	३		
१७ तन्नो वातो	२१	४		
१८ तमीशानं	२२	५		
१९ स्वस्ति न इन्द्रो	२३	६		
२० पृषदश्वा	२४	७		
२१ भद्रं कर्णेभि.	२५	८		
२२ शतमिन्नु	२६	९		
२३ अदितिर्द्यौ०	२७	१०	७,६,१	

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
२४ मा नो मित्रो	२७,२८	१,१६२,१			३९ यदश्वाय वास	४३	१,१६२,१६		
२५ यन्निर्णिजा	२९	२			४० यत्ते सादे		१७		
२६ एष छागः	३०	३			४१ चतुस्त्रिंशद		१८		
२७ यद्धविष्य०	३१	४			४२ एकस्त्वष्टुर०		१९		
२८ होताध्वर्यु	३२	५			४३ मा त्वा तपत्०		२०		
२९ यूपव्रस्का	३३	६			४४ न वा उ एतन		२१		
३० उप प्रागात्	३४	७			४५ सुगव्यं नो		२२		
३१ यद्वाजिनो	३५	८			४६ इमा नु कं	२७,४४	१०,१५७,१	२०,६३,१	४५२
३२ यदश्वस्य	३६	९							११९०
३३ यदूवध्यमु०	३७	१०			यज्ञं च नस्तन्वं		२		११११
३४ यत्ते गात्राद०	३८	११			आदित्यैरिन्द्र		३	२०,६३,२	१११२
३५ ये वाजिनं	३९	१२			४७ अग्ने त्वं नो	२७,४५	५,२४,१		४४८
३६ यन्नीक्षणं	४०	१३							११०७
३७ मा त्वाग्निर्ध्वन०	४१	१५			वसुरग्नि		२		११०८
३८ निक्रमण	४२	१४			तं त्वा शोचिष्ठ		४		११०९

अथ षड्विंशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
३ बृहस्पते	२८,४	२,२३,१५			१७ स न इन्द्राय		९,६१,१२		५९९,
६ ऋतावान	६		६,३६,१						६७३
७ वैश्वानरस्य	९	१,९८,१			१८ एना विश्वान्यर्य	१६,५१	११		५९३,
८ वैश्वानरो	८		६,३५,१						६७४
९ अग्निर्ऋषि	११	९,६६,२०		१५१९	२० अग्ने पत्नीरिहा		१,२२,९		
११ तं वो दस्ममृतीषहं		८,८८,१	२०,९,१	२३६	२१ अभि यज्ञं गृणीहि		१,१५,३		
			४९,४	६८५	२२ द्रविणोदा		९		
१२ यद्वाहिष्ठ		५,२५,७		८६	२३ तवायं सोम०		३,३५,६		
१३ एह्यू षु		६,१६,१६		७,७०५	२४ अमेव न		२,३६,३		
१५ उपह्वरे		८,६,२८		१४३	२५ स्वादिष्ठया		९,१,१		
१६ उच्चा ते		९,६१,१०		४६७.	२६ रक्षोहा विश्व		२	१९,३३,४	
				६७२.					

अथ सप्तविंशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१ समास्त्वाग्न	२९,१		२,६,१		७ शिवेभिरस्य (पा०)	७	६,७१,३	७,८४,१	
२ सं चेध्यस्वाग्ने	२		२		८ बृहस्पते	८		७,१६,१	
३ त्वामग्ने वृणते	३		३		९ अमुत्रभूया	९		७,५३,१	
४ इहवाग्न	४		७,८२,३		१० उदयन्तमस०	१०	१,५०,१०	७	
५ क्षत्रेणाग्ने	५		२,६,४		११ ऊर्ध्वा अस्य	११		५,२७,१	
६ अति निहो	६		५		१२ तनूनपात्०	१२		२७,१-२	

य० मं०		का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१३	मन्वा यज्ञं	२९,१३		५,२७,३	
१४	अच्छायमेति	१४		४	
१५	स यक्षदस्य	१५		४-५	
	स ई मन्द्रा			५-६	
१६	द्वारो देवीर०	१६		७-८	
१७	ते अस्य	१७		८	
१८	दैव्या होतारा	१८		९	
१९	तिस्रो देवी०	१९		९	
२०	तन्नस्तुरीप०	२०		१०	
२१	वनस्पतेऽव	२१		११	
२२	अग्ने स्वाहा	२२		१२	
२३	पीवो अन्ना	२३	७,९१,३		
२४	राये नु यं	२४	७,९०,३		
२५	आपो ह यद	३५	१०,१२१,७	४ २,६	
२६	यश्चिदापो	३६	८	६	
२७	प्र याभिर्यासि	२६	७,९२,३		
२८	आ नो नियुद्भि	३१	५	२०,८७,७	
२९	नियुत्वान	२९	२,४१,२		६००
३०	वायो शुक्रो	३०	४,४७,१		१६२८
३२	वायो ये ते	२७	२,४१,१		
३३	एकया च	२८		७,४,१	
३४	तव वायव	३१	८,२६,२१		
३५	अभि त्वा शूर	४०	७,३२,२२	२०,१२१,१	२३३,
					६८०
३६	न त्वावाँ	४१	२३	२	६८१
३७	त्वामिद्धि	४२	६,४६,१	२०,९८,१	२३४,
					८०९
३८	स त्वं नश्चित्र	४३		२	८१०
३९	कया नश्चित्र	४४	४,३१,१	२०,१२४,१	१६९,
					६८२
४०	कस्त्वा सत्यो	४५	२	२	६८३
४१	अभी षु णः	४६	३	३	६८४
४२	यज्ञायज्ञा	४७	६,४८,१		३५,
					७०३
४३	पाहि नो अग्न		८,६०,९		३६;
					१५४४
४४	ऊर्जो नपात	४८	६,४८,२		७०४
४५	संवत्सरोऽसि	४९		६,५५,३	

एकोनत्रिंशोऽध्यायः।

य० मं०		का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१२	यदक्रन्द	३१,२४	१,१६३,१		
१३	यमेन दत्त	२५	२		
१४	असि यमो	२६	३		
१५	त्रीणि त आहु०	२७	४		
१६	इमा ते वाजि०	२८	५		
१७	आत्मानं ते	२९	६		
१८	अत्रा ते रूप०	३०	७		
१९	अनु त्वा रथो	३१	८		
२०	हिरण्यशृङ्गो	३२	९,		
२१	ईर्मान्तासः	३३	१०		
२२	तव शरीरं	३४	११		
२३	उप प्रागाच्छ	३५	१२		
२४	उप प्रागात	३६	१३		
२५	समिद्धो अद्य	३७	१०,११०,१	५,१२,१	
२६	तनूनपात	३८	२	२	
२७	नराशंसस्य	३९	७,२,२		
२८	आजुह्वान	४०	१०,११० ३	५,१२,३	
२९	प्राचीनं बर्हि	४१	४	४	
३०	व्यचस्वती०	४२	५	५	
३१	आ सुष्वय०	४३	६	६	
३२	दैव्या होतरा	४४	७	७	
३३	आ नो यज्ञं	४५	८	८	
३४	य इम	४६	९	९	
				१३,३,१	
३५	उपावसृज	४७	१०	५,१२,१०	
३६	सद्यो जातो	४८	११	११	
३७	केतु कृण्वन	१२	१,६,३	२०,२६,६	१४७०
				४७,१२	
३८	जीमूतस्येव	१३	६,७५,१	६९,११	
३९	धन्वना गा	१४	२		
४०	वक्ष्यन्तीवेदा	१६	३		
४१	ते आचरन्ती	१५	४		

❀

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
४२ बह्वीना पिता	३१,१८	६,७५,५			५० आ जङ्घान्ति	३१,२२	६,७५,१३		
४३ रथे तिष्ठन्नयति	२१	६			५१ अहिरिव	१७	१४		
४४ तीव्रान्घोषान		७			५२ वनस्पते	२०	६,४७,२६	६,१२५,१	
४५ रथवाहनं		८			५३ दिव पृथिव्या		२७	२	
४६ स्वादुषंसद		९			५४ इन्द्रस्य वज्रो		२८	३	
४७ ब्राह्मणास.		१०			५५ उप श्वासय	२३	२९	१२६,१	
४८ सुपर्णं वस्ते	३१,१९	११			५६ आ क्रन्दय		३०	२	
४९ ऋजीते परि		१२			५७ आमूरज		३१	३	

त्रिंशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
२ तत्सवितुर्वरेण्यं	३४,२	३,६२,१०		१४६२	४ विभक्तारं	४	१,२२,७		
३ विश्वानि देव	३	५,८२,५			१२ ब्रध्नस्य	१२		११,३,४०	

एकत्रिंशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१ सहस्रशीर्षा	३५,१	१०,९०,१	१९,६,१	६१७	१० यत्पुरुषं	१०	१०,९०,११	१९,६,५	
२ पुरुष एवेदं	२	२	४	६१९	११ ब्राह्मणोऽस्य	११	१२	६	
					१२ चन्द्रमा	१२	१३	७	
३ एतावानस्य	३	३	३	६२०	१३ नाभ्या आसीद	१३	१४	८	
४ त्रिपादूर्ध्व	४	४	२	६१८	१४ यत्पुरुषेण	१४	६	७,५,४	
५ ततो विराड०	५	५	९	६२१				१९,६,१०	
६ तस्माद्यज्ञात	६	८	१४		१५ सप्तास्यासन	१५	१५	१५	
७ तस्माद्यज्ञात	७	९	१३		१६ यज्ञेन यज्ञ०	१६	१६		
८ तस्मादश्वा	८	१०	१२				१,१६४,५०	७,५,१	
९ तं यज्ञ	९	७	११		१९ प्रजापतिश्च०	१९		१०,८,१३	

द्वात्रिंशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
४ एषो ह देवः	३५,२६		१०,८,२८		९ प्र तद्वोचे०	२८		२,१,२	
६ येन द्यौरुग्रा	२९,३३	१०,१२१,५	४,२,४		१० स नो बन्धु०	२९		२,१,३,५	
७ यं क्रन्दसी	३४	६	३		१२ परि द्यावा०	३१		४	
८ वेनस्तत्	३५,२७		२,१,१		१३ सदसस्पति०	३०	१,१८,६		१७१

त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१ अग्न्याजरासो०	३२,१	१०,४६,७			६ अयामिह	३२,६	४,७,१		
					७ त्रीणि शता	७	३,९,९		
२ हरयो धूमके०	२	८,४३,४					१०,५२,६		
३ यजा नो मित्रा०	३	१,७५,५		१५३७	८ मूर्धानं दिवो	८	६,७,१		६७,११४०
४ युक्ष्वा हि देव०	४	८,७५,१			९ अग्निर्वृत्राणि	९	६,१६,३४	४,	
५ द्वे विरूपे	५	१,९५,१							१३९६

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१० विश्वेभिः	३२,१०	१,१४,१०		
११ आ यदिषे	११	१,७१,८		
१२ अग्ने शर्ध	१२	५,२८,३	७,७३,१०	
१३ त्वा हि	१३	६,४,७		
१४ त्वे अग्ने	१४	७,१६,७		३८
१५ श्रुधि श्रुत्कर्ण	१५	१,४४,१३		५०
१६ विश्वेषामदिति०	१६	४,१,२०		
१७ महो अग्ने	१७	१०,३६,१		
१८ आपश्चित	१८	७,२३,४	२०,१२,४	
१९ गाव उपावता	१९	८,७२,१२		११७
				१६०२
२० यदद्य सूर	२०	७,६६,४		१३५१
२१ आ मृते	२१	८,७२,१३		१४८०
२२ आतिष्ठन्त	२२	३,३८,४	४,८,३	
२३ प्र वो महे	२३	१०,५०,१		
२४ बृहन्निदिध्म	२४	८,४५,२		१३३९
२५ इन्द्रेहि मत्स्य०	२५	१,९,१	२०,७१,७	१८०
२६ इन्द्रो वृत्रम०	२६	३,३४,३	२०,११,३	
२७ कुतस्त्वमिन्द्र	२७	१,१६५,३		
२८ आ तत्त	२८	१०,७४,४		
२९ इमा ते धियं	२९	१,१०२,१		
३० विभ्राड् बृहत्	३०	१० १७०,१		६२८
				१४५३
३१ उदुत्यं जात०	३१	१,५० १	१३,२,१६	३१
			२०,४७,१३	
३२ येना पावक	३२	६	१३,२,२१	६३७
			२०,४७,१८	
३४ आ न इडाभि०	३४	१,१८६,१		
३५ यदद्य कच्च	३५	८,९३,४	२०,११२,१	१२६
३६ तरणिर्विश्व०	३६	१,५०,४	१३,२,१९	६३५
			२०,४७,१६	
३७ तत्सूर्यस्य	३७	१,११५,४	२०,१२३,१	
३८ तन्मित्रस्य	३८	५	२	
३९ बण्महा	३९	११		२७६,
				१७८८
४० बट् सूर्य	४०	८,१०१,१२		१७८९
४१ श्रायन्त इव	४१	९९,३		२६७
				१३१९
४२ अद्या देवा	४२	१,११५,६		
४३ आ कृष्णेन	४३	१,३५,२		
४४ प्र वावृजे	४४	७,३९,२		
४५ इन्द्रवायू	४५	१,१४,३		
४६ वरुण प्राविता	४६	१,२३,६		७९५
४७ अधि न इन्द्रैषा	४७	८,८३,७		
४८ अग्न इन्द्र	४८	५,४६,२		
४९ इन्द्राग्नी	४९	३		
५० अस्मे रुद्रा	५०	८,६३,१२		
५१ अर्वाञ्चो अद्या	५१	२,२९,६		
५२ विश्वे अद्य	५२	१०,३५,१३		
५३ विश्वे देवा	५३	६,५२,१३		
५४ देवेभ्यो हि	५४	४,५४,२		
५५ प्र वायुमच्छा	५५	६,४९,४		
५६ इन्द्रवायू	५६	१,२,४		
५७ मित्रं हुवे	५७	७		८४७
५८ दस्रा युवाकव	५८	३,३		
५९ विदद्यदी	५९	३,३१,६		
६१ उग्रा विघनिना	६१	६,६०,५		८५४
६२ उपास्मै गायता	६२	९,११,१		६५१;
				७६३
६३ ये त्वाहिहत्ये	६३	३,४७,४		
६४ जनिष्ठा उग्र	६४	१०,७३,१		
६५ आ तू न इन्द्र	६५	४,३२,१		१८१
६६ त्वामिन्द्र	६६	८,९९,५		३११;
				१६३७
६७ अनु ते शुष्मं	६७	६		१६३८
६८ यज्ञो देवाना	६८	१,१०७,१		
६९,८४ अदब्धेभि	६९,८४	६,७१,३	१९,४७,६	
७० प्र वीरया	७०	७,९०,१		
७१ गाव उपावता	७१	८,७२,१२		११७;
				१६०२
७४ तिरश्चीनो	७४	१०,१२९,५		
७५ आ रोदसी	७५	३,२,७		
७६ उक्थेभि०	७६	७,९४,११		
७७ उप नः सूनवो	७७	६,५२,९		१५९५
७८ ब्रह्माणि मे	७८	१,१६५,४		
७९ अनुत्तमा	७९	९		

य॰ मं॰		का॰ य॰	ऋग्वेद	अथर्व॰	साम॰
८०	तदिदास	३२,८०	१०,१२०,१	५,२,१	१४८३
८१	इमा उ त्वा	८१	८,३,३	२०,१०४,१	२५०, १६०७
८२	यस्यायं विश्व	८२	८,५१,९		१६०९
८३	अयं सहस्र॰	८३	८,३,४	२०,१०४,२	१६०८
८५	आ नो यज्ञं		८,१०१,९		
८६	इन्द्रवायू		१०,१४१,४	३,२०,६	
८७	ऋधगित्था		८,१०१,१		
८८	आ यातमुप		७,७४,३		
८९	प्रैतु ब्रह्मण॰	३७,७	१,४०,३		५६
९०	चन्द्रमा अप्स्व॰		१,१०५,१	१८,४,८९	४१७
९१	देवंदेवं वोऽवसे		८,२७,१३		
९३	इन्द्राग्नी		६,५९,६		२८१
९४	देवासो हि		८,२७,१४		
९५	अपाधमदभि॰		८,८९,२		
९६	प्र व इन्द्राय		३		२५७
९७	अभ्येदिन्द्रो		८,३,८	२०,९९,२	१५७४

चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ।

य॰ मं॰		का॰ य॰	ऋग्वेद	अथर्व॰	साम॰
७	पितुं नु स्तोषं	३३,२	१,१८७,१		
८	अन्विदनुमते	३		७,२०,२	
९	अनु नोऽद्यानु॰	×		१	
१०	सिनीवालि	४	२,३२,६	२	
				४६,१	
				६८,१	
१२	त्वमग्ने	६	१,३१,१		
१३	त्वं नो अग्ने	७	१२		
१४	उत्तानायामव	८	३,२९,३		
१५	इडायास्त्वा	९	४		
१६	प्र मन्महे	१०	१,६२,१		
१७	प्र वो महे	११	२		
१८	इच्छन्ति त्वा	१२	३,३०,१		
१९	न ते दूरे	१३	२		
२०	अषाढं युत्सु	१४	१,९१,२१		
२१	सोमो धेनु	१५	२०		
२२	त्वमिमा	१६	२२		
२३	देवेन नो मनसा	१७	२३		
२४	अष्टौ व्यख्यत	१८	१,३५,८		
२५	हिरण्यपाणिः	१९	९		
२६	हिरण्यहस्तो	२०	१०		
२७	ये ते पन्थाः	२१	११		
२८	उभा पिबतम॰	२२	१,४६,१५		
२९	अप्नस्वती॰	२३	१,११२,२४		
३०	तन्नो मित्रो (पं॰२)	२४	१,९४-९६,९८, १००-१०३ १०५-११५ अन्त्यापंक्ति.		
३१	आ कृष्णेन	२५	१,३५,२		
३२	आ रात्रि	२६	८,७,१४(परि)		
३३	उपस्तानिग्रमा	२७	१,९२,१३		१७३१
३४	प्रातरग्निं		७,४१,१	३,१६,१	
३५	प्रातर्जितं	२८	२	२	
३६	भग प्रणेत		३	३	
३७	उतेदानीं		४	४	
३८	भग एव		५	५	
	वयं भगवन्त			९,१०,२०	
३९	सम ध्वरायो॰		६	३,१६,६	
४०	अश्वावती॰		७	७	
	यूयं पात			२०,८७,७	
४१	प्रपन्तव	२९	६,५४,९	७,९,३	
४२	पथस्पथ	३०	६,४९,८		
४३	त्रीणि पदा	३१	१,२२,१८	७,२६,५	१६७०
४४	तद्विप्रासो	३२	२१		१६७३
			३,१०,९		
४५	घृतवती	३३	६,७०,१		३७८
४६	ये न सपत्ना	३४	१०,१२८,९	५,३,१०	

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
४७ आ नासत्या	३३,३५	१,३४,११		
४८ एष व स्तोमो	३६	१,१६५,१५		
४९ सहस्तोमाः	३७	१०,१३०,७		
५० आयुष्यं वर्चस्यं	३८	८,७ (परि०)		
५१ न तद्रक्षांसि	३९	८,७ (परि०)	१,३५,२	
५२ यदाबध्नन्	४०	८,७ (परि०)	१ ८,५,२१	

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
५३ उत नोऽहि	४१	६,५०,१४		
५४ इमा गिर	४२	२,२७,१		
५६ उत्तिष्ठ ब्रह्मण०	४४	१,४०,१	१९,६३,१	
५७ प्र नूनं	४५	५		
५८ ब्रह्मणस्पते	४६	२,२३,१९		

पञ्चत्रिंशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
४ अश्वत्थे वो	३५,३८	१०,९७,५		
७ परं मृत्यो	४०	१८,१	१२,२,२१	
१० अश्मन्वती	४३	५३,८	२६	
१४ उद्वयं तमसस्	४७	१,५०,१०		
१५ इमं जीवेभ्य	५०	१०,१८,४	१२,२,२३	

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१६ अग्न आयूंषि	४८	९,६६,१९		६२७; १४६४, १५१८
१८ परीमे गाम०	५१	१०,१५५,५	६,२८,२	
१९ क्रव्यादमग्निं	५२	१०,१६,९	१२,२,८	
२१ स्योना पृथिवी		१,२२,१५		
अप नः शोशु०	५४	१,९७,१-८	४,३३,१-८	

षट्त्रिंशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
२ यन्मे छिद्रं	३६,२		१३,३,७	
३ भूर्भुव स्वः	३	३,६२,१०		१४६२
४ कया नश्चित्र	४	४,३१,१	२०,१२४,१	१६९; ६८२
५ कस्त्वा सत्यो	५	२	२	६८३
६ अभी षु णः	६	३	३	६८४
७ कया त्वं न	७	८,९३,१९		१५८६
९ शं नो मित्रः	९	१,९०,९	१९,९,६	
१० शं नो वात	१०		७,६९,१	
११ अहानि शं	११	७,३५,१	१	
१२ शं नो देवीर०	१२	१०,९,४	१,६,१	३३
१३ स्योना पृथिवि	१३	१,२२,१५		

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१४ आपो हि ष्ठा	१४	१०,९,१	१,५,१	१८३७
१५ यो व शिवतमो	१५	२	२	१८३८
१६ तस्मा अरं	१६	३	३	१८३९
१७ द्यौ शान्ति०	१७		१९,९,१ १४	
२१ नमस्ते अस्तु	२१		१,१३,१ ११,४,२	
२३ सुमित्रिया न	२३		१६,७,५ १०,५,१५-२१ २५-३५	
२४ तच्चक्षुर्देव०	२४	७,६६,१६	१९,६७,१-८	

सप्तत्रिंशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१ देवस्य त्वा	३७,१		१९,५१,२	
२ युञ्जते मन	२	५,८१,१		
६ इन्द्रस्यौज	६		१०,५,१-६	
७ प्रैतु ब्रह्मण०	७	१,४०,३		५६

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१२ अनाधृष्टा	१२		२,१७ ४,६,१	
१७ अपश्यं गोपा०	१७	१,१६४,३१ १०,१७७,३		

अष्टात्रिंशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१ देवस्य त्वा	३८,१		१९,५१,२		२५ एधोऽस्येधि	२४		७,८९,४	
२१ अचिक्रद०	२२	९,२,६		४९७; १०४२	२६ यावती द्यावा०	२५		४,६,२	
२४ उद्वयन्तमसस्	२४	१,५०,१०	७,५३,७		२७ ब्रह्मणा तेजसा	२६		१०,६,३०	

एकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०	य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१ पृथिव्यै स्वाहा	३९,१		५,९,२;६		१ सूर्याय स्वाहा			१९,४३,३	
अन्तरिक्षाय स्वाहा			५,९,३,४		१३ ब्रह्मणे स्वाहा			१९,२२,२०	
वायवे स्वाहा			१९,४३,२					२३,२९	
दिवे स्वाहा			५,९,१,५					४३,८	

चत्वारिंशोऽध्यायः ।

य० मं०	का० य०	ऋग्वेद	अथर्व०	साम०
१६ अग्ने नय	४०,१८	१,१८९,१	४,३९,१०	

शुद्धिपत्रकम् ।

[१ कोष्ठान्तर्गतमशुद्धं, कोष्ठाद्बहिः शुद्धम् । २ सर्वत्र दाक्षिणात्य पाठो '**गछ**' इत्यादि स्थानेषु '**गच्छ**' इति चकार-युक्तो बोद्धव्य '**(यस्य छाया) यस्य च्छाया**' इ । ३ तथैव सर्वत्र त्रिमात्रस्थाने द्विमात्रो यथा "**(अन्याँ३) अन्याँ२**" इति । ४ उत्तरीयाः पाठास्तु यथामुद्रिताः ।]

(१ पृष्ठे १३ मंत्रे- सुशर्मी) ०र्मि । (४ पृ० ४७ मं० - वेष्यो) ०ष्पो । (७।४३- पुरुतमँ) पुरूतमँ । (११।६४- ब्रते) व्रते । (११।७१- बभूबुः) ०वुः । (११।७३- उदन्तु) उन्दन्तु । (२३।२- पार्थिवे) पार्थिवे । (३३।२- ध्रुव) ध्रुव । (३४।५- विशिंप्रि०) ०शि० । (३५।२०- क्षिपर्णि) क्षि० । (३९।१८- ०विंक्रान्त) ०विक्रान्त । (५०।५५- छिद्रिं) छिद्रं । (७०।२६- क्षतृ०) क्षत्तृ० । (७९।२- योनिंघृते) योनिर्घृते । (८१।३०- नत्रंक्षाणि) नक्षत्राणि ।